

สัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา

โดย

นางสาวเฉลิมใจ บัวจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบภายใน

ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

สัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา

โดย

นางสาวเฉลิมใจ บัวจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบภายใน

ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**A CONTEMPORARY DESIGN CONCEPT FOR INTELLECTUAL CHILD CENTRE BASED
ON THE BUDDHIST LOTUS PHILOSOPHY**

By
Chalermjai Buajan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF FINE ARTS

Department of Interior Design

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “สัญลักษณ์ดอกบัว
จากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา” เสนอโดย นางสาวเฉลิมใจ บัวจันทร์
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์เอกชาติ จันอุไรรัตน์
2. อาจารย์ชูเกียรติ ลิขิตรัตน์ปัญญา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.อ.อนุชา แพ่งเกษร)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ เทิดศักดิ์ เหล็กดี)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ไพฑูรย์ จิระประเสริฐกุล)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ชูเกียรติ ลิขิตรัตน์ปัญญา)

...../...../.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เอกชาติ จันอุไรรัตน์)

...../...../.....

47154302 : สาขาวิชาออกแบบภายใน

คำสำคัญ : พุทธปรัชญา / ดอกบัว / สัญลักษณ์

เฉลิมใจ บัวจันทร์ : สัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบสถาน
ส่งเสริมทางปัญญา. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.เอกชาติ จันอุไรรัตน์ และ อ.ชูเกียรติ
ลิขิตปัญญารัตน์. 183 หน้า.

จากวัตถุประสงค์การศึกษาเรื่องสัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญา สู่งานออกแบบ
สถานส่งเสริมทางปัญญา เพื่อศึกษาพุทธปรัชญาในเชิงสัญลักษณ์การแทนค่าและความหมายใน
ด้านต่าง ๆ ของดอกบัว ถ่ายทอดความคิด รูปแบบ กระบวนการแปรรูป เป็นผลงานเชิงสัญลักษณ์
และความหมายของดอกบัวเพื่อสะท้อนความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวเอเชียที่มีต่อพุทธ
ศาสนาสู่งานออกแบบตกแต่งภายในในรูปแบบร่วมสมัย เป็นการสืบทอดพุทธปรัชญาสู่
สภาวะการณปัจจุบัน

จากการศึกษา พบว่า เกิดองค์ความรู้ใหม่ ในเชิงปรัชญาทางความเชื่อ รวมทั้งวัสดุ
กรรมวิธี ความงาม ความหมาย จากสัญลักษณ์ของดอกบัว มาใช้ในงานออกแบบตกแต่งภายใน
ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะสังคมยุคปัจจุบัน

สรุปผลของการศึกษาวิเคราะห์และทำการออกแบบผลออกมาตามวัตถุประสงค์
และสมมติฐานของการสร้างสภาพแวดล้อมภายในได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาแนวความคิด
ต่อยอดในการออกแบบสถานส่งเสริมทางจิตวิญญาณ เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงปรัชญาทางความเชื่อ
รวมทั้งวัสดุ กรรมวิธี ความงาม ความหมาย จากสัญลักษณ์ของดอกบัว มาใช้ในงานออกแบบ
ตกแต่งภายในได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะสังคมยุคปัจจุบัน

ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551
ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

47154302 : MAJOR : INTERIOR DESIGN

KEY WORD : BUDDHIST / LOTUS PHILOSOPHY / SYMBOLIC

CHALEARMJAI BUAJAN : A CONTEMPORARY DESIGN CONCEPT FOR INTELLECCHILD CENTER BASED ON THE BUDDHIST LOTUS PHILOSOPHY. THESIS ADVICER : ASSOC. PROF. EKKACHAT TUN-URAI AND CHUKIAT LIKITUNYARAT. 183 pp.

The objective of this study a contemporary design concept for Intellectual child centre based on the Buddhist lotus philosophy is to symbolically study Buddhist philosophy through presentations and definitions of lotus indifferent aspects as well as to study thoughts, patterns and reforming processes .The study aims to investigate and meaning of lotus in order to reflect thoughts beliefs and faiths of Asian people towards Buddhism. This leads to the contemporary interior design and it could be said that the design simply bridges the Buddhist philosophy and the current society together.

The findings from the study reveal that new knowledge on term of philosophy, belief, material, procedure, beauty, and meaning are grained from the different symbolic aspects of lotus. These can be implemented for interior design appropriately according to current society.

After investigation and design, the outcomes meet the objective and assumption of creating internal environment. The finding can be developed in order to design a foster's home and thus new knowledge in term of philosophy, belief, material, procedure, beauty ,meaning are grained from the different symbolic aspects of lotus. These can be implemented for interior design appropriately according to current society.

Department of Interior Design Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1. 2.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จักสามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความดูแลเอาใจใส่และความช่วยเหลือตลอดเวลาจาก รองศาสตราจารย์เอกชาติ จันอุไรรัตน์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ เป็นต้นแบบและเป็นแรงผลักดันตลอดจนกำลังใจให้เพียรพยายามในการศึกษามาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พยุร โมสิกรัตน์ ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษาในการถอดแนวความคิดของสัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญาสู่งานออกแบบสถานส่งเสริมทางปัญญา

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.อ. อนุชา แ่งเกษร ซึ่งเสียสละเวลาให้คำปรึกษาชี้แนะในเรื่องการวิเคราะห์ห้วงใจให้เนื้อหาสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ไพบูลย์ จิระประเสริฐกุล ที่กรุณาให้คำสอนและกำลังใจ กับข้อคิดเห็นดี ๆ จนงานผ่านไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ เทิดศักดิ์ เหล็กดี ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะในระบบระเบียบวิธีวิจัยตามระเบียบจนได้รูปเล่มวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้อง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ และคุณแม่ ผู้เป็นแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่กับความเสียสละในทุกด้าน ตั้งแต่ก้าวแรกของชีวิตจนถึงทุก ๆ อย่างก้าวของชีวิตผู้วิจัย รวมทั้งให้การสนับสนุนทางด้านกำลังใจและให้กำลังใจมาโดยตลอด

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ป.โท รุ่นที่ 1 ทุกท่านในกำลังใจ ความรัก ความห่วงใย ความสนุกสนานหลังเลิกเรียนที่ ม.ศิลปากร อีกทั้งแอนดริว มอริเซ ที่เป็นที่ปรึกษาทางด้านสุขภาพและจิตใจ

สุดท้าย ขอขอบคุณ น้อง ๆ ที่ทำงาน จิระประภา สุดกมล นัทธา และจันทร์เพ็ญ เพื่อนสนิทที่คอยให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ จนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ทันเวลา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
สมมติฐานของการศึกษา	4
ขอบเขตการศึกษา.....	4
ขั้นตอนของการศึกษา.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
ความจำกัดของการศึกษา	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา.....	5
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	7
ชื่อทางวิทยาศาสตร์และลักษณะทางกายภาพของบัว	7
ความหมายของดอกบัวที่ปรากฏในอารยธรรมต่าง ๆ	11
ความหมายของดอกบัวในซีกโลกตะวันออก	14
3 ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบ.....	24
ความต้องการขั้นพื้นฐานและพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน.....	24
พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กวัยก่อนเรียน.....	25
อาหารสำหรับเด็ก	40
ข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบศูนย์เด็กปฐมวัย	42
การเลือกวัสดุเพื่อการออกแบบ.....	74
การศึกษาเกี่ยวกับการใช้สีในห้องเด็ก.....	76

บทที่	หน้า
	การออกแบบเครื่องเรือนและอุปกรณ์สำหรับเด็ก 79
	การศึกษาการออกแบบและการวางผังศูนย์เด็กปฐมวัย 98
	แนวทางการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์ปฐมวัย 103
	สถานสงเคราะห์เด็ก 107
4	กรณีศึกษา 125
	สถานสงเคราะห์เด็กบ้านราชวิถี..... 125
	โรงเรียนรุ่งอรุณ..... 132
	โรงเรียนสอนการแสดงภัทราวดี 146
5	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปแนวความคิด 155
	กระบวนการแปลความหมายของบัวและปัญญา..... 155
	รูปแบบของปัญญาหรือความรู้ 157
	กระบวนการแสวงหาความรู้ในรูปของรูปธรรมที่นำไปสู่งานออกแบบ..... 158
6	งานออกแบบ 159
	แนวทางในการออกแบบศูนย์ส่งเสริมทางปัญญา 159
	สถานที่ตั้งโครงการ..... 160
	สถาปัตยกรรมและพื้นที่ 161
	งานออกแบบตกแต่งภายใน 170
7	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ 181
	สรุปผลการศึกษา 181
	ข้อเสนอแนะ 181
บรรณานุกรม	182
ประวัติผู้วิจัย	183

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงอัตราเวลาสำหรับการเรียนชั้นอนุบาล.....	48
2	แสดงตารางสอนประจำวัน	49
3	แสดงความสามารถในการสะท้อนแสงของสีต่าง ๆ	69
4	แสดงการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของวัสดุก่อสร้าง.....	74
5	Physical Proportions of children (4-6 Year)	80
6	แสดงขนาดและน้ำหนักของเด็ก อายุ 1-6 ปี	81
7	แสดงอายุ ความสูง และระยะทางแขนของเด็ก	88
8	แสดงอายุ ความสูง ความสูงเวลานั่งจากระดับพื้น และความสูงของที่นั่ง จากพื้น.....	88
9	แสดงความสูงของช่วงเอวของเด็ก (6 ขวบ).....	90
10	สถิติด้านต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์.....	128
11	การจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามสาเหตุต่าง ๆ ณ เดือนพฤษภาคม 2548.....	129
12	การศีกาของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามระดับชั้นการศึกษา	129
13	การศีกษาของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามการศีกษาภายใน และภายนอกสถานสงเคราะห์.....	130
14	ภาวะการณ้เจ็บป่วยของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามประเภท การเจ็บป่วย	130
15	การรับรูปโลกภายนอกผ่านอาตยณะ 5.....	156
16	แสดงกิจกรรมแต่ละประเภทมีส่วนสัมพันธ์กับการรับรู้ทางกาย.....	158

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ดอกบัวในสกุลบัวหลวง.....	8
2	ดอกบัวในสกุลบัวผัน-บัวเผื่อน.....	9
3	ดอกบัวในสกุลบัวสาย.....	10
4	บัวในสกุลบัวฝรั่ง.....	10
5	บัวจงกลนี้.....	10
6	บัวกระดัง.....	11
7	งานจิตรกรรมฝาผนังของอียิปต์.....	13
8	บัวหัวเสา วิหารคาร์นัค อียิปต์.....	13
9	ลายบัวที่ปรากฏบนหัวเสาวิหารอพอลโล.....	14
10	ลวดลายบัวในงานสถาปัตยกรรมกรีก.....	14
11	พระนารายณ์หรือพระวิษณะ.....	16
12	พระลักษมี.....	18
13	พระกฤษณะ.....	19
14	พระพรหม.....	20
15	พระสุรัสวดี.....	21
16	แสดงการดำเนินงานของห้องครัว.....	61
17	แสดงสีอุ่นและสีเย็นที่มีอยู่ในแต่ละจำพวกที่ได้รับเลือกตามลำดับ.....	77
18	แสดง Group Arranging รูปแบบต่าง ๆ.....	83
19	แสดง From Studying รูปแบบต่าง ๆ.....	83
20	แสดงภาพพื้นโต๊ะกลม.....	84
21	แสดงภาพพื้นโต๊ะรูปสี่เหลี่ยม.....	84
22	แสดงภาพพื้นโต๊ะรูปสี่เหลี่ยมคางหมู.....	85
23	แสดงพื้นโต๊ะรูปหกเหลี่ยม.....	86
24	แสดงพื้นโต๊ะรูปครึ่งวงกลมโค้ง.....	86
25	แสดงภาพการหาขนาดเตียงนอนสำหรับเด็ก.....	87
26	แสดงอายุ ความสูงในขณะนั่งจากระดับพื้น.....	88

ภาพที่		หน้า
27	แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ศิล สมาธิ ปัญญา	155
28	ระบบของไตรสิกขา.....	156
29	การแบ่งรูปแบบของปัญญาออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านศิลป์และด้านตรรกะ ...	157
30	ความหมายเปรียบเทียบของ ครรรค์ ดอกบัว และสถานสงเคราะห์	159
31	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณที่ตั้งโครงการ.....	160
32	แสดงพื้นที่ของฝ่ายต่าง ๆ บริเวณชั้น 1	161
33	แสดงพื้นที่ของฝ่ายต่าง ๆ บริเวณชั้น 2	161
34	แสดงพื้นที่ของฝ่ายต่าง ๆ บริเวณชั้น 3	162
35	แสดงพื้นที่ของผังบริเวณอาคาร	162
36	แสดงภาพด้านต่าง ๆ ที่ 1 ของอาคาร	163
37	แสดงภาพด้านต่าง ๆ ที่ 2 ของอาคาร	163
38	แสดงภาพด้านต่าง ๆ ที่ 3 ของอาคาร	164
39	แสดงภาพด้านต่าง ๆ ที่ 4 ของอาคาร	164
40	แสดงทัศนียภาพทางเข้าโครงการ	165
41	แสดงทัศนียภาพทางเข้าโครงการโดยมุมสูง.....	165
42	แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถและสนามเด็กเล่น	166
43	แสดงทัศนียภาพทางเข้าสำนักงานและห้องสมุด.....	166
44	แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ	167
45	แสดงทัศนียภาพด้านสนามเด็กเล่น	167
46	แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ.....	168
47	แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ	168
48	แสดงทัศนียภาพด้านสนามเด็กเล่น	169
49	แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ	169
50	แสดงผังพื้นที่ ชั้นที่ 1.....	170
51	แสดงแปลนเครื่องเรือน ชั้นที่ 1.....	171
52	แสดงแปลนปลั๊ก ชั้นที่ 1	171
53	แสดงแปลนไฟฟ้า ชั้นที่ 1	172
54	แสดงแปลนพื้น ชั้นที่ 1	172

ภาพที่		หน้า
55	แสดงพื้นที่ ชั้นที่ 2.....	173
56	แสดงแปลนเครื่องเรือน ชั้นที่ 2.....	173
57	แสดงแปลนพื้น ชั้นที่ 2.....	174
58	แสดงแปลนปลั๊ก ชั้นที่ 2.....	174
59	แสดงแปลนไฟฟ้า ชั้นที่ 2	175
60	แสดงแปลน ชั้นที่ 3.....	175
61	แสดงแปลนเครื่องเรือน ชั้นที่ 3.....	176
62	แสดงพื้น ชั้นที่ 3.....	176
63	แสดงแปลนไฟฟ้าและปลั๊ก ชั้นที่ 3	177
64	แสดงภาพด้านส่วนทำกิจกรรม	177
65	แสดงภาพด้านส่วนทำกิจกรรม	178
66	แสดงภาพด้านส่วนห้องคอมพิวเตอร์.....	178
67	แสดงภาพด้านส่วนห้องคอมพิวเตอร์.....	178
68	แสดงภาพด้านส่วนห้องสมุด.....	179
69	แสดงภาพด้านส่วนห้องสมุด.....	179
70	แสดงทัศนียภาพภายใน.....	180
71	แสดงทัศนียภาพภายใน	180

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา (Statements and significance of the problems)

สาระแก่นสารการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไปในทิศทางที่ดีงาม จำต้องมีแนวทางที่กระจ่างชัดในการปฏิบัติ สำคัญที่สุดของมวลมนุษย์คือ สิ่งช่วยยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นประตูลู่หนทางในการดำเนินชีวิต ศาสนาคือสิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข และหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง คุณธรรม ความดีงามที่ได้สั่งสมในเรื่องของความเชื่อความศรัทธาโดยเฉพาะปรัชญา คติ ที่เกิดจากธรรมะของพระพุทธเจ้าอันเป็นหลักคำสอนที่เป็นแบบอย่างทั้งในเชิงตรรก ทั้งศาสนาและวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความเจริญของมนุษย์ว่ามีสืบทอดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตตราบจนปัจจุบัน

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ได้รับความนิยมในศรัทธาและเจริญรุ่งเรืองมากในแถบเอเชีย โดยถือกำเนิดมาแล้วเป็นเวลากว่า สองพันห้าร้อยปี นับเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จากหลักธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้มีการนำมาปฏิบัติถ่ายทอดและถอดสัญลักษณ์ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอย่างใหญ่หลวง มีผลให้มวลมนุษย์เกิด ความปิติ สงบสุข ดำรงชีวิตด้วยความสุจริต เป็นสังคมที่ร่มเย็น แห่งการใช้ชีวิตกลายเป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มีการสั่งสมกันมาจนเกิดเป็นปรัชญาความเชื่อที่แพร่หลายในสังคมและชุมชนในแถบเอเชีย ด้วยการใช้สัญลักษณ์ที่นำมาแทนค่าอันบ่งบอกถึงความบริสุทธิ์ ความดีงาม และเพียบพร้อมทางคุณค่าของจิตใจ เทียบเท่ากับคำสอน ดังเช่นดอกบัวที่ปรากฏอยู่ในพุทธศาสนา ทั้งพุทธหินยาน และมหายาน

“ดอกบัว” เป็นดอกไม้ที่เรียกได้ว่า เป็นดอกไม้แห่งสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาของไทย และชาวเอเชีย แม้คำว่าดอกบัวจะมีชื่อเรียกต่างกันหลายภาษา เช่น บงกช ปทุม อุบล สาโรช ใช้ในภาษาบาลี เนยฮวยหรือเหนยฮวยในภาษาจีน เรียกว่า พกาชุกในภาษาเขมร เรียกว่า กวักกอดในภาษามอญ แต่เนื้อแท้ของความหมายทั้งหมดนั้น แสดงออกถึงคุณค่าสัญลักษณ์ ความดีงามอันบริสุทธิ์ที่ถูกนำมาแปรรูปเป็นองค์ประกอบในศาสนสถาน สถาปัตยกรรม องค์ประกอบ การตกแต่ง เครื่องเรือน เครื่องใช้และในวิถีชีวิตประจำวันอันแสดงถึงความเป็นสิริมงคลทั้งสิ้น

ในทางกายภาพ ดอกบัว นอกจากจะมีรูปทรงและสีสันสวยงามแล้ว การกำเนิดเติบโตของบัวยังถูกนำมาใช้ในเชิงปรัชญาของชาวตะวันออก กล่าวคือ บัวเกิดจากตมอันสกปรก และตกตะกอนในท้องน้ำแต่บัวก็สามารถเจริญเติบโต แตกหน่อเป็นดอกไม้บริสุทธิ์ สะอาด โผล่พ้นจากโคลนตมได้ ดอกบัวแม้จะเป็นพืชที่เกิดในน้ำ แต่มีคุณสมบัติที่ไม่ดูดซับความชื้นถึงทำให้ใบบัวไม่เปียก อย่างที่เรามักเปรียบเปรยกันว่า น้ำย่อมไม่ค้างบนใบบัว ดังเช่นพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น และดำรงพระชนม์ชีพอยู่ท่ามกลางกองกิเลส ในโลก คือ ความโลภ โกรธ หลง อันครอบงำอยู่แต่กิเลส นั้นก็ไม่อาจแปดเปื้อนพระองค์ ตรงกันข้ามพระพุทธองค์ทรงบริสุทธิ์ ผุดผ่อง จากกิเลสทั้งมวลเหมือนบัวที่ไม่เปียกหรือเปื้อนน้ำ ในทางพุทธปรัชญา พระพุทธองค์ได้ทรงเปรียบดอกบัวแทนค่าของสติปัญญามนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็นสี่เหล่า คือเหล่าที่ 1 บัวที่อยู่ใต้ตม เปรียบเสมือนคนที่ไม่รับรู้อะไร ยากที่จะสั่งสอน เหล่าที่ 2 บัวอยู่เหนือตม เปรียบดังคนที่มีกิเลสหนา มีความเข้าใจและบรรลุนิพพานได้ช้า เหล่าที่ 3 บัวอยู่ใต้น้ำ สามารถเข้าใจคำสั่งสอนได้ง่าย และบัวเหล่าที่ 4 บัวอยู่เหนือน้ำ สามารถเข้าใจคำสั่งสอนได้ดี และรวดเร็ว นอกจากนั้นเกสรของดอกบัวยังเปรียบได้ดั่งแก่นของพระพุทธศาสนา คือ การเวียนว่ายตายเกิด โดยดอกบัวนั้นมีการตูมแล้วบาน เมื่อบานมีการแสดงกลีบดอก เกสรที่สวยงาม เมื่อเวลาผ่านไปกลีบเริ่มแห้งเหี่ยว โรยราและหล่นร่วง คงเหลือแต่ฝักซึ่งมีเมล็ดบัวเมื่อตายไปแล้ว ก็สามารถเจริญเติบโตได้ใหม่เป็นวัฏจักรของสรรพสิ่ง

ในด้านศิลปะ บัวเป็นพันธุ์ไม้น้ำที่นิยมใช้รูปดอกเป็นสัญลักษณ์และเป็นต้นเค้าของพุทธศิลป์ไทย และเป็นองค์ประกอบเชิงศิลปะที่นิยมทำเป็นรูปทรงรับ พระพุทธปฏิมากรและประดับศาสนสถานสำคัญต่าง ๆ ลักษณะของรูปดอกบัว กลีบบัวใช้ออกแบบเชิงศิลปะประดับประดาส่วนต่าง ๆ ในงานศิลปะของไทยมากมาย เช่น บัวคว่ำ บัวหงายที่ฐานพระพุทธรูปฐานของแท่นบูชาและอาคารสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ในส่วนบนของอาคารที่ใช้สัญลักษณ์ของบัวประดับตกแต่ง เช่น บัวหัวเสา เป็นต้น

“แนวคิดเกี่ยวกับภาชนะบรรจุจักรวาลและศูนย์กลางที่สื่อด้วยภาพครุฑ ไข่และ ถ้ำทางพุทธศาสนา มักใช้สัญลักษณ์เป็นดอกบัวหรือดอกบัวตูม และแม้ว่าคัมภีร์พุทธศาสนาต่าง ๆ จะไม่กล่าวว่าโดมของพระสถูปเป็นดอกบัวโดยตรง แต่ก็บ่งเป็นนัยเช่นนั้น”¹

¹ เอเดรียน สอนอดกราส, สัญลักษณ์แห่งพระสถูป, แปลโดย ภัทร สิริกาญจน และ ธรรมเกียรติกันนริ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์วิชาการ, 2541), 242.

บทวิเคราะห์สัญลักษณ์ของดอกบัวจึงเป็นการทำให้เราเข้าใจสัญลักษณ์แห่งใดได้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกับครุฑไข่ และถ้ำ

“ดอกบัวจะสถิตอยู่ ณ ศูนย์กลางอันลึกลับในที่ว่าง (อากาศะ) อันซ่อนเร้นอยู่ในก้นบึ้งแห่งหัวใจ ซึ่งเป็นที่สถิตของวิญญาณอมตะ เนื่องด้วยผู้ปกครองสรรพสิ่งและจักรวาลพำนักอยู่ในช่องว่างภายในหัวใจนั้น บัดนี้ในนครแห่งพรหมัน (พรหมปุระ) คือ ที่พำนักแห่งดอกบัวเล็ก ๆ หนึ่งดอก ข้างในมีที่ว่างอยู่เล็กน้อย ภายในนั้นคือสิ่งที่ควรแสวงหาและเป็นสิ่งที่ควรแสวงหาและเป็นสิ่งที่เราต้องการเข้าใจ ช่องว่างแห่งจักรวาล (อากาศ) ขยายไปไกลเท่าใด ช่องว่างภายในหัวใจก็ขยายไปไกลเท่านั้น ภายในนั้นบรรจุไว้ซึ่งสัจธรรมกับโลกภูมิ ไฟกับลม พระอาทิตย์กับพระจันทร์ สายฟ้ากับดวงดาว สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์ครอบครองในโลก และไม่ได้ครอบครองอยู่กับบรรจุอยู่ในนั้นทั้งสิ้น”²

นอกจากนั้น บัว หรือ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับดอกบัวเป็นคำที่เป็นมงคลโดยมีการตั้งชื่อ เมือง สถานที่ บุคคล วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับบัว มากมาย วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ก็ใช้ชื่อเรียกที่เกี่ยวข้องกับดอกบัว เช่น ผักบัว กระทิงใบบัว เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าคุณค่าของบัวและดอกบัวนั้นแทรกซึมอยู่ในทุกองศาของการดำรงอยู่ของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย แต่ถ้าหากจะกล่าวถึงความหมายอันแท้จริงนั้น กลับตรงกันข้ามกับประโยชน์ที่นำมาใช้ นับวันยิ่งจะลึบเลือนและลึบความหมายที่แท้จริง สืบเนื่องมาจากสภาพสังคมยุคปัจจุบันที่มีการดิ้นรน แข่งขัน พุทธศาสนานับวันยิ่งเสื่อมลง ดังที่เห็นตีแผ่ในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ข้าพเจ้าได้แรงบันดาลใจจากการได้สัมผัสคุณค่าเนื้อหาสาระทั้งหมดและปัญหาที่ปรากฏขึ้นโดยจะทำการแปรเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความหมายอันแท้จริงของสัญลักษณ์ดอกบัวจากพุทธปรัชญาแปรรูป สู่งานออกแบบสถาปัตยกรรมภายในร่วมสมัยให้สอดคล้องในยุคนี้อย่างปัจจุบัน เพื่อให้ผู้คนได้รับรู้ถึงคุณค่าความงามทั้งในด้านกายภาพและรับรู้สัมผัสได้ทางจิตใจ ผ่านการออกแบบที่เป็นรูปธรรม โดยเป็นผลงานที่แสดงออกทางรูปแบบและสัญลักษณ์ที่คำนึงถึงบริบทต่าง ๆ ทางองค์ประกอบของงานศิลปะไม่ว่าจะเป็นรูปทรง สี สัน วัสดุที่นำมาแทนที่สามารถบอกเล่าแนวคิดอย่างชัดเจนและตรงประเด็นของกรอบในโครงการงานออกแบบที่ได้กำหนดขึ้นในงานวิทยานิพนธ์

² เรื่องเดียวกัน, 243.

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Goal and objective)

1. ศึกษาพุทธปรัชญาในเชิงสัญลักษณ์การแทนค่าและความหมายในด้านต่าง ๆ ของดอกบัว
2. ถ่ายทอดความคิด รูปแบบ กระบวนการแปรรูป เป็นผลงานเชิงสัญลักษณ์และความหมายของดอกบัวเพื่อสะท้อนความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวเอเชียที่มีต่อพุทธศาสนาสู่งานออกแบบตกแต่งภายในในรูปแบบร่วมสมัย เป็นการสืบทอดพุทธปรัชญาสู่สภาวะการณปัจจุบัน

สมมติฐานของการศึกษา (Hypothesis to tested)

เกิดองค์ความรู้ใหม่ ในเชิงปรัชญาทางความเชื่อ รวมทั้งวัสดุ กรรมวิธี ความงาม ความหมาย จากสัญลักษณ์ของดอกบัว มาใช้ในงานออกแบบตกแต่งภายในได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะสังคมยุคปัจจุบัน

ขอบเขตการศึกษา (Scope or delimitation of the study)

1. ศึกษา วิเคราะห์ แทนความหมายของสัญลักษณ์ดอกบัวจากศิลปกรรม ในแขนงต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาเฉพาะเรื่อง “ดอกบัวจากพุทธปรัชญาในงานออกแบบสถาปัตยกรรมภายในในร่วมสมัย”
3. นำผลการวิเคราะห์ ที่ได้มาสังเคราะห์แปรรูปสู่สัญลักษณ์งานออกแบบตกแต่งภายใน

ขั้นตอนของการศึกษา (Process of the study)

1. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนา
2. ศึกษาจากงานศิลปะ ที่ใช้ดอกบัวแทนค่าและความหมายในศิลปะแขนงต่าง ๆ
3. สัมภาษณ์ ออกแบบสอบถาม สืบค้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงระบบความคิด ความหมายและมุมมองของ ศิลปิน ผู้ออกแบบและกลุ่มเป้าหมายผู้บริโภค
4. เรียบเรียงข้อมูลนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เข้าสู่ระบบงานการออกแบบภายในอย่างเป็นระบบ
5. จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์

ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption)

เราจะเห็นว่าดอกบัวมีความสำคัญในเชิง สัญลักษณ์ของพุทธปรัชญา สามารถทำให้เราเห็นถึงคุณค่าและความหมายในวิถีชีวิตและปรัชญาตะวันออกและมีเป้าหมายเพื่อเสนอแง่มุมคุณค่าทางความงาม ในงานออกแบบภายใน

ความจำกัดของการศึกษา (Limitation of the study)

การรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ของบัวในแต่ละยุคสมัยในแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดสนิม มุมมอง ทศนคติและมิติทางความคิดที่ไม่เท่ากัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา (Definition)

พุทธปรัชญา คือ สิ่งช่วยยึดเหนี่ยวทางจิตใจเป็นประตูลู่หนทางในการดำเนินชีวิต มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขและหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง **ดอกบัว** เป็นดอกไม้แห่งสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาของไทยและชาวเอเชียแสดงออกถึงคุณค่าสัญลักษณ์ความดีงามอันบริสุทธิ์

สัญลักษณ์ คุณค่า ความดีงามอันบริสุทธิ์ที่ถูกนำมาแปรรูปเป็นองค์ประกอบในศาสนสถาน สถาปัตยกรรม องค์ประกอบการตกแต่ง เครื่องเรือน เครื่องใช้และในวิถีชีวิตประจำวันอันแสดงถึงความเป็นสิริมงคล

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Review of related literature of analysis or previous research)

แนวคิดเกี่ยวกับภาชนะบรรจุจักรวาลและศูนย์กลางที่สื่อด้วยภาพครรรภ์ ไช้และ ถ้ำนี้ทางพุทธศาสนา มักใช้สัญลักษณ์เป็นดอกบัวหรือดอกบัวตูม และแม้ว่าคัมภีร์พุทธศาสนาต่าง ๆ จะไม่กล่าวว่าโดมของพระสถูปเป็นดอกบัวโดยตรง แต่ก็บ่งเป็นนัยเช่นนั้น บทวิเคราะห์สัญลักษณ์ของดอกบัวจึงเป็นการทำให้เราเข้าใจสัญลักษณ์แห่งโดมได้ดียิ่งขึ้น

“ศาสนาศิลปะของคนไทยสมัยโบราณ เขาทำเพื่อศาสนา ทำเพื่อความดีงามของมนุษย์ เพื่อประโยชน์สุขของสังคม...ประติมากรรม เช่น การปั้นพระพุทธรูป ไม่ใช่ให้สวยงามอย่างเดียว ยังมุ่งสำหรับศาสนาด้วย จิตรกรรมแสดงเรื่องราวของมนุษย์และพุทธประวัติ นั่นก็เพื่อเป้าหมายสองอย่าง คือ ทั้งเพื่อเกื้อกูลศาสนาและเพื่อสังคมมนุษย์ด้วย งานของผมก็มีเป้าหมายอย่างศิลปนิพนธ์พุทธ...”³

³ พิชัย นิรันดร์, FINE ART (เชียงใหม่ : โชตนาพรินท์, 2547), 50.

“บัวกับสภาวะจิต	สภาวะจิตเป็นดังที่ว่างแห่งกาลอากาศในจักรวาล
รังสรรค์แสงสว่างดังดวงตะวันสีรุ้ง	ล่องลอยอิสระดุจเมฆฝนในท้องฟ้า
เคลื่อนไหวดังสายลมรำเพยพัด	หล่อเลี้ยงสายน้ำดังหล่อเลี้ยงแผ่นดิน
เบิกบานดังดอกบัวในห้วงน้ำใส	ขับขานเพลงดังนกยามรุ่งอรุณ
คือความรู้สึกในพลังความงามสือผ่าน	จิตวิญญาณอิสระสู่งานจิตรกรรมสร้างสรรค์

ในขณะที่ทำงานศิลปะข้าพเจ้าจะติดตามดูความเป็นไปของธรรมชาติที่เป็นกระแสพลังความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ทุกขณะก่อเกิดรูปชีวิต เป็นความงามหลากหลายสีสันททั้งภายนอกและภายในตัวเอง ข้าพเจ้าจะถ่ายทอดความงามทุกความเคลื่อนไหวที่จิตสัมผัสรับรู้ได้จากธรรมชาติ ผ่านพู่กัน แปรง และเกรียง อย่างรวดเร็วและฉับพลัน เพื่อสร้างพลังความสดความมีชีวิตเป็นความงาม”⁴

จากสัญลักษณ์ การแปรรูป แนวคิด ที่ศิลปินได้ถ่ายทอดออกมาเป็นงานต่าง ๆ นั้น จากงานต้นแบบเดียวกัน งานของศิลปินแต่ละท่านมีเป้าหมายและการแสดงออกที่แตกต่างกัน

ประเทือง เอมเจริญ แสดงความงามหลากหลายสีสันททั้งภายนอกและภายใน ถ่ายทอดความงามทุกความเคลื่อนไหวที่จิตสัมผัสรับรู้ได้จากธรรมชาติ ความงามของดอกบัวผ่านพู่กัน แปรง และเกรียง เพื่อสร้างพลังความ ความงาม ทั้งเพื่อเกื้อกูลศาสนาและเพื่อสังคมมนุษย์

พิชัย นิรันดร์ เป็นการแสดงที่สื่อให้เห็นในเชิงสัญลักษณ์แสดงความเป็นพุทธในเชิงอุดมคติในทางบวก สร้างมโนภาพขึ้นมาในลักษณะความเป็นทิพย์ เหนือจริง โดยมีพื้นฐานความคิดมาจากพุทธศาสนาแทนค่าโดยดอกบัว สร้างสรรค์บรรยากาศ ความทุกข์ ความสุข

ซึ่งจากรูปแบบและกระบวนการการแปรรูปข้างต้นนั้น มีมุมมองที่ใกล้เคียงกัน สามารถที่จะนำไปพัฒนาต่อยอด เป็นแบบอย่างที่จะได้นำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากเดิม เกิดเป็นงานรูปแบบใหม่ที่นำเสนอในงานออกแบบ

⁴ ประเทือง เอมเจริญ, บัวแห่งสภาวะจิต (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ พรินตติ้ง, 2545), 3.

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ชื่อทางวิทยาศาสตร์และลักษณะทางกายภาพของบัว

บัว เป็นพืชน้ำชนิดหนึ่งอยู่ในวงศ์ Nymphaeaceae จัดเป็นพืชน้ำล้มลุกที่มีอายุหลายปี พบได้ทั่วไปทั้งในเขตร้อน เขตอบอุ่นและเขตหนาว จำแนกถิ่นกำเนิดและการเจริญเติบโตได้ 2 จำพวก คือ

1. บัวที่เกิดและเจริญเติบโตในเขตอบอุ่นและเขตหนาว (Subtropical and Temperate Zones) เช่น ยุโรป อเมริกาเหนือ ภาคใต้ของอเมริกาใต้ ตอนเหนือของอินเดีย จีน และออสเตรเลีย บัวประเภทนี้มีเหง้าสะสมอาหารอยู่ในดิน เมื่อถึงฤดูหนาวผิวหน้าของน้ำเป็นแผ่นน้ำแข็ง จะทิ้งใบและอาศัยอาหารในเหง้าเลี้ยงตัวเอง เมื่อเข้าฤดูใบไม้ผลิ น้ำแข็งละลายหมด ก็จะเจริญแตกหน่อต้นใหม่ และจะเจริญเติบโตออกดอกออกผลหมุนเวียนอยู่เช่นนี้เรื่อยไป เรียกบัวประเภทนี้ว่า Hardy Type หรือ Hardy Waterlily นักพฤกษศาสตร์จัดให้บัวประเภทนี้อยู่ในกลุ่ม Castalia Group หรือ อุบลชาติประเภทยืนต้น

2. บัวที่เกิดและเจริญเติบโตในเขตร้อน (Tropical Zones) เช่น ทวีปเอเชีย ตอนกลางและตอนใต้ แอฟริกา ออสเตรเลียตอนเหนือ อเมริกากลางและอเมริกาใต้ บัวประเภทนี้กำเนิดและเจริญเติบโตได้ในเขตร้อนเขตเดียว ถ้านำไปปลูกในเขตอบอุ่นหรือเขตหนาว เมื่อเข้าฤดูหนาวผิวหน้าของน้ำเป็นน้ำแข็งทำให้บัวประเภทนี้ต้องตายไป จึงเรียกบัวประเภทนี้ว่า Tropical Type หรือ Tropical Waterlily นักพฤกษศาสตร์จัดให้บัวประเภทนี้อยู่ในกลุ่ม Lotus Group หรือ อุบลชาติประเภทล้มลุก

ลักษณะลำต้นของบัวมีทั้งที่เป็น เหง้า ไหล หรือหัว ใบเป็นใบเดี่ยวเจริญขึ้นจากลำต้น โดยมีก้านใบส่งขึ้นมาเจริญที่ใต้น้ำ ผิวหน้าหรือเหนือน้ำ รูปร่างของใบส่วนใหญ่กลมมีหลายแบบ บางชนิดมีก้านใบติดอยู่ที่หลังใบ ดอกเป็นดอกเดี่ยวสมบูรณ์เพศ ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 4-6 กลีบ กลีบดอกมีทั้งชนิดซ้อนและไม่ซ้อน มีสีส้มแตกต่างกันแล้วแต่ชนิด บัวที่พบและนิยมปลูกในประเทศไทยมีสกุลหลักดังนี้ คือ

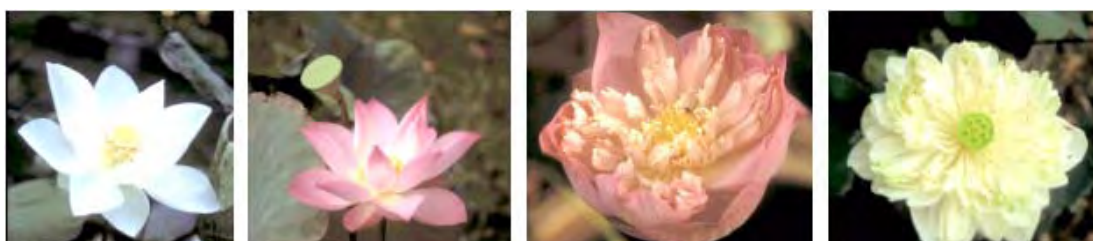
1. **บัวหลวง** (Lotus) เป็นบัวในสกุล Nelumbo มีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า ปทุมชาติ หรือ บัวหลวง มีถิ่นกำเนิดแถบเอเชีย เช่น จีน อินเดียและไทย มีลำต้นใต้ดินแบบเหง้าและไหลซึ่งเมื่อยังอ่อนจะมีลักษณะเรียวยาว เมื่อโตเต็มที่จะอวบอ้วนเนื่องจากสะสมอาหารไว้มาก มีข้อปล้องเป็นที่เกิดของราก ใบและดอกเกิดจากหน่อที่ข้อปล้องแล้วเจริญขึ้นมาที่ผิวน้ำหรือเหนือน้ำ ใบเป็นใบเดี่ยวมีลักษณะกลมใหญ่สีเขียวอมเทา ขอบใบยกผิวด้านบนมีขนอ่อน ๆ ทำให้เมื่อโดนน้ำจะไม่เปียกน้ำ เมื่อใบยังอ่อนใบจะลอยปริ่มน้ำ ส่วนใบแก่จะโผล่พ้นน้ำ ก้านใบและก้านดอกมีหนาม ดอกเป็นดอกเดี่ยวขนาดใหญ่ชูสูงพ้นผิวน้ำ มีทั้งดอกป้อมและดอกแหลม บานในเวลากลางวันมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 4-6 กลีบ ด้านนอกมีสีเขียว ด้านในมีสีเดียวกับกลีบดอก กลีบดอกมีทั้งชนิดดอกซ้อนและไม่ซ้อน สีของกลีบดอกมีทั้งสีขาว ชมพู หรือเหลือง แตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดพันธุ์ บัวในสกุลนี้เป็นบัวที่รู้จักกันดีเพราะเป็นบัวที่มีดอกใหญ่นิยมนำมาไหว้พระและใช้ในพิธีทางศาสนา เหง้าหรือที่มักเรียกกันว่ารากบัวและไหลบัวรวมทั้งเมล็ดสามารถนำมาเป็นอาหารได้ พันธุ์กำเนิดในประเทศไทย มี 4 พันธุ์คือ

1.1 ปทุม ผู้ปลูกเรียก "บัวแหลมแดง" ดอกแหลมสีชมพู กลีบดอกไม่ซ้อน

1.2 ปุณทริก ชื่อสามัญเรียก "บัวแหลมขาว" ดอกแหลมสีขาว กลีบดอกไม่ซ้อน

1.3 สัตตบงกช ผู้ปลูกเรียก "บัวฉัตรแดง" หรือ "บัวป้อมแดง" ดอกป้อมสีชมพู กลีบดอกซ้อนมาก

1.4 สัตตบุษย์ ชื่อสามัญเรียก "บัวฉัตรขาว" หรือ "บัวป้อมขาว" ดอกป้อมสีขาว กลีบดอกซ้อนมาก

ภาพที่ 1 ดอกบัวในสกุลบัวหลวง

2. **บัวผัน-บัวเผื่อน** (*Nymphaea capensis* Thunb - *Nymphaea stllata* Willclenow)

ใบลอยอยู่บนผิวน้ำ ขอบใบจักถี่ ห่าง ไม่มีระเบียบ ดอกชูพ้นน้ำ บานกลางวัน พันธุ์พื้นเมืองมี 4 พันธุ์ คือ

2.1 บัวนิล ดอกสีม่วงเข้ม

2.2 บัวขาบ ดอกสีฟ้าคราม

2.3 บัวผัน ดอกสีชมพู

2.4 บัวเผื่อน ดอกเล็กสีขาว ปลายกลีบดอกสีครามอ่อน แล้วเผื่อนเป็นสีขาวหรือ ปลายกลีบเป็นสีชมพูเมื่อใกล้โรย นอกจากนี้มีการผสมปรับปรุงพันธุ์จนสามารถให้สีได้ 9 สี คือ ขาว ชมพู แดง เหลือง แสด ฟ้าคราม ม่วงแดง ม่วงน้ำเงิน และเหลืองเหลืองเขียว/ฟ้า

2.5 บัวยักษะออสเตรเลีย ตามลักษณะจัดว่าอยู่ในตระกูลบัวผัน ในประเทศไทย พบว่ามี 3 สีที่มีการปลูก คือ ขาว ม่วงอมฟ้าคราม และม่วง

2.6 บัวนางกวัก เป็นบัวในตระกูลบัวผัน แต่มีลักษณะของกลีบเลี้ยงที่แตกต่าง อย่างเห็นได้ชัด มีสีต่าง ๆ คือ ขาว แดง ฟ้า ชมพู ม่วง เหลือง

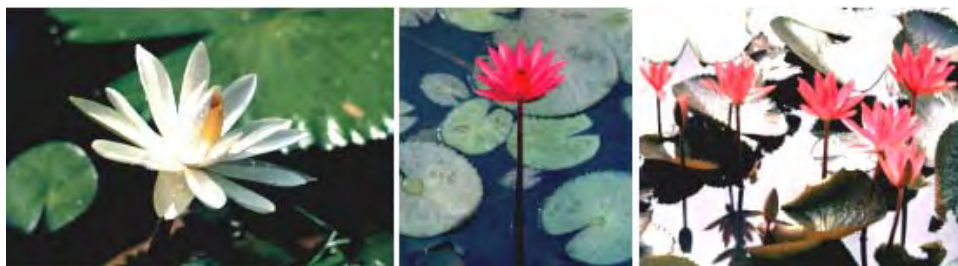
ภาพที่ 2 ดอกบัวในสกุลบัวผัน-บัวเผื่อน

3. บัวสาย (Waterlily) เป็นบัวในสกุล Nymphaea มีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า อูบลชาติ หรือ บัวสาย บัวสกุลนี้มีลำต้นใต้ดินเป็นหัวหรือเหง้า ใบและดอกเกิดจากตาหรือหน่อและเจริญ ขึ้นมาที่ผิวน้ำด้วยก้านส่งใบและยอด บางชนิดมีใบใต้น้ำ ใบเป็นใบเดี่ยว มีขอบใบทั้งแบบเรียบและแบบคลื่น ผิวใบด้านบนเรียบเป็นมัน ด้านล่างมีขนละเอียดหรือไม่มี ใบลอยอยู่บนผิวน้ำ ขอบใบจัก ถี่ แหลม เป็นระเบียบ ดอกชูพ้นน้ำ ดอกเป็นดอกเดี่ยวมีทั้งชนิดที่บานกลางคืนและบานกลางวัน บางชนิดมีกลิ่นหอม มีสีสันทากหลายแตกต่างกันไป พันธุ์พื้นเมืองไทยมี 3 พันธุ์ คือ

3.1 สัตตบรรณ หรือ สัตตอูบล ดอกสีแดง

3.2 เสวตอูบล หรือ กุมุท ดอกสีขาว

3.3 บัวสาย เป็นชื่อบัวกินสายดอกสีชมพูที่ชาวบ้านเก็บมาขาย

ภาพที่ 3 บัวในสกุลบัวสาย

4. **บัวฝรั่ง** (*Nymphaea* spp.) มีถิ่นกำเนิดในเขตอบอุ่นและเขตหนาว จึงเรียกบัวฝรั่ง มีหลายชนิดและพันธุ์ ลักษณะเฉพาะคือ ใบกลม ขอบใบเรียบ ดอกลอยหรือ ชูพ้นน้ำเล็กน้อย มีการนำเข้ามาปลูกในประเทศไทยหลายพันธุ์ให้ดอก 5 สี คือ ขาว ชมพู แดง เหลืองและแสด

ภาพที่ 4 บัวในสกุลบัวฝรั่ง

5. **จงกลนี** ใบลอยอยู่บนผิวน้ำ ขอบใบจักถี่ ห่าง ไม่มีระเบียบ ดอกชูพ้นน้ำ บานกลางวัน กลีบดอกเล็กเรียว ซ้อนมาก ดอกลอยบานตลอดเวลา มีพันธุ์เดียว ดอกมีสีชมพูแล้วเปลี่ยนเป็นสีขาวและมีสีเขียวสลับเมื่อใกล้โรย

ภาพที่ 5 บัวจงกลนี

6. **บัวกระดัง** (*Victoria regia* Lindl หรือ *N. amazonica* Sowerby) จัดเป็นบัวที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีลำต้นใต้ดินเป็นหัวใหญ่ ใบเป็นใบเดี่ยวมีขนาดใหญ่ประมาณ 6 ฟุต ลอยบนผิวน้ำ ใบอ่อนมีสีแดงคล้ำเมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีเขียวเข้ม ขอบใบยกขึ้นตั้งตรง มีหนามแหลมตามก้านใบและผิวใบด้านล่าง ดอกเป็นดอกเดี่ยวขนาดใหญ่ ก้านดอกและกลีบเลี้ยงด้านนอกมีหนามแหลม บานเวลากลางคืนและมีกลิ่นหอม ดอกประกอบด้วยกลีบเลี้ยงจำนวน 4 กลีบ ด้านนอกมีสีเขียวด้านในสีเดียวกับกลีบดอก เมื่อเริ่มบานกลีบดอกจะมีสีขาวและจะเปลี่ยนเป็นสีชมพู

ภาพที่ 6 บัวกระดัง

ดอกบัวจัดเป็นดอกสมบูรณ์เพศมีเกสรตัวผู้และตัวเมียอยู่ในดอกเดียวกัน ดอกบัวเมื่อได้รับการผสมแล้วถ้าผสมไม่ติดดอกจะลอยอยู่ปริ่มน้ำแล้วจะโรยไป ถ้าผสมติดดอกจะเริ่มกลายเป็นฝักโดยดอกจะค่อย ๆ จมลงใต้น้ำประมาณ 2 สัปดาห์ เมื่อดอกเจริญเป็นฝักแก่และมีเมล็ดแก่ก็จะลอยขึ้นมาบนผิวน้ำใหม่อีกครั้ง

ความหมายของดอกบัวที่ปรากฏในอารยธรรมต่าง ๆ

ภาพสัญลักษณ์ของดอกบัวได้มีปรากฏขึ้นในอารยธรรมเก่าแก่หลายแห่ง ทั้งในซีกโลกตะวันตกและตะวันออก ดังตัวอย่างอาทิเช่น อียิปต์ กรีก เป็นต้น อารยธรรมทั้งหลายเหล่านี้ได้มีภาพสัญลักษณ์ของดอกบัวปรากฏขึ้นในรูปของการเคารพบูชาเทพเจ้าหรือการบวงสรวงต่าง ๆ ตลอดจนงานสถาปัตยกรรมก็ยังมีรูปบัวเป็นส่วนประกอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. อารยะธรรมอียิปต์

ในอียิปต์ ดอกบัวถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แทนดวงอาทิตย์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเกิดใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากดอกบัวจะจมลงในน้ำยามค่ำคืน และจะโผล่พ้นน้ำ และ เบ่งบานในยามเช้า ดอกบัวยังเป็นสัญลักษณ์ของอียิปต์เหนืออีกด้วย นิทานเทพปกรณัมเก่าแก่เกี่ยวกับดวงอาทิตย์ของอียิปต์เชื่อว่า ก่อนที่จักรวาลจะถือกำเนิดนั้นได้มีมหาสมุทรที่มีขนาดใหญ่ไม่สิ้นสุดอยู่ เทพเจ้าองค์แรก คือนัน (Nun) ได้ปรากฏกายออกมาจากดอกบัวขนาดยักษ์พร้อม ๆ กับแผ่นดินผืนแรก หลังจากนั้น เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์คือ อาตัม (Atum) ซึ่งเป็นร่างหนึ่งของนันก็ได้เกิดตามมา (ซึ่งบางตำนานก็เชื่อต่างออกไปว่าเทพองค์นี้ คือ รา (Ra)) ดอกบัวนี้จะบานออกทุกเช้า และหุบลงยามค่ำคืนเมื่อราได้กลับเข้าไปอยู่ในดอกบัวนั้นแล้ว เป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไป ด้วยวัฏจักรการบานและหุบสัมพันธ์กับการขึ้นและตกของดวงอาทิตย์ ชาวอียิปต์จึงใช้ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของการเกิดและดวงอาทิตย์นั่นเอง เทพเจ้าแห่งความงามและการรักษาของชาวอียิปต์คือเทพเนเฟเธม (Nefertem) เป็นเทพผู้คอยดูแลรักษาเทพราจากการเสื่อมของร่างกายไปตามวัย โดยใช้น้ำมันหอมจากดอกบัว

ในงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ของอียิปต์ยังปรากฏรูปดอกบัวอยู่ทั่วไป ทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพแกะสลัก เครื่องเรือน และในงานสถาปัตยกรรม ดอกบัวที่ปรากฏในงานศิลปะของอียิปต์นั้นมี 2 ประเภท คือ บัวขาว (white lotus) และ บัวสีน้ำเงิน (blue lotus) โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงให้เห็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย และการทำมัมมี่เพื่อรักษาศพไว้ไม่ให้เน่าเปื่อย ดอกบัวถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งการเกิดเมื่อดวงวิญญาณได้ออกจากร่างเดิมไป และจะกลับมาเกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในงานจิตรกรรมฝาผนังและงานแกะสลักนั้นตัวมักปรากฏในลักษณะที่เทพเจ้าหรือคนถือดอกบัวในมือ หรือเป็นลายกรอบ ส่วนในงานสถาปัตยกรรมนั้นจะปรากฏเป็นบัวหัวเสาอย่างชัดเจน

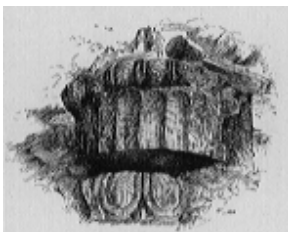
ภาพที่ 7 งานจิตรกรรมฝาผนังของอียิปต์

ภาพที่ 8 บัวหัวเสา วิหารคาร์นัค อียิปต์

2. อารยะธรรมกรีก

อารยะธรรมอียิปต์ได้ส่งต่อมาถึงกรีกเมื่อกรีกได้เข้ายึดครองอียิปต์ ลวดลายที่ปรากฏเช่น ลายบัว ในงานสถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นชัดเจนถึงอิทธิพลของศิลปะแบบอียิปต์ที่มีต่อศิลปะกรีก ตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นเช่นที่วิหารอพอลโลเมือง Naukratis

ภาพที่ 9 ลายบัวที่ปรากฏบนหัวเสาวิหารพอลโล

ภาพที่ 10 ลวดลายบัวในงานสถาปัตยกรรมกรีก

ความหมายของดอกบัวในซีกโลกตะวันออก

ธรรมชาติกำเนิดของดอกบัว ได้แสดงให้เห็นถึงปรัชญาการดำเนินชีวิตอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ แม้จะเกิดในโคลนตม แต่เมื่อไหล่พ้นน้ำขึ้นมารับแสงสว่างแล้ว กลีบดอกกลับสะอาด บริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งใดแปดเปื้อน เหมือนคนที่เกิดมาแล้ว หากเข้าถึงหลักธรรมก็สามารถเป็นผู้หลุดพ้น จากกิเลส และความทุกข์ทั้งปวงได้ บัวจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการรู้แจ้งและจิตวิญญาณภายในที่อยู่เหนืออิทธิพลของสภาพแวดล้อม ดังนั้น วัฏจักรของบัวจึงสัมพันธ์กับแนวความคิดและปรัชญาในโลกตะวันออกซึ่งมองเห็นเวลาเป็นรอบฤดู

ความหมายของดอกบัวในศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูเป็นศาสนาที่มีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้ คือ อินเดีย มีผู้นับถือที่เรียกว่าศาสนิกชนฮินดู ส่วนมากที่ประเทศอินเดีย นอกนั้นจะมีบ้างเป็นส่วนน้อยตามประเทศต่าง ๆ เช่น ลังกา บาห์ลี อินเดียเซีย ไทย แอฟริกาใต้ ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูเป็นศาสนาที่เก่าแก่มากที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง มีอายุกว่า 4,000 ปี เนื่องจากศาสนานี้มีวิวัฒนาการ

อันยาวนานผ่านขั้นตอนทางประวัติศาสตร์หลายขั้นตอนตั้งแต่โบราณกาลถึงปัจจุบัน จึงเป็นการยากในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ให้แจ่มแจ้งชัดเจนกว่าศาสนาอื่น ๆ ไม่มีใครกำหนดได้ว่า ศาสดาคือใคร จนต้องถือว่าไม่มีศาสดา หรือผู้ก่อตั้งศาสนา คิดว่าเกิดจากการได้ยินได้ฟังต่อกันมา หรือเกิดจากประสบการณ์ทางศาสนาของชาวฮินดูร่วมกัน เกิดเป็นคำสอน เป็นคำภีร์ขึ้น จนผู้นับถือศาสนา มีความเชื่อและแนวทางปฏิบัติต่างกันมากมาย ทั้งในสมัยเดียวกัน และสมัยต่างกัน แม้แต่ชื่อของศาสนาเอง ก็ยังเรียกต่างกันไปตามกาลเวลา

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูก็คือศาสนาเดียวกันนั่นเอง การที่มีชื่อเรียกควบคู่กันไป 2 ชื่อ คือ “พราหมณ์-ฮินดู” เพราะผู้ให้กำเนิด ศาสนานี้ ในตอนแรกเริ่มเรียกตัวเองว่า “พราหมณ์” ต่อมาศาสนาเสื่อมลงระยะหนึ่งและได้มา ฟันฟูปรับปรุงเป็นให้เป็นศาสนาฮินดู โดยเพิ่มบางสิ่งบางอย่างเข้าไป มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักธรรมคำสอน ให้ดีขึ้น คำว่า “ฮินดู” เป็นคำที่ใช้เรียกชาวอารยันที่อพยพเข้าไป ตั้งถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำสินธุ และเป็นคำที่ใช้เรียกลูกผสมของชาวอารยันกับชาวพื้นเมืองในชมพูทวีป และชนพื้นเมืองนี้ได้พัฒนาศาสนาพราหมณ์โดยการเพิ่มเติมอะไรใหม่ ๆ ลงไป แล้วเรียกศาสนาของพวกนี้ว่า “ศาสนาฮินดู” เพราะฉะนั้นศาสนาพราหมณ์จึงมีอีกชื่อในศาสนาใหม่ว่า “ฮินดู” จนถึงปัจจุบันนี้

เทพเจ้าที่สำคัญ ๆ หลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับดอกบัวทั้งสิ้น ทั้งนี้จะเห็นได้จากรูปเคารพที่ปรากฏนั้นมักมีบัวเป็นส่วนประกอบเสมอ อาทิเช่น พระนารายณ์ พระลักษมี เป็นต้น

1. พระนารายณ์

พระวิษณุ (นารายณ์) เทพผู้คุ้มครองโลกตามความเชื่อของชาวฮินดู ปัจจุบันพระองค์คือเทพผู้ทำหน้าที่บริหารหรือผู้คุ้มครองโลกที่สำคัญ จากคัมภีร์พราหมณ์ คัมภีร์พราหมณ์ปุราณะกล่าวไว้ว่า “พระปรเมศวร” (พระศิวะ) เป็นผู้สร้างพระวิษณุ เหตุมาจากทรงมีพระประสงค์จะสร้างสวรรค์และโลก ซึ่งถือว่าเป็นงานใหญ่นัก จึงได้ทรงต้องการผู้ช่วย โดยการนำหัตถ์ซ้ายมาลูบหัตถ์ขวา จึงบังเกิดเป็นเทพชื่อ “พระวิษณุ” หรือ “พระนารายณ์” พระปรเมศวรได้สอนศิลปะด้านต่าง ๆ ให้กับพระวิษณุในทุกด้าน และให้ประทับอยู่ ณ เกษียรสมุทร เมื่อเกิดเหตุร้ายในโลกมนุษย์หรือสวรรค์เมื่อใด พระวิษณุก็จะมีหน้าที่ไปปราบปรามเหล่าอสูร และผู้ประสงคร้ายนั้น ๆ โดยในบางคราวก็จะได้รับการร้องขอจากเหล่ามวลเทพเทวดาบ้าง

ภาพที่ 11 พระนารายณ์หรือพระวิษณุ

คัมภีร์มหาภารตะ เล่าไว้ถึงพระนารายณ์แต่เดิมคือฤาษีตนหนึ่ง เป็นบุตรของฤาษี ธรรมมะ ได้เดินทางจากโลกมนุษย์สู่สถานที่ซึ่งพวกพราหมณ์พร้อมเพื่อนสนิทนามว่า “นร” เพื่อ บำเพ็ญเพียรจนได้รับการเคารพบูชาจากเทพเทวดาทั้งมวล ต่อมาได้รับการขอร้องจากเหล่า เทวดาให้ช่วยปราบอสูรที่สร้างความเดือดร้อน ฤาษีทั้งสองจึงได้รับปากช่วยเหลือโดยได้ออกรบ กับอสูรจนได้รับชัยชนะ จึงได้รับความเคารพนับถือจากเหล่าเทวดายิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จน ภายหลังฤาษีนารายณ์ได้ออกเดินทางไปบำเพ็ญตบะยังหิมาลัยจนบรรลุผลเป็นพราหมณ์ (ผู้รู้ แจ่มทุกสิ่งในโลก) และได้เป็นผู้นำเหล่าพราหมณ์ในเวลาต่อมา จากการยกย่องบูชาตลอดที่ผ่าน มาจนเป็นที่รู้จักในนาม “พระวิษณุ (นารายณ์)” พระนามของพระวิษณุ พระนารายณ์ มีผู้ชาน นามเรียกขานจากความแตกต่างกันตามความเชื่อ พระนามตามฤกษ์อำนาจและตามเหตุการณ์ที่ ต่างกันตามกาล อาทิ อนันตะ ไม่สิ้นสุด จตุรภูษ มี 4 กร มุราริ เป็นศัตรูแห่งมูรณะ (นระ) ผู้ชาน นารายณ์ ผู้ที่เคลื่อนไปในน้ำ ปัญญาบุท พระผู้ทรงอาวุธทั้ง 5 อย่าง ปิตามพร ทรงเครื่องสี่เหลี่ยม ทโมทร มีเชือกพันเอาไว้รอบเอว กฤษณะ โควินทะ โคบาล ผู้เลี้ยงวัว ชลศายิน ผู้นอนเหนือน้ำ พระพิฆณูหริ ผู้สวงน อนันตไศยน นอนบนอนตนาคราช ลักษณะดี ผู้เป็นสามีของพระลักษมี

วิษวंबर ผู้คุ้มครองโลก สวยงาม เกิดเอง เกศวะ มีผมอันงาม กิริติน ผู้ใส่มงกุฏ พระวิษณุ พระนารายณ์ ทรงประทับบนสวรรค์ เรียก ไวกุณฐ์ พาหนะ คือ ครุฑ พระวรกายสีนิล ฉลองดั่งกษัตริย์ มีมงกุฏ อาภรณ์สีเหลือง มี 4 กร ถือ สังข์ จักร ตรี คทา บ้างก็กล่าวไว้ว่าทรงถือ ดอกบัว ลูกศร ดอกไม้ หรือเชือกบ่วงบาศ หรือสายฟ้า อาวุธประจำที่ใช้ คือ สังข์ จักร คทา ธนู และพระขรรค์

2. พระลักษมี

การกำเนิดของพระนางลักษมี มีการค้นพบหลักฐานทั้งจากตำนาน เรื่องเล่า และ คัมภีร์ต่าง ๆ ที่พบมีการกล่าวไว้ต่างกันออกไป คัมภีร์รามายณะ กล่าวถึงตอนที่เหล่าเทวดาทั้งหลายทำพิธีกวนเกษียรสมุทร เพื่อทำน้ำอมฤต ซึ่งการกวนเกษียรสมุทรนี้ได้บังเกิดสิ่งวิเศษ 14 อย่าง อาทิ น้ำอมฤต นางอัปสร เทวดา สิ่งของวิเศษต่าง ๆ รวมทั้ง สัตว์วิเศษ นางอัปสรที่บังเกิดขึ้นในครั้งนี้ ได้มีพระนางลักษมีถือกำเนิดขึ้นมาด้วย เมื่อครั้งพระนางลักษมีได้ปรากฏกายขึ้น ประกอบด้วยขณะนั้นพระนารายณ์ทรงอวดตาเป็นแต่ใหญ่เพื่อรองรับไม่ให้โลกไหว ได้แลเห็นพระนางลักษมีจึงเกิดความพึงพอใจ ดังนั้น ด้วยอำนาจฤทธิ์เดชที่มีจึงบันดาลให้ พระนางมาเป็นชายาของพระองค์ ตำนานอื่น ๆ กล่าวไว้ว่า พระนางลักษมีเกิดจากดอกบัวหลวง ต่อมาได้เข้าเฝ้าพระนารายณ์โดยได้ถือดอกบัวหลวงไปเข้าเฝ้าด้วย พระนารายณ์เกิดพึงพอใจพระทัยในพระนางยิ่งนักจึงได้อภิเษกเป็นพระชายาในที่สุด พระนามที่ได้เรียกขานพระนางลักษมี มีมากมาย และมีการกล่าวถึงเรื่องการอวดตาของพระนารายณ์ไว้ว่า พระนางลักษมีผู้เป็นชายาจะอวดตาลงมาทุกปางที่พระนารายณ์ได้อวดตาลงมาด้วยเสมอ ดังจะกล่าวบางส่วนไว้ดังนี้ พระนามเรียกขาน อาทิ ชลธิชา ผู้เกิดแต่น้ำ (เหตุจากคัมภีร์รามายณะ) ปัทมา ผู้มีดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ รูปเคารพทางศิลปะที่ค้นพบจนถึงปัจจุบัน พระนางลักษมี ประทับยืนบนดอกบัว และถือดอกบัว อาภรณ์ดั่งกษัตริย์ สวมมงกุฏ หรือรูปเคารพที่พระนางประทับนั่งบนดอกบัว พระวรกายสีทอง ทรงถือดอกบัวไว้ บางรูปเคารพที่พบพระนางลักษมี มี 8 กร ทรงถือดอกบัว คันธนู คทา ลูกธนู ลูกธนู หอยสังข์ ลูกบดไม้ และประทัด ส่วนรูปเคารพที่พระนางลักษมี 4 กรนั้น พระวรกายสีทอง ทรงเครื่องประดับ พระกรถือลูกธนู หอยสังข์ ดอกบัว และคทา รูปเคารพที่พบทั้ง 8 กร และ 4 กร ที่ปรากฏให้เห็น มีทั้งพระนางลักษมี ประทับยืน และนั่งบนดอกบัว รูปเคารพที่มี 2 กร ประทับยืนบนดอกบัว ถือดอกบัว และหอยสังข์ไว้ รูปเคารพที่พบในศาสนสถานของลัทธิไวษณพนิกาย มีลักษณะของพระนางลักษมี ประทับนั่งบนดักขायของพระนารายณ์ พระบาทซ้ายงอเข้าหาพระบาทขวาตกลงล่าง พระนางมี 4 กร ถือ สังข์ จักร ตรี คทา (บางรูปเคารพพระนางลักษมี มี 2 กร ถือ ดอกบัวหลวง ทั้ง 2 กร) รูปเคารพพระนางลักษมีนั่งเคียงข้างพระนารายณ์

ประทับบนขนดของพระยานาควาสูกรี พระองค์ทรงถือดอกบัว รูปเคารพบางรูปพระนางทรงนั่ง
ตักพระนารายณ์ ทรงถือดอกบัวไว้ พระนารายณ์ประทับบนพระยาครุฑ

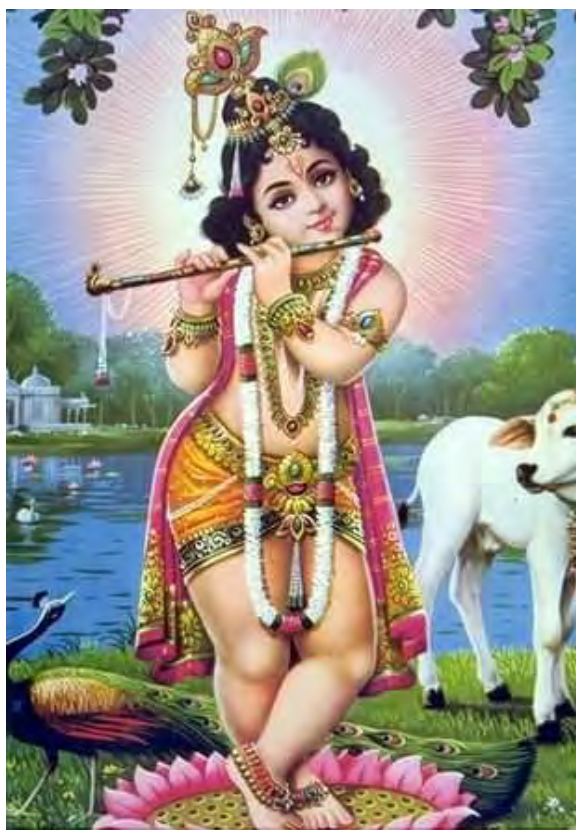

ภาพที่ 12 พระลักษมี

3. พระกฤษณะ

พิธีการบูชา ชาวฮินดูลัทธิไวษณพนิกายเชื่อว่าพระกฤษณะเทพ คือเทพแห่งเสียงเพลงและการรำฟ้อน พิธีการบูชา ผู้นับถือจะบูชาพระกฤษณะเทพโดยจัดให้มีการแสดงระบำราศสีลา ถวายพระองค์ ซึ่งระบำราศสีลาเป็นการ ถ่ายทอดมาจากช่วงวัยหนุ่มของพระกฤษณะ ในขณะที่เต้นรำกลางแสงจันทร์กับหมู่หญิงเลี้ยงโคกลางทุ่งหญ้าอันกว้างใหญ่ เมื่อครั้งพระวิษณุเทพได้อวตารลงมาเพื่อปราบยุคเข็ญให้แก่เหล่ามวลมนุษยชาติไป ในช่วงเหตุการณ์โลกเกิดภัยและเกิดความไม่สงบสุขจากเหล่าอสูร จึงทรงอวตารลงมาในปางต่าง ๆ ซึ่งปางพระกฤษณะเทพ คือ ปางที่ 8 ในการอวตาร 10 ปางของพระวิษณุเทพนั่นเอง ลักษณะทางศิลปรูปแบบที่พบเป็น เทพชายยืนสวมอาภรณ์สีแดง สวมมงกุฏ และใส่เครื่องประดับ มี 2 กร กรขวา

ถือไม้เท้า กรซ้ายยกขึ้นจับข้อศอกขวา หรือบ้างก็ว่าถือสังข์ปัจจุบันรูปปั้นนิยมทำรูปพระกฤษณะยืนไขว้ หรือองพระบาท มี 2 กร ยกขลุ่ยระดับพระโอษฐ์กำลังเป่าขลุ่ย บางรูปของพระกฤษณะมีลักษณะผมมุ่นเสียบดอกไม้ มือซ้ายถือดอกบัว มือขวาวางข้างตัว ส่วนด้านซ้ายของพระองค์มีนางสทาบามา ทรงผมยาว มือขวาถือดอกไม้ส่วนมือซ้ายวางข้างตัว

ภาพที่ 13 พระกฤษณะ

4. พระพรหม

จากคัมภีร์และตำนานมากมายที่กล่าวถึงการกำเนิดของพระพรหม กล่าวไว้ อาทิ คัมภีร์วารพราณะ และมหากาพย์มหาภารตะ กล่าวไว้ว่า พระพรหมเกิดจากดอกบัวที่พุดขึ้นจากสะดือของพระวิษณุ ที่บรรทมหลับอยู่บนหลังพระยานันตนาคราชที่เกษียรสมุทร คัมภีร์ปัทมปุราณะ กล่าวไว้ว่า เมื่อครั้งพระวิษณุต้องการสร้างโลก จึงแบ่งภาคออกเป็น 3 ภาค โดยพระพรหมเกิดจากสี่ข้างเบื้องขวา พระวิษณุ (พระองค์) เกิดจากสี่ข้างเบื้องซ้าย พระศิวะ เกิดจากบั้นกลางพระองค์ คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์กล่าวไว้ว่าในครั้งเมื่อโลกยังไม่ปรากฏสิ่งใด ๆ (ว่างเปล่า) พระอาตมภู (ผู้เกิดเอง) ประสงค์จะสร้างทุกสิ่งจึงสร้างน้ำขึ้นมาก่อน แล้วนำฟิขโปรย

ลงน้ำ เวลาผ่านไปฟิซนั้นกลายเป็นไข่ทองและกำเนิดพระพรหมปรากฏขึ้น นามว่า หิริณครรวั
หลังจากนั้นพระพรหมจึงแบ่งร่างเป็นชาย-หญิง เพื่อสร้างโลกและมนุษย์

ภาพที่ 14 พระพรหม

5. พระสุรัสวดี

พระนางสุรัสวดี ทรงมีพระนามเรียกขาน อาทิ วัด วัดเทวี วาศิวารี ภารตี วาณีสาวิตรี คัมภีร์วิษณุโบราณ บันทึกไว้ว่า เมื่อพระพรหมเนรมิตพระนางสุรัสวดีขึ้นมาแล้วได้ประทานคัมภีร์ด้านอักษรเทวนาครี และอักษรภาษาสันสกฤตให้แก่พระนาง พระนางจึงได้ศึกษาคัมภีร์จนแตกฉาน เก่งทางด้านนี้ความสามารถนั้นเหนือกว่าผู้ใดบนสรวงสวรรค์ กล่าวกันว่าพระนางเป็นเจ้าของแม่หรือเทพแห่งอักษรศาสตร์ด้วย พระนางเป็นผู้ให้กำเนิดอักษรเทวนาครี ซึ่งเป็นตัวอักษร (เขียน) ของอักษรภาษาสันสกฤต หรือภาษาฮินดี ในอินเดียปัจจุบัน

บางตำนานกล่าวไว้ว่าพระนางสุรัสวดี เป็นเทพธิดาแห่งน้ำ (ในอินเดียมีแม่น้ำชื่อสุรัสวดี) ซึ่งหลักฐานจากหนังสือมหาภารตะ กล่าวว่าพระนางเป็นผู้ให้กำเนิดน้ำอันบริสุทธิ์แก่มวลมนุษย์ สัตว์ และพื้นดิน ศาสนาพุทธ นิกายมหายาน เกิดช่วงราวศตวรรษต้น ๆ ของ

คริสต์ศักราช มีเรื่องราวของพระนางสุรัสวดีกล่าวว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมหายาน ให้ความสำคัญเคารพบูชาพระนางว่าเป็นพระมเหสีของพระโพธิสัตว์อัมิตะ ซึ่งพระโพธิสัตว์แห่งสติปัญญาและความฉลาด พระนามของพระสุรัสวดีในพุทธศาสนาทรงพระนามว่า เทพธิดาดารา

รูปเคารพของพระนางสุรัสวดี ทรงมีพระวรกายขาว ประทับนั่งบนดอกบัว พระบาทห้อยลงเบื้องล่างข้างหนึ่ง พระกรถือพิณ บางรูปเคารพ บางรูปเคารพของพระนางที่พบมีพระพักตร์เดียว หรือ 4 พักตร์ พระกรมี 4 กร ทรงถือคัมภีร์ ดอกบัว ขลุ่ยหรือแจกัน (ถ้วยน้ำ) และพระกรทำปางวิตรกะ บางรูปเคารพที่มีพระกร 8 กร ทรงถือคันศร คทา ขลุ่ย ลูกล่อ สังข์ บ่วง ลูกบิด และประดัก และพาหนะ คือ นกยูง อารมณ์สวามิภักดิ์ สวามมกุฏ เครื่องประดับ กำไล และศิระรูปเคารพบางรูปจะประทับบนหลังหงส์ หรือนกยูง

ภาพที่ 15 พระสุรัสวดี

ความหมายของดอกบัวในพุทธศาสนา

สัญลักษณ์ดอกบัวมีปรากฏและมีความสำคัญมากในพุทธศาสนา ทั้งในฝ่ายมหายานและหินยาน ในทางพุทธศาสนานิกายมหายาน ดอกบัวมักถูกใช้เป็นบัลลังก์ของพระโพธิสัตว์ในปางต่าง ๆ นอกจากนี้บัวที่มีสีต่างกันยังมีความหมายแตกต่างกันออกไปอีกด้วย

ดอกบัวสีขาว หมายถึง โพธิ์ หรือการตื่น ในที่นี้หมายถึงความเป็นธรรมชาติอันสมบูรณ์ในตัวเอง สัญลักษณ์ดอกบัวสีขาวนี้มักปรากฏในมณฑลหรือผั่งจักรวาลตามคติความเชื่อแบบมหายาน โดยเฉพาะในทิเบต โดยหมายถึงจักรวาลแห่งโลก

ดอกบัวสีแดง หมายถึง หัวใจ (หทัย) มีนัยยะเกี่ยวกับความรักและความเมตตา และเป็นสัญลักษณ์หมายถึงพระโพธิสัตว์

ดอกบัวสีฟ้า หมายถึง ชัยชนะ ความเฉลียวฉลาด ความรู้และความรอบรู้ เป็นสัญลักษณ์แทนพระโพธิสัตว์มัญชุศรีซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งในนิกายมหายานและเป็นส่วนหนึ่งของ “ปรัชญาปริมิตา” ซึ่งหมายถึงปัญญาอันสมบูรณ์

ดอกบัวสีชมพู หมายถึง พระพุทธเจ้าในอดีตกาล ในบางครั้งมีการใช้ในที่สับสนกับบัวสีขาว

ในทางพุทธศาสนาฝ่ายหินยาน พระพุทธองค์ได้ทรงเปรียบดอกบัวแทนค่าของสติปัญญามนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็นสี่เหล่า คือ

บัวประเภทที่ 1 บัวพิน้ำ หมายถึง บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา เพียงได้ระดับรับฟังธรรมแห่งพุทธปัญญาครั้งหนึ่ง ก็สามารถเข้าใจอย่างแตกฉานได้ ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติกุศลกรรมดำเนินชีวิตด้วยศรัทธา ศีล สมาธิ ปัญญา กิเลสยุเข้าไต่ ๆ ไม่สามารถสั่นคลอนจิตวิญญาณอันเป็นบริสุทธิคุณได้ เป็นดังดอกบัวที่รับแสงอรุณเปล่งประกาย และส่งกลิ่นอันหอมในยามเช้า

บัวประเภทที่ 2 บัวปริ่มน้ำ หมายถึงผู้ถึงพร้อมด้วย ศีล สมาธิ แต่ยังไม่เกิดปัญญาในทันทีทันใด แต่เมื่อพิจารณาพิจารณาเป็นครั้งที่สอง ก็จะสามารถเห็นความจริงแห่งธรรมนั้นได้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติกุศลกรรม มีศรัทธาและดำเนินวิถีแห่ง ศีล สมาธิ ปัญญา กิเลสอันละเอียดจะค่อย ๆ ปรากฏหายไป จนจิตใจสะอาดผ่องแผ้วได้ในที่สุด เป็นดังดอกบัวที่รอวันพองนี้ เพื่อแบ่งบานและพุ่มทุกซ์

บัวประเภทที่ 3 บัวกลางน้ำ เป็นผู้ที่ยังตั้งอยู่บนความประมาท แม้จะได้ระดับรับฟังธรรมหรือความรู้อันจริงแท้มามาก แต่ก็ยังขาดซึ่งศรัทธามีความรู้ความเข้าใจ แต่ก็ยังเป็นชั่วครู่ชั่วยามยังขาดสมาธิ และปัญญาที่จะพิจารณาวิเคราะห์วิจารณ์ มีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทาง

ใดทางหนึ่งดีขึ้นหรือตกต่ำลง ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายนอก สภาพแวดล้อมชักนำและชี้นำ หากว่าได้ระดับปรับปรุงหรือความรู้อยู่ ๆ ขึ้น หรือสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย ก็จะดำเนินไปในศีลสมาธิ ปัญญาได้ เป็นดอกบัวชนิดที่ยังไม่ปลดปล่อยได้กระแสน้ำ ยังเสี่ยงต่อการเป็นอาหารของเต่า ปลา รวมถึงอุปสรรคอื่น ๆ ภายใต้วังวนแห่งน้ำหรือกระแสค่านิยม สังคม

บัวประเภทที่ 4 บัวได้น้ำ หรือบัวที่ยังอยู่ในโคลนตม ย่อมตกเป็นเหยื่อของสิ่งยั่วยุเป็นอาหารของสัตว์น้ำ ไม่มีโอกาสที่จะได้เห็นแสงอาทิตย์ แสงแห่งธรรมวิสุทธิ มีอาจแบ่งบานได้ เพราะความสนุกสนาน ระเริงอยู่กับกิเลสตัณหาหยาบ โลภ โกรธ หลง รสสัมผัส ในวังวนแห่งความมึนเมาจิตมารยาอันยุ่งเหยิง เปรียบได้กับผู้มึนเมาใจใฝ่ต่ำ จิตที่อ่อนแอ หยาบกระด้าง และโอนเอนไปตามแรงยั่วยุภายนอก

นอกจากนี้เกสรของดอกบัวยังเปรียบได้ดั่งแก่นของพระพุทธศาสนา คือ การเวียนว่ายตายเกิด โดยดอกบัวนั้นมีการตูมแล้วบาน เมื่อบานมีการแสดงกลีบดอก เกสรที่สวยงาม เมื่อเวลาผ่านไปกลีบเริ่มแห้งเหี่ยว รอยรา และหล่นร่วง คงเหลือแต่ฝักซึ่งมีเมล็ดบัวเมื่อตายไปแล้วก็สามารถเจริญเติบโตได้ใหม่เป็นวัฏจักรของสรรพสิ่ง

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบ

ความต้องการขั้นพื้นฐานและพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน

วัยก่อนเรียนเริ่มต้นจากวัยทารกและสิ้นสุดลงเมื่อเด็กเข้าโรงเรียนภาคบังคับ วัยนี้เป็นคาบเวลาที่เด็กกำลังเติบโต เป็นอิสระ พึ่งตัวเองได้มากขึ้นทีละน้อย เป็นระยะที่เด็กได้รับการขนานนามว่า วัยเด็กตอนต้น วัยก่อนเรียน วันก่อนเข้าโรงเรียน หรือวัยก่อนเกณฑ์ พัฒนาการส่วนใหญ่ของเด็กในวัยนี้อยู่ในเรื่องการปรับตัวให้คุ้นกับสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักมูลของพฤติกรรมทางสังคม เพื่อเป็นการเตรียมตัวเข้าไปอยู่ในสังคมที่กว้างขึ้นในวัยต่อไป วัยทารกเป็นระยะที่เด็กฝึกการใช้วัยละส่วนต่าง ๆ ให้สามารถควบคุมได้ดี เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับสำรวจสิ่งแวดล้อมในวัยก่อนเรียน แทนที่เด็กจะพอใจแต่เพียงเป็นผู้ชมเด็กยังต้องการทราบอีกด้วยว่า รอบตัวเขามีอะไรบ้าง จะบังคับมันได้อย่างไร ถ้าลูกเขาจะรู้สึกอย่างไร และจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับมันได้อย่างไร สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กสนใจนี้รวมทั้งคนและสิ่งที่ไม่มีชีวิตด้วย เช่น หิน กรวด ฯลฯ

ในวัยทารก พ่อแม่พบกับปัญหาการดูแลทางกายเป็นส่วนใหญ่ ครั้นถึงวัยก่อนเรียนเด็กเริ่มมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหลายประการ ซึ่งเรียกร้องให้พ่อแม่ต้องขบคิดเพื่อแก้ไข เพราะในระยะนี้บุคลิกลักษณะของเด็กพัฒนาแตกต่างออกไป และเด็กมักจะเรียกร้องความเป็นอิสระเกินขอบเขตที่เขาจะช่วยตัวเองได้ ฉะนั้น เด็กเล็กจึงเป็นคนที่สอนยาก ดื้อดึง ไม่เชื่อฟัง ขัดขืน โมโห โทโส ละเมอกลางคืน หวาดกลัว และอิจฉา ริษยา

ความโน้มเอียงหรือธรรมชาติของเด็ก

อนึ่ง ผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความโน้มเอียง (Indency) หรือธรรมชาติของเด็กเล็ก นักการศึกษาได้ค้นคว้ามรรควิธีที่จะให้การศึกษแก่เด็กเล็กด้วยวิธีให้เรียนให้เล่นไปพร้อมกัน วิธีนี้เด็กจะเรียนได้ด้วยความสนใจ เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย

ความโน้มเอียงของเด็กที่ปรากฏเห็นชัดมี ดังนี้

1. การเล่น เด็กมักชอบหยิบ ชอบจับ ชอบแกะ ชอบแคะ สิ่งต่าง ๆ
2. กิจกรรม เด็กต้องการเคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่ง หรือต้องการทำให้สิ่งต่าง ๆ เคลื่อนไหวไป
3. การเลียนแบบ เด็กชอบทำอะไรต่าง ๆ ตามอย่างที่เขาเห็นว่าคนอื่นทำ ซึ่งตนเคยประสบพบเห็น
4. ความอยากรู้อยากเห็น เด็กต้องการสำรวจ ตรวจสอบ ต้องการค้นพบสิ่งต่าง ๆ

อยู่เสมอ

5. จินตนาการ เด็กมักต้องการกระทำในสิ่งที่เกินกว่าสภาพของวัยและร่างกาย (สมรรถนะ) ของตนจะกระทำได้ ทั้งนี้ด้วยการคิดคำนึง หรือด้วยการเล่นอย่างสมมติ

พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กวัยก่อนเรียน

พัฒนาการทางกาย

1. **น้ำหนักและส่วนสูง** การเติบโตของเด็กในวัยนี้อยู่ในอัตราที่ช้าเมื่อเทียบกับวัยทารก ซึ่งเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สำหรับส่วนสูง และน้ำหนักตัวขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น น้ำหนักตัว และส่วนสูงของผู้เป็นพ่อแม่ ฯลฯ สำหรับน้ำหนักตัวนั้นขึ้นอยู่กับการกิน และการช่วยเหลือของพ่อแม่ในเรื่องอาหารการกินด้วย

2. **สัดส่วนของร่างกาย** ในตอนต้นของวัยนี้ สัดส่วนของร่างกายเปลี่ยนไป ลักษณะหน้าตาแบบทารกหมดไป ช่วงแขนยาวขึ้นเมื่อเทียบกับศีรษะซึ่งดูเล็กลง และได้ขนาดใกล้เคียงกับลำตัว ตลอดคาบเวลาของวัยนี้ หน้าต่ายังคงมองดูเล็ก จมูกเล็กและค่อนข้างแบน ปากก็เช่นเดียวกันคือเล็ก ไม่ได้ส่วนเพราะฟันน้ำนมยังไม่โตเต็มที่ อย่างไรก็ตาม แก้มยังคงกางออกอย่างเห็นได้ชัด เพราะส่วนคอเจริญขึ้น และคอก็ยาวขึ้นด้วย ผมนุ่มในวัยทารกจะหยาบและสีเข้มขึ้น ทั้งยังหัวให้เรียบได้ยากอีกด้วย ลำตัวยาวและกว้างขึ้นเป็นสองเท่าของเมื่อเกิดใหม่ ๆ ไหล่กว้าง แขนยาวขึ้น ส่วนมือและเท้าก็ใหญ่ขึ้นด้วยเช่นกัน สำหรับโครงกระดูกนั้นแข็งแรงกว่าเมื่ออยู่ในทารก ฉะนั้นโอกาสที่จะผิดรูปซึ่งเป็นผลของการกดหรืออยู่ในอิริยาบถไม่ดีจึงมีน้อยลง กล้ามเนื้อเดิมโตและแข็งแรงขึ้น ฉะนั้นจึงใช้ได้มากกว่า และเมื่อยล้าช้ากว่าเมื่อเล็ก ๆ ก่อนวัยนี้จะสิ้นสุดลง ฟันแท้จะขึ้น 1 – 2 ซี่

3. **หน้าที่ทางสรีระ**

3.1 การกินอาหาร ในวัยนี้รากฐานของนิสัยเชิงสรีระได้พัฒนาขึ้น เด็กจะกินอาหารได้อย่างเดียวกับคนอื่น ๆ ในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องกินอาหารที่เตรียมไว้โดยเฉพาะอย่างแต่ก่อน แต่จะสังเกตได้ว่าเด็กไม่เจริญอาหารและหิวบ่อยเท่าทารกที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากอัตราการเจริญเติบโตช้าลง และเด็กไม่ต้องการอาหารมากเท่าแต่ก่อนประการหนึ่ง และเป็นเพราะเด็ก

เริ่มชอบและเกลียดอาหารขึ้นอีกประการหนึ่ง การที่เด็กมีเจตนาต่อต้านอาหารเช่นนี้เป็นเพราะอาหารที่ให้เด็กกิน ซึ่งได้ป้อนขึ้นให้ถูกปากของผู้ใหญ่นั้นรสจัดเกินไปสำหรับเด็ก เพราะเด็กมีความรู้สึกไวกว่าผู้ใหญ่ ฉะนั้นจึงเป็นวัยที่มีปัญหาในเรื่องการกินมากที่สุด ปัญหานี้เกิดจากการบังคับให้เด็กกิน และเด็กต่อต้านไม่ยอมกินตามที่ถูกบังคับ

3.2 การหลับนอน การนอนเป็นเวลาเมื่อเป็นทารก จะเกิดปัญหขึ้นในระยะแรกของวัยก่อนเรียน ในตอนนี้เด็กจะขัดขืนไม่ยอมนอนกลางวัน และไม่ยอมเข้านอนกลางคืนตามเวลา ความพยายามที่จะต่อต้านสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้นี้ ทำให้เด็กมีอาการตึงเครียดเมื่อถึงเวลานอน และจะโยเยน้อยลงจนกว่าจะพ้น 4 ขวบ จึงจะยอมนอนโดยดี และจะหลับง่ายขึ้นถ้าหากใช้เวลา 15 - 30 นาที ก่อนนอนเป็นเวลาสำหรับฟังนิทาน ดูสมุดภาพ หรือเตรียมตัวให้ตักทานนอนด้วยพฤติกรรมปกติที่น่าสังเกตสำหรับเด็กวัยนี้คือ การกอดตุ๊กตาสัตว์ ตุ๊กตาหมอน หรือผ้าห่ม ซึ่งดำเนินอยู่ในระยะต้นของวัยนี้ และจะเลิกไปเมื่อใกล้จะพ้นวัย การละเมอ หรือตื่นเพราะฝันเกิดขึ้นเป็นธรรมดาในตอนต้น ๆ ของวัยนี้เช่นกัน แต่เมื่ออายุพ้น 4 ขวบ การละเมอหรือตื่นเพราะฝันก็จะลดน้อยลง

3.3 การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ปกติเด็กอายุ 2 - 3 ขวบ จะปัสสาวะรดที่นอนน้อยลงได้ถ้าหากมีผู้ใหญ่คอยปลุกให้ลุกขึ้นถ่ายปัสสาวะ และจะลุกขึ้นเองได้โดยไม่ต้องปลุกเมื่ออายุ 4 ขวบ อย่างไรก็ตามเด็กบางคนอาจจะปัสสาวะรดที่นอนบ้างเป็นบางครั้งบางคราว โดยเฉพาะเมื่อเหน็ดเหนื่อยหรือตื่นเต้นมากในตอนกลางวัน

3.4 ความเจ็บไข้และโรคต่าง ๆ เด็กเล็ก ๆ รับเชื้อได้ง่าย โรคที่มักจะรบกวนเด็กวัยนี้ ได้แก่ โรคเกี่ยวกับระบบการย่อย และไข้หวัด ถ้ามีเด็กโตกว่าอยู่ในบ้าน ก็อาจเกิดโรคอื่นได้ เช่น หัด คางทูม อีสุกอีใส และไข้เด็กอื่น ๆ โรคต่าง ๆ เหล่านี้มีต้นกำเนิดมาจากความผิดพลาดและความอ่อนแอทางสรีระ แต่ยังมีโรคบางชนิดเกิดจากจิตใจและเป็นผลเกิดจากความตึงเครียดระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ๆ เมื่อพ่อแม่มีท่าทีความรู้สึกต่อความเจ็บป่วยของลูกในแง่ที่ทำให้ครอบครัววุ่นวาย กล่าวโทษตัวเองหรือโทษเด็กว่าการเจ็บป่วยทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้น เด็กก็จะมีท่าทีความรู้สึกต่อความเจ็บไข้ไม่ดี แต่ตรงกันข้ามถ้าพ่อแม่มีท่าทีความรู้สึกที่ขึ้นบานกว่านี้ และดำเนินชีวิตครอบครัวไปอย่างปกติ เด็กก็จะมีความรู้สึกต่อความเจ็บไข้ว่าเป็นเรื่องธรรมดา ทำให้เขาได้เรียนรู้ว่าเขาจำต้องหลีกเลี่ยงความเจ็บไข้ ความเจ็บไข้ที่สืบเนื่องมาจากความรู้สึกทางจิต ได้แก่ โรคกระเพาะ โรคประสาทอักเสบ ทำให้เป็นโรค ผิวน้ำบางชนิด โรคหืด และโรคเบาหวาน

นอกจากความเจ็บไข้ดังกล่าวแล้ว เด็กเล็ก ๆ ส่วนมาก มักจะถูกมีดบาด ฟกช้ำ ถูกร้อนลวกหรือไฟไหม้ กระตุกหัก และแผลอันเกิดจากอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ เด็กอายุ 2 – 3 ขวบ ได้รับอันตรายมากที่สุด รองลงมาเป็นพวกอายุ 5-6 ขวบ แม้ว่าอุบัติเหตุของเด็กวัยนี้จะไม่สาหัส แต่ก็ทำให้หลายคนมีแผลเป็น และช่วยให้เด็กมีความระมัดระวังขึ้น

4. พัฒนาการของกล้ามเนื้อที่ใช้ในการเคลื่อนไหว

วัยก่อนเรียนเป็นวัยที่เหมาะสมสำหรับฝึกทักษะ ซึ่งเป็นประโยชน์ไม่เพียงแต่ในวัยนี้เท่านั้น แต่ยังเป็นหลักมูลของทักษะที่ละเอียดประณีตขึ้น ซึ่งจะได้ฝึกหัดในวัยต่อไปอีกด้วย เด็กเล็ก ๆ เพลิดเพลินและยินดีกับการทำสิ่งซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนกว่าจะมีความชำนาญ เด็กที่ชอบผจญภัยและไม่เกรงกลัวว่าคนจะเจ็บหรือถูกเพื่อนล้อเลียนเหมือนเด็กโต เป็นคนหัวอ่อน และหัดง่ายขึ้น ทำให้เขาเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว

การฝึกทักษะจำเป็นต้องมีการชี้แจงจึงจะเกิดผลดี ถ้าปล่อยให้เด็กรู้จากการลองผิดลองถูก เด็กจะเสียเวลา ผลก็คือเด็กอาจจะผิดหวัง แต่ถ้าหากได้มีการแนะนำชี้แจงควบกันไปด้วย เด็กก็จะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและพอใจในผลที่ได้รับมากกว่า ความทะเยอทะยานในการพยายามฝึกและเรียนรู้ทักษะจะอยู่ในระดับใดขึ้นอยู่กับความอยากรู้อยากเห็น และประสบการณ์ในอดีต ซึ่งถ้าหากล้มเหลวก็จะตั้งเป้าหมายให้ต่ำลง และเมื่อทำได้สำเร็จในคราวนี้ก็จะมี ความทะเยอทะยานเพิ่มขึ้นอีกในคราวหน้า เด็ก ๆ มักจะมีความรู้สึกไม่สมหวังเกิดขึ้นบ่อย ๆ เมื่อพยายามฝึกทักษะ เพราะมีความทะเยอทะยานมากเกินไป ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความกำลังใจที่จะฝึกต่อไปจนกระทั่งมีทักษะดี การมีทักษะเป็นกำไรส่วนตัวที่ยิ่งใหญ่อย่างหนึ่งสำหรับเด็ก เด็กทำอะไรได้มากเท่าไร ก็พึงคนอื่นน้อยลงเท่านั้น ในขณะที่เด็กกำลังเรียกร้องอิสระ และผลักไสไม่ให้ผู้ใดเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของเขานั้น เขาควรจะได้มีโอกาสเรียนรู้ว่า เขาจะช่วยตัวเองได้อย่างไรด้วย

นอกจากนี้ ทักษะยังเป็นสมบัติที่เด็กควรมีติดตัวเมื่อถึงเวลาที่พยายามติดต่อกับเกี่ยวข้องกับเด็กอื่น ๆ ซึ่งในระยะต้นนี้จะพัฒนาขึ้นจากการเล่นเป็นส่วนใหญ่ เด็กมีทักษะในการเล่นมากขึ้นเท่าใดก็จะยิ่งเข้ากับเพื่อนได้ดีน่าพอใจมากขึ้นเท่านั้น

4.1 ทักษะของมือ ทักษะการป้อนอาหารเองและแต่งตัวเอง ซึ่งได้เริ่มฝึกกันมาตั้งแต่วัยทารกนั้น จะทำได้ดีขึ้นในวัยก่อนเรียน เช่น ใช้ช้อนตักข้าวป้อนเองได้ดีเมื่ออายุ 3 ขวบ แต่โดยที่ทักษะการกินของวัยนี้ยังคงอยู่ในระยะเริ่มหัด เด็กจึงจำเป็นต้องสนใจอยู่กับสิ่งที่กำลังทำอยู่จึงจะทำได้ดี ถ้าหากว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เขาต้องหันเหความสนใจไปเสีย เด็กก็จะทำหหรือหยุดกินไปสักพักหนึ่ง เพราะเด็กวัย 3 - 4 ขวบนี้ ยังไม่มีทักษะดีพอที่จะป้อนข้าวกินเองในเวลา

เดียวกันกับที่ฟังผู้อื่นพูดหรือดูคนอื่นทำงานได้ กว่าจะกินเสร็จแต่ละมื้อจึงอาจจะกินเวลานาน แต่เมื่อใดที่เด็กมีทักษะการป้อนข้าวกินเองดีขึ้น เมื่อนั้นเด็กก็จะสามารถป้อนและเคี้ยวได้ในขณะที่ฟังหรือดูได้

การแต่งกายก็เช่นเดียวกัน เด็กไม่สามารถมองหรือฟังผู้ใหญ่พูดในขณะที่เดียวกับที่กำลังใส่กระดุมได้ ต้องแยกทำทีละอย่าง หยุดทำเพื่อฟังหรือทำไปโดยไม่ได้ฟัง ปกติเด็กจะฝึกทักษะในการแต่งตัวระหว่างอายุ 1½ - 3½ ขวบ จึงต้องการทั้งโอกาสและเวลาที่จะได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการแต่งตัว ซึ่งหมายความว่าควรจะมีผู้คอยช่วยเหลือให้น้อยที่สุด โดยทั่วไปเด็กอายุ 2 ขวบ ส่วนมากจะเพลิดเพลินกับการใส่กระดุมเสื้อ โดยเฉพาะเมื่อเป็นกระดุมที่มีรูปร่างและสีแปลก ๆ ในระยะเวลา 1 - 2 ปีต่อมา เด็กจะใส่และแกะกระดุมเสื้อได้เองอย่างคล่องแคล่ว และต่อมาเมื่ออายุ 6 ขวบ ก็จะสามารถใส่กระดุมในที่ยาก ๆ ทุกแห่งได้ เช่นที่ข้างหลัง คอ และเป้า

เด็กวัยนี้จะฝึกทักษะการหิวผอมและการอาบน้ำได้โดยง่าย แรก ๆ อาจต้องมีผู้คอยช่วยเหลือแถมให้ตรง หรืออุสบูบริเวณที่เด็กทำไม่ได้ แต่จะทำได้เองดีขึ้นถ้ามีโอกาสฝึกเมื่อถึงวัยเข้าเรียนชั้นอนุบาล เด็กควรสวมเสื้อผ้า อาบน้ำ สวมรองเท้า และหิวผอมได้เองโดยไม่ต้องมีใครช่วยเหลือ นอกจากจะไปเที่ยวไหนที่ต้องการความประณีตเป็นพิเศษ

การเล่นโยนลูกบอลเป็นการเล่นเป็นกลุ่มที่เด็กวัยนี้ชอบมาก ถ้ายังรู้จักโยนและรับลูกบอลได้ดีเร็วเท่าใด โอกาสที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนเล่น ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น เด็กอายุ 5 - 6 ขวบ ส่วนมากขว้างและรับลูกบอลได้อย่างคล่องแคล่ว

เด็กอายุ 3 ขวบ สามารถใช้ค้อนตอกตะปูลงบนไม้ได้ แต่เมื่ออายุถึง 6 ขวบ ก็จะสามารถใช้ทักษะช่างใส่ร่างวัตถุง่าย ๆ ได้ เช่น เรือหรือรถลาก ทักษะอื่น ๆ ที่ใช้มือ ซึ่งพัฒนาขึ้นในวัยนี้ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีการใช้กรรไกรตัดกระดาษไปตามรูป บันดินน้ำมัน เย็บผ้าด้วยเข็มเล้าโต ๆ วาดเขียนด้วยดินสอสี และสีน้ำ วาดและเขียนรูปมีเค้าหน้าคนได้

4.2 ทักษะของเข่า เมื่อได้สร้างทักษะการเดินได้อย่างมั่นคงแล้ว ต่อไปจะหันไปสนใจในทักษะ อื่น ๆ ที่ต้องใช้ขา ซึ่งได้แก่ กระโดดสูง กระโดดขาเดียว เป็นต้น ในระยะนี้ นอกจากจะวิ่งได้โดยไม่ค่อยหกล้มแล้ว ยังเล่นเกมต่าง ๆ ที่ต้องวิ่งได้อีกด้วย ทักษะการปีนป่ายก็ได้มาในตอนนี้อยู่ สิ่งแวดล้อมที่ให้โอกาสเด็กได้ปีนป่าย จึงจำเป็นอย่างยิ่ง เป็นต้นว่า มีบาร์สำหรับห้อยโหน มีบันไดสำหรับปีนป่าย

ทักษะการใช้ขาที่ได้มาในระยะนี้ ได้แก่ การถีบจักรยาน 3 ข้อน กระโดดเชือก ทรงตัวบนไม้กระดานแผ่นแคบ ๆ เล่นสะบัด รำละคร และเต้นระบำ

5. พัฒนาการของอวัยวะเคลื่อนไหวที่ขา

วันก่อนเรียนเป็นวัยที่เด็กได้ทักษะทางกล้ามเนื้อเป็นอันมาก เด็กที่เคอะเขินมีทักษะเทียบกับเด็กอื่นในวัยเดียวกันไม่ได้ มักเป็นเด็กที่ถูกพ่อแม่ประเภทไอ้ะไอ้กิดกันไม่ให้ฝึก เพราะกลัวลูกจะเจ็บ หรือเป็นเด็กที่หวาดกลัวเพราะถูกเตือนให้ระวังบ่อย ๆ และให้กลัวว่าจะเกิดเจ็บตัวซ้ำอีก หรือไม่มีโอกาสฝึกหัดจนกระทั่งโต เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่สามารถตามเด็กอื่น ๆ ได้ทัน ผลก็คือถูกทิ้งให้เล่นอยู่คนเดียว ซึ่งเท่ากับจำกัดโอกาสที่จะได้เรียนรู้ขั้นต่อไป และทำให้ล้าหลังเด็กอื่นมากขึ้น ในขณะที่เด็กกำลังเติบโตขึ้นทุก ๆ ปีนี้ การเล่นกับเด็กอื่นจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของเขา มิฉะนั้นจะตามไม่ทันเด็กอื่น ๆ และถูกทอดทิ้งให้อยู่นอกสังคมรุ่นเดียวกัน

พัฒนาการทางภาษา

ภาษาพูดเริ่มมีหลักมูลมาตั้งแต่ทารก ทักษะในการใช้ภาษาพูด ซึ่งได้เจริญในวัยเด็กก่อนเรียนนี้ จะเป็นรากฐานของภาษาพูดในวัยต่อไป ด้วยเหตุนี้วัยก่อนเรียนจึงเป็นระยะวิกฤตในการพัฒนากระบวนการพูดของตน ในตอนนี้ความสามารถที่จะเข้าใจคำพูดของผู้อื่นพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เด็กจับเค้าความของคำพูดได้จากท่าทางและหน้าตาของผู้พูด ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับคำพูด ก่อนที่เด็กจะเข้าโรงเรียน เขาควรจะรู้ศัพท์มากพอที่จะเข้าใจข้อชี้แจงของผู้ที่ไม่คุ้นเคย และเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านให้เขาฟังได้ การโฆษณาและละครจากวิทยุหรือโทรทัศน์ ช่วยให้เด็กสมัยนี้รู้และเข้าใจศัพท์ต่าง ๆ ได้มากและดีขึ้น

ตลอดคาบเวลาในวัยก่อนเข้าเรียนนี้ เด็กรู้ศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะได้รับการสอนให้รู้จักคำต่าง ๆ โดยตรงอย่างหนึ่ง และมีความอยากรู้อยากเข้าใจในความหมายของคำซึ่งทำให้ต้องซักถามอีกอย่างหนึ่ง ทำให้ใช้คำกริยาสรรพนาม วิเศษ และอื่น ๆ บ่อยขึ้น นอกจากจะเรียนรู้คำใหม่ ๆ แล้ว ยังเรียนรู้ความหมายใหม่ ๆ ของคำเก่าอีกด้วย ความแตกฉานในศัพท์ต่าง ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาแต่อย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับโอกาสและการสนใจให้เรียนด้วย

นอกจากศัพท์ที่ใช้ทั่ว ๆ ไปแล้ว เด็กยังเรียนรู้คำเฉพาะอีกหลายคำ เป็นต้นว่า ขอบใจ ขอโทษ รู้จักคำบอกสีต่าง ๆ จำนวน เวลา และฤดู เป็นต้น ในหลายคนในวัยนี้จะจดจำคำตลาดและคำสบจากผู้ใกล้ชิด แต่ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง

แรก ๆ ประโยคที่ใช้พูดนั้นเป็นประโยคที่สั้น มีเพียง 3 - 4 คำ ประกอบด้วยคำนามเป็นส่วนมาก เมื่อพ้นอายุ 3 ขวบ ประโยคที่พูดยาวขึ้น แต่แทนที่จะเป็นประโยคเดียวตลอด กลับเป็นประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ 2 - 3 ประโยค เชื่อมด้วยสันธาน “และ” “กับ” หรือ “แล้วก็” เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กที่หัวดีและอยู่ในระดับสังคมเศรษฐกิจที่สูงกว่า มักใช้ประโยคที่ยาวมาก และถูกต้องกว่าเด็กวัยเดียวกัน ที่มาจากสิ่งแวดล้อมที่ด้อยกว่าหรือมีสติปัญญาดำกว่า

1. **การพูดไม่ชัด** เด็กเล็ก ๆ บางคนออกเสียงคำต่าง ๆ ได้ผลชัดเจนดี แต่บางคนก็พูดไม่ชัด ฉะนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ได้ก๊วยนี้ออกเสียงไม่ชัดแบบทารก จนกว่าจะพ้นอายุขวบปีที่ 3 หรือที่ 4 แต่ถ้าให้เด็กได้อยู่กับเด็กอื่น ๆ มากขึ้น ภาษาพูดของเขาก็จะฟังเข้าใจดีขึ้น และจะพูดได้ชัดถ้อยชัดคำดีเมื่ออายุ 5 หรือ 6 ขวบ จากบางคำที่ขึ้นต้นด้วย ส. หรือที่มีอักษรกรล้ากัน เช่น เปล่า, ควาย, ปลา ต้องสอบและหัดให้พูดตามหลาย ๆ ครั้ง จึงจะพูดได้ถูกต้อง

2. **การพูดติดอ่าง** เป็นการพูดซ้ำพยางค์ ซ้ำเสียงหรือซ้ำคำโดยฝืนไม่ได้ เกิดขึ้นเป็นธรรมดากับเด็กวัย 2 - 3 ขวบ อันเป็นวัยที่กำลังสอนพูด การพูดติดอ่างมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากความตึงเครียดของประสาทและอารมณ์ เด็กส่วนมากจะพูดติดอ่างเมื่อรู้สึกตื่นเต้น ระวังตัว หวาดกลัว เศร้าโศกเสียใจ หรือถูกพ่อแม่เข้มงวดเกินไป พ่อแม่ไม่ควรวิตกกังวลกับการพูดติดอ่างของลูกในวัยนี้มากนัก เพราะเด็กส่วนมากที่เริ่มพูดติดอ่างในตอนนี จะหายได้ภายในไม่กี่เดือน แทนที่จะพยายามแก้คำพูดของเด็ก หรือกั่วงวลกับการสอนให้เด็กพูด พ่อแม่ควรสังเกตดูว่าสิ่งใดที่ทำให้ลูกของตนตกอยู่ในอารมณ์เครียดและหาทางขจัดปัดเป่าไปเสีย

3. **เรื่องที่เด็กพูด** เด็กแต่ละคนพูดคุยเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ในตอนแรก ๆ เด็กมักจะพูดถึงกิจกรรมที่ตนกำลังทำมากกว่าสนทนาโต้ตอบกัน ต่อไปเด็กจะมีเรื่องพูดมากขึ้น ส่วนมากเป็นเรื่องวิพากษ์วิจารณ์คนและสิ่งของ ถ้าหากเด็กมีโอกาสเล่นกับเด็กอื่นมากขึ้น ก็จะรู้จักพูดคุยขึ้น แทนที่จะพูดอยู่คนเดียว

คำพูดของเด็กเล็กไม่ค่อยสนใจผู้ฟัง วัตถุประสงค์ของการวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่น่าฟังนี้ คือ ความหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใดคนหนึ่ง เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่ช่วยตัวเองไม่ได้ ฉะนั้นการวิพากษ์วิจารณ์จึงเป็นไปในแบบบ่นอุบอุบไม่เป็นสาระ และฟังเมื่อพบกับสิ่งที่ไม่พอใจ ถ้ามีโอกาสเล่นกับเพื่อนอยู่เสมอเด็กจะพูดคุยน่าฟังขึ้น และพูดถึงตัวเองน้อยลง และพูดจาเป็นสาระขึ้น

เนื้อเรื่องที่เด็กวัยนี้ชอบพูดคุยกกันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเองและกิจกรรมของเขา นอกจากนี้ก็มีเรื่องเกี่ยวกับชอบคนโน้น ไม่ชอบคนนี้ เรื่องเสื้อผ้าและกิจวัตรประจำวันของเด็ก ๆ ที่เกี่ยวกับพ่อแม่พี่น้อง

4. **ความแปรผันในภาษาพูด** พัฒนาการในภาษาพูดแปรผันไม่ได้ ความแปรผันเหล่านี้ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะได้เรียนรู้ มากกว่าความสามารถของเด็ก เป็นต้นว่า ในครอบครัวใหญ่ เด็กเล็ก ๆ ใกล้ชิดพ่อแม่น้อยกว่าเด็กที่เกิดในครอบครัวเล็ก ๆ ทำให้พัฒนาการด้านภาษาพูดช้าไป เช่นเดียวกัน เด็กที่มีพ่อแม่ซึ่งใช้ภาษาต่างประเทศในบ้านบ่อย ๆ จะพบกับปัญหาที่ต้องเข้าใจและพูดสองภาษา ทำให้การเรียนรู้สับสน และเรียนรู้ทั้งสองภาษาช้าไป เด็กที่อยู่ในระดับสังคม

เศรษฐกิจดีกว่าจะมีแบบอย่างการพูดที่เขาจะเอาอย่างได้ดี และได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้คำและผสมคำให้ได้ประโยคที่ถูกต้องกว่าด้วย

พัฒนาการทางสังคมและอารมณ์

พัฒนาการของเด็กด้านสังคมและอารมณ์ ควรพิจารณาจากหัวข้อต่อไปนี้ คือ มารยาท วาจา การควบคุมอารมณ์ การปฏิบัติต่อผู้อื่น ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักเวลา และการรู้จักรักษาสัญญาของต่าง ๆ ⁵

สำหรับรายละเอียดที่เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กด้านสังคมและอารมณ์จะได้กล่าวต่อไปโดยแยกอธิบายในรายละเอียดเป็นหัวข้อได้ดังนี้ คือ

1. การพัฒนาการทางอารมณ์ วัยก่อนเรียนเป็นระยะที่เด็กมักเป็นคนเจ้าอารมณ์ สังเกตได้เมื่อเด็กหวาดกลัวอย่างสุดขีด อิจฉาริษยาอย่างไม่มีเหตุผล และโมโหร้าย การที่เด็กมีอารมณ์เช่นนี้ อาจสืบเนื่องมาจากการเล่นนานและหักโหมเกินไป ขัดขืนไม่ยอมนอนกลางวัน หรือไม่ยอมกินอาหารให้พอกับความต้องการ เด็กส่วนมากรู้สึกที่ตนสามารถทำได้มากกว่าที่พ่อแม่อนุญาตให้ทำ และขัดขืนต่อขอบเขตที่พ่อแม่ได้วางไว้ นอกจากนี้ยังโกรธเมื่อไม่สามารถทำในสิ่งที่ตนคิดว่าจะทำเองได้สำเร็จ เป็นต้นว่า เมื่อไม่สามารถบังคับของเล่นหรือไม่สามารถใส่กระดุมเสื้อได้แล้ว จะรู้สึกไม่สมหวังและเกรี้ยวกราด แต่เมื่อมีโอกาสเข้าไปอยู่ในสังคมที่กว้างขวางขึ้น เช่น เข้าโรงเรียน หรือมีเพื่อนเล่นเด็กจะมีอารมณ์สงบลง

เด็กแต่ละคนในวัยนี้มีอารมณ์ไม่เหมือนกัน อารมณ์ของเด็กแต่ละคนยังแปรผันอีกด้วย ความผันแปรนี้เกิดจากการที่เด็กมีสุขภาพแตกต่างกันประการหนึ่ง และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันอีกประการหนึ่ง นอกจากนี้อาจขึ้นอยู่กับกระบวนการของพฤติกรรมทางอารมณ์ ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างวัยทารกอีกด้วย เด็กที่เติบโตขึ้นมาจากสิ่งแวดล้อมที่สงบเงียบ ห่างไกลจากเสียงดังและความตื่นเต้นทั้งหลาย และได้รับการสนองความต้องการทันที และสม่ำเสมอ มักจะมีอารมณ์ดีกว่าเด็กที่เติบโตขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะตรงกันข้าม หรือได้เรียนรู้ว่าต้องรอให้ตนโมโหจัดเสียก่อนจึงจะมีผู้เข้ามาเอาใจใส่ แต่เด็กเล็ก ๆ ที่คุ้นเคยกับการมีแม่คอยเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลา อาจรู้สึกขมขื่นเมื่อแม่เปลี่ยนไปเอาใจใส่น้องที่เกิดใหม่แทน จึงได้แสดงความโมโหโทหนะและอิจฉา

⁵ สิริจิตติ รัชตะวรรณ, “การออกแบบตกแต่งภายในสถานรับเลี้ยงเด็กและแนะนำมารดา,”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง, 2522),

วิธียาอย่างสุดขีด ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การที่เด็กแปรสภาพจากเด็กที่มีอารมณ์ดีไปเป็นเด็กที่โมโห ร้ายนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเป็นประการสำคัญ

อารมณ์ต่าง ๆ ของเด็กวัยก่อนเรียน อารมณ์สามัญซึ่งมักเกิดกับเด็กวัยนี้คือ ความโกรธ ความกลัว ความอิจฉา ความรัก ความอยากรู้อยากเห็น และความหรรษา

1) ความโกรธ เป็นอารมณ์ธรรมชาติสามัญที่สุดของเด็กวัยนี้ เพราะเหตุว่าชีวิตในตอนนี้มีเหตุการณ์ที่เร้าให้ตกอยู่ในอารมณ์โกรธมากมาย อีกประการหนึ่งเด็กได้พบว่าวิธีที่เร็วและง่ายที่สุดที่จะเอาชนะได้ก็ด้วยวิธีแสดงอาการโกรธ สิ่งเร้าที่ทำให้เด็กโกรธบ่อย ๆ ได้แก่ ขัดใจเรื่องของการเล่น ขัดแย้งกันเรื่องนั่งเฝ้าหรือแต่งตัว ขัดขวางไม่ให้ทำในสิ่งที่เขากำลังทำอยู่ หรืออยากจะทำ ถูกเด็กอื่นรังแกหรือแย่งของเล่น

สิ่งแวดล้อมเชิงสังคมในบ้านมีบทบาทสำคัญต่ออาการโกรธของเด็กว่าจะเกิดขึ้นบ่อยและรุนแรงเพียงใด ตัวอย่างเช่น ความโมโหของเด็กวัยนี้อาจเกิดขึ้นได้กับเด็กที่อยู่ในบ้านซึ่งมีแขกมากและมีผู้ใหญ่อยู่ในบ้านตั้งแต่สองคนขึ้นไป เนื่องจากว่าเด็กอาจรู้สึกสับสนว่าไม่รู้จะเชื่อฟังใคร นอกจากนี้แบบของวินัยและวิธีการฝึกอบรมก็มีส่วนอยู่ด้วยเหมือนกัน เป็นต้นว่า เด็กจะตอบสนองอย่างโมโห เมื่อพ่อแม่พยายามเปลี่ยนและหัดให้เด็กประพฤติให้ถูกต้อง ซึ่งผิดไปจากที่เขาเคยปฏิบัติอยู่ เช่น บังคับให้เด็กนั่งกินเป็นที่แทนที่จะให้วิ่งเล่นไปกินไปอย่างเคย

เมื่อโกรธเด็กจะแสดงความโมโหออกมาในลักษณะการร้องไห้ กระเท็บเท้า เตะ กระโดด ทบตี ลงนอนดิ้นกับพื้น เกร็งตัวหรือทำตัวอ่อนปวกเปียก ต่อมาเด็กจะแก้แค้นผู้ที่ทำให้เขาโกรธด้วยการทำให้ผู้นั้นเสียใจ หรือเจ็บตัว เด็กจะโมโหน้อยลงเมื่อใกล้จะพ้นวัยนี้ และแทนที่จะเกรี้ยวกราดเช่นเคย บางคนใช้วิธีนั่งซึมโศกครวญหรือนั่งอแทน อย่างไรก็ดี แม้ว่าเมื่อพ้นวัยนี้แล้ว บางคนสามารถควบคุมตัวเองไม่ให้เกิดอารมณ์รุนแรงได้บ้างแล้วก็ตาม อารมณ์รุนแรงเช่นนี้ก็ยังมีย่อยบ้างเป็นบางครั้งคราว และหนักบ้างเบาบ้างแล้วแต่สาเหตุ

2) ความหวาดกลัว เด็กวัยนี้มีสิ่งทีหวาดกลัวมากกว่าวัยทารก และวัยเด็กโต ในตอนนี้อยู่ที่ปัญญาพัฒนาขึ้น ทำให้สามารถมองเห็นอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ตนได้ พฤติกรรมที่สังเกตได้ว่าเด็กหวาดกลัว ได้แก่ วิ่งหนี หลบซ่อน หลีกเลียงสถานการณ์ที่จะทำให้ตกใจกลัว ร้องออกมาเป็นคำพูด เช่น ไม่เอา ไม่ไป พร้อมกับร้องไห้ประกอบด้วย เกร็งตัวแข็งอยู่กับที่หรืออ่อนกระปกระป๋ไปทั้งตัว

การเรียนรู้โดยการทำควมคุ้นเคย เลียนแบบ และจดจำประสบการณ์ที่ไม่ดี มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความหวาดกลัวของเด็ก ๆ การกลัวเหตุการณ์จำเพาะบางอัน เช่น ตกใจเมื่อได้ยินเสียงครี๊ดคราดจากวิทยุ หรือเมื่อเข้าลิ้นมด ๆ อาจทำให้กลัวเสียงทั่วไปจากวิทยุ

และกลัวถูกขังในที่แคบ ๆ นิทาน รูปภาพ และรายการโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ที่มีสิ่งที่ทำให้ตกใจ อาจเป็นมูลเหตุของความกลัวได้ โดยเฉพาะเมื่อเป็นสถานการณ์บางอย่างที่เกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตของเขา ความหวาดกลัวยังพัฒนาขึ้นจากการเลียนแบบคนฉลาดอีกด้วย เป็นธรรมดาที่เด็กวัยก่อนเรียนจะแสดงความหวาดกลัวเหมือนกับที่มารดาของตนเองแสดง

เมื่อเด็กโตขึ้น เด็กจะกลัวสิ่งที่เคยกลัวน้อยลง และในที่สุดจะหายกลัวโดยสิ้นเชิง ที่เป็นเช่นนี้ประการหนึ่งเป็นเพราะเด็กสำนึกได้ว่าในสถานการณ์ที่เขาเคยกลัวนั้น ไม่มีสิ่งใดน่ากลัวเลย ประการที่สองถ้าตนกลัวอยู่คนเดียวโดยที่เพื่อนเขาไม่กลัวกัน ตนอาจถูกหัวเราะเยาะ อีกประการหนึ่งที่ได้กลัวน้อยลงเพราะอยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่ไม่กลัว และประการสุดท้ายเพราะผู้ใหญ่ชี้แจงให้เด็กเกิดชอบและหายกลัวสิ่งที่เขาเคยกลัว ในที่สุดความหวาดกลัวต่อบุคคล สิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ที่ไม่คุ้นเคยก็จะหมดไป เมื่อเด็กได้รู้จักและใกล้ชิดกับสิ่งเหล่านั้นยิ่งขึ้น

3) ความอิจฉาริษยา เป็นความขุ่นเคืองที่เด็กมีต่อบุคคลที่เขารัก สำหรับเด็ก ๆ ความอิจฉาริษยาเกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่หรือพี่เลี้ยงหันเหไปสนใจและเอาใจใส่กับผู้อื่นเสีย ดังเช่น เมื่อมีน้องใหม่ ความอิจฉาริษยาเกิดขึ้นเป็นปกติกับเด็กอายุ 2 - 5 ขวบ อันเป็นตอนที่ลูกคนที่ 2 เกิด การบอกให้เด็กทราบล่วงหน้าว่าเขากำลังจะมีน้องใหม่ ไม่อาจจะขจัดความอิจฉาริษยาได้เสมอไป และเด็กจะมีท่าทีต่อน้องใหม่อย่างไรก็ไม่อาจทำนายได้เช่นกัน

เด็กวัยนี้อาจจะอิจฉาพวกพี่ ๆ ที่ได้รับสิทธิพิเศษมากกว่าตน เพราะเข้าใจว่าแม่รักพี่ ๆ มากกว่า เด็กอาจจะอิจฉาพี่ ๆ หรือน้อง ๆ ที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มากกว่าตน เพราะสุขภาพไม่ดี หรืออาจจะอิจฉาแม้แต่พ่อของตัวเอง เพราะการอยู่ใกล้ชิดกับแม่อยู่เสมอทำให้ฝังจิตฝังใจว่าตนเป็นเจ้าของแม่ ดังนั้น จึงรู้สึกขุ่นเคืองเมื่อแม่ไปแสดงความรักกับพ่อให้เห็น อย่างไรก็ตาม ความอิจฉาริษยาอาจลดน้อยลงเมื่อเด็กมีความสนใจกว้างขวางขึ้น

เด็กวัยนี้แสดงความอิจฉาริษยาวิธีเดียวกันกับเมื่อโกรธ แต่มีลักษณะเป็นการโจมตีฝ่ายที่เด็กคิดว่าได้ขโมยความรักที่คนกลางเคยมีต่อตนไปเสีย บางครั้งความอิจฉาริษยาเป็นสาเหตุทำให้เด็กกลับมีพฤติกรรมเป็นทารกก็นิด ๆ เช่น กลับไปดูดนม ปัสสาวะรดที่นอน สนหรือเรียกร้องให้มีคนเอาใจใส่ด้วยการโอบกอด หรือแกล้งทำเป็นไม่สบาย หรือตกใจกลัว ปกติที่คนโตมักแสดงอาการอิจฉาริษยาบ่อยกว่าและรุนแรงกว่าน้อง ๆ แม้ที่ห่วงใยลูกมากเกินไปหรือฝึกวินัยไม่อยู่กับร่องกับรอย มักจะพบปัญหาการอิจฉาริษยาระหว่างลูก ๆ มากกว่าแม่ที่ร่วมนายอยู่กับลูกน้อยกว่านี้

4) ความอยากรู้อยากเห็น เด็กเล็กมักจะตรงรี่เข้าไปหาทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีสิ่งใดในสายตาของเขาจะรอดพ้นความสนใจไปได้ ถ้าหากว่าสิ่งนั้นแตกต่างไปจากที่เคยเห็นมาก่อน สิ่งที่เราให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น ได้แก่ เสื้อผ้า ร่างกายของตนเอง ของเด็กอื่น และของผู้ใหญ่

วัยที่ชอบถามเริ่มต้นเมื่อเด็กอายุได้ 2 ขวบ หรือ 3 ขวบ และถามมากที่สุดเมื่อเด็กอายุ 6 ขวบ การได้รับคำตอบทำให้ความสงสัยกระจ่างขึ้น อย่างไรก็ตามถ้าไม่มีผู้ตอบข้อสงสัยหรือไม่ได้รับคำตอบที่ถูกต้องแล้ว เด็กจะอยากรู้อยากเห็นน้อยลง เป็นผลทำให้ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กถูกจำกัดลงและด้อยกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกันที่มีปัญญาอยู่ในระดับเดียวกัน

5) ความหรรษา ความร่าเริงและความรู้สึกสนุกสนานของเด็กเล็ก เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เป็นต้นว่า ได้ยินเสียงโดยไม่คาดฝัน เห็นการแสดงแผลง ๆ และตลก ๆ หรือเมื่อผ่านอุปสรรคไปได้และเกินหน้าเด็กอื่น ๆ นอกจากนี้ การทำท่าทางล้อเลียน หรือการกระทำใด ๆ ที่ดูเสมือนว่าเก่งกว่าคนอื่น ก็ทำให้เด็กชอบใจได้เหมือนกัน เด็กแสดง ความหรรษา ด้วยการยิ้ม หัวเราะดัง ประบมมือ กระโดดโลดเต้น โบกมือวัตถุ หรือคนที่ทำให้คนมีอารมณ์เช่นนี้เกิดขึ้น

6) ความรักใคร่ เด็กเล็ก ๆ ก็เช่นเดียวกับทารก คือเรียนรู้ที่จะผูกใจรักผู้ที่ให้ความสนใจแก่เขา เด็กไม่เพียงแต่แสดงความรักต่อมนุษย์เท่านั้น แม้แต่สัตว์และสิ่งของที่ไม่มีชีวิต เด็กก็แสดงความรักต่อมันได้ เด็กมักแสดงความรักต่อสัตว์เลี้ยงและของเล่นที่ถูกต้อง แบบเดียวที่แสดงต่อสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมที่แสดงถึงความรักของเด็กเล็กชี้ให้เห็นว่า เด็กเกิดความนับถืออย่างจริงจัง เป็นมิตร เห็นใจ และต้องการประจบเอาใจ ทั้งนี้อาจเป็นการแสดงออกทางกริยาท่าทาง หรือด้วยคำพูดก็ได้ ครึ่งเด็กอายุ 4 ขวบ ความรู้สึกติดพ่อติดแม่จะเปลี่ยนเป็นติดเพื่อน เด็กที่ไม่ได้รับความรักใคร่เอ็นดู ไม่ว่าจะจากบุคคลในครอบครัวหรือภายนอก มักเป็นคนเห็นแก่ตัว ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์กับผู้อื่น

เด็กวัยนี้แสดงความรักอย่างเปิดเผยเช่นเดียวกับอารมณ์อื่น ๆ เขาจะกอดจูบหรือลูบคลำวัตถุหรือบุคคลที่เขารัก ประารถนาที่จะอยู่ใกล้และเศร้าโศกเมื่อผู้ที่เขารักจากไป อยากรู้และช่วยเหลืองานที่ผู้อื่นนั้นทำ แม้การช่วยเหลือจะเป็นการกีดขวางมากกว่าให้คืบหน้าก็ตาม เด็กมีความรู้สึกต่อสัตว์เลี้ยงและของเล่น เช่นเดียวกับผู้ที่เขารัก และปรารถนาที่จะให้มันอยู่ใกล้ ๆ ตลอดเวลา

2. **พัฒนาการทางสังคม** ทารกรู้จักรักและทำตัวเป็นที่รักของครอบครัวของเขา ความสำเร็จของประสบการณ์ทางสังคมในตอนแรก ๆ นี้ จะกำหนดว่าต่อไปเด็กจะมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกได้ดีเท่าใดเมื่อสังคมของเด็กกว้างขึ้น แทนที่เด็กจะติดพ่อติดแม่อย่างแต่ก่อน

จะกลายมาเป็นติดเพื่อนและบุคคลที่มีได้เป็นสมาชิกในครอบครัว เด็กย่อมมีอารมณ์เสียบ้างเมื่อคบกับเพื่อนในตอนแรก ๆ โดยเฉพาะ เมื่อเพื่อนเป็นเด็กกว่าอาจถูกล้อเลียน หรือถูกแหย่ แต่เด็กจะปรับปรุงตัวต่อสังคมภายนอกดีเท่าใดนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ การติดต่อกับคนภายในครอบครัวว่าเป็นไปในแบบใด ตัวอย่างเช่น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะปรับตัวต่อสังคมภายนอกได้ดีกว่าพวกที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นแบบอัตตาธิปไตย เช่นเดียวกับลำดับการเกิดเป็นลูกคนที่เท่าใด และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องท้องเดียวกันก็มีประสิทธิผลต่อการปรับตัวทางสังคมภายนอกด้วย

ทารกพอใจให้ผู้ใหญ่เป็นเพื่อน แต่วัยนี้ไม่เป็นเช่นนั้น เด็กอายุ 2 - 3 ขวบ เริ่มหรือหน่วยต่อการมีผู้ใหญ่เป็นเพื่อน จะสังเกตได้ว่าเด็กมักจะชอบดูเด็กอื่น และพยายามจะเข้าไปเล่นกับเขา แต่ในตอนแรกไม่รู้จักเล่นด้วย ได้แต่เพียงเล่นอย่างเป็นอิสระอยู่ใกล้ ๆ กัน ต่อไปจึงจะเล่นเหมือน ๆ กับเขา และในที่สุดก็จะเข้าไปเล่นด้วยอย่างร่วมมือร่วมใจ และทำตัวเป็นคนหนึ่งของกลุ่มได้เมื่ออายุ 4 ขวบ ในตอนนี้ สังเกตเห็นว่าเด็กเริ่มหัดเล่นเป็นทีม พะวงถึงความคิดเห็นของเพื่อน และพยายามให้คนอื่นพอใจด้วยการให้อวด

พฤติกรรมสังคมบางรูปแบบดำเนินต่อมาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในวัยทารก หรือเจริญขึ้นจากการติดต่อกับเด็กอื่น พฤติกรรมสังคมแบบที่สำคัญที่สุดซึ่งจำเป็นสำหรับการปรับตัวทางสังคมได้ดีจะปรากฏและเริ่มพัฒนาขึ้นในตอนนี้ในระยะแรก ๆ ของวัยนี้ พฤติกรรมเช่นนี้ยังไม่เจริญดีพอที่จะทำให้เด็กเข้ากับเด็กอื่นได้ดีทุกครั้งที่ไป แต่อย่างไรก็ตามเป็นระยะแห่งการพัฒนา เพราะในตอนนั้นเด็กจะเริ่มมีทัศนคติทางสังคมเป็นมูลฐาน อันได้แก่ ท่าทีความรู้สึกต่อคนกลุ่มคน และชีวิตทางสังคมว่าจะเป็นประสบการณ์ที่น่าชื่นชมหรือไม่ และมีพฤติกรรมเชิงสังคมเป็นกระสวนขึ้นแล้ว

ความดีอ้วน ความดีอ้วนหรือชอบทำตรงข้ามที่บอก เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใหญ่ใช้วินัยในบ้านอย่างก้าวร้าวรุนแรงหรือไม่สามารถทนต่อพฤติกรรมที่เป็นเด็กของลูกได้ ความดีอ้วนเกิดขึ้นเป็นปกติกับเด็กอายุ 2 - 3 ขวบ และจะพัฒนาขึ้นถึงขีดสูงสุดเมื่ออายุ 3 - 4 ขวบ เด็กที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ในตอนแรกจะรู้สึกว่ายากและไม่น่าเข้าใกล้ แต่ในที่สุดจะวางายขึ้นเมื่อรู้จักการเป็นตัวของตัวเอง และเรียนรู้ที่จะสนใจและโอนอ่อนผ่อนตามความปรารถนาของผู้อื่น เด็กที่ปรับตัวได้ดีก็ยังแสดงอาการดีอ้วนเช่นนี้ แต่ไม่ยอมและรุนแรงเท่าเด็กที่ไม่ค่อยรู้จักปรับตัว

เด็กแต่ละคนแสดงความดีอ้วนไม่เหมือนกัน อาจจะแสดงออกเป็นคำพูดหรือเงียบไม่ได้ตอบ ทำเป็นไม่ได้ยินหรือไม่เข้าใจคำขอร้อง ไม่เอาใจใส่ต่อกิจวัตรประจำวัน หรือปฏิบัติอย่างเชื่องช้า เป็นต้น

ความก้าวร้าวรุกราน เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กที่แสดงกริยาก้าวร้าวรุกรานอยู่เสมอเป็นเด็กที่มีความซ่องคับใจ และถูกทำโทษอย่างรุนแรง มีบิดามารดาที่มีนิสัยเป็นคนก้าวร้าวและไม่คงเส้นคงวา

วิธีการแสดงกริยาก้าวร้าวรุกรานเปลี่ยนไปตามวัยของเด็ก จากการร้องไห้และสู้กันด้วยกำลังมาเป็นสู้กันด้วยคำพูด หลีกหนีไปและทำให้ผู้ใหญ่สนใจ เมื่ออายุ 4 – 5 ขวบ เด็กจะแสดงความก้าวร้าวรุกรานออกมา เป็นคำพูดมากกว่าใช้กำลังต่อสู้กัน และแทนที่จะสู้ไปร้องไห้ไปเหมือนเด็กวัยเล็ก ๆ กลับใช้วิธีเรียกชื่อและฟ้องผู้ใหญ่แทน เด็กที่ไม่มีใครชอบมักจะเรียกร้องความเอาใจใส่จากคนอื่นด้วยการหาเรื่องรังแกเพื่อน ๆ ไม่ว่าจะด้วยการใช้กำลังหรือคำพูด

การทะเลาะเบาะแว้ง การทะเลาะเบาะแว้งของเด็กเล็กส่วนมากเกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อนอย่างดี เมื่อโกรธก็จะแบ่งของเล่นที่เด็กอื่นกำลังเล่นไปเสียหรือทำลายงานของเด็กอื่น และมักจะร้องกรี๊ด ร้องไห้ ทูบตี เตะ และกัด แม้ว่าความโมโหจะรุนแรงแต่ก็เกิดขึ้นในระยะสั้น และเมื่อหายจะลืมและเป็นเพื่อนดีกันเหมือนเก่า การทะเลาะจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กขัดใจกับเรื่องของเล่น เด็กยังมีอายุน้อยยังมีโอกาสทะเลาะกับเพื่อนน้อย เพราะไม่ได้ติดต่อกับเพื่อนนานเท่ากับเด็กโต และการทะเลาะก็เกิดขึ้นในระยะสั้น วัย 3 ขวบ เป็นวัยที่เด็กชอบทะเลาะกันมากที่สุด ต่อจากนั้นเด็กจะรู้จักปรับตัวต่อสังคมดีขึ้น ทำให้การทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้นไม่บ่อยและรุนแรงเหมือนเช่นเคย

ความร่วมมือ เพราะเหตุว่าเด็กเล็ก ๆ ชอบนึกถึงแต่ตัวเอง และชวนทะเลาะจึงไม่ค่อยจะเล่นกับเด็กอื่นอย่างร่วมมือร่วมใจกันนัก แม้กับผู้ใหญ่ก็ให้ความร่วมมือน้อยมาก เพราะผู้ใหญ่มีความโน้มเอียงที่จะตามใจเด็ก อย่างไรก็ตามในตอนปลายอายุ 3 ขวบ เด็กจะหัดเล่นและทำงานร่วมกันกับพวกได้อย่างร่วมมือร่วมใจ และเป็นระยะเวลานานขึ้นทีละน้อย ยิ่งถ้าจำกัดให้รู้จักผูกมิตรภาพกับเด็กเล็กด้วยกันได้แน่นแฟ้นเท่าใดก็จะยิ่งช่วยให้เขาเล่นได้อย่างร่วมมือร่วมใจมากขึ้นเท่านั้น

การยอมรับจากสังคม เด็กกระตือรือร้นที่จะได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่น เช่นเดียวกับทารก ในตอนแรกการเห็นชอบจากผู้ใหญ่สำคัญกว่าจากเด็กเล็กด้วยกัน และพยายามให้ผู้ใหญ่เอาใจใส่ตนด้วยการซักถาม วิจารณ์ เรียกให้ดูด้วยสายตา เป็นต้น เมื่อเด็กสนใจเพื่อนเล่นมากขึ้น เด็กจึงจะเริ่มเห็นว่าการเห็นชอบรับรองจากเพื่อนสำคัญกว่าจากผู้ใหญ่ กลายเป็นเด็กชนหรือดื้อกับผู้ใหญ่ไป การรับรองเห็นชอบจากเพื่อน ๆ จึงใจให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับได้

การคบเพื่อน เพื่อนของเด็กวัยนี้จำกัดจำนวนและประเภท ส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ในครอบครัวเดียวกัน พี่น้องท้องเดียวกัน และเด็กเพื่อนบ้าน เมื่อเข้าโรงเรียนอนุบาลหรือเรียนในศูนย์เด็กปฐมวัย เด็กจึงจะมีเพื่อนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปรับตัวให้เข้ากับเด็กนอกบ้าน ถ้าพี่น้องท้องเดียวกันเป็นเพศเดียวกัน เด็กจะมีความโน้มเอียงที่จะเข้ากับเพื่อนต่างเพศได้ลำบาก เด็กที่เป็นน้องคนเล็กหรืออายุน้อยที่สุดในกลุ่มเพื่อนฝูง มักจะยอมอยู่ใต้อำนาจผู้ที่แก่กว่าหรือยอมเป็นผู้ตาม ถ้าคนมีอายุแก่กว่าจึงจะทำตนเป็นหัวหน้าและผู้นำประสบการณ์ในการเล่นกับพี่น้องและเพื่อนนอกบ้านในตอนแรก ๆ นี้ มีประสิทธิผลการเข้าโรงเรียนของเด็กว่าจะปรับตัวได้ดีเพียงใด

การคบเพื่อนของเด็กเล็กยังไม่ยั่งยืนเท่าเด็กโต เพราะในตอนนี้การคบเพื่อนเป็นไปในแบบเพื่อนเล่นมากกว่าเพื่อนแท้ เด็กจึงมักจะเปลี่ยนเพื่อนเล่น เมื่อความสนใจในการเล่นเปลี่ยนไป และจะเปลี่ยนเพื่อนอยู่เสมอถ้าหากไม่พอใจในตอนปลาย ๆ ของวัยนี้ เด็กจึงจะเริ่มแสดงให้เห็นว่าชอบคบเพื่อนเพศเดียวกัน

การเป็นผู้นำ เด็กที่มีลักษณะเป็นผู้นำในวัยนี้ เป็นผู้มีรูปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงและอายุมากกว่าคนอื่น ๆ ในพวก การมีสติปัญญาสูงกว่าและอายุมากกว่านี้ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็นและแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่น ซึ่งเด็กอื่นก็ยินดีที่จะทำตามเพราะติดนิสัยไว้วางใจในคำแนะนำของผู้ใหญ่ เด็กที่ร่างใหญ่ได้เปรียบเทียบกับร่างเล็กกว่าเพราะเด็กมักจะยำเกรงในรูปร่างซึ่งเป็นผลมาจากการคุ้นเคยกับผู้ใหญ่และได้รับฝึกฝนให้มีความเชื่อฟังคำของผู้ใหญ่

เด็กที่เป็นผู้นำในวัยนี้ส่วนมากเป็นหัวหน้าที่เกรี้ยวกราด ไม่ค่อยคำนึงถึงความปรารถนาของผู้ตามชอบบังคับอย่างดุร้ายและขู่เข็ญให้เด็กอื่นปฏิบัติตามที่ตนต้องการ ถ้าหากผู้ใดขัดขึ้นก็จะหน้างอและโกรธ แต่ถ้าทำเกรี้ยวกราดเกินไป ตนก็จะสูญเสียตำแหน่งผู้นำและเด็ก ๆ จะเลือกคนอื่นขึ้นเป็นแทน

3. การประพฤติตนตามที่สังคมเรียกร้อง (Social Acceptability) เมื่อเด็กเริ่มเล่นกับเด็ก ๆ อื่น จะเห็นได้ชัดว่าเด็กจะยอมรับหรือไม่ยอมรับเด็กบางคนเข้าเป็นพวก เด็กจะเป็นนายนิยมหรือไม่นั้นไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เขาทำอยู่กับพวกเสมอไป บางทีเด็กก็ทำตัวเป็นนายที่ก้าวร้าว และชอบเข้าไปวุ่นวายกับเด็กอื่นมากมักจะกลายเป็นเด็กที่น่ารังเกียจไปก็มีลักษณะเด่นที่ทำให้เด็กน่านิยมและน่ารักไคร่ระหว่างเพื่อน ๆ ได้แก่ การยอมรับสถานการณ์เป็นต้นว่า ยินดีที่จะช่วยเหลือ ยอมอนุโลมตามคำขอร้อง ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างขึ้นบาน และลงรอยกับเพื่อนอย่างจริงใจ เด็กที่น่ารักน่านิยมส่วนมากเป็นพวกที่มีสติปัญญาสูงไม่ติดพ่อแม่มากนัก

และไม่ดูตาย ส่วนเด็กที่ไม่่น่านิยมนี้อาจมีลักษณะตรงกันข้ามคือชอบรังแกเพื่อน ทำให้เพื่อนสับสน ไม่เคารพสิทธิในสมบัติของใคร พยายามเลี่ยงการรับผิดชอบ เช่น เกาะผู้ใหญ่หรือวิ่งหนี ไม่ยอมโอนอ่อนตามคำขอของใคร ไม่ยอมอยู่ในระเบียบแบบแผนที่ใช้อยู่เป็นประจำ และมีบุคลิกภาพที่น่ารังเกียจเด็กบางคนที่ไม่มีการชอบมักจะพยายามผีนเข้าไปเป็นพวกกับเขา ซึ่งยิ่งเพิ่มความน่ารังเกียจยิ่งขึ้น เด็กที่พิการ เช่น หูหนวก มักจะต่อสู้ให้ได้เข้าพวกและเป็นหัวหน้าให้ได้ อย่างไรก็ตามถ้าหากถูกเพื่อน ๆ ทำทนายเข้าจริง ๆ ก็จะถอยออกไปและเล่นอยู่คนเดียวเวลาที่เด็กถูกเลือกใส่ไล่ส่งเช่นนี้ ทำให้เด็กกลายเป็นคนนึกถึงแต่ตัวเองกริดขางการยอมรับของกลุ่ม ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เมื่อเติบโตขึ้น

3.1 พัฒนาการของความประพฤติ

การฝึกอบรมให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเริ่มตั้งแต่อายุ 2 ขวบนั้น จำเป็นต้องดำเนินเรื่อยไปตลอดเวลาที่เด็กก่อนเข้าโรงเรียนนี้ พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเล็กยังไม่ถึงขีดที่จะสามารถเรียนรู้และนำเอาหลักการปฏิบัติทางศีลธรรมไปใช้ได้ เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้พฤติกรรมที่มีศีลธรรมในสถานการณ์จำเพาะเสียก่อน โดยเหตุที่เด็กยังไม่สามารถบังคับใจตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้จึงช้า การถูกห้ามไม่ให้ประพฤติอย่างหนึ่งในวันนี้ก็ไม่สามารถจำไปปฏิบัติในวันพรุ่งนี้ได้ จำเป็นจะต้องบอกหลายครั้ง การเรียนรู้เช่นนี้จะยิ่งลำบากขึ้นหากมีบุคคลหลายคนคอยบอกให้ทำคนละอย่างในสถานการณ์เช่นเดียวกัน เด็กไม่สามารถเข้าใจว่าเหตุใดความประพฤติเช่นเดียวกันบางครั้งผิด บางครั้งไม่มีผู้ใดว่ากล่าวอะไร

ผู้ใหญ่มักจะทักท้วงเอาว่าเด็กวัยนี้จะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติไปเป็นพฤติกรรมที่ถูกกระเบียบแบบแผน เคารพในสิทธิแห่งทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น ต้องห้ามใจไม่กระทำการสิ่งที่ถูกห้ามให้ได้ และต้องหัดบังคับความปรารถนาของตนให้เป็นไปตามข้อบังคับและเมื่อสถานการณ์ขัดแย้งกันเกิดขึ้นก็ต้องทำสิ่งที่เขาควรทำแทนทำสิ่งเขาอยากทำ แม้กระทั่งอายุ 3 - 4 ขวบ พ่อแม่ก็มักเน้นความสำคัญของการรู้จักควบคุมตนเอง ไม่ให้กร้าวร้าวรังแกและยื้อแย่งทำลายสมบัติของผู้อื่น ซึ่งเด็กวัยนี้ยังทำไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้เด็กจึงเกิดความคับข้องใจที่ไม่สามารถทำตนให้เป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ได้ บางคนเลยดื้อดั่งไม่ยอมทำตามพ่อแม่สอน และเกิดนิสัยชอบทำอะไรตรงข้ามกับที่มีผู้บอกให้ทำ

3.2 ความคิดในเรื่องศีลธรรม (MORAL CONCEPT)

ความคิดของเด็กในเรื่องศีลธรรมนั้นเด็กนึกคิดเอง เด็กวิจักษ์การกระทำของตนว่าผิดหรือถูกจากผลที่เกิดขึ้นในภายหลัง ในคาบเวลาก่อนเข้าเรียนเด็กควรจะได้รับการสร้างพื้นฐานของความประพฤติและเจตคติทางศีลธรรมขึ้น เพื่อเป็นมูลฐานสำหรับการเข้าร่วมกลุ่มในวัยต่อไป

เพราะเหตุว่าภาวะทางจิตใจยังพัฒนาไม่ถึงขีด จึงเพียงแต่เรียนรู้วิธีปฏิบัติโดยยังไมรู้เหตุผล ถ้าเด็กได้รับการฝึกวินัยที่อยู่กับร่องกับรอย เขาก็ควรจะสร้างนิสัยที่เชื่อฟังขึ้นได้เมื่อใกล้จะพ้นวัยนี้ แม้ว่าเด็กจะไม่เข้าใจว่าเหตุใดการแสดงบางอย่างจึงดีและบางอย่างจึงไม่ดี แต่เขาก็รู้ว่าการกระทำแบบใดดีแบบใดไม่ดี และเขาจะสร้างหลักมูลสำหรับความคิดในเรื่องศีลธรรมขึ้นเป็นแนวทางสำหรับความประพฤติเมื่อใด เด็กเล็กอาจพยายามฝ่าฝืนกฎโดยเข้าหาคนอื่นเพื่อขออนุญาตทำในสิ่งที่พ่อแม่ห้ามทำ แม้กระนั้นก็ดี เด็กเล็กก็ไม่ต่อรองหรือหาทางผิดการปฏิบัติต่าง ๆ กับผู้ใหญ่ดังเช่นเด็กที่โตกว่าการกระทำผิดและไม่รู้สำนึกผิดเมื่อถูกจับได้ว่าทำผิด แต่อย่างไรก็ดี เขาอาจจะตกใจกลัวเพื่อรู้ว่าจะถูกทำโทษ หรือไม่ก็พยายามหาเหตุผลเข้ากับตัวเอง เพื่ออธิบายสาเหตุที่เขาประพฤติเช่นนั้น

3.3 ความไม่อยู่ในระเบียบของเด็ก

เด็กเล็กรู้ดีว่าความซุกซน หรือการไม่ตั้งใจเชื่อฟังเล็ก ๆ น้อย ๆ จะทำให้มีผู้เอาใจใส่ตนมากกว่าการประพฤติที่ถูกต้อง ฉะนั้นเมื่อรู้สึกว่ามีใครใดดีจึงทำซุกซน เพื่อจะได้มีผู้หันมาเอาใจใส่บ้าง แม้จะถูกทำโทษเพราะซนบ้างก็ยอมความไม่อยู่ในระเบียบของเด็กวัยก่อนเรียนได้แก่ เอาแต่ใจตนเอง โมโห และเกียจคร้าน พฤติกรรมเหล่านี้เป็นน้อยลงเมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น วัยก่อนเรียนเป็นวัยที่เอาความแน่นอนอะไรไม่ได้ เป็นระยะที่เลี้ยงมา และเป็นวัยที่มักจะทำผิดพลาด ๆ

3.4 การฝึกอบรมให้อยู่ในระเบียบ

สำหรับเด็กวัยนี้ควรเป็นไปในเรื่องการสอน ซึ่งประกอบด้วยฝึกหัดให้เด็กทำตามระเบียบของสังคม เมื่อเริ่มเล่นกับเพื่อน เด็กควรจะารู้จักประพฤติตนตามแบบที่สังคมรับรองได้พ่อแม่ส่วนมากเน้นด้านการสั่งสอนน้อยไป ใช้แต่วิธีลงโทษ การฝึกวินัยที่ไม่ถูกต้อง ได้แก่ การตี ทั้งให้เด็กอยู่คนเดียวในห้อง ไล่ออกไปนอน ให้นั่งเฉย ๆ ตัดสิทธิพิเศษซึ่งเขาจะไปปล่อย หรือไม่รัก ใช้คำเปรียบเทียบกับพี่ ๆ น้อง ๆ ให้แสดงหูก พุดเยาะเย้ยถากถาง ดูว่าพรวดพราด และพุดซ้ำซากถึงความผิด ฯลฯ

การฝึกนิสัยมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก เด็กถ้ายังถูกทำโทษทางกายมากเท่าใด เด็กยิ่งกลายเป็นคนหน้าอึดร้อนและมีพฤติกรรมที่ไม่ยอมลงใครมากขึ้นเท่านั้น วินัยที่เฉียบขาดในระยะนี้ โดยเฉพาะเมื่อใช้วิธีการทำโทษมากกว่าวิธีอื่น มักจะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้มีแต่ความทุกข์ ปรับตัวให้เข้ากับสังคมไม่ได้หรือกลายเป็นเด็กอันธพาลไป คนส่วนมากมักทักท้วง เอาว่าการทำโทษเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กประพฤติผิดซ้ำอีก แต่ความจริง หลังจากถูกทำโทษแล้วเด็กไม่ได้รู้สึกเสียใจที่ได้ทำผิดหรือมีความตั้งใจที่จะไม่ประพฤติผิดซ้ำอีก ฉะนั้นการลงโทษจึงไม่ควรใช้กับเด็กวัยนี้

อาหารสำหรับเด็ก

1. อาหารเด็กวัยก่อนเรียน

ความสำคัญเรื่องการให้อาหารที่มีธาตุอาหารครบถ้วน ถูกสัดส่วนและการปลูกนิสัยการกินที่ดี ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวัยนี้ ในระยะนี้เด็กมีความเจริญเติบโตมากขึ้น และมีพื้นที่จะขบเคี้ยวอาหารแข็งได้ ทั้งอวัยวะเกี่ยวกับการย่อยก็ทำงานได้มากกว่าเดิม จึงเป็นโอกาสที่จะฝึกเด็กให้กินอาหารที่มีประโยชน์ได้มากกว่าตอนที่เพิ่งทารก อาหารสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนมีความสำคัญมากสำหรับชีวิตของเด็กในระยะนี้และในระยะต่อไป เพราะเด็กในวัยนี้มีอัตราความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การได้กินอาหารที่ดีถูกสัดส่วน จะช่วยวางรากฐานที่ดีสำหรับอนาคตของเด็ก เด็กในวัยนี้โดยมากมักขาดธาตุอาหารเพราะผู้ใหญ่ให้ความสนใจน้อยกว่าในระยะวัยทารก ยิ่งถ้ามารดามีบุตรที่เกิดใหม่อีกด้วยแล้ว ก็แทบจะทอดทิ้งเอาเสียเลยทำให้เป็นช่องว่างให้เกิดโรคได้ง่าย ปรากฏว่าอัตราการขาดวิตามินและเด็กวัยก่อนเรียนในประเทศไทย มีอัตราการตายสูงกว่าวัยอื่นทั้งสิ้น

การฝึกให้เด็กมีนิสัยการกินที่ดีก็คือ ให้เด็กได้กินอาหารเหมือนผู้ใหญ่เพื่อหัดให้กินอาหารได้แทบทุกชนิด โดยให้ลองกินอาหารใหม่ทีละน้อยก่อนพยายามปรุงแต่งรสตามความชอบของเด็ก ถ้าเด็กไม่ยอมกินก็ไม่ต้องสนใจ เพราะจะทำให้เด็กเกลียดอาหารชนิดนั้นตลอดไป พ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กในการกิน อย่าแสดงความไม่ชอบอาหารใด ๆ ให้เด็กเห็นไม่ควรให้เด็กกินขนมหวานระหว่างเวลาอาหารเพราะจะทำให้เด็กกินอาหารได้น้อยลง อาหารที่ควรปรุงให้รสอ่อนและเป็นอาหารที่ย่อยง่าย ไม่ควรใช้ไขมันมากในการประกอบอาหารของเด็กในวัยนี้

2. อาหารแม่ลูกอ่อน

แม่ลูกอ่อนต้องรับประทานอาหารให้ได้ปริมาณเพิ่มขึ้นและได้คุณค่าถูกสัดส่วนด้วย เพื่อนำไปช่วยบำรุงและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย อันเนื่องมาจากการคลอด ควรเพิ่มอาหารประเภทให้พลังงาน ถ้าระยะนี้อาหารมารดาได้รับไม่พอร่างกายจะทรุดโทรมยิ่งขึ้น คุณภาพของน้ำนมจะลดลง ไม่พอเลี้ยงทารก ทั้งมารดาเด็กก็จะมีน้ำหนักตัวลดลง และความต้านทานโรคก็จะต่ำลงด้วย

3. อาหารในวัยทารก

ในวัยทารกเด็กต้องการพลังงานซึ่งได้จากอาหารสำหรับปฏิบัติหน้าที่ในร่างกาย เช่น ความเจริญเติบโตและกิจกรรมการเคลื่อนไหวของเด็ก ความต้องการพลังงานของทารกนั้นขึ้นอยู่กับอริยาบถ ทารกที่อยู่นิ่ง ๆ จะต้องการพลังงานเพียง 70 แคลอรีต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม

แต่เด็กที่ร้องไห้เก่ง อาจต้องการพลังงาน 130 แคลอรี หรือมากกว่าต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม⁶ ทารกต้องการอาหารประเภทโปรตีน ไขมัน แป้ง และน้ำตาล โปรตีนเป็นธาตุอาหารที่จะช่วยบำรุงร่างกายทารกให้เจริญเติบโต เพราะไปสร้างเลือดเนื้อในตัวเด็กโดยเฉลี่ยทารกได้รับโปรตีนจากน้ำนมมารดาประมาณ 2 กรัม ต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม เมื่อทารกเจริญวัยขึ้น ทารกยังได้แร่ธาตุต่าง ๆ ครบถ้วนในนมมารดา นอกจากธาตุเหล็กเท่านั้น ซึ่งถ้าขาดธาตุนี้มานาน ๆ จะทำให้เป็นโรคโลหิตจางควรให้น้ำต้มผักใบเขียว ซึ่งมีธาตุเหล็กละลายอยู่ด้วย ทารกควรให้ทานอาหารที่มีไขมันบ้าง แต่ไม่ควรให้มากนักเพราะจะทำให้ท้องเสีย ถ้าขาดไขมันมักเป็นโรคผิวหนัง สำหรับอาหารแป้ง น้ำตาลนั้น ควรให้มีครั้งหนึ่งของอาหารที่ประกอบขึ้นโดยมากทารกมักขาดวิตามิน C และวิตามิน D ควรให้น้ำส้มคั้น น้ำมันตับปลา นอกจากนี้ทารกยังต้องการน้ำด้วย เด็กมักจะขาดน้ำเพราะปัสสาวะบ่อยและเป็นโรคที่เสียน้ำอยู่บ่อย ๆ เช่น อาเจียน ท้องเดิน ควรจะให้น้ำวันละ 175 มิลลิลิตร (หรือ C.C., 5 มิลลิลิตร = 1 ช้อนชา) ต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม อย่างไรก็ตามในเวลาอากาศร้อนควรให้น้ำเพิ่มขึ้น

ข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบศูนย์เด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นรากฐานอันจำเป็น และสำคัญยิ่งในการพัฒนาบุคคลและสังคม เพราะกระบวนการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้เป็นกระบวนการสืบเนื่องอันเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงต่อไป

ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการดำเนินการจัดประสบการณ์และการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยที่ถูกต้องตามหลักพัฒนาการอย่างแท้จริง คือ เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อม ให้เด็กมีทัศนคติที่ถูกต้อง มีลักษณะนิสัยที่ดี ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเหมาะสมกับความสามารถ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาไปได้อย่างเต็มที่ เพื่อการเป็นคนที่มีบุคลิกที่ดีมีโครงการศูนย์เด็กปฐมวัยเพื่อที่จะให้เด็กได้รับการวางพื้นฐานในการศึกษาขั้นต้นอย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัยและระดับพัฒนาการของเด็ก

⁶ อุบลศรี เทียวสกุล, ความรู้พื้นฐานทางอาหารและโภชนาการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2527), 48.

ประวัติความเป็นมาของศูนย์เด็กปฐมวัย

แนวความคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้เสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์เด็กปฐมวัยได้มีมานานแล้ว แต่อย่างไรก็ตามศูนย์เด็กปฐมวัยที่แท้จริงในขณะนี้ยังไม่ได้ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

ศูนย์เด็กปฐมวัยที่มีอยู่ในขณะนี้ เป็นศูนย์เด็กปฐมวัยที่ไม่สมบูรณ์ ยังมีข้อบกพร่องอีกมาก ซึ่งมีชื่อเรียกอยู่ในรูปแบบและในความรับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ กันซึ่งที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ศูนย์สอนเด็กก่อนเกณฑ์ มีการสอนภายในวัด โดยทางวัดเป็นผู้จัดสอน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จากการสำรวจของคณะประเมินผลโครงการศูนย์โภชนาการเด็ก และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พ.ศ. 2521 มีอยู่ทั้งหมด 225 ศูนย์

3. ศูนย์โภชนาการเด็กหน้าที่เน้นหนักเฉพาะด้านโภชนาการเท่านั้น อยู่ในสังกัดกองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จากการสำรวจของคณะประเมินผล โครงการศูนย์โภชนาการเด็ก และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พ.ศ. 2521 มีจำนวนทั้งหมด 469 ศูนย์

ถึงแม้ว่าศูนย์เด็กปฐมวัยที่แท้จริงยังมิได้บังเกิดขึ้นในขณะนี้ก็ตาม แต่แนวความคิดในเรื่องนี้ได้บังเกิดขึ้นแล้วในองค์การของรัฐ โดยรัฐบาลได้บรรจุโครงการนี้เข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) และได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับโครงการนี้บรรจุอยู่ในแผนการศึกษาของชาติ พุทธศักราช 2520 ด้วยเช่นกัน

ดังปรากฏตามกฎข้อบังคับ แผนการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2520 ข้อ 30 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา นั้น อาจจัดเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยอาจจัดเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กหรือศูนย์เด็กปฐมวัย”

วัตถุประสงค์ของศูนย์เด็กปฐมวัย

ศูนย์เด็กปฐมวัยเป็นสถาบันที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เด็กรู้จักสมาคม รู้จักทำงานและเล่นร่วมกัน
2. เพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาในภาคบังคับต่อไป
3. เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร
4. เพื่อส่งเสริมความรู้ในด้านการเลี้ยงดูบุตรแก่ผู้เตรียมตัวที่จะเป็นมารดา

5. เพื่อเป็นสื่อกลางในการปลูกฝังความสัมพันธ์ ทศนคติ และความเข้าใจอันดีระหว่าง บิดามารดากับบุตร
6. เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของผู้เป็นบิดามารดา
7. เพื่อให้เด็กรู้จักปรับตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้
8. เพื่อให้เด็กเป็นคนที่รู้จักพึ่งตนเอง เช่น ผักหัดให้เด็กสวมเสื้อ นุ่งกางเกง สวม รองเท้า หวีผม รับประทานอาหาร ฯลฯ ได้ด้วยตนเอง
9. เพื่อให้เด็กมีการพัฒนาการที่สมบูรณ์ในทุกด้านทั้งทางด้านสังคม อารมณ์ วุฒิ ปัญญา และร่างกาย
10. เพื่อฝึกฝนให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองตามกำลังความสามารถ

การแบ่งส่วนงานศูนย์เด็กปฐมวัย

หน่วยงานภายในศูนย์เด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่ในการบริหารงานในกิจการของศูนย์ฯ ทั้งหมด ฝ่ายนี้ ประกอบด้วย หัวหน้าศูนย์ รองหัวหน้าศูนย์ และเลขานุการศูนย์
2. ฝ่ายธุรการ ทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับกิจการด้านธุรการทั้งปวง อาทิเช่น การจัดทำ ทะเบียนประวัติของนักเรียน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของศูนย์ การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ฝ่ายนี้ประกอบด้วย ทะเบียน-สถิติ, พัสดุ-ครุภัณฑ์, บัญชี-การเงิน และประชาสัมพันธ์
3. ฝ่ายกิจกรรม-อนุบาล ทำหน้าที่ด้านการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่เด็ก ดูแลอบรม สั่งสอนเพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี ฝ่ายนี้ประกอบด้วย ครูพี่เลี้ยง และผู้ช่วยครูพี่เลี้ยง
4. ฝ่ายสุขภาพ-อนามัย ทำหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจรักษาโรคต่าง ๆ โรคฟัน, การปฐมพยาบาล และการจ่ายยา เป็นต้น ฝ่ายนี้ประกอบด้วย แพทย์, ทันตแพทย์, พยาบาล, ผู้ช่วยพยาบาล และเภสัชกร
5. ฝ่ายบริการ ฝ่ายนี้ทำหน้าที่ด้านการบริการทั้งหมดของศูนย์ อาทิเช่น การประกอบอาหาร การไปจ่ายกับข้าว การซักกรีด การรักษาความปลอดภัยภายในศูนย์ การดูแลรักษาความสะอาดภายในบริเวณศูนย์ เป็นต้น ฝ่ายนี้ประกอบด้วย แม่บ้าน, ผู้ช่วยแม่บ้าน, ฝ่ายอาหาร, ฝ่ายยานพาหนะ, เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และนักการภารโรง
6. ฝ่ายปรึกษา-แนะนำ ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา-แนะนำแก่ผู้ปกครองของเด็ก ครู พี่เลี้ยง ผู้ช่วยครูพี่เลี้ยง บุคคลทั่วไป รวมทั้งในคำปรึกษาพิเศษแก่หญิงที่กำลังตั้งครรภ์ด้วย ฝ่ายนี้ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และนักสุขศึกษา โภชนาการ (มีรายละเอียดอยู่ใน บทที่ 2)

บุคลากรภายในศูนย์เด็กปฐมวัย

1. หัวหน้าศูนย์ เป็นบุคคลซึ่งมีหน้าที่บริหารงานเกี่ยวกับกิจการทั้งปวงของศูนย์ทั้งกิจการภายในและภายนอกศูนย์ เช่น วางระเบียบกฎข้อบังคับของศูนย์ภายในขอบเขตแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นผู้ประสานงานหรือเป็นตัวเชื่อมระหว่างเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ความราบรื่น ก่อให้เกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลทำให้ศูนย์มีความก้าวหน้า และมีความเจริญสืบไป

2. รองหัวหน้าศูนย์ มีตำแหน่งที่รองจากหัวหน้าศูนย์ ทำหน้าที่ช่วยเหลือหัวหน้าศูนย์ในการบริหารกิจการทั้งปวงของศูนย์ให้ดำเนินไปด้วยดี เมื่อหัวหน้าศูนย์ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือมอบอำนาจหน้าที่บางอย่างให้รองหัวหน้าศูนย์ก็จะทำหน้าที่แทนหัวหน้าศูนย์ อาทิเช่น การปฏิบัติราชการแทน หรือรักษาราชการแทนหัวหน้าศูนย์ เป็นต้น

3. เลขานุการศูนย์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการโต้ตอบหนังสือ หรือเอกสารในกิจการของศูนย์ทั้งปวง เช่น ร่างจดหมาย เขียนจดหมายไปยังบุคคลภายนอก หรือรับเอกสาร หรือหนังสือจากบุคคลภายนอก ฯลฯ

4. ครูพี่เลี้ยง มีหน้าที่ดูแล อบรม สั่งสอนเด็ก หัดให้เด็กมีจิตใจที่ดี รักเพื่อน มีทัศนคติที่ดีต่อครู เพื่อน ผู้ปกครอง บุคคลอื่น ๆ และสถานศึกษา รักที่จะเรียนรู้และรักสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยงควรเอาใจใส่เด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก รักเด็กเหมือนลูกเท่า ๆ กัน ไม่ควรใช้อารมณ์กับเด็กศึกษาและสังเกตเด็กภายใต้ความรับผิดชอบทุกคน เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมผิดปกติ ครูจะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ครูพี่เลี้ยงควรเป็นบุคคลแรกที่จะทราบความผิดปกติของเด็ก เพราะครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับเด็กเกือบวันตลอดสัปดาห์ การสอนเด็กวัยนี้ก็คือ การเรียนจากการเล่น เพราะเด็กในวัยนี้ใช้เวลาในการเล่นเป็นส่วนใหญ่ และอีกวิธีหนึ่งก็คือ การเรียนโดยการเล่านิทานของครูพี่เลี้ยง

5. ผู้ช่วยครูพี่เลี้ยง ทำหน้าที่ในการช่วยครูพี่เลี้ยงในการดูแล สอน อบรมเด็ก เพื่อให้เด็กเป็นเด็กดี มีนิสัยที่น่ารัก เพื่อจะได้เป็นประชากรที่มีคุณภาพของชาติต่อไป

6. แม่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในเรื่องอาหารการกิน ดูแลความเป็นอยู่และควบคุมคนงาน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอาหารทุกคน เพื่อให้มีอาหารที่เพียงพอและจัดรายการอาหารให้ถูกหลักโภชนาการ ตรวจสอบบริเวณศูนย์ให้สะอาดอยู่เสมอและทำหน้าที่ซักล้างด้วย

7. ผู้ช่วยแม่บ้าน ทำหน้าที่ในการช่วยแม่บ้านในกิจการที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของแม่บ้าน

8. ช่าง ทำหน้าที่ในการตรวจตราดูแล และซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ที่บกพร่อง เช่น ระบบและอุปกรณ์ไฟฟ้าเสีย เป็นต้น
9. เจ้าหน้าที่ฝ่ายอาหาร ทำหน้าที่ในกิจการที่เกี่ยวกับอาหารทั้งปวง อาทิเช่น การปรุงอาหาร การล้างภาชนะใส่อาหาร การเก็บอาหาร เป็นต้น
10. นักการภารโรง ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความสะอาดทั้งภายในอาคาร และภายนอกอาคาร ภายในบริเวณศูนย์ทั้งหมด
11. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัย ศูนย์ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยยังต้องทำหน้าที่ปิด-เปิดประตูศูนย์ด้วย
12. ฝ่ายยานพาหนะ ทำหน้าที่ขับรถนำบุคลากรต่าง ๆ ของศูนย์ที่ไปติดต่อในกิจการงานภายนอกศูนย์ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับศูนย์ เช่น ไปจ่ายกับข้าว หรือขับรถไปเอาโต๊ะ-เก้าอี้ นักเรียนเพื่อมาทดแทนโต๊ะ-เก้าอี้ที่ชำรุด เป็นต้น
13. ทะเบียน-สถิติ ทำหน้าที่ด้านที่เกี่ยวกับการทะเบียนและสถิติ อาทิเช่น เก็บทะเบียนประวัติของนักเรียน จัดทำสถิติจำนวนผู้ใช้บริการ เป็นต้นว่า ปีนี้มีจำนวนนักเรียนกี่คน ปีที่แล้วมีจำนวนนักเรียนกี่คน มีจำนวนบุคลากรกี่คน
14. บัญชี-การเงิน ทำหน้าที่ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย จัดทำงบประมาณ แล้วรายงานให้หัวหน้าศูนย์ทราบทุกระยะ
15. พัสดุ - ครุภัณฑ์ ทำหน้าที่ในกิจการที่เกี่ยวกับวัสดุ-ครุภัณฑ์ ทั้งปวง อาทิเช่น จัดซื้ออุปกรณ์การสอน ของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น
16. ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ชี้แจง หรือแนะนำในรายละเอียดต่าง ๆ ต่อบุคคลที่มาติดต่อกับศูนย์
17. แพทย์ ศูนย์เด็กปฐมวัยจะมีแพทย์ในการทำหน้าที่ ตรวจร่างกายเด็กเมื่อแรกเข้ารับการศึกษา ตรวจสุขภาพประวัติการเจ็บป่วยของเด็ก ซึ่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก ตรวจร่างกายเด็กทุกเข้าก่อนเข้าเรียนเพื่อแยกนักเรียนที่ป่วยจากนักเรียนที่ปกติ เป็นการป้องกันที่ดี หยุดการแพร่เชื้อของโรค เมื่อตรวจพบว่าเด็กป่วยก็ให้ไปนอนพักรักษาตัวในห้องปฐมพยาบาล ในกรณีที่เด็กป่วยหนักก็ควรแจ้งผู้ปกครองให้ทราบแล้วนำส่งเด็กเข้าโรงพยาบาลต่อไป
18. พยาบาล ทำหน้าที่ในการพยาบาลเด็ก ๆ ที่ไม่สบาย เจ็บเล็ก ๆ น้อย ๆ พยาบาลจะอยู่ที่ศูนย์ตลอดเวลาทั้งวันเพื่อพยาบาลเด็ก ๆ ที่ไม่สบายเหล่านี้
19. ผู้ช่วยพยาบาล ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือพยาบาลในกิจการที่เกี่ยวกับการพยาบาลทั้งปวง ซึ่งผู้ช่วยพยาบาลนี้จะอยู่ที่ศูนย์ตลอดเวลาทั้งวันเช่นเดียวกัน

20. ทันตแพทย์ ทำหน้าที่ในการตรวจ รักษาสุขภาพของฟัน เหงือก และโรคภายในช่องปากของเด็ก เพื่อให้เด็กเป็นคนที่ปราศจากโรคที่เกี่ยวกับช่องปากทั้งปวง

21. เกสัชกร ทำหน้าที่ในการเตรียมยา และจ่ายยาแก่บรรดานักเรียนที่เจ็บไข้ไม่สบาย ตามคำสั่งของแพทย์หรือทันตแพทย์

22. นักสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำด้านปัญหาชีวิตครอบครัว แก่ผู้ปกครองของเด็ก เช่นปัญหาเกี่ยวกับการครองเรือน ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพ เป็นต้น และยังมีหน้าที่อบรมมารดาของเด็กตามระยะเวลาที่สมควรด้วย

23. นักจิตวิทยา ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำในปัญหาด้านพฤติกรรมของเด็กที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ โดยจะให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครองของเด็ก ครูพี่เลี้ยง และผู้ช่วยครูพี่เลี้ยง ในการที่จะแก้ปัญหาวินัยพฤติกรรมผิดปกติของเด็กเหล่านี้ให้เข้าสู่สภาวะปกติ

24. นักสุขศึกษา-โภชนาการ ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ปกครองของเด็ก ในด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กโดยเฉพาะ อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาพิเศษแก่หญิงครรภ์อีกด้วย

การให้บริการของศูนย์เด็กปฐมวัย

ศูนย์เด็กปฐมวัยมีภารกิจที่จะต้องให้บริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การให้บริการด้านการเรียนการสอน
2. การให้บริการด้านการให้คำปรึกษาแนะนำ
3. การให้บริการด้านการอนามัย

การเรียนการสอน

การเรียนการสอนภายในศูนย์เด็กปฐมวัย เป็นการเรียนของเด็กวัยก่อนเกณฑ์ซึ่งมีอายุ 4-6 ขวบ เป็นการเรียนชั้นอนุบาล ซึ่งควรพยายามให้มีระยะเวลาเรียนน้อยที่สุด ให้มีเวลาพักผ่อนมากเพราะเด็กในวัยนี้ยังเด็กมาก ไม่ควรนั่งเรียนหรือทำอะไรมากเกินไปจนเกินไป

วิธีการสอน

เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังเล็กมาก จึงควรมีวิธีการสอนดังนี้

1. ต้องอบรมอย่างระมัดระวัง
2. วิชาที่สอนต้องหนักไปในทางเล่น เช่น ชวนดูรูปภาพ ถูกลูกบอลและเล่นในสิ่งที่เด็กได้ไปพบเห็น
3. ในการเล่นนั้นแฝงด้วยการเรียนไว้ด้วย

4. การสอนควรให้เด็กเกิดการสนทนากัน
5. บรรยากาศในการสอนครูต้องพยายามให้เกิดความสนุกสนานเรียนได้โดยไม่รู้สึกตัว
6. สอนโดยวิธีการเล่นนิทานประกอบการสอน
7. ในการเล่าเรื่อง ครูไม่ควรเล่าเรื่องตลอดเวลา ควรจะมีสิ่งของ หรือภาพประกอบการเล่าเรื่องนั้นด้วย

การวางแผนการสอน

สำหรับการวางแผนการสอน ครูผู้สอนควรจะพิจารณาดังนี้ คือ

1. การเตรียมตัวของผู้สอน
 - 1.1 พิจารณาถึงคุณค่าหรือจุดประสงค์ของบทเรียนที่จะสอน
 - 1.2 พิจารณาตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
 - 1.3 พิจารณาถึงสิ่งทีอาจเป็นปัญหาในการสอน
 - 1.4 ทำหรือหาไสตท์สนอุปกรณ์ซึ่งจะแก้ปัญหาการเรียนในชั้นได้
 - 1.5 พิจารณาถึงวิธีที่จะใช้ไสตท์สนอุปกรณ์นั้น ๆ ให้ได้ผลดีที่สุด
 - 1.6 ควรตระหนักเตรียมและทดลองมาเป็นอย่างดีก่อนที่จะใช้ในห้องเรียน
2. การเตรียมด้านชั้นเรียน
 - 2.1 เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกที่ต้องใช้กับอุปกรณ์การสอนที่เลือกไว้ เช่น แฉงติดภาพ โต๊ะสาธิต ฯลฯ
 - 2.2 เตรียมจัดที่นั่ง ที่ตั้งอุปกรณ์ การระบายอากาศ จัดตั้งเครื่องมือ จัดการควบคุม แสงสว่างและเสียง ให้มีระดับที่พอเหมาะพอควร
3. การเตรียมด้านผู้เรียน
 - 3.1 อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่า จะใช้อุปกรณ์อะไร สอนอะไร เพื่ออะไร ที่ไหน และเมื่อไร
 - 3.2 อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าจะต้องมีส่วนร่วมระหว่างการใช้อุปกรณ์ อย่งไรบ้าง
 - 3.3 อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจว่า กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติหลังจากใช้ไสตท์สนอุปกรณ์ ประกอบ มีอะไรบ้าง
4. การใช้อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้

4.1 นำอุปกรณ์ออกใช้ ตามที่กำหนดในแผนการสอน

4.2 ใช้อุปกรณ์การสอนให้อยู่ภายในเวลาที่กำหนดไว้

4.3 คอยสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียน

5. การสรุปผล

5.1 อภิปรายถึงอุปกรณ์การสอนที่ใช้ไปแล้วโดยละเอียด

5.2 ตั้งคำถามสรุปเรื่อง เป็นตอน ๆ ไป

5.3 อธิบายถึงสิ่งที่ผู้เรียนยังสงสัย หรือไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง

5.4 ทดสอบความเข้าใจ ถ้าเห็นสมควร

6. การจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

6.1 หาวิธีให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนไปแล้วนั้น

6.2 กำหนดกิจกรรมต่อเนื่องให้ผู้เรียนทำ หลังจากใช้อุปกรณ์การสอนเสร็จแล้ว

เช่น อภิปราย ตอบคำถาม ฯลฯ

ตารางที่ 1 แสดงอัตราเวลาสำหรับการเรียนชั้นอนุบาล

วิชา	จำนวน ชม. ในรอบสัปดาห์	หมายเหตุ
- สุขศึกษา	1	- การประชุมสวดมนต์สรรเสริญ พระบารมีให้มีสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในวันสุดท้ายของวันเรียนใน สัปดาห์การประชุมสวดมนต์ ดังกล่าวไม่ควรนานเกิน 30 นาที ต่อ 1 ครั้ง
- การเล่นฝึกเชาว์	2	
- ภาษาไทย	3	
- เลขคณิต	1	
- สังคมศึกษา	1 ½	
- วาดเขียนและการฝีมือ	2	
- ขับร้อง	2	
- ธรรมชาติศึกษา	1	
- การเล่นและการสอบ	3	
รวมเวลา	16 ½	

ตารางที่ 2 แสดงตารางสอนประจำวัน

เวลา	กิจกรรม
9.00 – 9.15 น.	- เข้าแถวเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ ตรวจร่างกาย
9.15 – 9.30 น.	- ศีลธรรม สุขศึกษา ความรู้เกี่ยวกับเมืองไทย และความรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ใช้เล่นนิทานและภาพประกอบการสนทนา (วันหนึ่งสอนเฉพาะวิชาเดียว)
9.30 – 9.45 น.	- ดูเลข นับเลข คิดเลข
9.45 – 10.00 น.	- วาดเขียนและการฝีมือ
10.00 – 10.15 น.	- ไปห้องน้ำ ดื่มนม หรือรับประทานผลไม้
10.15 – 10.45 น.	- พักผ่อน เล่นกลางแจ้ง ทำสวนครัว
10.45 – 11.00 น.	- สนทนาเพื่อฝึกภาษาไทย เล่นตัวอักษรและหัดผสมหัดเขียน หัดอ่าน และหัดตัดเป็นตัวอักษร
11.00 – 11.15 น.	- ร้องเพลงและการเล่น การเล่นเกมเชาว์ ฝึกสังเกต ฝึกความจำ
11.15 – 11.30 น.	- จัดโต๊ะอาหารและที่นั่งนอน
11.30 – 12.00 น.	- รับประทานอาหารเสร็จแล้วเก็บโต๊ะ เข้าแถวเดินออกจากห้องอาหารล้างปากและมือ พัก
12.00 – 14.00 น.	- เตรียมตัวนอน ล้างมือ ล้างเท้า นอน
14.00 – 14.30 น.	- ตื่นนอน อาบน้ำ แต่งตัว
14.30 – 14.45 น.	- อาหารว่าง
14.50 – 15.00 น.	- เชิญธงลง ทำความเคารพธงชาติแล้วกลับบ้าน

หมายเหตุ เวลาในตารางสอนชั้นอนุบาลอาจเปลี่ยนแปลงได้ แล้วแต่ความสนใจของเด็กและสิ่งแวดล้อม วันที่อากาศดีแดดไม่จัด ครูอาจพานักเรียนไปนั่งตามต้นไม้ มีการเล่นนิทานหรือทำการฝีมือ บางวันอาจย้ายสถานที่ไปตามระเบียบข้าง กลางสนามข้าง พยายามทำให้เด็กสนุกสนาน ร่าเริง ปลูกความพอใจให้เกิดขึ้นแก่เด็กเสมอ การสอนเลขคณิตควรมีของเล่นประกอบการสอน ให้เล่นของข้าง หัดทอนสตางค์ คูณบัตร หรือตัดสตางค์ให้เด็กเล่นเทียบของจริง บวกและลบด้วยวัตถุ เช่น หิน เม็ดมะขาม กรวด เป็นต้น

แนวเนื้อหาหลักสูตรสำหรับชั้นอนุบาล

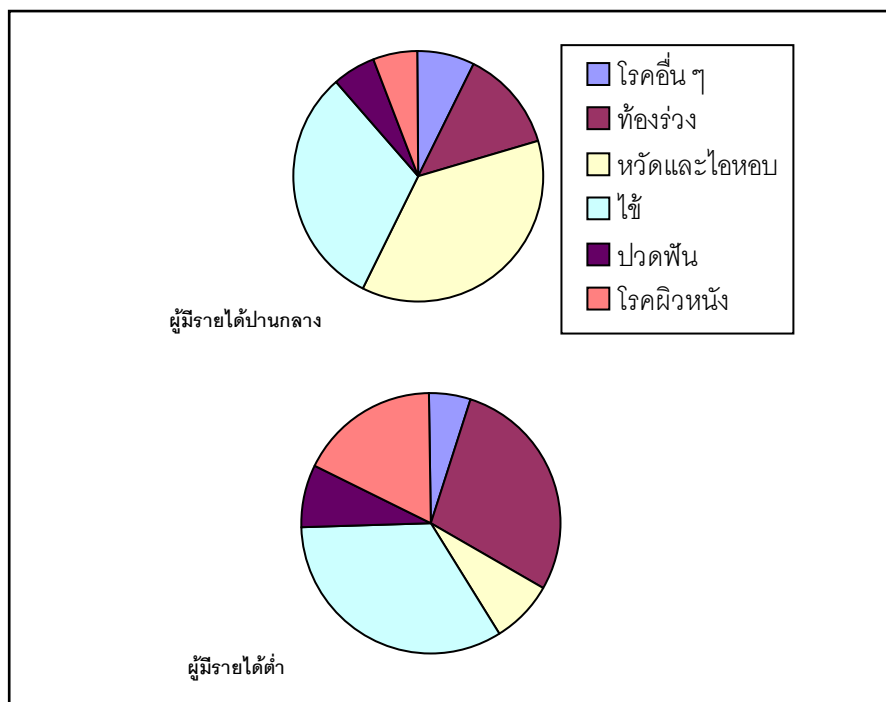
แนวเนื้อหาหลักสูตรที่จะนำมาสอนเด็กชั้นอนุบาลควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. แนวเนื้อหาที่ส่งเสริมความเจริญทางอารมณ์และสังคม ควรจัดเตรียมอุปกรณ์เพื่อให้เด็กรู้จักรักและเป็นมิตรต่อผู้อื่น ให้รู้จักเมตตากรุณาต่อสัตว์ และชื่นชมต่อความสวยงามของธรรมชาติ ให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและมั่นใจว่าเป็นที่ต้องการของผู้อื่น โดยทำให้เด็กกล้าเริง ยิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักแสดงความคิดเห็นและความภูมิใจ
2. แนวเนื้อหาที่ส่งเสริมสติปัญญาและกล้ามเนื้อ ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาด้วยการกระทำต่าง ๆ จากสิ่งที่จัดเตรียมไว้ให้ อาทิเช่น เครื่องมือฝึกประสาทต่าง ๆ การร้องเพลงและเต้นรำตามจังหวะดนตรี การเล่นเกมบล็อกก่อสร้าง เป็นต้น
3. แนวเนื้อหาที่ฝึกให้เด็กมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และมีความคิดริเริ่มการให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบในชีวิตโดยได้รับการแนะนำจากครูผู้สอน
4. แนวเนื้อหาที่แนะนำให้เด็กเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น รู้ว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน รู้จักความแตกต่างระหว่างตัวเด็กด้วยกัน ให้เด็กอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ใหญ่ด้วยความปรองดอง รู้จักป้องกัน รักษาสิทธิของตนเอง ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบด้วย

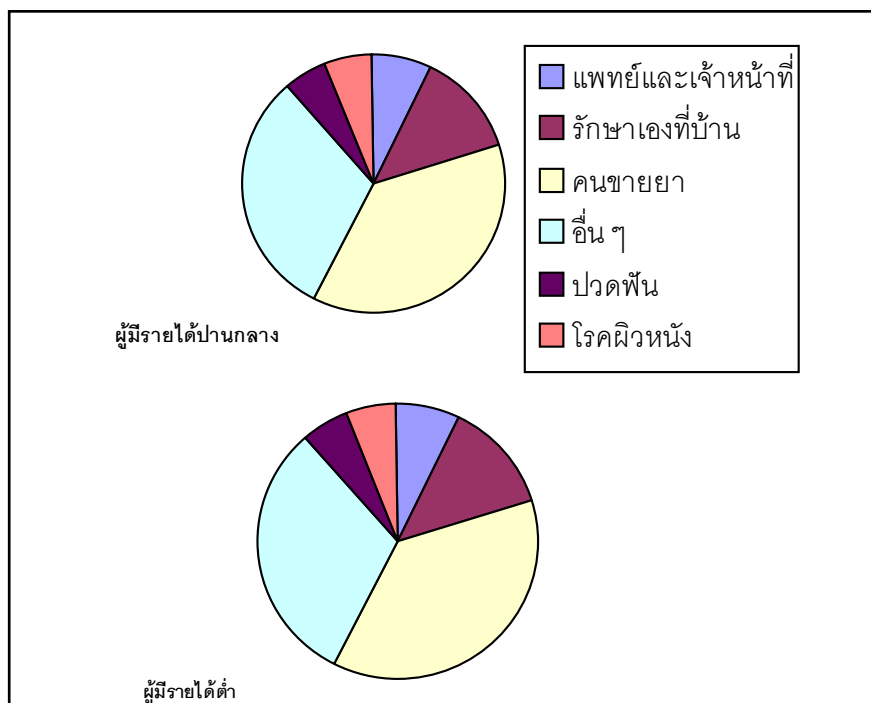
การอนามัย

ภายในศูนย์เด็กปฐมวัยจะมีนักเรียนชั้นอนุบาลอยู่เป็นจำนวนมากในจำนวนนักเรียนเหล่านี้ย่อมจะมีผู้ที่เจ็บไข้ไม่สบาย หรือได้รับบาดเจ็บในบางวันอยู่บ้างเป็นธรรมดา ดังนั้น การให้บริการด้านอนามัยจึงเป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญของศูนย์เด็กปฐมวัยที่จะละเลยเสียมิได้ การให้บริการด้านอนามัยนี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสุขภาพ-อนามัย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่เหล่านี้ประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล ทันตแพทย์ เภสัชกร

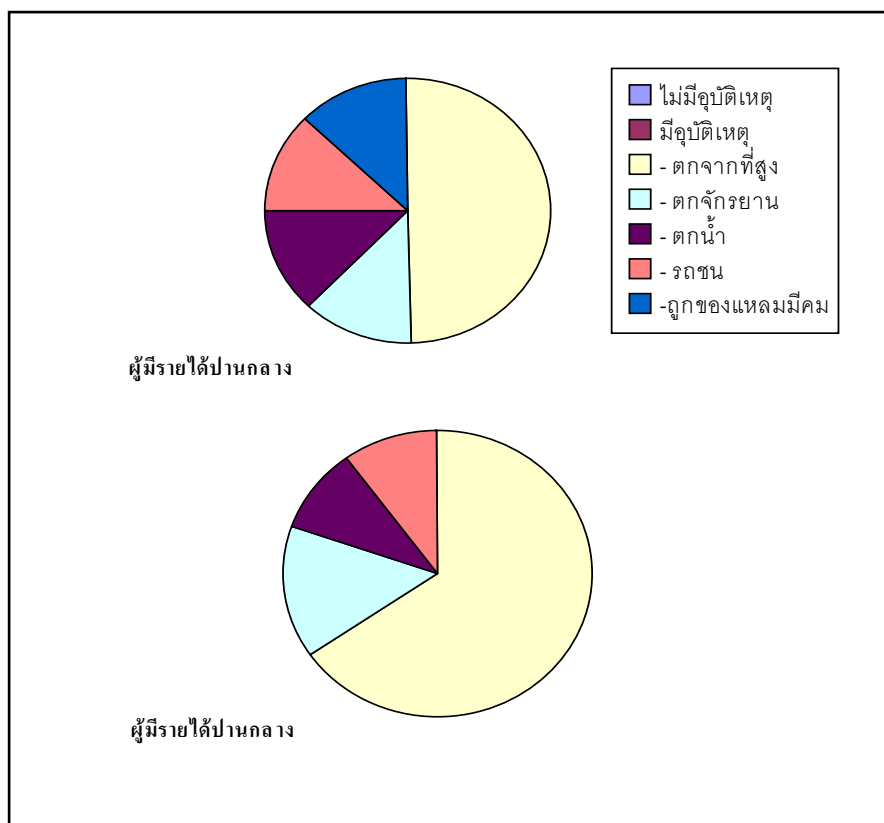
สำหรับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสุขภาพ-อนามัย เหล่านี้ ได้แก่ การตรวจรักษาโรคต่าง ๆ แก่เด็กนักเรียน ตลอดจนการให้ยาเพื่อบำบัดโรคต่าง ๆ เหล่านี้ การตรวจรักษาสุขภาพของฟัน การพยาบาลนักเรียนที่เจ็บไข้ไม่สบายเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้น (รายละเอียดเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสุขภาพ-อนามัย เหล่านี้ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1)

แผนภูมิที่ 1 แสดงการเจ็บป่วยของเด็ก (3-6 ปี) ในกรุงเทพมหานคร

แผนภูมิที่ 2 แสดงการรักษาของเด็ก (3-6 ปี) ในกรุงเทพมหานคร

แผนภูมิที่ 3 แสดงอุบัติเหตุของเด็ก (3-6 ปี) ในกรุงเทพมหานคร

การให้คำปรึกษาแนะนำ

ภายในศูนย์เด็กปฐมวัยจะมีเจ้าหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูพี่เลี้ยง และผู้ปกครองของเด็กในปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กและที่มีผลกระทบต่อเด็ก เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำเหล่านี้ ได้แก่

1. นักสังคมสงเคราะห์ หมายถึง ผู้ที่ช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ผ่านพ้นจากความเดือนร้อน และปรับปรุงตัวเองให้สามารถที่จะเข้าแก้ไขปัญหาและช่วยตัวเองได้ต่อไป

ในปัจจุบัน นักสังคมสงเคราะห์ได้ไปปฏิบัติงานตามหน่วยงานของรัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจอยู่เป็นจำนวนมาก นักวิชาชีพเหล่านี้ถึงแม้จะได้ปฏิบัติงาน แต่อาจจะไม่มีผลงานที่เด่นชัด ทั้งนี้การให้คำแนะนำและการให้บริการคำปรึกษามีไข่มองเห็นได้เป็นรูปเป็นร่าง

ถ้าจะกล่าวว่า “นักสังคมสงเคราะห์เปรียบเสมือนนักบุญ” หรือ “นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ปิดทองหลังพระ” ก็จะไม่ผิดนัก

ตามทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ถือว่างานสังคมสงเคราะห์ และ ศิลปะที่จะต้องมีการค้นคว้าและอาศัยหลักทฤษฎีในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะถือว่ามนุษย์ทุกคนที่ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันกับการที่ได้มีโอกาสในการช่วยเหลือผู้ที่ประสบความทุกข์ยาก เดือดร้อน หรือมีปัญหา หรือบรรเทาความเดือดร้อนให้สามารถช่วยตัวเองได้ เป็นการปฏิบัติงานที่จะ ช่วยเหลือสังคม และประเทศชาติ เพื่อที่จะให้ประชาชนภายในชาติมีความอยู่ดีกินดีและมี ความสุขทั่วกัน

2. นักจิตวิทยา จิตวิทยาเป็นสาขาวิชาหนึ่ง หรือเป็นศาสตร์หนึ่งที่ว่าด้วยสภาพจิตใจ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแห่งจิตใจ แต่เนื่องจากว่าจิตใจของบุคคลนั้นเป็นนามธรรมซึ่งเราไม่สามารถมองเห็นได้เป็นรูปเป็นร่าง แต่เราจะสังเกตได้จากพฤติกรรม เพื่อที่จะรู้ว่าสภาพจิตใจของ บุคคลนั้นเป็นอย่างไร เพราะพฤติกรรมนั้น เป็นตัวแทนของจิตใจ เช่น ถ้าสภาพแห่งจิตใจเราเศร้า ใจ พฤติกรรมที่เราแสดงออกภายนอกอาจโดยการร้องไห้ หรือถ้าสภาพแห่งจิตใจเราเบิกบานดีใจ พฤติกรรมที่แสดงออกให้บุคคลเห็นอาจโดยการยิ้มหรือหัวเราะ เป็นต้น ดังนั้น โดยอีกนัยหนึ่ง วิชา จิตวิทยาก็คือวิชาที่ว่าด้วยพฤติกรรม

จากความหมายข้างต้นจึงสรุปได้ว่า นักจิตวิทยา คือ บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญ ด้านสภาพจิตใจหรือด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะ

อนึ่ง หน้าที่ของนักจิตวิทยาที่เกี่ยวกับเด็กก็คือ การแก้ปัญหาเด็กที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบนเพื่อให้จิตใจของเด็กเข้าสู่สภาวะปกติ สำหรับวิธีการแก้ปัญหานั้น นักจิตวิทยาจะให้ คำปรึกษาแก่มารดาที่มีปัญหาเกี่ยวกับบุตร อันเนื่องมาจากตัวเด็กเอง โดยนักจิตวิทยาจะใช้วิธี ตรวจ โดยการพูดคุยหรือเล่นกับเด็ก เพื่อทำการสังเกตบุคลิกลักษณะ นิสัยใจคอ ความประพฤติ วิธีโต้ตอบต่อสิ่งกระตุ้นเฉพาะหน้าตลอดจนกลไกที่ทำให้เกิดปัญหาของความผิดปกติ และหาทาง แก้ไขโดยให้เด็กได้พูดคุยหรือเล่น เพื่อระบายความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุของความไม่ สบายใจนั้น ๆ

นอกจากนี้นักจิตวิทยาจะได้ทำการสัมภาษณ์ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใกล้ชิดกับ เด็ก เพื่อให้ทราบความเป็นมาของปัญหาที่เกิดขึ้น ศึกษาถึงสัมพันธ์ภาพและบทบาททำที่ระหว่าง พ่อแม่กับลูก หรือบุคคลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของการเจริญเติบโตของเด็ก ทั้งนี้เพื่อช่วยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้เข้าใจในการกระทำของเด็ก ตลอดจนช่วยแนะนำในการปรับสภาพแวดล้อมอัน ได้แก่ พ่อแม่ และผู้ใกล้ชิด เพื่อให้เด็กดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข⁷

⁷ สิริจิตต์ รัชตะวรรณ, "การออกแบบตกแต่งภายในสถานรับเลี้ยงเด็กและแนะนำมารดา," 25.

พฤติกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของเด็กมีดังนี้

1. มีอาการหวาดกลัว
2. แยกตัวเอง
3. ชอบถ่มม้วน
4. ซึมเศร้า
5. อารมณ์ร้อน
6. นอนละเมอ
7. คอยยั่วเพื่อนร่วมชั้น
8. อัจฉริยะ เป็นต้น

3. นักสุขศึกษา-โภชนาการ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการโดยเฉพาะ ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้ปกครองของเด็กในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการสำหรับการให้คำปรึกษาแนะนำด้านโภชนาการนั้น อาทิเช่น แนะนำว่าอาหารใดมีประโยชน์ต่อร่างกาย ควรจะประกอบอาหารด้วยวิธีใดจึงจะสะสมคุณค่าของอาหารได้มากที่สุด ฯลฯ ส่วนการให้คำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพอนามัยนั้น ได้แก่ แนะนำว่าจะทำอย่างไร เพื่อให้เด็กมีสุขภาพที่สมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น แนะนำมารดาในการให้เด็กใส่เสื้อผ้าที่สะอาด ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ นักสุขศึกษา-โภชนาการ ยังมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาพิเศษแก่หญิงมีครรภ์อีกด้วย

การให้โภชนศึกษา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปไปแล้วว่า “สุขภาพ” (Health) หมายถึง ความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสภาวะทางสังคมด้วย และเราก็คงทราบกันแล้วว่า การได้รับอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ มีผลทำให้สุขภาพสมบูรณ์ ดังนั้น การที่จะให้ประชาชนมีสุขภาพและอนามัยที่สมบูรณ์และแข็งแรงนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงภาวะโภชนาการ หรือที่เรียกว่า “การให้โภชนศึกษา” (Nutrition Education) นั้น เป็นวิธีการที่สำคัญอันหนึ่ง ซึ่งจะขาดเสียมิได้

การให้โภชนศึกษามีได้มีความหมายเฉพาะแต่การสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับโภชนาการเท่านั้น ดังนั้น นอกจากจะสอนให้รู้ถึงอาหารต่าง ๆ และประโยชน์ของอาหารแล้ว (ความสัมพันธ์ของอาหารที่มีต่อสุขภาพ) ยังต้องรวมถึงว่าจะต้องรู้จักเลือกอาหารที่มีคุณประโยชน์มาประกอบอาหารให้กิน โดยใช้วิธีการประกอบอาหารที่สงวนคุณค่าอาหารนั้นไว้ให้มากที่สุดด้วย

การที่จะมีภาวะโภชนาการที่ถูกต้องนั้น เราต้องรู้จักเลือกกินอาหารที่มีคุณค่า ประโยชน์ในปริมาณที่เพียงพอับความต้องการของร่างกาย แต่คนเราไม่มีสัญญาณพิเศษ หรือรู้มาแต่กำเนิดว่าจะต้องเลือกอาหารอะไรบ้าง ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีอาหารที่อุดมสมบูรณ์ มีเงินทองพอที่จะหาซื้อมาได้ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่า เราจะรู้จักเลือกอาหารที่มีคุณประโยชน์ได้ เพียงพอับความต้องการของร่างกาย การให้โภชนศึกษาจึงมีความจำเป็นเพราะเหตุดังกล่าว ข้างต้น

ปัญหาที่ทำให้ภาวะโภชนาการในประเทศไทยบกพร่อง สรุปสาเหตุสำคัญได้ ดังนี้

1. ขาดความรู้ในการเลือกอาหารที่มีคุณประโยชน์
2. ยึดมั่นอยู่กับนิสัยการบริโภคที่ไม่ถูกต้อง
3. มีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องในเรื่องอาหาร

จุดมุ่งหมายในการให้โภชนศึกษา

1. เพื่อให้รู้ถึงความสำคัญของโภชนาการที่มีต่อสุขภาพของร่างกาย ภาวะจิตใจ บุคลิกภาพ และประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล
2. เพื่อให้รู้จักเลือกกินอาหารที่มีคุณประโยชน์หลายอย่าง
3. เพื่อให้รู้จักคิด จัด และประกอบอาหารที่มีคุณค่า
4. เพื่อให้รู้จักใช้อาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์
5. เพื่อให้รู้จักใช้เหตุผลพิจารณาประกอบเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ในเรื่องอาหาร
6. เพื่อให้รู้จักประเมินผลภาวะโภชนาการของครอบครัวชุมชน และประเทศชาติ

การจำแนกเนื้อหาที่ภายในศูนย์เด็กปฐมวัย

1. ฝ่ายบริหาร

ประกอบด้วย	ห้องหัวหน้าศูนย์
	ห้องรองหัวหน้าศูนย์
	ห้องเลขานุการศูนย์
	ห้องน้ำ – ส้วม
	ห้องประชุม
	ห้องเตรียมเครื่องดื่ม
	สวนพักผ่อน

2. ฝ่ายธุรการ

ประกอบด้วย	ประชาสัมพันธ์
	ทะเบียน – สถิติ

บัญชี – การเงิน

พัสดุ – ครุภัณฑ์

ห้องน้ำ – ส้วม

ส่วนพัสดุ

3. ฝ่ายกิจกรรม – อนุบาล

ประกอบด้วย ห้องเรียน – ห้องนอน

ห้องดนตรี

ห้องน้ำ – ส้วม และแต่งตัว

ห้องเก็บอุปกรณ์สำหรับห้องเรียน – ห้องนอน

ห้องรับประทานอาหารเด็ก

ห้องพักครูพี่เลี้ยงและผู้ช่วยครูพี่เลี้ยง

ส่วนเล่น

ห้องเก็บของเล่นสำหรับเด็ก

4. ฝ่ายสุขภาพ – อนามัย

ประกอบด้วย ส่วนพัสดุ

ห้องปฐมพยาบาล

ห้องตรวจและรักษาร่างกาย

ห้องตรวจรักษาฟัน

ห้องจ่ายยา

ห้องน้ำ – ส้วม

5. ฝ่ายปฎิษา – แนะนำ

ประกอบด้วย ส่วนพัสดุ

ห้องนักสังคมสงเคราะห์

ห้องนักจิตวิทยา

ห้องนักสุขศึกษา – โภชนาการ

ห้องน้ำ – ส้วม

ห้องปฎิษา

6. ฝ่ายบริการ

ประกอบด้วย ห้องรับประทานอาหาร

ห้องครัว

ส่วนซักล้าง

ห้องรีดผ้า

ห้องเก็บของ

ห้องพักแม่บ้าน

ห้องพักผู้ช่วยแม่บ้าน

ห้องพักเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

โถง

ห้องเครื่อง

ข้อควรคำนึงในการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์เด็กปฐมวัย

เนื่องจากศูนย์เด็กปฐมวัยเป็นสถานที่สำหรับการให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ แก่เด็ก และในการบริการปรึกษา – แนะนำแก่มารดาด้วย ดังนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องนำมาพิจารณาหาแนวทางในการออกแบบเพื่อสนองความต้องการให้ใช้ประโยชน์ได้ดี ได้แก่

1. ในด้านจิตวิทยาเด็ก เราควรศึกษาจิตวิทยาของเด็ก เพื่อนำมาใช้ในการตกแต่ง
2. ลักษณะทางสรีระของร่างกายเด็ก เกี่ยวกับขนาดและสัดส่วนของเด็กเป็นสิ่งจำเป็นในการออกแบบ
3. การใช้เวลาของเด็กใน 1 วัน ที่อยู่ในสถานที่นี้ เพื่อจัดสถานที่ให้เบื่อง่าย ให้เด็กมีความกระตือรือร้น รั่วใจที่จะเรียน
4. คำนึงถึงหลักการเรียนการสอนสำหรับเด็ก แล้วนำมาพิจารณาในการออกแบบตกแต่ง เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของเด็กและจะทำให้เด็กมีการพัฒนาที่ดีต่อไปในอนาคต
5. นึกถึงการสัญจรไปมาโดยทั่วไป
6. นึกถึงความสะอาดของครูพี่เลี้ยง และบุคลากรอื่น ๆ รวมทั้งบุคคลภายนอกที่ใช้สถานที่นี้ด้วย การจัดส่วนมากเป็นการจัดในแบบระบบปิด กล่าวคือ เคลื่อนย้ายได้และทุก ๆ พื้นที่เป็นประโยชน์ใช้สอยได้ดี
7. วัสดุที่ใช้ในการตกแต่งต้องเป็นวัสดุที่คงทนต่อการกระแทก ทนไฟ อุบัติเหตุ การลื่นล้ม กล่าวคือคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นสำคัญ

หลักการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์เด็กปฐมวัย

มีหลักที่ควรคำนึงในการออกแบบ ดังนี้

1. พื้นที่อาคาร ควรทำด้วยวัสดุที่รักษาความสะอาดง่าย พื้นอาคารไม่ควรลงน้ำมัน เหนียว ถ้ามีการดูแลไม่ดีจะทำให้ฝุ่นละอองจับได้ง่าย และอาจจะก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้
 2. ฝ้าห้อง ควรเป็นฝ้าเรียบ แต่ไม่ควรขัดให้เป็นมัน เพราะจะทำให้เกิดการสะท้อนแสง ที่อาจจะเกิดการระคายเคืองต่อสายตา อาจใช้ไม้กระดานอัด และทาสีด้วยสีอ่อนเพื่อช่วยให้ห้องมีสีสว่างขึ้น ฝ้าห้องที่อยู่ต่ำกว่าขอบหน้าต่างควรทาสีแก่ เพื่อป้องกันความสกปรกถ้าเป็นฝ้าคอนกรีตส่วนที่ติดกับพื้นห้องควรทาสีมันเพื่อสะดวกในการทำทำความสะอาด
 3. เพดาน ควรสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 3.50 ม. และควรทาสีอ่อน
 4. ชายคาและกันสาด ควรสร้างให้ยื่นออกไปจากตัวอาคารไม่น้อยกว่า 1.70 ม.
 5. บันได ไม่ควรมีลักษณะลาดหรือชันเกินไป ควรมีราวให้เด็กจับ ราวบันไดไม่ควรห่างจนเด็กอาจหลุดตกลงมา ถ้าชั้นล่างถึงชั้นบนมีระยะสูงเกิน 3 เมตร หรือชั้นบันไดเกิน 14 ชั้น ต้องทำชานพักด้วย
 6. กระจก การใช้กระจกไม่ควรอยู่ในระดับที่เด็กจะวิ่งชนได้
 7. แสงสว่าง ควรสว่างไปทั่ว แต่ไม่ใช่สว่างจ้าจนแสบตา
 8. เสียง ควรใช้วัสดุกันเสียง เพื่อไม่ให้เกิดเสียงสะท้อนมากเกินไปหรือก้องไป
- ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นหลักกว้าง ๆ จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปพร้อมกับอธิบายข้อมูลด้านอื่น ๆ ประกอบ เพื่อที่จะให้สามารถมองเห็นหลักในการออกแบบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะขอกล่าวเฉพาะห้องหรือส่วนที่สำคัญ ๆ ดังนี้

หลักเกณฑ์ที่การพิจารณาเกี่ยวกับการตกแต่งภายใน

ห้องอาหาร (โรงอาหารหรือส่วนรับประทานอาหาร)

ความสำคัญของการจัดบริการอาหารในสถานศึกษา

การจัดบริการอาหารสำหรับเด็กในสถานศึกษานั้น มีความสำคัญมากดังปรากฏจากบทความเรื่อง “การจัดเลี้ยงอาหารเด็ก” ความว่า

ปัญหาโภชนาการที่มีความสำคัญเร่งด่วนในประเทศไทยขณะนี้คือ ปัญหาโภชนาการในเด็กอายุ 6 เดือน – 6 ปี เด็กพวกนี้มีจำนวนตายปีละ 111,000 คน ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้ คือ 55,000 คน ตายจากการมีภาวะบกพร่องโภชนาการและสาเหตุที่เกี่ยวข้องกัน เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะบกพร่องโภชนาการถึงร้อยละ 57 ภาควิชาการอาหารและ

โภชนาการ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา เห็นด้วยกับนายแพทย์สันติภาพและคนไทยอีกจำนวนมากว่า เด็กไทยควรกินอาหารไทยซึ่งทำในเมื่อไทย จึงได้พยายามทำอาหารที่ใช้เครื่องปรุงง่าย ๆ วิธีทำไม่ยุ่งยากนัก ฝึกให้คนงานในโรงครัวทำได้ ซึ่งหมายถึงแม่ทุกคนจะทำให้ลูกกินได้ อาหารเหล่านี้ใช้เลี้ยงเด็กในท้องทดลองเรื่องเด็ควัยก่อนเรียนของภาควิชาครอบครัวศึกษา⁸

เป็นที่น่าสงสัยว่าเด็กที่มาจากครอบครัวระดับปานกลาง คือ พ่อแม่เป็นข้าราชการหรือค้าขายในกรุงเทพมหานคร ส่วนมากเลือกอาหารกินเป็นไม่กี่อย่าง ในจำนวนเด็ก 18 คน มีเพียง 5 คน ที่กินเป็นทุกอย่าง อีก 13 คน ไม่ชอบผลไม้และผักในระยะแรก จะไม่ยอมกินอาหารที่มีผักและผลไม้ กินเป็นแต่ข้าวต้มหมูหยองและน้ำหวาน ไม่ยอมดื่มนมสด อาจเป็นเพราะเคยดื่มนมใส่น้ำตาลมาก่อนในระยะแรกจึงจัดอาหารที่เขาเคยกินมาจากบ้าน ต่อเมื่อเด็กเริ่มชินกับสถานที่และพี่เลี้ยงแล้วจึงเริ่มมีนิสัยการกินอาหารที่ดี คือ เริ่มใช้ผักและผลไม้ที่นุ่ม เคี้ยวง่าย กากน้อย รสอ่อน และใช้เพียงเล็กน้อย ได้แก่ ผักตำลึง ผักกวางตุ้ง ผักกาดขาว (ปลี) มะละกอ กล้วย น้ำว้า ส้ม ฯลฯ

ในระยะแรกเด็กจะกินเล็กกินน้อย ต่อมาอีก 2 – 3 วันจะให้ใหม่อีก เด็กจะกินได้มากขึ้น ใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ เด็กจะกินอาหารได้ทุกอย่าง

จุดมุ่งหมายของการบริการอาหารในศูนย์

1. เพื่อให้เด็กได้รับอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ
2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาอบรมด้านอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน เช่น ปลูกฝังนิสัยการกินที่ดี ปลูกฝังนิสัยการคำนึงถึงผู้อื่น ฯลฯ

หลักสำคัญประกอบแนวทางการออกแบบ

1. ควรให้เด็กนักเรียนเห็นว่าการกินเป็นเรื่องจำเป็นต่อร่างกาย
2. ทำให้เขาารู้สึกว่ากำลังเรียนสิ่งใหม่ ๆ จากการบริโภคอาหาร
3. ควรจัดทำหนังสือเกี่ยวกับอาหารและสุขภาพให้นักเรียนอ่านแทนบทเรียน
4. ควรมีเรื่องราวเกี่ยวกับร่างกาย อนามัย และอาหาร
5. เรื่องราวเกี่ยวกับมารยาทในการกิน

⁸ ประเสริฐ สุวัฒน์สุส, “การจัดเลี้ยงอาหารเด็ก,” ใน วารสารมิตรครู (สิงหาคม 2521), 27.

หลักเกณฑ์ที่การพิจารณาเกี่ยวกับการตกแต่งภายใน

1. การจัดโต๊ะอาหารไม่ควรให้เบียดเสียดจนเกินไป ควรจัดแยกเป็นโต๊ะเดี่ยว ๆ หรือเป็นหมู่เล็ก ๆ เพื่อให้คล้ายบรรยากาศของการนั่งโต๊ะที่บ้านเกณฑ์อัตราพื้นที่โดยเฉลี่ยควรมีประมาณ 1 ตารางเมตร/นักเรียน 1 คน

2. โรงอาหารหรือห้องอาหารควรกรุด้วยตาข่าย (มุ้งลวด) เพื่อป้องกันแมลงวันและควรมีบริเวณเฉพาะเพื่อป้องกันสัตว์เลี้ยงเข้าไปในโรงอาหาร

3. ควรจัดที่จ่ายอาหารแยกเป็นส่วน และมีสิ่งปกปิดเพื่อป้องกันแมลงวันและฝุ่นละอองที่จะทำให้อาหารเกิดการปนเปื้อนขึ้นได้ ทั้งป้องกันมิให้นักเรียนมีโอกาสใช้มือจับต้องอาหารอีกด้วย

4. จัดให้มีแสงสว่างและการระบายอากาศที่ดี และเพียงพอ ในโรงอาหารอย่างน้อยจะต้องให้สามารถระบายกลิ่นได้ด้วย

5. ที่รับประทานอาหารควรแยกต่างหากจากห้องครัว หรือที่สำหรับปรุงอาหาร และควรหาทางป้องกันการรบกวนจากกลิ่นและควันที่เกิดจากครัว หรือที่ปรุงอาหาร

6. ควรจัดให้มีน้ำดื่มน้ำใช้อย่างเพียงพอ

6.1 น้ำดื่ม ถ้าศูนย์มีน้ำประปาใช้ ควรจัดน้ำดื่มแบบน้ำพุ (Drinking Fountain) ไว้ในโรงอาหาร โดยถือเกณฑ์อัตรา 1 ที่ / นักเรียน 50 คน (ไม่มากกว่า 75 คน) ในกรณีที่ศูนย์ไม่มีน้ำประปาใช้ ควรจัดหาน้ำสะอาดใส่ภาชนะไว้สำหรับเป็นน้ำดื่มของนักเรียน ภาชนะควรมีฝาปิดมิดชิด และมีก๊อกสำหรับเปิดให้น้ำออกเพื่อป้องกันนักเรียนนำเอาถ้วยหรือแก้วน้ำลงไปจ้วงตักน้ำจากภาชนะ

นักเรียนควรมีแก้วน้ำประจำตัวของแต่ละคน เพื่อป้องกันการใช้ภาชนะร่วมกัน ซึ่งจะเป็นช่องทางให้เกิดโรคบางอย่างได้

6.2 น้ำใช้ ถ้าเป็นน้ำประปา ศูนย์ควรจัดให้อยู่ในรูปของอ่างล้างมือ โดยใช้อัตรา 1 ที่ / นักเรียน 50 คน เช่นกัน (สูงจากพื้น 30 – 35 ซม.)

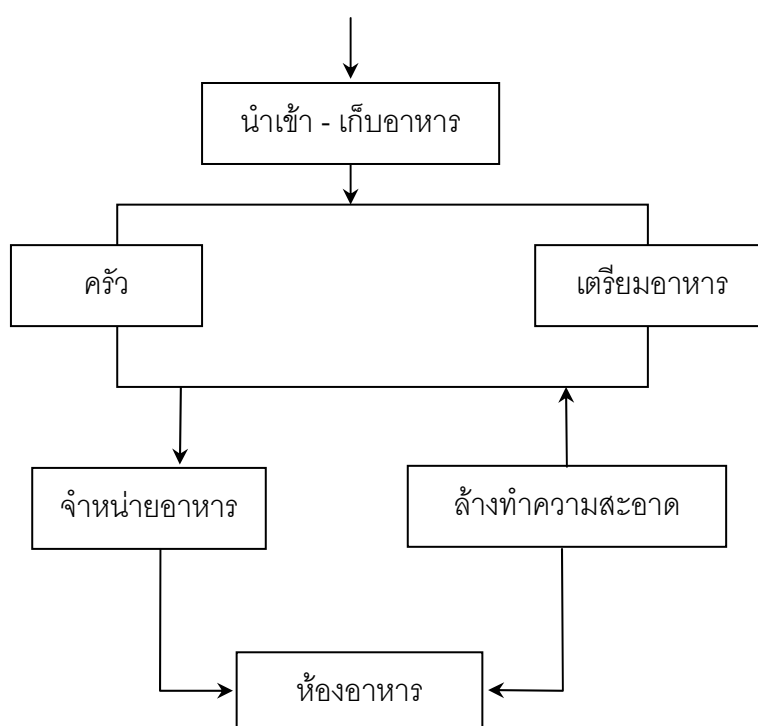
7. จัดให้มีภาชนะสำหรับรองรับเศษอาหารที่ถูกสุขลักษณะอย่างเพียงพอ มีฝาปิดมิดชิด ภาชนะไม่รั่วหรือซึม น้ำ ภาชนะนี้ควรจัดให้มีประจำทุกโต๊ะอาหาร และควรมีถังขยะรวมสำหรับโรงอาหารด้วย

8. พื้นของโรงอาหารที่ดีควรทำด้วยวัสดุที่ไม่ถูก ไม่ซึมน้ำ ทำความสะอาดง่าย ไม่ลื่น เช่น กระเบื้องยาง เป็นต้น

9. ถ้าเป็นไปได้โรงอาหารควรมีห้องน้ำ – ส้วม อยู่ในบริเวณหรือตั้งอยู่ไม่ห่างไกลเกินไปนัก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักเรียนที่ใช้โรงอาหาร

10. ภาชนะที่ใช้ในการรับประทานอาหาร ได้แก่ ช้อน ส้อม จาน แก้วน้ำ และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ส่วนมากจะให้นักเรียนนำมาเอง แต่ศูนย์จะเป็นผู้ดูแลรักษาให้ จึงควรมีที่เก็บภาชนะในการรับประทานอาหารด้วย

11. ทางเดินจากโรงอาหารไม่ควรเป็นพื้นต่างระดับ เพื่อสะดวกในการที่จะให้รถเข็นอาหาร เข็นได้สะดวกในการโยกย้ายอาหาร

ภาพที่ 16 แสดงการดำเนินงานของห้องครัว

ห้องครัว (โรงครัว)

ห้องครัวเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบหรือปรุงอาหาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้อาหารเกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค สำหรับห้องครัวที่จะใช้บริการเด็กเป็นจำนวนมากก็ควรแยกเป็นอาคารหนึ่งต่างหาก เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องกลิ่นอาหารที่จะเข้ามารบกวนห้องเรียนได้

การสุขาภิบาลห้องครัว ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สถานที่ตั้ง ควรจัดเป็นส่วนเฉพาะไม่รวมกับส่วนรับประทานอาหาร ไม่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งโสโครกหรือสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ
2. พื้นห้อง ควรทำด้วยวัสดุที่ไม่ดูดซึมน้ำ มีลักษณะเรียบและเป็นวัสดุทนไฟ เช่น กระเบื้องซีเมนต์ กระเบื้องเคลือบ ฯลฯ
3. ประตู – หน้าต่าง ควรใส่มุ้งลวดเพื่อป้องกันแมลงวันและหนูเข้ามาในห้องครัว บานประตูตอนล่างซึ่งสูงจากพื้นประมาณ 30 – 60 เซนติเมตร ควรกรุด้วยไม้หรือโลหะที่บด จะทำให้ใช้ได้ทนทานมากกว่าประตูที่บุด้วยมุ้งลวดตาข่ายตลอดทั้งบานประตู
4. แสงสว่าง จะต้องจัดแสงสว่างให้เพียงพอเพื่อให้เกิดความสะดวกในการประกอบหรือปรุงอาหาร ทั้งจะช่วยป้องกันอุบัติเหตุและความผิดพลาดในการประกอบหรือปรุงอาหารได้อีกด้วย (ความเข้มของแสงสว่างไม่ควรน้อยกว่า 30 ฟุตแรงเทียน)
5. การระบายอากาศ ต้องมีระบบการถ่ายเทอากาศได้ดีมากพอที่จะทำให้กลิ่นแก๊สไอ และละอองเขม่าควันหมดไปจากห้องครัว ไม่เกิดการรบกวนผู้ปรุงอาหาร
6. เตาไฟและปล่องควัน เตาควรจะสูงจากพื้นพอดีกับผู้ปรุงอาหารยืนทำงานได้ โดยสะดวก บริเวณพื้นที่ที่ตั้งเตาไฟและบริเวณใกล้เคียง ควรเป็นวัสดุทนไฟได้ดีเพื่อป้องกันอุบัติเหตุเพลิงไหม้ ผู้ปรุงอาหารจะต้องหมั่นดูแลรักษาความสะอาด และความเรียบร้อยอยู่เสมอ เหนือเตาไฟควรมีเครื่องดูดควัน (Hood) และปล่องระบายควันเพื่อช่วยกำจัดแก๊ส กลิ่น ไอ และละอองเขม่าควันออกไป ปลายปล่องควรที่จะอยู่ในระดับสูงมากพอเพียงที่จะให้ควันกระจายและไม่ทำให้เกิดการรบกวนต่อบริเวณข้างเคียง
7. ที่เก็บอาหาร ทั้งอาหารสดและอาหารแห้งที่นำมาใช้ประกอบอาหารจะต้องเก็บรักษาไว้ในที่ที่ปลอดภัย ปราศจากการรบกวนของแมลง หนู ฯลฯ นอกจากนี้แล้วยังจะต้องเก็บไว้ให้เป็นสัดส่วนไม่ปะปนกัน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเฉพาะอาหารบางชนิดเกิดการบูดเน่าได้ง่ายก็ต้องเก็บไว้เป็นพิเศษ เช่น ในตู้เย็น ซึ่งมีอุณหภูมิเย็นจัดเพื่อรักษาสภาพของอาหารนั้น ๆ
 - 7.1 อาหารประเภทเนื้อสัตว์ ไข่ นม เนย ถ้าเก็บไว้นานไปเกิน 7 วัน ควรเก็บไว้ในที่อุณหภูมิไม่เกิน 40° F (4.4° C) ถ้าต้องการเก็บไว้นานก็ต้องเก็บในอุณหภูมิที่ต่ำมาก ๆ
 - 7.2 อาหารประเภทผลไม้ไม่ควรเก็บไว้ในที่ที่อุณหภูมิสูงกว่า 50° F (10° C) ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่หยุดการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ส่วนใหญ่ได้ และอาหารปรุงสดเช่นสลัดและ

อาหารที่ไม่ใช่จำพวกโปรตีน ไม่ควรตั้งไว้ในที่ซึ่งมีอุณหภูมิระหว่าง 60 – 90° F (15.6 – 26.7° C) นานเกิน 2 ชม. และจะต้องมีสิ่งปกปิดป้องกันแมลงและฝุ่นละอองได้อย่างดีด้วย

7.3 อาหารประเภทปรุงร้อน (hot foods) ควรจะเก็บรักษาให้มีอุณหภูมิร้อนคงที่ ไม่น้อยกว่า 150° F (65.6° C) ถ้าไม่สามารถเก็บไว้ในอุณหภูมิไม่สูงเกินกว่า 40° F ทันที และเมื่อจะนำออกเสิร์ฟให้ทำให้อุ่นที่อุณหภูมิ 150° F ก่อนแล้วจึงเสิร์ฟ

อนึ่ง การที่จะเลือกเก็บอาหารไว้ในอุณหภูมิสูงหรือต่ำนั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดของอาหารนั้น ๆ ข้อเสนอแนะทางด้านการสุขาภิบาลเกี่ยวกับการเก็บรักษาอาหารนั้นอาจมีแตกต่างกันไปได้บ้างเล็กน้อย

8. ภาชนะใส่อาหารและภาชนะที่สัมผัสอาหาร ถึงแม้ว่าอาหารจะมีคุณภาพดี สะอาด ปลอดภัยเพียงใดก็ตาม ถ้านำมาใส่ในภาชนะที่ไม่สะอาดหรือใช้ภาชนะที่สัมผัสอาหารสกปรก เช่น จาน ช้อน ส้อม ฯลฯ ย่อมจะพลอยทำให้อาหารนั้นเสียสภาพเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ ดังนั้น ภาชนะใส่อาหารและภาชนะที่สัมผัสอาหารจะต้องผ่านการทำความสะอาด และเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยอย่างดีจึงจะทำให้ผู้รับประทานอาหารมีความปลอดภัยจากการปนเปื้อนและติดเชื้อโรคได้

การทำความสะอาดภาชนะใส่อาหารและภาชนะที่สัมผัสอาหารที่ถูกหลักสุขาภิบาล ควรทำตามขั้นตอนดังนี้ คือ

1. กำจัดเศษอาหารออกโดยการกวาดหรือเขี่ยเศษอาหารที่ยังมีเหลืออยู่บนภาชนะลงถังขยะสด
2. ล้างด้วยน้ำสบู่ เพื่อให้ น้ำสบู่ช่วยกำจัดไขมันและสิ่งสกปรกที่ติดอยู่ออก
3. ล้างด้วยน้ำสะอาด 2 – 3 ครั้ง หรือจนกว่าจะหมดความลื่นของสบู่
4. ทำลายเชื้อโรค ภาชนะที่ผ่านการล้างด้วยน้ำสะอาดมาแล้วควรจะนำไปแช่น้ำร้อน เพื่อให้ความร้อนช่วยทำลายเชื้อจุลินทรีย์ที่อาจจะติดมาให้หมดไป ถ้าไม่สามารถใช้น้ำร้อนจัดได้ ก็ใช้น้ำเอนผสมสารเคมีที่ฤทธิ์ทำลายเชื้อจุลินทรีย์แช่เพื่อการทำลายเชื้อโรค สารเคมีที่หาง่าย ราคาถูกได้แก่ ผงปูนคลอรีน ซึ่งที่มีการจำหน่ายในท้องตลาดมักจะมีค่าความเข้มข้นประมาณ 60% น้ำคลอรีนที่จะแช่ภาชนะเพื่อทำลายเชื้อโรคนั้นใช้ขนาดความเข้มข้นประมาณ 100 P.P.M. (มิลลิกรัม/ลิตร) โดยใช้ระยะเวลาในการแช่ไม่น้อยกว่า 2 นาที

5. การทำให้แห้ง ห้ามใช้ผ้าเช็ดภาชนะเพื่อทำให้แห้ง เพราะว่าผ้าที่ใช้เช็ดอาจจะทำให้เกิดความสกปรกขึ้น ควรจัดคว่ำตะแกรงไว้บนที่จัดเตรียมไว้ เพื่อให้น้ำระเหยแห้งเอง ถ้าต้องการให้แห้งเร็วก็ควรนำไปผึ่งแดด แต่ต้องมีสิ่งปกปิดป้องกันฝุ่น

การทำให้แห้งของโรงอาหารขนาดใหญ่นิยมใช้วิธีอบด้วยอากาศแห้งที่ร้อนขึ้น (Dry heat) โดยมากมักจะทำด้วยเครื่องจักร

6. การเก็บรักษาภาชนะที่ทำความสะอาดและแห้งดีแล้ว จะต้องเก็บไว้ในที่เก็บซึ่งจัดไว้โดยเฉพาะ ที่เก็บจะต้องสามารถป้องกันฝุ่นละออง แมลง หนู และสัตว์อื่น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเปื้อนขึ้นได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาสภาพให้ภาชนะใส่อาหารและภาชนะสัมผัสอาหารคงมีความสะอาดเหมาะสมที่จะใช้เมื่อต้องการ

สำหรับโรงครัว ถ้าเป็นโรงครัวขนาดใหญ่ที่บริการเด็กเป็นจำนวนมาก ก็ควรแยกเป็นอาหารหนึ่งต่างหาก เพราะการปรุงอาหารแบบไทยจะมีกลิ่นแรง และกระจายไม่ควรอยู่ติดกับห้องเรียน และควรมีห้องเก็บภาชนะประเภทต่าง ๆ ส่วนที่เก็บอาหารแห้งที่ไม่มีกลิ่น ที่เก็บอาหารแห้งที่มีกลิ่น ห้องเก็บของที่ใช้ในการทำอาหารสะอาด มีที่ล้างผัก อาหารสด โต๊ะปรุงอาหารที่เก็บขยะ ที่เก็บเศษอาหาร ที่ตากจาน และภาชนะอื่น ๆ

อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับห้องครัว

1. ถังขยะ ห้องครัวจะต้องมีถังขยะไว้สำหรับเก็บเศษอาหารและขยะชนิดอื่น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการเตรียมการประกอบและการปรุงอาหาร ถังขยะที่จัดขึ้นในห้องครัวควรมีจำนวนให้เพียงพอและควรแยกประเภทของถังขยะ เพื่อเก็บขยะที่เกิดขึ้นนั้นได้ 2 ชนิด คือ ขยะสด (Cartage) อันได้แก่เศษอาหาร ฯลฯ และขยะแห้ง (Rubbish) ได้แก่ เศษกระดาษ พลาสติก ขวดแก้ว ฯลฯ ถังขยะที่จัดขึ้นใช้สำหรับห้องครัวจะต้องมีฝาปิดมิดชิด เพื่อป้องกันแมลงและสัตว์ที่อาจรบกวนได้ และต้องมีสภาพดีไม่รั่วไม่ซึมผ้า

2. รางระบายน้ำทิ้ง โรงครัวหรือห้องครัวจะต้องมีรางระบายน้ำทิ้งให้สามารถระบายน้ำโสโครกได้โดยสะดวก ไม่ควรปล่อยให้ให้น้ำทิ้ง หรือน้ำโสโครกเหลือค้างอยู่ในบริเวณ จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวน

ระบบรางระบายน้ำทิ้งที่ดีอย่างน้อยควรจะต้องจัดให้มีส่วนสำคัญเหล่านี้ คือ .-

1) ตะแกรง (Screen) ใช้สำหรับสกัดกั้นเศษอาหาร เศษพืชผักที่ติดมากับน้ำทิ้ง เพื่อมิให้เกิดการตกค้างและอุดตันในรางน้ำได้

2) บ่อดักไขมัน (Grease Trap) ใช้เป็นที่สกัดกั้นไขมันที่ปะปนมากับน้ำทิ้ง เพื่อไม่ให้ไขมันติดไปกับน้ำทิ้ง เพราะไขมันเป็นสิ่งที่สลายตัวยาก และจะติดค้างอยู่ตามผิวของรางระบายน้ำทิ้ง ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวน และอาจเกิดเป็นเชื้อเพลิงได้ง่าย นอกจากนี้แล้วไขมันที่ปะปนมากับน้ำโสโครกนี้เมื่อปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ อาทิเช่น คู คลอง ฯลฯ แล้ว ก็จะทำให้ผิวดินลดประสิทธิภาพในการดูดซึม และไขมันที่ลอยอยู่บนผิวน้ำ จะแผ่เป็นแผ่นบาง ๆ ปกคลุมผิวน้ำล้า

น้ำ เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้ลดอัตราการละลายน้ำของ O_2 จากอากาศ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสภาวะแวดล้อม และทำให้ แหล่งน้ำเกิดความสกปรก หรือที่เรียกว่าเกิดสภาวะน้ำเป็นพิษ (Water Pollution)

3) น้ำ น้ำที่ใช้ประกอบหรือปรุงอาหาร ล้างภาชนะ ล้างมือ และการทำความสะอาดต่าง ๆ จะต้องเป็นน้ำสะอาด มีคุณภาพดีอย่างเพียงพอ ถ้าศูนย์มีระบบน้ำประปาใช้ เช่น อ่างล้างมือ อ่างล้างผัก และล้างภาชนะ น้ำพุสำหรับดื่ม ฯลฯ แต่ถ้าศูนย์ไม่มีระบบน้ำประปาใช้ จะต้องจัดหาภาชนะเก็บน้ำสะอาดไว้สำหรับใช้ในห้องครัวให้มีปริมาณ ทั้งจะต้องดูแลรักษาคุณภาพของน้ำมิให้เกิดความสกปรก และเกิดการปนเปื้อนใด ๆ เกิดขึ้น

ห้องน้ำ – ส้วม

ห้องสุขาควรอยู่ใกล้บริเวณที่เด็กเล่น และใกล้ทางเข้าห้องเรียนก็จะดียิ่งขึ้น ส้วมหรือโถส้วมควรใช้ขนาดของเด็ก ถ้าเป็นโถส้วมก็ไม่ควรให้สูงเกินไป ความสูงควรอยู่ในระดับ 10 – 12 นิ้ว จากพื้นห้อง เนื่องจากเป็นเด็ก อ่างล้างมือควรสูงประมาณ 60 ซม. ห้องส้วมไม่จำเป็นต้องแยกห้องหญิงหรือชาย นักเรียนหญิงและชายใช้ห้องส้วมเดียวกัน

ชนิดและลักษณะของส้วม

ส้วมที่ดีจะต้องสามารถเก็บกัก และกำจัดสิ่งขับถ่ายจากร่างกายได้โดยปลอดภัย ไม่เป็นแหล่งแพร่พันธุ์ของเชื้อโรค และแมลง ในปัจจุบันนี้ส้วมที่จัดสร้างขึ้นใช้มีอยู่ 2 ระบบด้วยกัน คือ

1. ระบบส้วมไม่ใช้น้ำราด (ส้วมหลุม) รักษาความสะอาดยาก
2. ระบบส้วมราดน้ำ ชนิดที่นิยมใช้แพร่หลายมากที่สุดคือส้วมซึม หรือหลุมซึม (Cesspool Latrine) และส้วมถังเกราะ (Septic Tank) ส้วมระบบนี้จะมีคอกหนาน้ำอยู่เพื่อป้องกันกลิ่นเหม็นและแมลง รักษาความสะอาดง่ายสมควรที่จะใช้ภายในศูนย์

สำหรับวัสดุที่ใช้อาบ ๆ ส้วมหรือในห้องส้วมนั้น ควรใช้วัสดุที่ทำจากสิ่งที่ไม่ทำความสะอาดง่าย

ที่อาบน้ำ สามารถจัดได้เป็น 2 แบบ กล่าวคือ

1. แบบทำเป็นอ่างน้ำ แบบนี้จะทำเป็นอ่างน้ำเตี้ย ๆ ขนาดกว้างยาวตามต้องการ เด็กจะยืนอาบรอบ ๆ อ่าง โดยเด็กจะใช้ขันน้ำตักน้ำจากอ่างมาอาบ
2. แบบอาบน้ำด้วยฝักบัว แบบนี้จะแบ่งที่อาบน้ำเป็นที่ ๆ

พื้นและผนังห้องน้ำ-ส้วม

สำหรับวัสดุที่จะใช้ปูพื้นและผนังห้องน้ำ – ส้วมนั้น ควรเป็นวัสดุที่ทำความสะอาดได้ง่ายและไม่ลื่น พื้นควรลาดเล็กน้อยเพื่อให้น้ำไหลไปสู่ท่อระบายได้สะดวก

ห้องเรียน

โดยทั่วไปแล้ว ห้องเรียนควรน่าอยู่น่าเรียน การจัดสถานที่ การตกแต่งและการให้สี ควรคำนึงถึงรายละเอียดปลีกย่อยเพื่อเพิ่มความน่าอยู่น่าเรียนยิ่งขึ้น มิใช่ว่าขอแต่ให้เป็นห้องมีฝาผนังก็ใช้ได้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาอยู่ในประสบการณ์ของเด็กนั้นต้องถือว่าเป็นเรื่องสำคัญทั้งสิ้น

ในปัจจุบันนิยมการออกแบบห้องเรียนให้สามารถเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยได้หลายกิจกรรม ฝาผนังห้องเรียนแต่ละห้องจะออกแบบให้สามารถเปลี่ยน เลื่อน หรือพับซ้อนกันไว้ได้

ห้องเรียนควรเป็นห้องกว้าง ๆ ที่ไม่มีเสาเกาะกะ ควรหันออกบริเวณสนามเด็กเล่น นอกจากนี้ในกรณีที่เราต้องการรักษาพื้นห้องให้สะอาดอยู่เสมอก็ไม่ควรให้นักเรียนสวมรองเท้าเดินเข้าในห้องเรียน ควรจะเก็บรองเท้าไว้ที่หน้าห้อง เพื่อความเป็นระเบียบและประหยัดเนื้อที่ จึงควรมีชั้นวางรองเท้าเอาไว้ ที่วางอาจจะทำเป็นตู้ไม้เตี้ย ๆ หรือเป็นตะแกรงเหล็กหรืออาจจะบรรจุในช่องเก็บของส่วนตัวก็ได้โดยเอาไว้ชั้นล่าง⁹

ภายในห้องเรียนควรมีตู้เก็บของส่วนตัวสำหรับเด็กแต่ละคน ของ ๆ เด็ก อาทิเช่น หวี กระดาษ ยาสีฟัน สบู่ ผ้าเช็ดตัว ฯลฯ ตู้เก็บของส่วนตัวเหล่านี้ให้แบ่งเป็นช่อง ๆ ช่องละประมาณ 20 – 30 ซม. สูง 80 ซม.¹⁰ และแต่ละช่องอาจแบ่งเป็นช่องเล็ก ๆ ตามความต้องการในแต่ละช่อง ทาสีไม่เหมือนกัน เพื่อให้เด็กจำของของตนจะใช้¹¹ หรืออาจใช้ติดชื่อ หรือสัญลักษณ์ก็ได้ ตู้เก็บของส่วนตัวนี้ควรอยู่ใกล้ประตูทางเข้า เพื่อเด็กจะไว้ของได้ทันทีเมื่อเข้าห้องเรียน และควรอยู่ใกล้กับห้องสุขาด้วย

⁹ สุนิดา เพชรใจจัน, “เฟอร์นิเจอร์ในโรงเรียนอนุบาล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง ปีการศึกษา, 2522), 27.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, 26.

¹¹ จากประสบการณ์เด็กสามารถจำช่องใส่ของ ๆ แต่ละคนได้ โดยไม่ต้องติดชื่อก็ได้ (ทักษิณา บุคคลธร)

นอกจากนี้ ภายในห้องเรียนควรมีตู้เก็บของเล่นด้วย เพื่อใช้สำหรับเก็บเครื่องเล่นต่าง ๆ อาทิเช่น ตุ๊กตา บล็อกไม้ ฯลฯ ตู้ควรสูงประมาณ 60 ซม. ลึกประมาณ 30 ซม. ยาวตามความเหมาะสม¹²

กระดานชอล์ก ไม่ควรให้มีกำลังส่องสว่างเกิน 20 % ขนาดความสูงจากพื้นถึงขอบล่างประมาณ 30 ซม. จากพื้นถึงขอบบนประมาณ 80 ซม. ขอบล่างของกระดานชอล์กควรมีรางไม้ติดไว้รองรับผงชอล์กด้วย¹³

กระดานดำ ควรทำด้วยวัสดุที่ทนทาน ผิวเรียบ ไม่มีรอยแตกร้าว สีที่นิยมใช้คือสีเขียวใบไม้แก่ปนสีดำ ซึ่งให้ผลดีมีความชัดเจนมากกว่าสีดำ ถ้าเป็นห้องที่มีแสงสว่างไม่พอและต้องใช้แสงไฟฟ้าจากโคมไฟช่วย ไม่ควรติดโคมไฟห้อยหน้ากระดานดำ ควรจัดทำโคมส่องจากเพดานห้องให้อยู่ในลักษณะเป็นมุมเดียวกับเพดาน โดยมีลำแสงส่องกระทบกระดานดำ แล้วจึงสะท้อนทำมุมพอเหมาะแก่การมองเห็น การทำความสะอาดกระดานดำควรใช้ผ้าชุบน้ำ ฟองน้ำ หรือผ้าสักหลาด ไม่ควรลบกระดานไปตามแนวนอน อาจใช้กระดานดำแบบติดตายกับผนังหรือแบบเคลื่อนที่ได้ มีขนาดประมาณ 75 – 76 ซม.¹⁴

ที่แขวนเสื้อ อาจทำเป็นราวยาวหรือใช้ที่แขวนคนละอันก็ได้ โดยแต่ละอันห่างกันประมาณ 7 เซนติเมตร และมีความสูงประมาณ 87 เซนติเมตร¹⁵

บอร์ดติดภาพในห้องเรียน มีไว้สำหรับติดรูปภาพต่าง ๆ อาทิเช่น ภาพเรื่อ ภาพสัตว์ต่าง ๆ ภาพผลไม้ ฯลฯ ซึ่งบอร์ดติดภาพนี้จะต้องมีความสูงทั้งหมดประมาณ 110 เซนติเมตร และระยะจากพื้นถึงขอบล่างของบอร์ดประมาณ 30 เซนติเมตร¹⁶

พื้นห้องเรียน ควรใช้วัสดุที่ทำสะอาดได้ง่าย เพราะเด็กจะทำความสะอาดจากภายนอก แม้จะให้ถอดรองเท้าแล้วก็ตาม นอกจากนี้ เด็กอาจทำกิจกรรมที่จะทำให้พื้นห้องต้องสกปรกบ้าง เช่น กิจกรรมทางศิลปะบางประเภท

การระบายอากาศ การระบายอากาศที่ดีจะทำให้ห้องเรียนไม่ร้อน ช่วยทำให้นักเรียนรู้สึกกระฉับกระเฉง และไม่ง่วง ดังนั้น ห้องเรียนจะต้องจัดให้มีช่องลม หน้าต่าง ประตูให้มีเนื้อที่สำหรับการถ่ายเทอากาศได้อย่างเพียงพอ

¹² สุนิดา เพชรโรจน์, “เฟอร์นิเจอร์ในโรงเรียนอนุบาล,” 27.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 28.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 27.

พื้นที่ของประตูหน้าต่างและช่องลม เมื่อคิดพื้นที่รวมกันแล้วไม่ควรน้อยกว่า 20 % ของพื้นที่ทั้งหมด ขอบหน้าต่างด้านล่างควรจะสูงจากพื้นห้องไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร ความสูงไม่น้อยกว่า 1.10 เมตร หรือสูงเท่ากับขอบบนของประตู

ฝ้าผนัง ควรเป็นฝ้าเรียบแต่ไม่ควรขัดให้มัน เพราะจะทำให้เกิดการสะท้อนแสงที่อาจจะเกิดการระคายเคืองต่อสายตาเด็กได้ อาจใช้ไม้กระดานอัดและทาสีอ่อน เพื่อช่วยให้ห้องมีสีสว่างขึ้น ฝ้าห้องที่อยู่ต่ำกว่าขอบหน้าต่างควรทาสีแก่ เพื่อกลบเกลื่อนความสกปรกได้ ถ้าเป็นฝ้าคอนกรีตส่วนที่ติดกับพื้นห้องควรทาสีมันเพื่อสะดวกในการทำทำความสะอาด

เพดาน ควรใช้วัสดุกันเสียงสะท้อนก้อง เพื่อไม่ให้เกิดเสียงสะท้อนมากเกินไป หรือก้องไป บริเวณความสูงของห้องเรียน (ระยะความสูงจากพื้นห้องถึงฝ้าเพดาน) ไม่ควรน้อยกว่า 3.50 เมตร เพื่อให้การหมุนเวียนถ่ายเทของอากาศได้ดี

ระบบแสงสว่าง แสงสว่างในห้องเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียน การจัดแสงสว่างในห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะนั้น หมายถึงการจัดให้นักเรียนทุกคนในห้องเรียนไม่ว่าจะนั่ง ณ จุดใดจะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและชัดเจน กล่าวคือมีแสงสว่างเพียงพอและมีการกระจายแสงอย่างทั่วถึง

แสงสว่างแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ แสงจากดวงอาทิตย์และแสงที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น

การควบคุมแสงอาจทำได้โดยการจำกัดชนิดและขนาดของประตูหน้าต่างและช่องลม ลักษณะสีภายในห้อง การจัดวางเครื่องตกแต่งในห้อง ตลอดจนความสะดวกของห้องด้วย

แสงสว่างที่ได้จากดวงไฟนั้น จะต้องมีความเข้มสม่ำเสมอไม่เป็นแสงกระพริบ ส่องสว่างถูกต้องตามทิศทางที่ต้องการ การติดตั้งดวงไฟจะต้องทำให้เกิดเงาน้อยที่สุด ส่วนมากใช้หลอดชนิดไม่มีไส้ เช่น Fluorescent เพราะให้แสงนวลดี มีเงาเล็กน้อย และประหยัดค่าไฟฟ้า เนื่องจากเปลืองกระแสไฟฟ้าน้อยกว่าหลอดชนิดมีไส้

ตามปกติห้องเรียนควรมีความเข้มของแสงสว่างประมาณ 30 – 50 ฟุตแรงเทียน และทิศทางที่แสงสว่างส่วนใหญ่ส่องมานั้นจะต้องเป็นทางด้านซ้ายมือคอนข้างไปทางข้างหน้า

สำหรับภายนอกห้องเรียนในระยะ 8 เมตร ไม่ควรปลูกต้นไม้ใหญ่ไว้ เพราะอาจจะบังแสงสว่างและขัดขวางต่อการระบายถ่ายเทอากาศได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าห้องเรียนมีแสงสว่างมากเกินไป ก็อาจจะแก้ไขโดยการใช้ม่านมู่ลี่ หรือแผงกันแสงแดดติดกับชายคา (Sun – Shade) เพื่อช่วยในการกรองแสง

ตารางที่ 3 แสดงความสามารถในการสะท้อนแสงของสีต่าง ๆ

ชนิดของสี	ความสามารถในการสะท้อนแสง คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
- สีขาวพลาสติก	90 – 92
- สีขาวธรรมดา	81
- สีงาช้าง	79
- สีครีมอ่อน	74
- สีครีม	69 – 76
- สีชมพูอ่อน	67
- สีเหลืองอ่อน	65
- สีฟ้าอ่อน	61
- สีเทาอ่อน	49 – 58
- สีเขียวอ่อน	47
- สีน้ำเงิน	36
- สีเทาเข้ม	30
- สีแดง	13

การทำสี

เรามองเห็นวัตถุโดยการที่วัตถุได้รับแสงแล้วสะท้อนมายังตาเราในการสะท้อนแสงสว่างเข้าสู่ตานี้ นอกจากจะขึ้นอยู่กับผิววัตถุ (Texture) แล้วยังขึ้นอยู่กับสีของวัตถุอีกด้วย จากการค้นคว้าพบว่าสีต่าง ๆ ให้กำลังสะท้อนแสงต่างกันออกไป (ดังปรากฏตามตารางข้างต้น) ช่วยทำให้ห้องสว่างหรือมืดได้ตามกำลังสะท้อนแสงของสี

นอกจากนี้ความสวยงามของสียังช่วยสร้างบรรยากาศทางด้านจิตใจ หรืออารมณ์ได้อีกด้วย

สีที่ใช้ทาห้องเรียนควรเป็นสีอ่อน ๆ ไม่เป็นมัน ซึ่งจะทำให้เกิดเงา อาทิเช่น สีเทาอ่อน สีครีมอ่อน สีไข่ไก่ เป็นต้น สีที่ใช้ทาผนังและเพดานควรจะเป็นคนละสี ควรเลือกให้ตัดกันพอเหมาะ ตอนล่างของผนังห้องด้านในที่สูงจากพื้นห้องราว 1.00 เมตร หรือสูงแค่ขอบหน้าต่างตอนล่าง

รวมทั้งบานประตูและหน้าต่าง ควรทาสีเดียวกันกับสีที่ใช้ทาฝาผนังหรือบานประตู หน้าต่างของห้องนั้น ๆ แต่ให้ใช้สีที่เข้มขึ้น

ตามคำแนะนำของ American Institutes of Architecture สีที่ใช้ทาภายในห้องเรียน ควรมีกาลังสะท้อนดังนี้

1. พื้นห้อง 30 – 50% (เทาเข้ม, น้ำเงิน, น้ำตาล)
2. ฝาผนัง 40 – 60% (เทา, เขียวอ่อน)
3. กระดานชอล์ก 20% (เขียว, น้ำเงิน)
4. โต๊ะเรียน 35 – 50% (สีเงิน, เขียว)
5. เพดาน 70 – 90% (สีขาว, สีครีม)
6. แก้ว – ม่าน 30 – 40% (เทาเข้ม, น้ำเงิน)

สำหรับห้องเรียนชั้นอนุบาลสามารถจำแนกได้เป็น 7 ส่วน ตามข้อมูลขององค์การ UNESCO ดังนี้

1. บริเวณทำงาน (Table Works)
2. บริเวณการแสดง (Acting)
3. บริเวณห้องดนตรี (Music)
4. บริเวณห้องศิลปะ (Messy)
5. บริเวณห้องสมุดและเล่านิทาน (Quiet)
6. บริเวณพละนาฏย (Moving Clinging)
7. บริเวณเล่นก่อสร้าง (Construction)

สำหรับห้องเรียนนั้นแบ่งออกเป็นห้องเรียนสำหรับชั้นอนุบาลปีที่ 1 และห้องเรียนสำหรับชั้นอนุบาลปีที่ 2

ส่วนประกอบสำคัญภายในเนื้อที่สำหรับครู แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ คือ

1. Teacher Area เป็นส่วนสำหรับใช้จัดเตรียมการสอน ใช้เนื้อที่ 50 ตารางฟุต/ครู 1 คน มีส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ตู้แขวนสำหรับหนังสือและตู้แขวนของครู
2. ตู้เตี้ยพร้อมอ่างล้างมือ
3. เครื่องพิมพ์ดีด

2. Wet Area เป็นส่วนเตรียมการสอนภาคอุปกรณ์ประกอบการสอนที่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือและน้ำ มีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้

1. ที่เก็บหรือแขวนอุปกรณ์ ซึ่งใช้ในการวาดเขียนเช่นไม้ที่กรรไกร

2. เคาน์เตอร์ อ่างน้ำแปดพร้อมก๊อกน้ำ บูหน้าเคาน์เตอร์ ด้วยวัสดุกันน้ำ

ลักษณะการเรียนของเด็กอนุบาล เมื่อรับประทานอาหารเสร็จอีกส่วนหนึ่งของห้องเรียนในชั้นอนุบาลก็กลายเป็นห้องเรียน (ในช่วงโมงพัก่อน) ซึ่งถ้ามีเนื้อที่ควรจัดห้องนอนให้เป็นสัดส่วน

1. บริเวณโต๊ะทำงาน

2. ตู้แขวนสำหรับโชว์ผลงานของเด็ก

พื้นห้องเรียนในส่วนที่เป็น Wore Area นี้สมควรอย่างยิ่งที่จะใช้วัสดุที่กันน้ำ

ห้องนอน

ห้องนอนเป็นห้องสำหรับเด็กพักผ่อน อาจมีการเล่นิทานก่อนนอนห้องนอนนี้ควรแยกออกจากห้องเรียน แต่ควรอยู่ใกล้ ๆ กัน (กรณีมีเนื้อที่จำกัดอาจใช้ห้องเรียนเป็นห้องนอนได้) การแยกห้องนอนออกจากห้องเรียน เพื่อจะได้ทำความสะอาดห้องเรียนในขณะที่เด็กนอนหลับ หลังอาหารกลางวันได้ ห้องนอนควรมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกไม่ควรใหญ่จนเกินไป

การใช้สีในการตกแต่งควรอยู่ในลักษณะที่ดูแล้วเป็นกันเองกับเด็กไม่ควรเรียนจนเกินไป ทำให้ดูแล้วเป็นทางการและจริงจัง ทั้งนี้อาจใช้สีเขียวเป็นส่วนใหญ่ แต่ใช้สีร้อนเข้ามาช่วยเพียงเล็กน้อยตามฝาผนังอาจจะวาดรูปวิวประกอบด้วย

ที่นอนของเด็กนั้นควรจัดให้เด็กนอนบนเตียง เพราะการนอนที่พื้นดูไม่เป็นสัดส่วน¹⁷ ที่นอนหรือเตียงควรมีขนาดประมาณ 0.60-1.20 เมตร ความสูงของเตียงประมาณ 24-25 เซนติเมตร

ควรเผื่อเนื้อที่สำหรับทางเดินซึ่งเมื่อรวมกับที่นอนหรือเตียงแล้วเท่ากับ 2.80-3.25 ตารางเมตร/ 1 คน

ห้องนอนอาจมีโต๊ะหมู่บูชา ซึ่งใช้ในการสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนและห้องนอนควรอยู่ใกล้กับห้องน้ำ-ส้วมด้วย

แสงสว่างในห้องนอนไม่ควรจ้าเกินไปตาเด็ก เพราะแสงจากภายนอกก็ควรจะสว่างพอแล้ว

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, 37.

ระบบระบายอากาศในห้องนอนนั้น ใช้แบบเดียวกันกับห้องเรียนจะเหมาะสมที่สุด นอกจากนี้อาจติดพัดลมไฟฟ้าและพัดลมดูดอากาศ เพื่อช่วยในการหมุนเวียนของอากาศภายในห้องนอนได้เป็นอย่างดี

ห้องดนตรี

การสอนเด็กในวันนี้ เป็นการสอนดนตรีง่าย ๆ ยังไม่ให้เป็นแบบแผน ให้ค้นหาระดับเสียงเอง เป็นการฝึกในหัวข้อต่อไปนี้

1. Ear Training ฝึกประสาทหู มือ เสียงสูง-ต่ำ (จังหวะ) ให้รู้จักความแตกต่างต่าง ๆ ได้ ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กวัยนี้มีมาก เด็กจะรู้เปรียบเทียบได้ด้วยการทดลองดีเคาะ อาจจะทำขนมหรือจะเข้ามาตีให้ฟังแล้วอธิบายว่า เครื่องดนตรีชนิดนี้ออกเสียงเช่นนี้ และเล่นลักษณะนี้

2. Active ฝึกให้เด็กร้องเพลง เคาะทำ ตบมือให้เข้ากับจังหวะเพลง เด็กจะได้ออกกำลังกายอย่างเพลิดเพลิน และเป็นการเรียนรู้ไปในตัว

3. Note ให้เด็กรู้จักเสียง นับได้จังหวะ ในต่างประเทศเครื่องดนตรีที่นิยมนำมาใช้ในการสอนเด็กคือ Piano ได้เทียบเสียง โด เร มี เพราะมีทั้งคอร์ดและเมโลดี เทปบันทึกเสียงประกอบการเต้น เครื่องดนตรีบางชนิด

เครื่องดนตรีสำหรับเด็กอยู่ในระดับง่ายและเป็นแบบที่เหมาะสม ได้แก่ ประเภทเครื่องเคาะหรือตี เช่น กลอง ฉิ่ง ฆ้องวง ฆ้อง ฆ้องวง ฆ้องวง ฆ้องวง ฆ้องวง ฯลฯ

การออกแบบ การจัดห้องดนตรี ควรให้มีอากาศ แสง เสียง พอเหมาะสำหรับเด็ก ฝาผนังควรใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติดูดเสียง เพื่อป้องกันการสะท้อนของเสียง พื้นห้องควรจะเป็นพรม เพื่อให้เวลาทำท่าหรือเคาะจังหวะ จะไม่มีเสียงและจะไม่เกิดการสะท้อนของเสียง

บริเวณผู้ปกครองรอรับ

ในการออกแบบบริเวณผู้ปกครองรอรับ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรแยกส่วนเฉพาะ ไม่เข้ามาปะปนกับส่วนให้การศึกษา
2. แนวทางเดินติดต่อต้องสะดวกรวดเร็ว
3. ที่นั่งพักคอยควรเป็นระเบียบ
4. ถ้าเป็นไปได้ ควรมีที่ร่มใกล้ทางเข้า เพื่อใช้เป็นที่พักคอย

ห้องธุรการ (Administration)

ห้องธุรการนี้ควรอยู่ใกล้ทางเข้าของศูนย์ เพื่อผู้ปกครองและบุคคลภายนอกจะได้สะดวกในการติดต่อ ภายในห้องธุรการควรแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ ซึ่งประกอบขึ้นด้วยหลายฝ่าย อาทิ เช่น ฝ่ายทะเบียน-สถิติ, ฝ่ายบัญชี-การเงิน, ฝ่ายพัสดุ ครุภัณฑ์ และฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ลักษณะการออกแบบเหมือนกับ Office ทั่ว ๆ ไป กล่าวคือประกอบด้วยโต๊ะทำงาน พร้อมเก้าอี้ โต๊ะพิมพ์ดีด ตู้เอกสาร (filing cabinets) ชั้นวางเอกสาร ฯลฯ เป็นต้น

ขนาดและสัดส่วนของโต๊ะทำงานนั้น ขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอยของแต่ละฝ่ายงาน แต่อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปแล้วโต๊ะทำงานจะมีความกว้างประมาณ 0.75 เมตร ยาว 1.50 เมตร และสูงประมาณ 0.75 เมตร¹⁸

สำหรับโต๊ะพิมพ์ดีดนั้นเป็นโต๊ะซึ่งมีไว้สำหรับตั้งเครื่องพิมพ์ดีด มีความกว้างประมาณ .60 เมตร ยาว 1.00 เมตร และสูงประมาณ 0.65 เมตร¹⁹

ตู้เอกสารมีไว้สำหรับเก็บเอกสารของฝ่ายธุรการทั้งปวง อาทิเช่น ใช้สำหรับเก็บทะเบียนประวัติของนักเรียน เป็นต้น ขนาดของตู้เอกสารมี 2 ขนาด คือ ขนาดที่ 1 มีความกว้างประมาณ .45 ลึก 0.60 เมตร และสูงประมาณ 0.65 เมตร ส่วนขนาดที่ 2 มีความกว้างประมาณ 0.45 เมตร ลึก 0.50 เมตร และสูงประมาณ 0.65 เมตร²⁰

ส่วนชั้นวางเอกสารมีไว้สำหรับวางเอกสารทั่ว ๆ ไป มีความกว้างประมาณ 0.30 เมตร ยาว .70 เมตร และหนาประมาณ .025 เมตร²¹

¹⁸ บรรจงศักดิ์ พิมพ์ทอง, “เครื่องเรือนสำเร็จรูปที่ใช้ในสำนักงาน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง, 2521), 236.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน

²⁰ เรื่องเดียวกัน, 236-237.

²¹ เรื่องเดียวกัน, 237.

การเลือกสรรวัสดุเพื่อการออกแบบ

เนื่องจากเด็กในวันนี้มีนิสัยชอบเล่น ทำให้เกิดเสียงได้ดี ดังนั้น วัสดุที่เหมาะสมในการนำมาออกแบบตกแต่งต้องมีคุณสมบัติดูดเสียงได้ดี นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความทนทาน อายุการใช้งาน การป้องกันความร้อน ความชื้น และควรมีคุณสมบัติที่ดีด้วย²²

การเลือกวัสดุเพื่อการออกแบบพิจารณาจากการเปรียบเทียบข้อดี และข้อเสียของวัสดุต่อไป²³

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของวัสดุก่อสร้าง

ชนิดของวัสดุ	ข้อดี	ข้อเสีย
อิฐ	มีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ มีการนำความร้อนต่ำ, ทนต่อการเผาไหม้ อิฐบางชนิดสามารถทนไฟได้	ถ้าการเผาอิฐไม่ดีพอ เนื้อไม่แน่นทำให้ซึมน้ำได้ แผลงต่าง ๆ เข้าไปทำลายได้
ไม้	เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในเขตร้อนต่อเติมซ่อมแซมได้ง่าย แข็งแรงสวยงาม เก็บความร้อนน้อย เหมาะสำหรับการทำเฟอร์นิเจอร์	เสื่อมคุณภาพได้โดยน้ำ ความร้อน อากาศ การทาสีไม้จะผุพังได้เร็ว เชื้อราจับได้ง่าย ปลวก แมลงกัด
ยิปซัม	คงคุณภาพได้ดีในระยะเวลานาน ทนความร้อนได้ดี	เปราะ, แตกง่าย
กระจก	กันน้ำ กันฝนและลมได้โดยได้รับแสงสว่างด้วย	แตกง่าย, ดูดความร้อนได้น้อย
ไฟเบอร์กลาส	คงทนถาวร, ไม่ผุพัง, สัตว์แมลงไม่รบกวน, ทนต่อการเผาไหม้	มีราคาแพง, ยังไม่เป็นที่นิยมในเขตร้อน
สีเทา	ให้ความสวยงาม, มีหลายสีให้เลือก, ช่วยสะท้อนแสง	ซีด, เก่าเร็ว, แตกร้าวง่ายเมื่อถูกความร้อนและชื้น

²² สิริจิตร รัชตะวรรณ, “การออกแบบตกแต่งภายในสถาบันรับเลี้ยงเด็กและแนะนำมารดา,” 111.

²³ เรื่องเดียวกัน, 112.

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ชนิดของวัสดุ	ข้อดี	ข้อเสีย
กระเบื้องยาง	มีความนุ่ม, สามารถเก็บเสียงได้พอสมควร, สะอาดเรียบ, คงทนกับความร้อนได้, ไม่ลื่น, หรือเกิดเสียงดังมาก, มีสีหลายสี	ร้อนหลุดได้ในที่ ๆ มีความชื้น, เกิดรอยขีดข่วนได้ง่าย, ต้องทำความสะอาดอยู่เสมอ
ไม้อัด	มีอายุทนนานกว่าไม้ธรรมชาติ, ทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้ดี ไม่ยืดไม่หด, ทนต่อสารเคมี, น้ำหนักเบา	จะโค้งงอและแตกถ้าอยู่ในที่อากาศชื้น และแห้งแล้ง, ดูดสีและสีขัดมันทำให้เปลี่ยน
กระดานชนวน	เก็บเสียงและความร้อนได้ดี น้ำหนักเบา, ใช้ทำผนังได้ดี	ติดไฟง่าย, ภูณ้ำยุ่ง่าย, ราคาแพง, ภูณ้ำความชื้นจะยืด, ไฟไหม้ง่าย
Wall paper	เป็นวัสดุตกแต่งที่สวยงาม, มีค่าป้องกันเสียงได้	รักษาความสะอาดยาก
Acoustic	เก็บเสียงได้ดี, มีเนื้อนุ่ม, ป้องกันความร้อนได้ดี, น้ำหนักเบา	มองเห็นรอยต่อ, ภูณ้ำยุ่ง่าย, ดูดสี, เป็นฉนวนที่เลว
พรม	เก็บเสียงได้ดี, แก้เสียงสะท้อนได้มีความอ่อนนุ่ม, นำสัมผัส, ไม่ลื่น	ราคาแพง, ทำความสะอาดยาก, สกปรกรง่าย, ติดไฟง่าย
กระเบื้องเคลือบ	ทำความสะอาดง่าย สวยงาม มีคุณค่า, ทนทาน	ราคาค่อนข้างสูง, ใช้ได้เฉพาะบางโอกาสแข็งเกิดอันตรายง่าย
ปาเก้	ทำความสะอาดง่าย, ราคาพอสมควร, ช่วยลดเสียง	แข็ง, เมื่อเด็กหัดคลานจะรู้สึกเจ็บ, เกิดรอยง่ายเมื่อถูกับของแข็ง
พรมน้ำมัน	สะดวกในการทำมาสะอาด, มีลวดลายสีสันทให้เลือกมากมาย	เป็นรอยง่ายเมื่อถูกของแข็ง
Cork	เหมาะสมกับห้องเด็ก, อ่อนนุ่มและนุ่ม ช่วยป้องกันเสียงและมีความสวยงาม	ต้องใช้น้ำยาเคลือบเพื่อกันการเลอะง่าย

จากคุณสมบัติของวัสดุที่กล่าวมาข้างต้น เราสามารถพิจารณานำวัสดุเหล่านี้มาใช้ได้ตามความเหมาะสม อาทิเช่น วัสดุที่จะนำมาใช้ในห้องครัว ควรมีคุณสมบัติทนต่อความร้อนได้ดี หรือสำหรับห้องดนตรี ซึ่งเป็นห้องที่ไม่ต้องการให้มีเสียงสะท้อน ดังนั้นเราควรใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติดูดเสียง เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้สีในห้องเด็ก

การใช้สี

สีนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง อาทิเช่น ด้านความสวยงาม ทำให้ห้องมีความสว่างขึ้น หรือมืดลง ทำให้ห้องใหญ่ขึ้นหรือแคบลง ทำให้มองเห็นวัตถุใกล้เข้ามาหรือไกลออกไป ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงถือได้ว่าสีนั้นมีความสำคัญ

ข้อควรคำนึงเกี่ยวกับการใช้สี

1. คุณสมบัติทางกายภาพของสี กล่าวคือ คำนึงถึงคุณสมบัติของการสะท้อนแสงของสีว่ามีปริมาณเท่าใด
2. อิทธิพลต่อปัจจัยทางจิตวิทยา อาทิเช่น สีแต่ละสีนั้นทำให้เรามีความรู้สึกอย่างไร
3. ทักษะจิตของบุคคลที่มีต่อสี เพื่อให้ทราบว่าคนเราจำนวนเท่าใด มีความชอบต่อสีต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

การวิจัยที่เกี่ยวกับสี

การทดสอบการชอบสีของนักเรียนชั้นอนุบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลได้ ดังนี้

1. คะแนนที่คู่ปรกรณ์ที่ใช้ในการวิจัยแต่ละสีได้รับ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สีที่นักเรียนชั้นอนุบาลชอบมากที่สุด คือ สีแดง (คะแนนเฉลี่ย 8.39) รองลงมา คือ สีเหลือง (7.62) สีแสด (6.07) สีแสดเหลือง (6.03) สีเขียวเหลือง (5.88) สีแสดแดง (5.78) สีขาว (5.29) สีน้ำเงิน (5.23) สีเขียว (4.55) สีม่วงน้ำเงิน (4.34) สีม่วงแดง (4.22) สีม่วง (3.89) สีเขียวน้ำเงิน (3.50) และสีดำ (3.31) เป็นอันดับสุดท้าย

สังเกตได้ว่าสีทั้ง 6 อันดับแรกที่นักเรียนเลือก คือ สีแดง เหลือง แสด แสดเหลือง เขียวเหลือง และแสดแดง เป็นสีจำพวกสีอุ่น Warm Tene ทั้งสิ้น ด้านความสว่างนักเรียนเลือกสีขาว ซึ่งเป็นสีที่มีความสว่างที่สุดมาเป็นอันดับ 1

ส่วนสีที่นักเรียนเลือกเป็นอันดับหลัง ๆ ทั้ง 6 สี คือ สีนํ้าเงิน เขียวม่วงนํ้าเงิน ม่วงแดง ม่วง เขียวนํ้าเงิน เป็นสีในจำนวนสีเป็น Cool Tene ทั้งสิ้น สีที่นักเรียนเลือกเป็นอันดับสุดท้ายคือสีดำ ซึ่งเป็น Value ที่มีที่สุด

2. คะแนนที่อุปกรณ์ที่แบ่งเป็น 2 จำพวก คือ สีแม่สี สีทุติยภูมิ และสีขาวดำ ได้รับนั้นมีความแตกต่างกันมีนัยสำคัญ คือ

พวกที่ได้รับคะแนนสูงสุด คือ ได้รับเลือกมากที่สุด คือ สีแม่สี (7.23) ซึ่งมีสีอุ่น 2 สี คือ สีแดงและเหลือง และมีสีเย็น 1 สี คือ สีนํ้าเงิน (ดังแผนภาพหน้าถัดไป)

พวกที่ได้รับเลือกเป็นอันดับ 2 คือ สีทุติยภูมิ (5.09) ซึ่งมีสีอุ่นอยู่ 3 สี คือ สีแดง เหลือง เขียวเหลืองและสีแดง และมีสีเย็นอยู่ 3 สี คือ สีม่วง นํ้าเงิน ม่วงแดง และเขียวนํ้าเงิน (ดังแผนภาพหน้าถัดไป)

พวกที่ได้รับเลือกเป็นอันดับที่ 3 คือ สีทุติยภูมิ (4.80) ซึ่งมีสีอุ่นอยู่ 1 สี คือ สีแดง และมีสีเย็นอยู่ 2 สี คือ สีเขียวและม่วง (ดังแผนภาพหน้าถัดไป)

พวกที่ได้รับเลือกเป็นอันดับสุดท้าย คือ สีขาวและสีดำ (4.34) ซึ่งมิได้จัดอยู่ในวรรณะที่มีสีอุ่นและสีเย็น (Lue) แต่จัดอยู่ในพวกที่ให้ความมือและความสว่างของสี ที่เรียกว่า “ค่าของสี” (Value) สังเกตได้ว่า สีขาวซึ่งมีค่าความสว่างสูงสุดมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าสีดำ ซึ่งมีค่าความมืดสูงสุดอย่างเห็นได้ชัด

ลำดับที่ 1 สีปฐมภูมิ

ลำดับที่ 2 สีทุติยภูมิ

ลำดับที่ 3 สีทุติยภูมิ

สีเย็น

ภาพที่ 17 แสดงสีอุ่นและสีเย็นที่มีอยู่ในสีแต่ละจำพวกที่ได้รับเลือกตามลำดับ

ลำดับที่ 1 สีปฐมภูมิ มีสีคู่ 2 สี คือ สีแดง เหลือง และมีสีเขียว 1 สี คือ สีน้ำเงิน กล่าวคือ มีสีคู่อยู่ 2 สี ในจำนวน 3 สี

ลำดับที่ 2 สีสัตตยาภูมิ มีสีคู่ 3 สี คือ แสดแดง แสดเหลือง เขียวเหลือง และมีสีเขียว 3 สี เช่นกันคือ ม่วงน้ำเงิน ม่วงแดง และเขียวน้ำเงิน กล่าวคือ มีจำนวนสีคู่เท่ากับสีเขียว

ลำดับที่ 3 สีทุตติยาภูมิ มีสีคู่ 1 สี คือ สีแสด และมีสีเขียว 2 สี คือ สีม่วงและเขียว กล่าวคือ มีสีคู่ 1 สีในจำนวน 3 สี

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อจำนวนสีคู่ลดลง ลำดับความชอบจะยิ่งลดลง แต่เมื่อจำนวนสีคู่เพิ่มขึ้น ลำดับความชอบจะยิ่งเพิ่มขึ้นด้วย

หลักการใช้สีเพื่อเด็กชั้นอนุบาล สรุปได้ดังนี้

1. ผนังห้องเรียน ควรเป็นสีที่สดใส เช่น สีชมพูอ่อน สีไข่ไก่ สีเขียวอ่อน แต่ผนังระยะจากพื้นห้องจนถึงขอบหน้าต่างล่าง ควรใส่สีเข้มเพื่อป้องกันความสกปรก เพราะเด็กจะทำความสกปรกได้ง่าย

2. สิ่งของที่เคลื่อนไปมาได้ อาทิเช่น เครื่องเล่นต่าง ๆ รวมถึงโต๊ะ เก้าอี้ด้วย ควรเป็นสีปฐมภูมิหรือสีคู่ เช่น สีแดง เหลือง เป็นต้น เพราะเป็นสีที่เด็กชอบ และเป็นสีที่เร้าใจให้เด็กอยากที่จะเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย

3. ในพื้นที่ใหญ่ ๆ อาทิเช่น ผนังเหนือเพดานไม่ควรใช้สีปฐมภูมิ สีแรง ๆ (เช่น สีแดง) ทั้ง ๆ ที่เด็กชอบ เพราะจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกร้อน จิตใจไม่สงบและแสบตา

4. วัสดุที่มีความสวยงามอยู่แล้ว อาทิเช่น ไม้สัก ไม้จำปูนต้องทาสี ควรปล่อยให้เด็กเห็นเนื้อวัสดุนั้น ๆ เพื่อให้เด็กได้เข้าใจในเรื่องของผิวสัมผัสของวัสดุต่าง ๆ

5. เนื้อวัสดุที่ไม่นาดู ควรทาสี เพื่อให้ดูแล้วเจริญตาเจริญใจ

6. อัตราการสะท้อนของสีที่ใช้ตามส่วนต่าง ๆ การใช้สีตามส่วนต่าง ๆ ควรคำนึงถึงคุณสมบัติการสะท้อนของสีด้วย อาทิเช่น

1. เพดาน ควรใช้สีที่มีอัตราการสะท้อน 80%
2. กระดานดำ ควรใช้สีที่มีอัตราการสะท้อน 20%
3. ผนัง ควรใช้สีที่มีอัตราการสะท้อน 50 – 70%
4. โต๊ะเรียน, เก้าอี้ ควรใช้สีที่มีอัตราสะท้อน 35 – 50%
5. พื้น ควรใช้สีที่มีอัตราการสะท้อน 20 – 30%

การออกแบบเครื่องเรือนและอุปกรณ์สำหรับเด็ก

จากการศึกษาเรื่องพัฒนาการและจิตวิทยาเด็ก ตลอดจนแนวการสอนในส่วนของ การศึกษาในระดับอนุบาล พอที่จะรวบรวมนำมาสรุปเป็นหลักการในการออกแบบเครื่องเรือนและ อุปกรณ์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กดังนี้

1. **Safety** ความปลอดภัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ในศูนย์ เด็กปฐมวัย กล่าวคือ จะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้มาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เต็มที่ เด็กยังไม่รู้ซึ่งถึงอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือเพื่อน ๆ ได้

2. **Simplicity** เฟอร์นิเจอร์สำหรับเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 4-6 ขวบนั้น ควรจะมี ส่วนประกอบที่เรียบง่าย ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน เด็กมักชอบสิ่งที่ประกอบกันขึ้นอย่างง่าย ๆ มีความบริสุทธิ์ในโครงสร้าง กล่าวคือ มีความตรงไปตรงมา

3. **Durability** เฟอร์นิเจอร์ทุกชนิดย่อมต้องมีความคงทนถาวร เฟอร์นิเจอร์สำหรับเด็ก นี้ต้องเพิ่มความแข็งแรงมากขึ้นเป็นพิเศษกว่าเฟอร์นิเจอร์ทั่ว ๆ ไป เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่รู้จัก การทะนุถนอมเครื่องใช้ต่าง ๆ

4. **Choke of Material** เฟอร์นิเจอร์สำหรับเด็กปฐมวัยควรมีน้ำหนักเบา เนื่องจากมี การโยกย้ายบ่อย ๆ เพื่อมิให้บรรยากาศในห้องจำเจซ้ำซาก

5. **Economical** ความประหยัดจัดอยู่ในหลักการสำคัญข้อหนึ่ง เพราะว่าการผลิตสิ่ง ต่าง ๆ ออกมาเป็นระบบอุตสาหกรรมนั้น สิ่งสำคัญและเป็นหัวใจของการผลิต คือ ความประหยัด

6. **Flexibility** เนื่องจากเด็กในวัยนี้เบื่อสิ่งต่าง ๆ ได้ง่าย และรวดเร็วมาก ฉะนั้น สภาพแวดล้อมโดยรอบตัวเด็ก จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้เกิดความจำเจ ซ้ำซาก ฉะนั้น การออกแบบจะต้องคำนึงถึงการจัดประกอบเฟอร์นิเจอร์แต่ละชิ้นเข้าเป็นรูปร่าง ต่าง ๆ ได้หลายแบบ

7. **Brightness** เป็นที่ทราบกันดีว่าเด็กชอบสีสดใสใสน่าใช้ ฉะนั้นการออกแบบ เฟอร์นิเจอร์จะต้องคำนึงถึงความสำคัญในด้านการ Finishing ด้วย ควรใช้วัสดุหรือ Coating ที่มีสี สดใสดคงทนอยู่ได้นานนับปี สีสดใสของเฟอร์นิเจอร์จะช่วยให้เฟอร์นิเจอร์นั้นน่าดูขึ้น

8. **Easy to Nandle** เฟอร์นิเจอร์ที่จะทำการออกแบบนี้ จะต้องคำนึงถึงผู้ใช้ ซึ่งเป็น เด็กอายุ 4-6 ขวบ มีสัดส่วนแตกต่างจากผู้ใหญ่ การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จะต้องมีขนาดเหมาะสม กับขนาดสรีระทางร่างกายของเด็กในวัยนี้

ขนาดร่างกายและสรีระของเด็ก

ขนาดและสัดส่วนแห่งร่างกายเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบอาคารศูนย์เด็กปฐมวัย อุปกรณ์การเรียนการเล่นต่าง ๆ ตลอดจนมีความสำคัญต่อการออกแบบเครื่องเรือนต่าง ๆ (อาทิเช่น โต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ) ด้วย ทั้งนี้เพราะขนาดของการออกแบบที่พอเหมาะหรือเหมาะสมกับขนาดและสัดส่วนแห่งร่างกายเด็กจะทำให้เด็กมีกายภาพที่ถูกส่วนตามโครงลักษณะ มีสุขภาพที่สมบูรณ์ มีบุคลิกภาพที่ดี ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพแห่งการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กมีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนั้น เราต้องเรียนรู้ถึงขนาดแห่งร่างกายของเด็ก เพื่อการออกแบบสิ่งต่าง ๆ ภายในศูนย์เด็กปฐมวัยได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

ตารางที่ 5 PHYSICAL PROPORTIONS OF CHILDREN (4 – 6 YEAR)

อายุ (ปี) ส่วนสัดส่วน (ซม)	4	5	6	7
- ความสูงจากพื้นถึงศีรษะหรือความสูง	103	108	112	117
- ความกว้างจากปลายแขนข้างซ้ายถึงปลายแขนข้างขวาเมื่อกางแขนจะประมาณ สูง	103	108	112	117
- ความสูงจากพื้นถึงระดับที่มีมือเอื้อมประมาณ 1 1/5 ของความสูง	123.6	129.6	133.4	140.4
- ความสูงจากพื้นถึงระดับขาพับ จะประมาณ 2 ใน 7 ของความสูง	26.8	28.1	29.1	30.4
- ความสูงของโต๊ะจากพื้นถึงระดับหน้าโต๊ะจะประมาณ 3 ใน 7 ของความสูง 2.5 ซม.	46.6	48.8	50.5	52.6
- ความกว้างของลำตัวเด็กจากลำตัวประมาณ 1 ใน 4 ของความสูง	25.7	27	28	29
- ความสูงจากพื้นถึงระดับหน้าเข่า จะประมาณ 1 ใน 2 ของความสูง	51.5	54	56	58.5
- ความสูงจากพื้นถึงระดับสายตาจะประมาณ 9 ใน 10 ของความสูง				
- ความสูงจากพื้นถึงระดับสายตา ขณะที่นั่ง ประมาณ 7 ใน 10 ของความสูง	72.1	75.6	78.4	81.9

ตารางที่ 6 แสดงขนาดและน้ำหนักของเด็ก อายุ 1 – 6 ปี

อายุ	เด็กชาย					เด็กหญิง				
	ความสูง ซม.		น้ำหนัก กก.		ช่วง	ความสูง ซม.		น้ำหนัก กก.		ช่วง
	สูงที่สุด	ต่ำที่สุด	หนักที่สุด	น้ำหนักน้อยที่สุด	แขน	สูงที่สุด	ต่ำที่สุด	หนักที่สุด	น้ำหนักน้อยที่สุด	แขน
1 – 2	71.30	70.30	11.60	6.60	-	71.10	70.10	11.40	9.49	-
2 – 3	37.52	79.12	12.34	10.66	-	86.31	80.33	11.88	9.28	--
3 – 4	99.52	86.85	13.82	10.18	-	98.74	86.66	13.21	1.26	-
4 – 5	100.81	97.17	17.65	13.51	-	104.60	96.66	16.93	13.23	-
5 – 6	112.20	102.88	19.57	14.29	38.75	112.22	101.80	19.00	14.46	41.00

หลักในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับเด็ก

ในการออกแบบเครื่องเรือนต่าง ๆ สำหรับเด็กนั้น ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ ก็คือขนาดสรีระทางร่างกายของเด็ก ซึ่งเมื่อเราทราบถึงขนาดสัดส่วนของร่างกายเด็กแล้ว เราก็จะสามารถสร้างเครื่องเรือนให้เหมาะสมกับขนาดนั้นได้ นอกจากนี้แล้วยังได้อาศัยข้อมูลด้านการวิจัยค้นคว้าอื่น ๆ มาประกอบด้วย เพื่อจะได้เครื่องเรือนที่สมบูรณ์ที่สุด อันมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก จะทำให้เด็กมีบุคลิกภาพที่ดีต่อไป

สำหรับข้อมูลด้านขนาดแห่งสรีระของเด็กนั้น จะแสดงเป็นตารางและจะมีการอธิบายข้อมูลเป็นตัวหนังสือประกอบด้วย

เครื่องเรือนที่จะกล่าวในที่นี้ จะขอล่าเฉพาะที่สำคัญ ๆ อาทิเช่น โต๊ะเรียน เก้าอี้เรียน เป็นต้น มากกว่าที่จะประกอบด้วยบทเรียน ซึ่งแยกเป็นบทโดยไม่เกี่ยวข้องกัน และทั้งเวลาเรียนก็แบ่งออกเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ฉะนั้น การจัดการสอนระดับอนุบาลส่วนใหญ่จึงแบ่งการเรียนเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อย่างมากที่สุดประมาณ 20 นาที สลับกับการเล่นหรือทำกิจกรรมที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น เมื่อสอนเลขคณิตไปได้ 20 นาที ก็จะปล่อยให้เด็กเล่นอุปกรณ์การสอนที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข

พฤติกรรมของเด็กอายุ 4 – 6 ขวบ

พอจะสรุปได้ว่า เด็กในวัยนี้จะนั่งนิ่งได้ไม่เกิน 20 นาที ถ้าบังคับให้เด็กนั่งนานเกินกว่านี้แล้ว เด็กจะอยู่ไม่สุข และจะไม่ตั้งใจเรียนอีกต่อไป แม้จะไม่ใช้การนั่งเรียนก็ตาม เด็กมักจะเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ

ด้านการออกแบบนั้น เพื่อให้เด็กนั่งได้พอดีสบาย ๆ จึงมุ่งให้สัดส่วนของโต๊ะเก้าอี้ให้พอเหมาะพอดีกับสัดส่วนของเด็ก ส่วนในแง่ ซึ่งในที่นี้หมายถึงความนุ่มนวลของที่นั่งนั้นไม่จำเป็นสำหรับเด็กอนุบาล

การพิจารณาความสูงของโต๊ะและเก้าอี้ นั้น พิจารณาโดยถือเอาสัดส่วนของเด็กที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 4 ขวบเป็นเกณฑ์ เนื่องจากว่าถ้ายึดสัดส่วนของเด็กอายุ 6 ขวบ เป็นเกณฑ์ในเรื่องความสูงแล้ว จะทำให้เด็กที่มีตัวเล็กกว่าใช้เก้าอี้ก็จะใช้อย่างไม่ถนัดอาจจะลดย ส่วนการพิจารณาความกว้างของเก้าอี้ นั้น พิจารณาโดยถือเอาสัดส่วนของเด็กที่มีอายุมากที่สุด คือ 6 ขวบเป็นเกณฑ์ เนื่องจากว่าถ้ายึดสัดส่วนของเด็กอายุ 4 ขวบเป็นเกณฑ์ในเรื่องความกว้างแล้ว จะทำให้เด็กที่มีตัวโตกว่านั่งเก้าอี้แล้วจะใช้อย่างไม่ถนัดเพราะสะโพกจะล้นออกนอกเก้าอี้

ดังนั้น ความสูงของโต๊ะ	=	45.4	เซนติเมตร
ความสูงของเก้าอี้	=	20	เซนติเมตร
และความกว้างของเก้าอี้	=	27.5	เซนติเมตร

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า โต๊ะเด็กควรมีขนาดความกว้างประมาณ 55 เซนติเมตร ยาวประมาณ 60 เซนติเมตร ส่วนเก้าอี้เด็กนั้นควรมีความลึกประมาณ 25 – 30 เซนติเมตร และพนักหลังสูงประมาณ 22 – 25 เซนติเมตร²⁴

สำหรับพื้นโต๊ะควรเป็นพื้นราบขนาดกับแนวนอนจะดีกว่าพื้นลาด ถ้าหากเป็นพื้นลาดเอียงควรมีความลาดเอียงเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ไม่ควรเกิน 15° ส่วนการออกแบบพนักหลังของเก้าอี้เด็กนั้น ไม่ควรทำทึบ แต่ควรปล่อยเป็นช่องว่างเอาไว้ เพื่อไม่ให้กล้ามเนื้อบริเวณสะโพกถูกอัดเมื่อเวลานั่ง²⁵

²⁴ สุนิดา เพชรโรจน์, “เฟอร์นิเจอร์ในโรงเรียนอนุบาล,” 25.

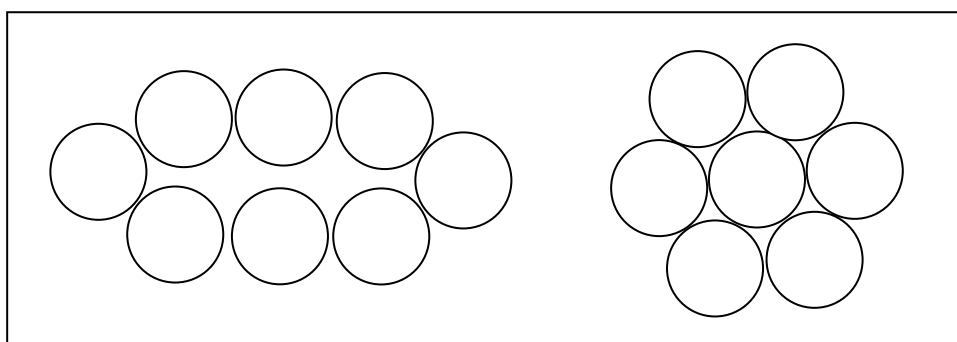
²⁵ เรื่องเดียวกัน.

การหา FORM ที่เหมาะสมสำหรับโต๊ะเรียน

ด้านการหา Form ที่เหมาะสมสำหรับโต๊ะเรียนนั้นพิจารณาจาก Group Arranging และ Form Studying

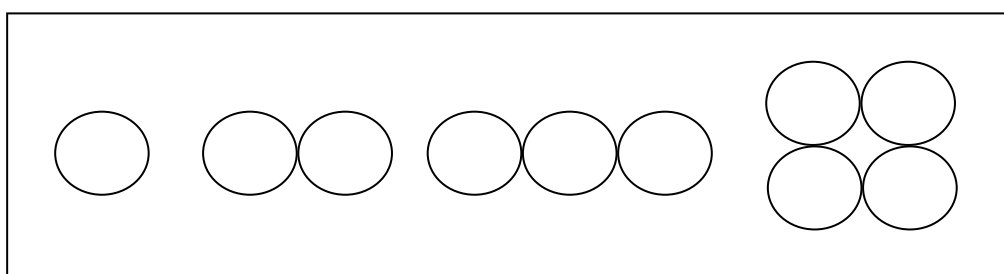
แนวการสอนระดับอนุบาลปัจจุบันจะสอนให้เด็กรู้จักกินอยู่ เล่น และทำงานร่วมกัน โดยจัดให้เด็กทำงานตามลำพังตามต้องการ และความสนใจของตัวเองบ้าง และทำงานเป็นหมู่ บ้าง การจัดเด็กเป็นหมู่นี้มีหลายแบบ

1. Group Arranging

ภาพที่ 18 แสดง Group Arranging รูปแบบต่าง ๆ

2. Form Studying

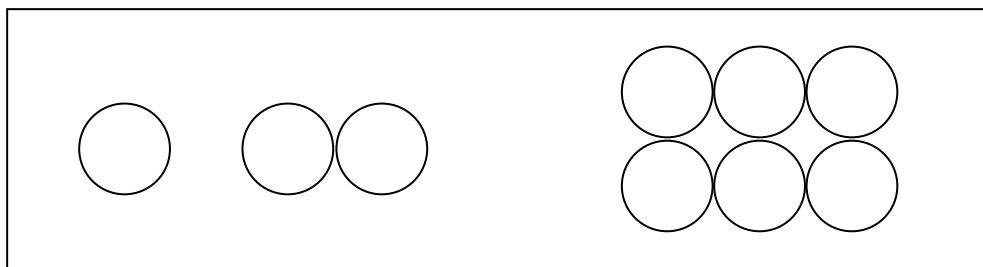

ภาพที่ 19 แสดง Form Studying รูปแบบต่าง ๆ

สรุปแล้วการหา Form ที่เหมาะสมสำหรับโต๊ะเรียนนั้น พิจารณาจากคุณสมบัติและเมื่อ จัดเป็นกลุ่มว่า โต๊ะแบบต่าง ๆ นั้น จะมีข้อดีและข้อเสียมากน้อยเพียงใด

พื้นที่ระรูปแบบต่าง ๆ

1. พื้นที่ระกลม

ภาพที่ 20 แสดงภาพพื้นที่ระกลม

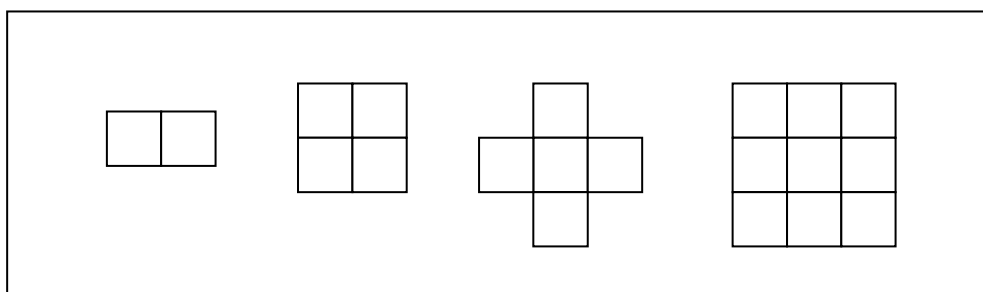
ข้อดี

1. ไม่มีแหลมคมที่เป็นอันตรายแก่เด็ก

ข้อเสีย

1. เมื่อนำโต๊ะมาต่อกันให้ได้ Area ใหญ่นั้นจะเกิดเป็นช่องว่างขึ้น เนื่องจากการต่อแผ่นกลมเข้าด้วยกันมันจะสัมผัสเป็นจุดเท่านั้น
2. การจัดโต๊ะให้เป็นแนวตรง ๆ ทำได้ยากเพราะการบังคับแผ่นกลมให้เรียงเป็นแถวทำลำบาก
3. ยุ่งยากในการทำ ยุ่งยากในการตัดวัสดุและเสียวัสดุด้วย
4. การนั่งใช้โต๊ะของเด็กเวลาทำโต๊ะจะไม่ถนัด

2. พื้นที่ระสี่เหลี่ยม

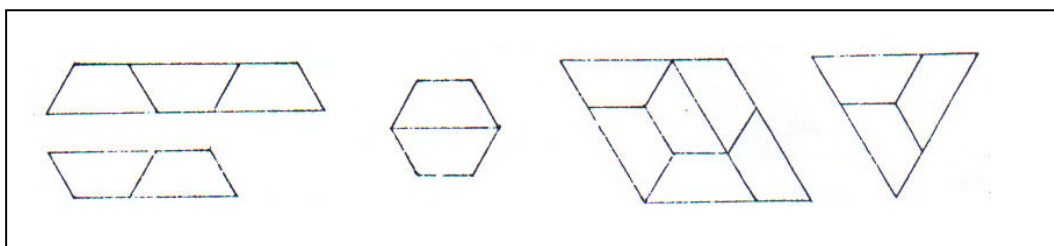
ภาพที่ 21 แสดงภาพพื้นที่ระรูปสี่เหลี่ยม

ข้อดี

1. การจัดโต๊ะสี่เหลี่ยมจัตุรัสมาต่อกันเพื่อให้ได้ Area ใหญ่นั้นจะได้เนื้อที่เต็มโดยไม่มีช่องว่างโหว่เลย ด้านต่อด้านจะชนกันสนิทพอดี
2. ทำได้ง่าย
3. นั่งได้ถนัด การใช้โต๊ะสะดวกสบายใช้ได้ทุกด้าน
4. สามารถจัดกลุ่มได้ทั้งที่เป็นแถวและเป็น Area ใหญ่

ข้อเสีย

1. การจัดโต๊ะเป็นวงทำได้ยาก
2. มุมโต๊ะจะเป็นอันตรายแก่เด็ก
3. พื้นโต๊ะรูปสี่เหลี่ยมคางหมู

ภาพที่ 22 แสดงภาพพื้นโต๊ะรูปสี่เหลี่ยมคางหมู

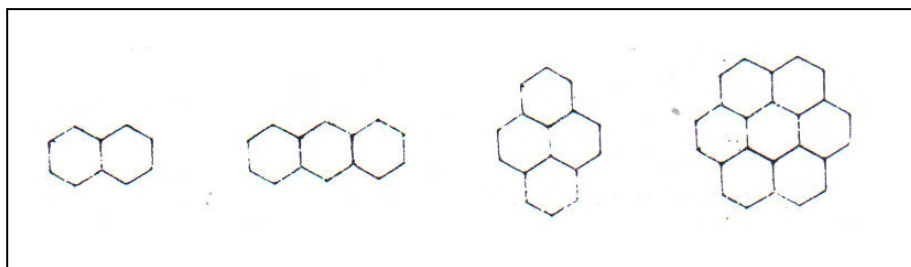
ข้อดี

1. สามารถต่อรูป Form แปลก ๆ ได้หลายแบบ
2. ด้านต่อด้านต่อกันได้สนิท

ข้อเสีย

1. มีมุมแหลมที่เป็นอันตรายแก่เด็กมาก
2. การต่อเป็นวงกลมทำได้แบบเดียวเท่านั้น
3. เสียวัสดุเวลาตัดจากแผ่นใหญ่เป็นสี่เหลี่ยมคางหมู
4. การนั่งในด้านแคบจะไม่สะดวกในกรณีที่ใช้ข้อศอกทำาวโต๊ะ

4. พื้นโต๊ะรูปหกเหลี่ยม

ภาพที่ 23 แสดงพื้นโต๊ะรูปหกเหลี่ยม

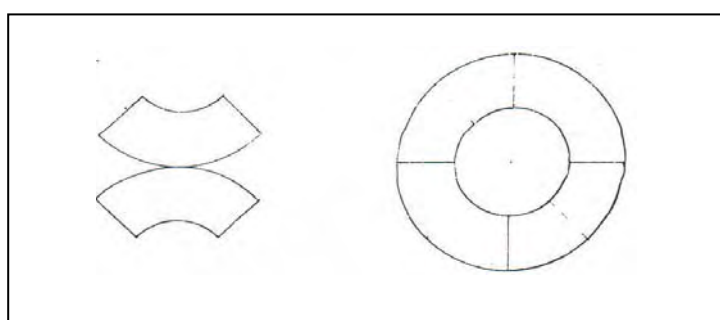
ข้อดี

1. นำมาต่อรูป Form แปลก ๆ ได้หลายแบบ
2. การต่อด้านสนิทที่ไม่มีช่องว่าง

ข้อเสีย

1. เปลืองแรงงานในการผลิต ต้องตัดถึง 6 ด้าน
2. การต่อเป็นวงต้องใช้โต๊ะ 6 ตัวเท่านั้น จึงจะต่อกันพอดี
3. มีมุมที่เป็นอันตรายแก่เด็ก
4. การทำงานบนโต๊ะรูปหกเหลี่ยมจะไม่ถนัดเท่าโต๊ะสี่เหลี่ยมธรรมดา

5. พื้นโต๊ะรูปครึ่งวงกลมโค้ง

ภาพที่ 24 แสดงพื้นโต๊ะรูปครึ่งวงกลมโค้ง

ข้อเสีย

1. ผลิตมาก เปลืองแรงงาน
2. โต๊ะมีมุมแหลมอาจเป็นอันตรายต่อเด็กได้

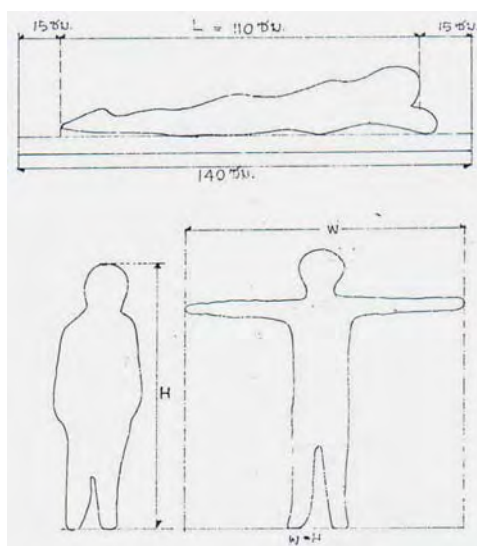
3. ลักษณะการนั่งใช้โต๊ะของเด็กจะไม่สะดวกไม่ว่าจะนั่งด้านไหนก็ตาม
4. จัดเป็นกลุ่มได้ยาก (นอกจากจัดเป็นวงอย่างเดียว)
5. การต่อเป็นวงต้องจำกัดจำนวนโต๊ะเพื่อจะได้ให้ด้านต่อต้านของโต๊ะแต่ละตัวต่อ

การสนทนา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ การพิจารณารูปร่างต่าง ๆ ของพื้นผิวโต๊ะประกอบกับการจัดเป็นกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ปรากฏว่าการออกแบบ Form โต๊ะควรออกแบบเป็น Form รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเป็น Form ที่เหมาะสมที่สุดและอาจใช้สี่เหลี่ยมผืนผ้าแทนก็ได้ก็ไม่ต่างกันนัก แต่อาจจะเลือกใช้แบบสี่เหลี่ยมคางหมูแทนได้ โดยการลดมุมทุกด้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในการต่อไม่หลายแบบเด็กจะได้ไม่เบื่อ

นอกจากนี้แล้ว เนื่องจากว่าเด็กในวัยนี้มีความสนใจไม่ค่อยนั่งอยู่กับที่และมีนิสัยเบื่อเร็ว ทำให้เราจำเป็นต้องมีการเคลื่อนย้ายโต๊ะเก้าอี้เด็กอยู่เนือง ๆ เพื่อจัดกลุ่มเปลี่ยนเป็นแบบต่าง ๆ ดังนั้นการเลือกวัสดุในการสร้างโต๊ะเก้าอี้สำหรับเด็กในวัยนี้จึงควรเป็นวัสดุที่แข็งแรงทนทาน และมีน้ำหนักเบา²⁶

เตี้ยง

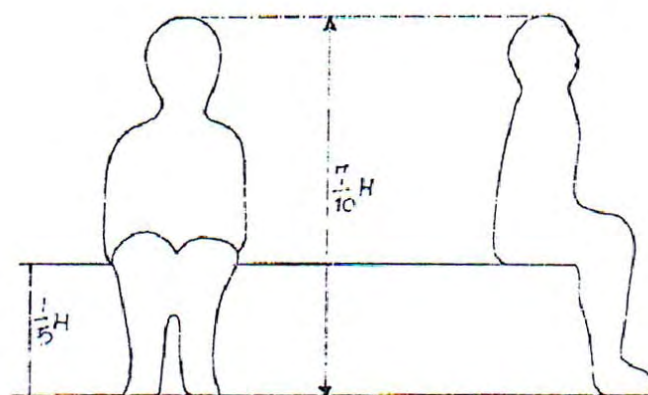

ภาพที่ 25 แสดงภาพการหาขนาดเตี้ยงนอนสำหรับเด็ก

²⁶ เรืองเดียวกัน.

ตารางที่ 7 แสดง อายุ ความสูง และระยะทางแขนของเด็ก

อายุ	ความสูง	ระยะทางแขน (ซม.)
4	100	100
5	104	104
6	110	110

ภาพที่ 26 แสดงความสูงในขณะนั่งจากระดับพื้น

ตารางที่ 8 แสดง อายุ ความสูง ความสูงเวลานั่งจากระดับพื้น และความสูงของที่นั่งจากพื้น

อายุ	ความสูง	ความสูงเวลานั่ง จากระดับพื้น	ความสูงของที่นั่ง จากพื้น
4	100	70	20
5	104	72.8	20.8
6	110	77	22

ขนาดเตียงนอน

การหาขนาดเตียงนอนพิจารณาจากตารางสัดส่วนได้ ดังนี้

1. ความสูงของเตียงชั้นล่างจากพื้น (รวมความหนาของฟูก) คิดจากสัดส่วนของเด็ก 4 ขวบ เป็นเกณฑ์จะได้ความสูง 20 เซนติเมตร

2. การหาระยะห่างระหว่างเตียงชั้นล่าง (จากฟูก) ถึงระดับใต้เตียง ชั้นบน (ในกรณีทำเตียง 2 ชั้น) คิดจากความสูงของการนั่งของเด็กอายุ 6 ขวบเป็นเกณฑ์

3. ความสูงเวลานั่งจากพื้น – ความสูงของที่นั่งจากพื้น $77 - 22 = 55$ ซม. เพื่อ Head Clearance

4. ระยะห่างระหว่างเตียงชั้นล่างถึงเตียงชั้นบน $= 55 \div 15 = 70$ ซม.

5. การหาขนาดด้านกว้างและด้านยาวของเตียงนั้น จะยึดเกณฑ์สัดส่วนของเด็กอายุมากที่สุด (6 ขวบ) เป็นเกณฑ์ เพื่อให้เด็กจะได้นอนสบาย ๆ

ความสูงเฉลี่ยของเด็กอายุ 6 ขวบ $= 110$ ซม.

เพื่อ Head Clearance (รวม 2 ด้าน) $= 30$ ซม.

$\therefore$ ความยาวของเตียงเด็ก $= 140$ ซม.

สำหรับความกว้างของเตียงควรเป็น 2 เท่าของความกว้างของเก้าอี้ จากการศึกษาพบว่าเก้าอี้เด็กเมื่อยึดเด็กอายุ 6 ขวบ เป็นเกณฑ์จะมีความกว้างเท่ากับ 27.5 ซม.

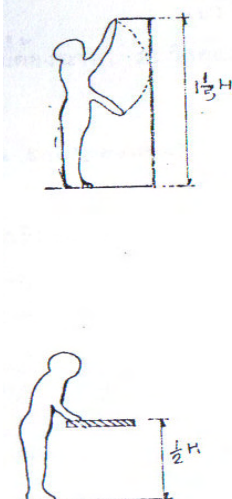
ดังนั้น ความกว้างเตียงจึงมีขนาด $= 27.5 - 2 = 55$ ซม.

ในการออกแบบเตียงสองชั้นนั้นควรมีที่กันตกด้วย เพราะจากการศึกษาธรรมชาติของเด็กพบว่า เด็กในวัยนี้ยังไม่มีควมระมัดระวังตัวขณะนอน ซึ่งอาจจะกลิ้งตกเตียงได้

การออกแบบที่เก็บอุปกรณ์ของเล่น ฯลฯ

การสอนเด็กเล็กในเรื่องการเก็บเครื่องใช้ต่าง ๆ นั้น มีความมุ่งหมาย 2 ชนิด ของบางอย่างครูผู้เลี้ยงไม่ต้องการให้เด็กหยิบเอง บางอย่างให้เด็กช่วยตัวเอง ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ฉะนั้นของที่เก็บจำเป็นจะต้องมีความสูงหลายระดับ กล่าวคือระดับที่เด็กใช้ได้กับระดับที่เด็กเอื้อมไม่ถึง ดังนั้น ในการออกแบบเราจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะการใช้งานนี้ด้วย

ตารางที่ 9 แสดงความสูงของช่วงเอื้อมของเด็ก (6 ขวบ)

	อายุ	ความสูง (H)	$1 \frac{1}{2} H$
	4	100	120
	5	104	124.8
	6	110	132
	อายุ	ความสูง (H)	$1 \frac{1}{2} H$
	4	100	50
	5	104	52
	6	110	55

ความสูงของช่วงเอื้อมของเด็ก (6 ขวบ) = 132 เซนติเมตร

ความสูงของหลังตั้งโต๊ะ (4 ขวบ) = 50 เซนติเมตร

โสตทัศนูปกรณ์ (Audio Visual Aids)

โสตทัศนูปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์เครื่องช่วยเหลือนต่าง ๆ ในการเรียนรู้

ประเภท แนวความคิดในการแบ่งประเภทและชนิดของโสตทัศนูปกรณ์นั้นมีหลายวิธีด้วยกัน ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่สำคัญโดยสรุปมา 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 แบ่งโสตทัศนูปกรณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัสดุและเครื่องมือที่ไม่ต้องฉาย (Non – Projected Materials & Equipments)

หมายถึง วัสดุและเครื่องมือทั้งปวงที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องฉายและจอ อาทิเช่น

ลูกโลก	กระดานดำ
ภาพ	กราฟ
กระดานนิเทศก์	แผนที่
ของจริง	ของตัวอย่าง
หุ่นจำลอง	แผนภูมิ
ฯลฯ	

รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การสาธิต เป็นต้น

ในหัวข้อนี้รวมถึงของเล่นสำหรับชั้นอนุบาลด้วย

2. วัสดุและอุปกรณ์ที่ต้องฉาย (Projected Materials & Equipments) หมายถึง อุปกรณ์ชนิดที่ต้องฉายต่าง ๆ อาทิเช่น

ฟิล์มลูป	ภาพทึบแสง
ภาพโปร่งใส	สไลด์
ฟิล์มภาพยนตร์	ฟิล์มสตริป

อุปกรณ์ที่ต้องฉายเหล่านี้เพื่อให้ปรากฏเป็นภาพ ต้องมีเครื่องฉายทำหน้าที่ฉายออกมา เครื่องซึ่งฉายเหล่านี้ ได้แก่

เครื่องฉายฟิล์มลูป	เครื่องฉายภาพทึบแสง
โทรทัศน์	เครื่องฉายภาพจุลทัศน์
เครื่องฉายภาพยนตร์	เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
เครื่องฉายสไลด์	เครื่องฉายฟิล์มสตริป

อุปกรณ์ต่าง ๆ ชนิดที่ต้องฉายเหล่านี้ เรียกว่า Software ส่วนบรรดาเครื่องฉายต่าง ๆ เหล่านี้เรียกว่า Hardware หมายถึง อุปกรณ์และเครื่องมือที่เกี่ยวกับเสียง อาทิเช่น

แผ่นเสียง	เทป
เครื่องขยายเสียง	เครื่องเล่นแผ่นเสียง
เครื่องรับวิทยุ	เป็นต้น

วิธีที่ 2 แบ่งเป็นประเภทเครื่องสันทนาการเด็กเล่น, ขั้วร้องดนตรี, และหมวดวิชาการต่าง ๆ

1. ประเภทเครื่องสันทนาการเด็กเล่น เป็นอุปกรณ์ที่ติดตั้งอยู่ในสนามเป็นการถาวร อาทิเช่น

ชิงช้า	กระดานหก
บันไดเลื่อน	ฯลฯ

2. ประเภทขั้วร้องและดนตรี อุปกรณ์ด้านนี้ ได้แก่

เกอระ	ลูกพรวน
กำไล	ฉิ่ง
ระฆัง	ฉาบ
เปียนโน	แท่นบู๊ธ (กลองหน้าเดียวมีฉาบโลหะติดอยู่)
กลอง	เครื่องเล่นจานเสียง
กรับพวง	ระนาด
ฯลฯ	

3. ประเภทหมวดวิชาต่าง ๆ

3.1 หมวดศิลปศึกษาและหัตถศึกษา อุปกรณ์ต่าง ๆ ในหมวดวิชานี้ ได้แก่

ดินเหนียว	เจีย
ดินสอเทียน	กรรไกรปลายทุ่
เศษวัสดุ (ใช้ทำการฝีมือ)	ดินสอสี
สีผสมแป้งเปียก	ดินน้ำมัน
ฯลฯ	

3.2 หมวดธรรมชาติศึกษา ได้แก่

อ่างน้ำ	ตู้เลี้ยงปลา
แผนภูมิ	กะบะพืช
กะบะน้ำ	กะบะทราย
ของจริง (สัตว์ สิ่งของ)	ตู้สะสมแมลง
การเลี้ยงสัตว์	เครื่องมือเล่นน้ำ
เครื่องมือเล่นทราย	ฯลฯ

3.3 หมวดวิชาเลขคณิต ได้แก่

กระดานทดสอบเลข	บันไดเลข
ไม้เมตร	เทป (วัดระยะ)
เครื่องตวง (ทราย หรือน้ำ)	เครื่องชั่งน้ำหนัก
นาฬิกา (แบบต่าง ๆ)	แผนภูมิเลขคณิต
แผนภูมิเลขคณิต	ลูกคิดอนุบาล
บัตรตัวเลขและเครื่องหมาย (ทางคณิตศาสตร์)	
ฯลฯ	

3.4 หมวดภาษาไทย วัสดุอุปกรณ์ในหมวดนี้ ได้แก่

รูปภาพ	แผนภูมิ
หุ่นกระบอก	หุ่นจำลอง
บัตรคำ	ภาพประกอบนิทาน เป็นต้น

3.5 ด้านการฝึกเชาว์ ประสาท และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์วัสดุอุปกรณ์ใน

ด้านนี้ ได้แก่

ไม้บล็อกฉีกเซาว์	เจดีย์สลัปลี่
ตุ๊กตาผ้า (ยัดนุ่น)	กระดานต่อรูปสี่เหลี่ยม
ตุ๊กตาพลาสติกชนิดอาบน้ำได้	
แท่นไม้	ค้อนตอก
ภาพตัดต่อ เป็นต้น	

วิธีที่ 3 เป็นการแบ่งตามแนวความคิดของ ศาสตราจารย์ สำเภา วรวงูร²⁷ ซึ่งแบ่งออกได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. วัสดุหรืออุปกรณ์โสตทัศน์ (Audio – Visual Materials)

แผนภาพ	กราฟ
แผนภูมิ	ของล้อแบบ
โปสเตอร์	การ์ตูน
แผนที่, ลูกโลก	กระดานดำ
กระดานนิเทศก์	กระดานแม่เหล็ก
กระดานผ้าล่ำลี่	ไดออรามา
พิพิธภัณฑ์โรงเรียน	ภาพผนัง
แผ่นเสียง	เทปเสียง
สมุดภาพ	ภาพตัด
ภาพถ่าย	ภาพเขียน
ภาพ 3 มิติ	หุ่นจำลอง
ของตัวอย่าง	ของจริง
ฟิล์มภาพยนตร์การศึกษา	กระจกภาพ
ภาพโปร่งใส	สไลด์ 2” – 2”
สไลด์จุลทัศน์	ฟิล์มสตริป

2. กิจกรรมอุปกรณ์หรือกิจกรรมโสตทัศน์ (Audio–Visual Activities)

งานที่เป็นโครงการ	การศึกษานอกสถานที่
การทดลอง	การสาธิต

²⁷ สำเภา วรวงูร, รศ., “เอกสารประกอบบทเรียนวิชาโสตทัศน์ศึกษาเบื้องต้น,” (กรุงเทพมหานคร : แผนกโสตทัศน์ศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

การเล่นแบบละคร	นิทรรศการ
การแสดงบทบาท	กะบะทราย, ใต้ทราย
3. เครื่องมืออุปกรณ์หรือเครื่องมือโสตทัศน	
เครื่องรับวิทยุ	เครื่องเทปบันทึกเสียง
เครื่องช่วยสอน	เครื่องฉายภาพจุลทัศน์
เครื่องฉายกระจกภาพ	เครื่องรับโทรทัศน์
โทรทัศน์วงจรปิด	ระบบขยายเสียง
เครื่องฉายภาพยนตร์	เครื่องฉายสไลด์หรือฟิล์มสตริป
เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ	เครื่องฉายภาพทึบแสง
เครื่องเล่นจานเสียง	จอฉายภาพ

เกี่ยวกับความสำคัญของโสตทัศนูปกรณ์นั้น ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของคนเรา โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ หู ตา ผิวหนัง จมูก ลิ้น ผลปรากฏว่าคนเราใช้ประสาทตาเพื่อการเรียนรู้ 83.00% ใช้ประมาณ 11.00% เมื่อรวมกันแล้วคนเราใช้ตาและหูเพื่อการเรียนรู้ถึง 94.00% ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าโสตทัศนูปกรณ์มีความสำคัญมากในการเรียนรู้ในปัจจุบัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีเกี่ยวกับการศึกษาระดับอนุบาลของเด็กแล้ว โสตทัศนูปกรณ์ยังมีความสำคัญเป็นทวีคูณ เพราะตามธรรมชาติของเด็ก ๆ จะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวก่อนแล้วค่อย ๆ เรียนรู้สิ่งที่ไกลตัวออกไปทีละน้อย ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เด็กจะเรียนรู้ด้านรูปธรรม มิใช่นามธรรม เด็กไม่สามารถเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง ถ้าปราศจากเครื่องมือที่ช่วยในการเรียนการสอน เมื่อใช้เครื่องมือช่วยในการเรียนการสอนแล้วเด็กจะมีความเข้าใจยิ่งขึ้น การเรียนของเด็กก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามต้องการ ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าโสตทัศนูปกรณ์นั้นมีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับในการเรียนรู้ของเด็ก

คุณประโยชน์ของโสตทัศนูปกรณ์

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่เป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดและความเข้าใจ
2. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ถึงเหตุการณ์หรือสิ่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับขนาด ระยะเวลา และระยะทาง
3. ช่วยสร้างความสนใจ ทศนคติที่ดีของผู้เรียน ช่วยให้เรียนได้ง่าย รวดเร็ว และเพลิดเพลิน

4. ช่วยแสดงกรรมวิธีต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถแสดงหรืออธิบายให้เห็นหรือเข้าใจได้ด้วย
การบรรยายธรรมดา

5. ให้นักเรียนทั้งหมดมีประสบการณ์ร่วมกัน
6. ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนต่อบทเรียนอยู่เสมอ
7. ช่วยให้ผู้เรียนได้มากขึ้นในเวลาให้น้อยลง
8. ช่วยให้ผู้มีความทรงจำต่อสิ่งที่เรียนได้มากขึ้น และนำไปใช้ได้ดีกว่า
9. ช่วยลดจำนวนนักเรียนที่สอบตก
10. ช่วยเร่งทักษะในการเรียน โดยเสียเวลาน้อยและมีคุณภาพสูงขึ้น

กิจกรรมด้านการเล่น

การเล่นช่วยให้เด็กมีโอกาสแก้ปัญหาได้อย่างดี นอกจากนั้นยังช่วยให้เด็กเรียนรู้
นานัปการ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เรียนรู้การแลกเปลี่ยนของเล่นกับคนอื่น เป็นผู้นำและเป็น
ผู้ตามที่ดี รู้จักขอสิ่งที่ตนต้องการ

เมื่อเด็กปีนป่าย เดิน กระโดด และเต็น เด็กจะฝึกฝนกล้ามเนื้อการเล่นกับคนอื่นทำให้
เด็กพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของตน ดังนั้นการเล่นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กวัยนี้

เมื่อแบ่งตามสถานที่แล้วสามารถแบ่งการเล่นได้ 2 ประเภทคือ การเล่นในร่ม และการ
เล่นในสนาม

1. การเล่นในร่ม

การจัดการเล่นในร่มควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ที่ว่าง ควรมีที่ว่างพอสมควร
2. วัสดุอุปกรณ์ที่พบเห็นบ่อย ๆ สำหรับชั้นอนุบาลคือ
 - ภาพฉนวน หรือภาพติดต่อ
 - วัสดุอุปกรณ์สำหรับการเล่นละคร
 - อุปกรณ์สำหรับการเล่นเกมส์
 - เครื่องครัว ฯลฯ

2. การเล่นกลางแจ้ง

การจัดการเล่นกลางแจ้งควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ที่ว่าง สนามเด็กเล่นจะต้องกว้าง น่าเล่น และปลอดภัย
2. อุปกรณ์การเล่นในสนามหรือเครื่องเล่นสนาม

เครื่องเล่นสนามสำหรับเด็กอนุบาล มีดังนี้²⁸

1. เครื่องเล่นสนามที่ทำให้กลิ้งเนื้อใหญ่ ได้แก่

โครงไต่	ชิงช้า
ไม้สไลด์	ราวโหน
กระดานไต่	กระดานหก
กระดานกระโดด	บันไดเชือก
จักรยานสามล้อ	รถลาก
ลูกบอลและถุงเท้า	บล็อกชนิดใหญ่
ถุงแขวน	เครื่องใช้ขนาดเล็ก (จอบ เสียม ฯลฯ)
ม้าหมุน	บาร์โหน เป็นต้น
2. เครื่องเล่นเลียนแบบ ได้แก่
 - บ้านสมมุติ
 - กระโจม
 - ฯลฯ
3. เครื่องเล่นแบบล้อเลื่อน ได้แก่
 - จักรยาน, รถลาก, รถไถ, เรือล้อ, ม้าโยก
4. เครื่องเล่นแบบสร้างสรรค์ ได้แก่
 - ต่อท่อนไม้
 - ปั้นทราย
 - ฯลฯ

เกี่ยวกับอุปกรณ์การเล่นในสนามหรือเครื่องเล่นสนามนี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า อุปกรณ์การเล่นในสนาม อาทิเช่น ไม้สไลด์ ชิงช้า ไม้กระดก มีขนาดดังนี้²⁹

1. ไม้สไลด์ มีขนาดความสูงประมาณ 150 เซนติเมตร ยาวประมาณ 250 เซนติเมตร
2. ชิงช้า มีขนาดความสูงประมาณ 250 เซนติเมตร และที่นั่งสูงจากพื้นประมาณ 30

เซนติเมตร

²⁸ ภรณ์ วีระวัฒน์, “เครื่องเล่นสนามของเด็กอนุบาล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง, 2522), 118-119.

²⁹ เรืองเดียวกัน, 121.

ข้อควรคำนึงเกี่ยวกับเครื่องเล่นสกาย

1. เครื่องเล่นสกายควรติดตั้งรอบสนามเล่น เพื่อป้องกันการดูแลและการเล่นของเด็ก
2. เครื่องเล่นสกายแต่ละชิ้น ควรติดตั้งห่างกันพอสมควร เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ
3. การติดตั้งต้องมั่นคงปลอดภัยและรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ
4. เครื่องเล่นสกายที่เด็กปีนป่าย ต้องมีทราวย แกลบ หรือซี่เลือยรองไว้ข้างใต้เสมอ เพื่อป้องกันการเจ็บตัวในกรณีที่เด็กปีนป่ายพลาดตกลงมา

เครื่องเล่นที่ดีสำหรับเด็ก

1. ควรเป็นเครื่องเล่นที่บริหารกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกาย
2. ควรเป็นเครื่องเล่นที่เหมาะสมกับวัยและระดับพัฒนาการของเด็ก
3. ควรเป็นเครื่องเล่นที่กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
4. ควรเป็นเครื่องเล่นที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ความสามัคคีระหว่างเด็กด้วยกัน
5. ควรเป็นเครื่องเล่นที่ผลิตได้ภายในประเทศ หาซื้อได้สะดวกมีจำหน่ายแพร่หลาย ราคาย่อมเยา
6. ควรเป็นเครื่องเล่นที่ปลอดภัยและไม่เป็นพิษเป็นภัย

ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการเล่น

1. **การเล่นเป็นการระบายพลังงานที่เหลือ** เนื่องจากในวัยเด็ก เด็กไม่ต้องคิดในเรื่องต่าง ๆ มาก ไม่ต้องวิตกกังวลในเรื่องการงาน เด็กจึงมีพลังเหลืออยู่มาก ดังนั้นการเล่นจึงเป็นการระบายพลังงานที่เหลืออยู่ในตัวเด็กให้เป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อเด็กจะได้เจริญเติบโตต่อไป

2. **การเล่นเป็นการหาความสนุกเพลิดเพลิน** เด็ก ๆ มักจะมีชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ด้วยการ เล่น อย่างสนุกสนาน การเล่นจึงเป็นการพักผ่อนหย่อนใจของเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกเบิกบาน ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยเท่ากับการทำงาน ถึงแม้จะต้องออกแรงเหมือน ๆ กัน

3. **การเล่นเป็นการเลียนแบบบรรพบุรุษ** เด็กมักจะเล่นอะไรตามอย่างพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ที่เด็กเคยเห็นมา อาทิเช่น เด็กผู้หญิงชอบเล่นตุ๊กตาหรือหูกข้าว ทั้งนี้เพราะเห็นแม่หรือผู้หญิงชอบเลี้ยงเด็กและหูกข้าว ซึ่งเป็นประเพณีการเตรียมกิจกรรมสำหรับอนาคต

4. **การเล่นเป็นการชดใช้สิ่งที่ขาด** เด็กบางคนไม่สมหวังในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็แสดงออกโดยการ เล่น เช่น เด็กผู้หญิงบางคนอยากมีน้องอู๋ แต่ไม่มี ก็จะหาตุ๊กตามาเล่นสมมติเป็นน้อง เอามาอู๋ อาบน้ำ ป้อนข้าว ฯลฯ ส่วนเด็กผู้ชายบางคนอยากเป็นนายทหารแต่ตัวเองเป็นไม่ได้ ก็จะสมมติให้ตุ๊กตาเป็นพลทหารตัวเองทำหน้าที่บังคับบัญชาออกคำสั่งตามอย่างทหาร

การดูแลรักษาของเล่น

ของเล่นนั้นมีความสำคัญสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนมาก เพราะเด็กในวัยนี้โดยปกติแล้วจะเรียนรู้จากการเล่นเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการดูแลรักษาของเล่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น

หลักการดูแลรักษาของเล่นพอสังเขป ดังนี้

1. หมั่นคอยดูแลการเล่นของเด็กให้อยู่ในระเบียบ คอยแนะนำให้เด็กรู้จักเก็บของเล่นให้เข้าที่ ในขณะที่เดียวกันอะไรที่หายไปต้องหาให้พบ ซึ่งบางที่เราไม่สามารถหาของทุกอย่างให้ครบทุกชิ้นได้ แต่สิ่งสำคัญก็คือ เราได้กระตุ้นเด็กให้รักของพอที่จะสามารถดูแลด้วยตนเองได้เพียงใด

2. ที่เก็บของเล่นอาจเป็นกล่องไม่มีฝาปิด-เปิด เพื่อเด็กจะได้หยิบฉวยได้ทันทีเมื่อต้องการใช้ และง่ายต่อการเก็บ หรืออาจเป็นห้องขนาดเล็ก หรือแล้วแต่จะกำหนดขึ้นตามพื้นที่ บางที่อาจใช้กระดานแล้วเอาตะปูตอกสำหรับแขวนของเล่น หรือใช้กล่องไม้ทำเป็นชั้นสำหรับวางของ

3. ของเล่นที่ชำรุดควรแยกเอาไว้ต่างหาก แล้วหาเวลาที่จะช่วยแซมให้เรียบร้อย โดยพยายามให้เด็กได้เข้ามามีส่วนช่วยในการซ่อมแซมนั้น ๆ ด้วยเพราะฉะนั้นเราควรจะเตรียมสิ่งจำเป็นสำหรับการซ่อมแซมให้พร้อม อาทิเช่น กาว เทปใส เข็ม ด้าย เป็นต้น

การศึกษาการออกแบบและการวางผังศูนย์เด็กปฐมวัย

การพิจารณาที่ตั้งของโครงการ

ในการกำหนดบริเวณที่ตั้งของโครงการศูนย์เด็กปฐมวัยนั้น ควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้ คือ

1. ควรเป็นชุมชนพักอาศัยที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งในปัจจุบันกระจายออกไปตามชานเมือง และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวในอนาคต

2. ควรเป็นชุมชนชั้นกลาง ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาระดับอนุบาลและให้การสนับสนุนได้ กล่าวคือควรเป็นชุมชนซึ่งประกอบด้วยบุคคลในระดับรายได้ปานกลางประมาณ 4,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน

3. ควรเป็นชุมชนขนาดหมู่บ้าน คือประกอบด้วยผู้อาศัยประมาณ 300–500 ครอบครัว

4. ไม่มีสถานศึกษาระดับอนุบาลในรัศมี 400 เมตร โดยรอบหมู่บ้าน หรือมีแต่บริการไม่พอหรือไม่ได้มาตรฐาน

5. มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันผ่านกลางเมืองได้สะดวกพอสมควร

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวกับโครงการ

ปัญหาที่สำคัญของการวางพื้นฐานการศึกษาของเด็กในระดับอนุบาลนี้ก็คือ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนซึ่งแตกต่างกัน อันมีผลต่อเนื่องถึงคุณภาพของการศึกษาในชั้นต่อไปคือระดับประถมศึกษา จากการวิจัยของฝ่ายวิชาการกรมสามัญศึกษา ได้พบว่าคุณภาพของการศึกษาในระดับประถมศึกษาโดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเทียบกับหลักสูตรปี 2511) นั้น สัมพันธ์กับองค์ประกอบหลายอย่าง คือ

1. การบริหารในโรงเรียน

- จำนวนเวลาเรียนของเด็ก ถ้าเด็กมีเวลาเรียนน้อย คุณภาพในการศึกษาย่อมด้อยกว่าเด็กที่มีเวลาเรียนมากกว่า
- การขาดอุปกรณ์การศึกษาที่เหมาะสมและมีกิจกรรมมากมายเกินความสามารถและความต้องการของเด็ก
- การขาดครูที่เหมาะสม คือ ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักจิตวิทยาเด็ก มีบุคลิกภาพที่ดี รักเด็ก และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก
- การขาดความเอาใจใส่ และกำลังใจจากผู้บริหารในระดับสูง ๆ

2. การบริหารและความร่วมมือของชุมชน

- การกวดขันดูแลเด็ก คนในระดับรายได้ปานกลาง อาทิเช่น พ่อค้า นักวิชาการ มีความเอาใจใส่ต่อเด็กมากกว่าคนในระดับอื่น ๆ เด็กจึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง
- การบริการของโรงเรียน เช่น การพาไปทัศนศึกษา การบริหารด้านสังคมและจิตวิทยาแก่เด็ก ตลอดจนการให้ความหวังแก่เด็ก จะทำให้คุณภาพในการศึกษาดีขึ้น

3. อาคารสถานที่

- ความสะอาดและน่าอยู่ จะช่วยจูงใจให้เด็กขยันมาเรียนมากขึ้น
- การมีสนามเด็กเล่นที่กว้างขวางสวยงาม จะทำให้เด็กมีความต้องการที่จะมาใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ

4. การสอนและการวัดผล

- วิธีการสอนจากครูที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์ในการสอน ตลอดจนมีความตั้งใจในการสอน จะทำให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์สูง
- หลักสูตรที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก จะช่วยให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจได้ตามลำดับขั้นตอนถูกต้อง
- การวัดผลโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ทำให้เด็กเกิดความลังเลและสงสัย

5. ตัวเด็กเอง

- ความไม่เข้าใจของเด็กต่อสิ่งต่าง ๆ
- การขาดกำลังใจ ขาดความดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ และครู
- การขาดแคลนแบบเรียน ตลอดจนอุปกรณ์ในการศึกษา
- ความไม่พร้อมและการขาดพื้นฐานที่ดีพอก่อนวัยเรียน

6. อื่น ๆ

- ความบกพร่องต่าง ๆ ในด้านอื่น ๆ

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวเด็กเอง มีส่วนสำคัญที่สุดในการศึกษาภาคบังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความไม่พร้อมและพื้นฐานที่ไม่ดีมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และจากการสำรวจเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับเด็กเล็กเมื่อปี 2516 ของกองวางแผนกำลังคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็ได้แสดงถึงความสามารถของเด็กในระดับอายุ 3 – 6 ขวบ ในกลุ่มชุมชนที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน ผลปรากฏว่าเด็กที่อยู่ในชุมชนระดับรายได้ปานกลาง มีความสามารถและพร้อมที่จะได้รับการวางพื้นฐานที่ดีกว่าเด็กในระดับรายได้ต่ำ

นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาชั้นอนุบาลของเด็ก 1 คนต่อ 1 วัน ในโรงเรียนอนุบาลของเอกชนและรัฐบาลซึ่งแตกต่างกัน ทำให้คุณภาพของการศึกษาของเด็กแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้สูงได้รับการศึกษาจากโรงเรียนอนุบาลของเอกชน อาจจะได้รับบริการจากโรงเรียนพิเศษกว่า จึงทำให้คุณภาพของการศึกษาดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ด้วยเหตุนี้จึงได้ปรับค่าใช้จ่ายของศูนย์เด็กปฐมวัย เพื่อให้มีมาตรฐานที่ดีเทียบเท่าโรงเรียนอนุบาลของเอกชน แต่เสียค่าใช้จ่ายเท่ากับโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาล กล่าวคือ ศูนย์เด็กปฐมวัยอยู่ในชุมชน เพราะฉะนั้นค่าใช้จ่ายด้านพาหนะก็ไม่จำเป็น เพราะมีรถมีบริการ 400 เมตร ซึ่งผู้ปกครองอาจเดินมาส่งได้

ในการที่บริการเด็กในชุมชน ดังนั้น เครื่องแบบก็อาจจะไม่จำเป็นเพราะเด็กยังเล็กอยู่และเสื้อผ้าที่ใส่อยู่ก็มีพออยู่แล้ว ถ้าใส่เครื่องแบบก็จะเปลืองค่าใช้จ่าย ตลอดจนเด็กในวัยนี้กำลังมีการเปลี่ยนแปลง การที่จะทิ้งเสื้อผ้าที่ใส่อยู่กับบ้านมาใส่เครื่องแบบเป็นทอม ๆ ทำให้เสื้อผ้าเหล่านั้นไม่ได้ถูกใช้ให้คุ้ม เพราะเด็กอาจจะโตและใส่ไม่ได้แล้วต้องเก็บทิ้งที่ซื้อมาได้ไม่เท่าไร

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารศูนย์

โครงสร้างที่เลือกใช้ในศูนย์เด็กปฐมวัย ใช้ระบบเสาและคาน ซึ่งเป็นระบบที่ง่าย ธรรมดา และใช้ประโยชน์ได้ดี ประหยัดกว่าการใช้ระบบที่ใช้เสาหล่อแยกผนัง ซึ่งจะเพิ่มรายจ่าย ในการก่อสร้างเป็นเท่าตัว และโครงสร้างไม่เข้ากับสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปโดยรอบ ซึ่งเป็นที่พึง อาศัย

เนื่องจากศูนย์เด็กปฐมวัยมีหน้าที่ประการหนึ่งคือ การให้การศึกษาแก่เด็ก ดังนั้น จึง ควรคำนึงถึงระบบเสียง เพราะถ้าระบบเสียงไม่ถูกต้องแล้ว ภายในห้องของเด็กซึ่งใช้ทำกิจกรรม ต่าง ๆ นั้น จะเกิดเสียงดังอยู่ตลอดเวลา เพราะเด็กชอบเล่นทำให้เกิดเสียงได้ดีที่สุด³⁰ ด้วยเหตุนี้ จึงใช้วัสดุเพดานและผนัง ที่ช่วยในการดูดเสียงและการใช้ฝ้าเพดานเอียง จะช่วยไม่ให้เกิดการ สะท้อนของเสียงได้บ้าง

การยกเพดานสูงทำให้การกระจายของเสียงถี่สม่ำเสมอ ไม่เกิดการสะท้อนกลับ ไป กลับมา อันจะเกิดเป็นปัญหาในการสอนเด็กออกเสียง

1. เกี่ยวกับตัวอาคารนั้น แบ่งตามลักษณะของหน่วยงานได้อาคารใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ

- อาคารบริหาร
- อาคารกิจกรรม
- อาคารบริการ เชื่อมความสัมพันธ์จากห้องโถงของอาคารโดยทางเดิน สนามเด็ก

เล่นมีที่ล้อมรอบ ซึ่งเป็นการจำกัดเขตของสนามเพื่อการควบคุมเด็กได้สะดวก การเล่นระดับที่เกิด จากความสัมพันธ์ของส่วนใช้สอยต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการติดต่อ

2. เกี่ยวกับการบริการ ติดต่อและพาหนะ การเดินทางติดต่อระหว่างบุคคลภายนอก ศูนย์กับศูนย์เด็กปฐมวัยนั้น ซึ่งเมื่อโครงการกำหนดรัศมีครอบคลุมของศูนย์ให้อยู่ภายในระยะ 400 เมตรแล้ว พาหนะส่วนใหญ่คือทางเท้า อาจมีรถยนต์บ้าง ทางเข้าศูนย์อยู่ทางทิศตะวันออก ทางเข้าใหญ่ของศูนย์ก็จัดสำหรับจอดรถ Off Street สำหรับแะรับ – ส่งด้วย

3. ด้านการบริการสาธารณูปโภค

- เกี่ยวกับระบบไฟฟ้ามีอุปกรณ์พร้อมในห้องอุปกรณ์
- ระบบน้ำใช้และระบบกำจัดน้ำโสโครกใช้แบบเดียวกับการสาธารณูปโภคของ

เคหะชุมชน มีห้องเครื่องอยู่ในบริเวณที่จำเป็น

³⁰ สิริรัตน์ รัชตะวรรณ, “การออกแบบตกแต่งภายในสถานรับเลี้ยงเด็กและเนน่านมารดา,” 111.

4. ด้านการแก้ปัญหาอุบัติเหตุ การป้องกันสิ่งที่จะเกิดอันตรายต่าง ๆ ใช้สีและรูปภาพประกอบเพื่อเด็กจะได้เข้าใจว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้อันตราย รวมทั้งการทำราวระเบียงทางเดินทั้งทางลาดและทางตรงตามขนาดสัดส่วนของผู้ใช้

5. เกี่ยวกับการควบคุมทางด้านความปลอดภัยของเด็ก

สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่ต้องคำนึงถึง เพราะเด็กชอบเคลื่อนไหวทุกขณะตลอดเวลา ประกอบกับความไร้เดียงสาของเด็ก ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายกับเด็กได้ง่าย ดังนั้น ทางออกที่เด็กจะออกจากศูนย์มีทางเข้าออกทางเดียว ซึ่งต้องผ่านผู้ดูแลก่อนถึงจะออกมานอกศูนย์ได้

นอกจากนี้การใช้ธรรมชาติช่วยในการปิดกั้น คือ ปลูกพุ่มไม้เป็นแนวตามรั้วกัน จะช่วยได้มากเพราะทำให้เด็กเพลิดเพลินกับธรรมชาติได้

ลักษณะของตัวอาคารกับความสัมพันธ์ของหน่วยงานมีผลต่อการแบ่งเนื้อที่ภายในอาคาร ดังนี้

หน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง 6 ฝ่าย ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ในแต่ละฝ่ายยังแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ อีก และมีการติดต่อกันทุกวัน ในการออกแบบนี้จัดให้ส่วนโถงพักคอยของฝ่ายต่าง ๆ เป็นตัวเชื่อมระหว่างกัน และมีทางเดินติดต่อกันได้โดยตลอด สำหรับเนื้อที่ของด้านหน้าที่ติดถนนตรงทางเข้าใหญ่ มีการติดต่อกับบุคคลภายนอกมาก ดังนั้น จึงยกหน่วยงานขึ้นกันติดต่อกันโดยทางบันไดชั้นบนของหน่วยงานที่ยกขึ้นกันนี้นั้น เป็นหน่วยงานที่มีผู้มาติดต่อไม่มากนัก คือ ฝ่ายบริหารและฝ่ายปรึกษาแนะนำ ส่วนชั้นล่างของหน่วยงานดังกล่าวนี้ คือ ฝ่ายสุขภาพ – อนามัย และฝ่ายธุรการ ซึ่งมีผู้มาติดต่อเป็นประจำและมีจำนวนมาก เพราะเป็นหน่วยงานที่ติดต่อกับเด็กโดยตรง

ทางเข้าเปิดโล่งโดยใช้กระจกใสช่วยเชื่อมต่อ Space ภายในและภายนอกติดต่อกัน โดย Space ชั้นบนและชั้นล่างเชื่อมต่อกันทาง Open – Well ตรงส่วนพักคอยของทั้งสองชั้น

อาคารกิจกรรมเป็นหน่วยงานฝ่ายกิจกรรม – อนุบาล ซึ่งมีกิจกรรมที่ยกขึ้นได้ คือ ชั้นบนเป็นห้องเรียน, นอน, ห้องดนตรี, ห้องน้ำ – ส้วม ส่วนชั้นล่างเป็นบริเวณสำหรับเล่นกิจกรรมทั้งกิจกรรมกลางแจ้ง และในร่ม คือมีพื้นที่ของชั้นบนเป็นหลังคาคลุมกันแดดและฝน แต่ไม่มีผนังเปิดเชื่อมต่อกับบริเวณที่เป็นสนามเด็กเล่น การแยกอาคารเป็นส่วน ๆ ก่อให้เกิดความเป็นส่วนตัวและการที่ยกขึ้นกันนั้นก็เป็นการเล่นสนทนุนให้เกิดลักษณะของทางเดินติดต่อที่สนุกสนานกว่าทางเดินในระดับเดียวโดยตลอดทั้งเป็นการแบ่งหน่วยงานใหญ่ ๆ อย่างชัดเจนด้วย

แนวการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์ปฐมวัย

เนื่องจากศูนย์เด็กปฐมวัยเป็นสถานที่ ๆ จัดไว้สำหรับเด็ก ดังนั้นในการออกแบบในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กนั้น จึงออกแบบเพื่อสนองถึงประโยชน์ใช้สอยของเด็กเป็นส่วนใหญ่ และนอกจากนี้ก็ต้องคำนึงถึงการใช้สอยของแต่ละหน่วยงานด้วย ซึ่งแบ่งหน่วยงานออกเป็น 6 หน่วย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายธุรการ ฝ่ายกิจกรรม-อนุบาล ฝ่ายสุขภาพ-อนามัย ฝ่ายปรึกษา-แนะนำ และฝ่ายบริการ (รายละเอียดมีอยู่ในบทที่ 3)

การไปสู่ศูนย์เด็กปฐมวัย เมื่อเข้าทางเข้าหลัก (MAIN ENTRANCE) แล้วก็จะสู่โถงโถงพักคอย บริเวณพักคอยนี้สามารถไปยังส่วนอื่น ๆ ได้อีก คือ ไปยังฝ่ายธุรการ ฝ่ายกิจกรรม อนุบาล ฝ่ายสุขภาพ – อนามัย ฝ่ายปรึกษาแนะนำ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายบริการ

การใช้เฟอร์นิเจอร์ในส่วนนี้ ใช้เป็น 2 ขนาด คือ ขนาดของผู้ใหญ่ และขนาดของเด็กของผู้ใหญ่เป็นเก้าอี้ลอยตัว และโซฟาจัดเข้าชุด ส่วนเก้าอี้ของเด็กก็จัดเข้ากลุ่มยึดติดกับพื้น เป็นที่ ๆ เด็กใช้นั่งพักคอยเวลารับยา หรือตรวจสุขภาพ

ส่วนนี้ใช้สีออกไปทางโทษสีเขียว พื้นใช้กระเบื้องยาง ผนังบางส่วนใช้การเพนท์เข้าช่วยให้เกิดความน่าสนใจ และสนุกสนานสำหรับเด็ก

ส่วนผนังที่ติดด้านหน้าใช้กระจกสีชา และสามารถมองเห็นการจัดสวนหย่อมข้างนอกได้ เพดานใช้ลูมิเนียมแบบที่ – บาร์ ตีตาราง กรุแผ่นอลูมิเนียมและใส่ไฟหลอดหลอดอวเรสเซนส์ในบางส่วนเป็นช่วง ๆ

ส่วนธุรการ อยู่ตรงกันข้ามกับบริเวณพักคอย ด้านขวามือจัดเคาน์เตอร์แบบสองชั้น ใช้อิฐก่อฉาบปูนแล้วเพนท์สีเป็นรูปวิวเป็นบ้าน ส่วนเหนือเคาน์เตอร์ใช้กระจกกัน แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงล่างติดกับเคาน์เตอร์ แบ่งเป็นช่องสำหรับติดต่อ

ภายในส่วนธุรการ จัดโต๊ะทำงานสำหรับพนักงานในฝ่ายงาน มีห้องเก็บเอกสารต่างหาก เมื่อความสะดวกในการค้นหาเอกสาร พื้นเพดานใช้แบบเดียวกับบริเวณพักคอย เก้าอี้ของส่วนธุรการใช้หุ้มด้วยหนังเทียมสีเหลืองอ่อน

ฝ่ายสุขภาพอนามัย แบ่งเป็นห้องปฐมพยาบาล ห้องตรวจโรค ห้องทันตกรรม ห้องจ่ายยา ห้องเก็บยา และห้องน้ำ การใช้สีของฝ่ายนี้ใช้สีโทนเย็นออกไปทางสีเขียวออกฟ้าอ่อน

ห้องปฐมพยาบาล มีเตียงสำหรับปฐมพยาบาล มีตู้เดี่ยว ซึ่งฝังอ่างล้างมือ เหนือตู้เดี่ยวก็เป็นตู้แขวนสำหรับเก็บยาและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฐมพยาบาล จัดโต๊ะและเก้าอี้ 1 ชุด สำหรับนางพยาบาลซึ่งประจำอยู่ในห้องปฐมพยาบาลนี้และที่ขาดไม่ได้ก็คือเตียงนอนเด็ก

ห้องตรวจโรค ซึ่งเป็นห้องที่แพทย์ใช้ตรวจร่างกายวัดส่วนสูง ชั่งน้ำหนักเด็ก เพื่อรายงานในบันทึกการเจริญเติบโตของเด็ก ซึ่งการตรวจเด็กนี้แพทย์จะใช้วิธีการพูดคุยหรือในลักษณะของการเล่น คือ การตรวจโดยที่เด็กไม่รู้ตัว ดังนั้น ลักษณะการตกแต่งของห้องนี้จึงใหญ่ที่คำนึงถึง คือ ไม่ให้เด็กมีความรู้สึกกลัวโดยการใช้เฟอร์นิเจอร์ที่ดัดแปลงมาจากอุปกรณ์เครื่องเล่นของเด็ก ผืนที่เป็นที่ว่าง ถ้าใช้การเพนท์ รูปการเป็นเรื่องราวที่ชักจูงให้เด็กอยากที่จะเข้าไปในห้องนั้น จัดที่สำหรับวางตุ๊กตา และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการตรวจ

ห้องทันตกรรม เป็นห้องที่มีการรักษาเกี่ยวกับสุขภาพฟันของเด็ก ซึ่งในวัยเด็กนี้ส่วนมากจะมีปัญหาเกี่ยวกับฟันผุ เพราะวัยนี้ชอบรับประทานอาหารหวาน และลูกกวาด ลูกอม การจัดห้องนี้ก็ใช้แนวเดียวกับการตกแต่งห้องตรวจโรค

ส่วนจ่ายยาสำหรับจ่ายยาเด็กนั้น จัดเคาน์เตอร์ที่มีขนาดเล็ก คือ สูงประมาณ 86 เซนติเมตร เพื่อเด็กจะได้รับยาด้วยตัวเองได้ ด้านข้างของห้องจ่ายยานี้เป็นส่วนเก็บยา ซึ่งจัดให้เภสัชกรประจำอยู่ เพื่อจัดยาตามที่แพทย์สั่งให้เด็ก โดยผ่านผู้จ่ายยา ห้องเก็บยานี้ไม่มีการปฐยาแต่อย่างใด เด็กไม่สามารถเข้าห้องนี้ได้ ฟันปูด้วยกระเบื้องยาง

ฝ่ายปรึกษาแนะนำ มารดาและสตรีมีครรภ์ ซึ่งลักษณะของการบริการโดยมีบิดามารดา มาติดต่อด้วยตนเองที่ศูนย์ฯ แจ้งปัญหาของตนเอง หรือของเด็กที่หน่วยติดต่อ สอบถามเจ้าหน้าที่จะทำบัตร และทำแฟ้มประวัติผู้ปกครองและผู้ป่วยจะพบกับนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักสุศึกษา โภชนาการ คนใดคนหนึ่ง เพื่อซักถามประวัติ อาการ และความเป็นมาของปัญหา แล้วจะนัดหมายอีก 1 สัปดาห์ต่อมา เพื่อหาข้อมูลและสาเหตุของปัญหา แล้วจะนัดหมายอีกวันต่อมา เพื่อหาข้อมูลและสาเหตุของปัญหา หลังจากศึกษาข้อมูลได้แล้ว ทั้งนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ก็จะนำผลที่ได้มาประมวลเข้าด้วยกัน เพื่อวินิจฉัยโรค และวางแผนการรักษาต่อไป

จากการให้บริการดังกล่าวข้างบนนี้ จึงจัดเป็นห้องของนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักสุศึกษา โภชนาการ เป็นสัดส่วนแยกจากกัน และมีห้องสำหรับปรึกษาแนะนำ ซึ่งเป็นที่สำหรับประมวลหาข้อมูลและสาเหตุของปัญหา วินิจฉัยโรค และวางแผน มีส่วนพักคอยแยกออกจากบริเวณพักคอยใหญ่ การใช้สีในส่วนนี้ใช้สีอ่อนเย็นตา เพื่อให้เกิดความสบายใจโดยใช้สีพื้นเป็นสีหลัก เฟอร์นิเจอร์ก็เป็นแบบเรียบง่าย

ฝ่ายบริหาร ซึ่งประกอบด้วยห้องหัวหน้าศูนย์ฯ ห้องรองหัวหน้าศูนย์ฯ ห้องเลขาศูนย์ฯ และห้องประชุม มีมุมเตรียมเครื่องดื่ม ห้องต่าง ๆ ของฝ่ายนี้แยกเป็นส่วนสัดส่วนสำหรับแต่ละบุคคล การตกแต่งและเฟอร์นิเจอร์จัดแบบลักษณะของ Office

ฝ่ายบริการ เมื่อเข้ามาทางสำหรับฝ่ายบริการ ก็จะเข้าสู่โถง จะมีส่วนซีคของและเก็บของไปยังครัว ห้องอาหาร เจ้าพนักงาน ชักรีด ห้องแม่บ้าน ผู้ช่วยแม่บ้าน และห้องสำหรับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ห้องครัว ห้องนี้พื้นปูด้วยกระเบื้องเคลือบ เป็นวัสดุทนไฟ และทำความสะอาดง่าย ประตูใ้แสงลวดเพื่อป้องกันแมลง และหนู บานประตูตอนล่างสูงจากพื้นประมาณ 60 เซนติเมตร ปิดด้วยโลหะเพื่อให้ใช้ได้ทนทาน มีที่เก็บอาหารสดและแห้งที่นำมาใช้ประกอบอาหาร เก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย (มีรายละเอียดในภาคเอกสารบทที่ 3 ในหัวข้อหลักการออกแบบตกแต่งภายในศูนย์เด็กปฐมวัย)

ส่วนห้องพักของแม่บ้านและผู้ช่วยแม่บ้านนั้น จัดอยู่ส่วนบนของอาคาร ฝ่ายบริการซึ่งจัดไว้ให้เป็นห้องนอนคู่ ห้องแม่บ้านประกอบด้วย ห้องนอน ห้องครัว ทำอาหาร ส่วนรับประทานอาหาร และห้องน้ำเป็นสัดส่วน ส่วนห้องพักรักษาความปลอดภัย จัดไว้ติดกับทางเข้าของฝ่ายบริการ เพื่อความสะดวกในการทำหน้าที่

ฝ่ายกิจกรรมอนุบาล ซึ่งประกอบด้วย

1. กิจกรรมภายใน

ห้องเรียน – ห้องนอน

ห้องอาบน้ำ – ส้วม

2. กิจกรรมภายนอก

ห้องกิจกรรม

ดนตรี

ส่วนเล่นนิทาน

ห้องสมุด

ห้องอาหาร

ห้องพักรู

สนามเด็กเล่น (ในร่ม – กลางแจ้ง)

การจัดห้องเรียนจัดให้สามารถเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยได้หลายกิจกรรม แต่ในศูนย์เด็กนี้ห้องเรียนและห้องนอนแยกเป็นสัดส่วน โดยที่แยกจากกันโดยใช้ไม้ฉลุลเป็นรูปต้นไม้ และมีตู้สำหรับเก็บของส่วนตัวของเด็กอนุบาล ห้องเรียนเป็นห้องกว้างภายในห้องเรียนมีตู้เก็บของส่วนตัวสำหรับเด็กอนุบาล สูง 1 เมตร กว้าง 30 ซม. ยาว 41 ซม. เป็นรูปสี่เหลี่ยมตามรูปลอยตัวที่เขียนไว้ นอกจากนี้ ภายในห้องเรียนมีตู้เก็บอุปกรณ์การสอนและของเล่นด้วย

กระดานดำทำด้วยวัสดุที่ทนทาน ผิวเรียบไม่มีรอยแตกร้าว ใช้ทาสีเขียวใบไม้แก่ปนสีดำ ซึ่งให้ผลดี มีความชัดเจนมากกว่าสีดำ ภายในห้องติดไฟ บอร์ดติดภาพในห้องเรียนมีไว้สำหรับติดรูปภาพต่าง ๆ

ส่วนของครูที่เลี้ยงประกอบด้วยโต๊ะพร้อมเก้าอี้ 2 ชุด และตู้เตี้ยสำหรับเก็บอุปกรณ์ของครู

พื้นห้องเรียนใช้วัสดุที่ทำความสะอาดได้ง่าย คือ ปูด้วยกระเบื้องยางเพราะมีความนุ่มสามารถเก็บเสียงได้พอสมควร สะอาดเรียบ มีสีหลายสี เพราะเด็กจะทำความสกปรกมาจากข้างนอก แม้จะให้ถอดรองเท้าแล้วก็ตาม ซึ่งจากการที่ต้องรักษาพื้นห้องนี้จึงมีชั้นวางรองเท้าแล้วก็ตาม ซึ่งจากการที่ต้องรักษาพื้นห้องนี้จึงมีชั้นวางรองเท้าเอาไว้ ทำเป็นตู้เตี้ยแบ่งเป็นช่อง ๆ จัดไว้ที่หน้าห้องเรียน เพื่อความสะดวกในการที่เด็กจะถอดรองเท้าเก็บ

การระบายอากาศจัดให้มีหน้าต่างบานเกร็ด การให้สีห้องเรียนใช้ทาสีอ่อน คือ สีฟ้าไม่เป็นมัน ส่วนล่างสุดของผนังห้องด้านในสูงจากพื้นถึง 80 เซนติเมตร ทาสีเดียวกัน แต่ใช้สีที่เข้มกว่า และใช้สีอื่นตัดเส้นนิดหน่อย

ห้องนอนจัดไว้เป็นสัดส่วน แยกจากห้องเรียนตั้งอยู่ใกล้กัน เป็นห้องที่อากาศถ่ายเทได้ดี ผนังด้านหน้าเพนท์เป็นรูปสัตว์ในนิทาน มีต้นไม้ใช้สีเข้มเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้สีร้อนเข้ามาช่วยเพียงเล็กน้อย จัดให้เด็กนอนบนเตียง ซึ่งมีขนาด 60 – 130 – 20 เซนติเมตร ภายในห้องนอนติดพัดลมไฟฟ้า เพื่อช่วยในการหมุนเวียนของอากาศ

ห้องน้ำ – ส้วม อยู่ใกล้กับทางเข้าห้องเรียนและห้องนอน โถส้วมใช้ขนาดของเด็ก โถส้วมไม่ควรสูงเกิน 25 เซนติเมตร อ่างล้างมือสูง 60 เซนติเมตร ห้องน้ำไม่ได้แยกหญิงชาย แต่ประตูเข้าส้วมติดประตูแบบล็อกไม่ได้ เพื่อกันเด็กติดอยู่ในห้องน้ำ ส่วนอาบน้ำทำเป็นอ่างขังน้ำ เพื่อให้เด็กตักตัวเอง ปูด้วยกระเบื้องโมเสค ผนังใช้กระเบื้องโมเสคเช่นเดียวกัน

ส่วนแต่งตัว จัดไว้สำหรับให้เด็กแต่งตัวหลังจากอาบน้ำอยู่ใกล้กับส่วนอาบน้ำ มีเฟอร์นิเจอร์เป็นโต๊ะแต่งตัว

ห้องดนตรี เป็นห้องสำหรับสอนดนตรีง่าย ๆ ยังไม่ให้เป็นแบบแผนให้คันทรรดับเสียงเอง เพื่อเป็นการฝึกประสาทหู มือ เสียงสูง – ต่ำ ฝึกให้เด็กร้องเพลง เคาะทำ ตบมือให้เข้าจังหวะ เด็กได้ออกกำลังกายอย่างเพลิดเพลิน เครื่องดนตรีสำหรับเด็กอยู่ในระดับง่าย เป็นจำพวก กลอง ฉิ่ง ระฆังนา ฉาบ ระฆัง ระนาด กรับพวง

ดังนั้น การออกแบบจึงจัดที่สำหรับเก็บเครื่องดนตรี ฟันปูด้วยพรมเพื่อในเวลาเด็กย่อเท้า หรือเคาะจังหวะจะไม่มีเสียงและไม่เกิดการสะท้อนของเสียง ส่วนเครื่องดนตรีที่นิยมนำมาใช้สอนเด็ก คือ PIANO และห้องนี้อาจจะใช้เป็นห้องพอนำของเล่นได้ด้วย

ห้องอาหารเด็ก การตกแต่งห้องอาหารเด็ก จัดเป็นโต๊ะหมู่เล็ก ๆ เพื่อให้คล้ายบรรยากาศของการนั่งโต๊ะที่บ้าน โต๊ะเก้าอี้ใช้สัดส่วนสำหรับเด็ก โดยเฉพาะจัดให้ปริมาณของโต๊ะและเก้าอี้เท่าจำนวนเด็ก คือ 120 ที่ ใช้โต๊ะแบบสี่เหลี่ยมพื้นผ้าและสี่เหลี่ยมคางหมูลดมุม

ผนังที่มีหน้าต่างใช้เป็นหน้าต่างบานเกล็ด ผนังที่อยู่ใต้ขอบหน้าต่างใช้สีเข้ม บุด้วยกระเบื้อง Ceramic ด้านหน้าของห้องอาหารที่มีช่องเจาะจากห้องครัวใช้เป็นที่สำหรับจ่ายอาหารติดกรอบรูป ซึ่งใส่รูปเป็นรูปที่เกี่ยวกับผัก ผลไม้ ใช้สีเหลืองเป็นหลัก เพื่อกระตุ้นให้เด็กอยากรับประทานอาหาร พื้นใช้กระเบื้อง Ceramic เพราะทนทานทำความสะอาดได้ง่าย

ส่วนเล่นในร่มเป็นส่วนโค้งได้อาคารฝ่ายกิจกรรมอนุบาล เพื่อให้มีเนื้อที่สำหรับเล่นได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ มีบริเวณสำหรับจัดตั้งเครื่องเล่นในสนาม กระบะทรายให้เด็กได้เล่นในส่วนกลางแจ้งด้วย เครื่องเล่นในสนามประกอบด้วย โคร่งไต่ ซิงช้า ไม้ลื่น ราวโทน กระดานหก นอกจากนี้ยังปลูกต้นไม้ที่ให้ร่มเงาสำหรับเด็ก (หมายเหตุมีรายละเอียดแทรกอยู่ในบทที่ 4 หัวข้อเรื่องกิจกรรมด้านการเล่น หน้า)

เนื่องจากทางเดินที่เป็น RAMP จึงมีหลังคาคลุมและมีราวกันเด็กตก ทำด้วยไม้

สถานสงเคราะห์เด็ก

การรับเด็กเข้าในสถานสงเคราะห์

เด็กที่จะนำเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์นั้น ในขั้นแรกอาจจะเป็นเด็กเร่ร่อนไม่มีที่อยู่อาศัยแล้วตำรวจนำมาส่งยังสถานสงเคราะห์ หรืออาจจะมาจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น เด็กที่ศาลตัดสิน เมื่อทางหน่วยสวัสดิภาพเด็กได้รับเด็กต่าง ๆ เหล่านี้มาแล้วก็เป็นหน้าที่ของงานทางด้านนักสังคมสงเคราะห์ที่จะทำการสอบประวัติ ออกเยี่ยมความเป็นอยู่ของสภาพที่อยู่อาศัยของเด็ก ทำการสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล ตรวจร่างกายรักษาพยาบาลตรวจจิตประสาททดสอบเชาว์ปัญญาความถนัด แล้วประชุมวินิจฉัยว่าจะมีวิธีใดที่จะช่วยเหลือเด็กเหล่านั้น อาจจะกระทำโดยการคืนผู้ปกครอง แนะนำแก้ไขให้กับครอบครัว หรือหางานให้ทำ แต่ถ้าไม่มีวิธีการอื่นที่จะช่วยเหลือได้นำเด็กเข้าสถานสงเคราะห์อันเป็นเครื่องมืออันสุดท้ายที่จะช่วยเหลือเด็กนั้น ๆ

ในกรณีที่เด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์นั้น เด็กที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ทุกคนได้มีประสบการณ์อันขมขื่นมาแล้ว ซึ่งอาจจะเนื่องจากบิดามารดาหย่าร้างกันหรือถึงแก่กรรม หรือเด็กเองประพฤติพาลเกร จนกระทั่งบิดามารดาไม่สามารถจะเลี้ยงต่อไปได้ ในกรณีที่เด็กซึ่งไม่มีบิดามารดาถูกทอดทิ้งไว้อยู่กับบุคคลอื่น ซึ่งไม่มีความรักใคร่ในตัวเลย จากสถิติของสถานสงเคราะห์เด็กบ้านราชวิถี ทำให้เรารู้ถึงสภาพและที่มาของเด็กต่าง ๆ ที่มาอยู่ในสถานสงเคราะห์ได้ดังนี้

สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

1. กำพร้าบิดามารดา	175 คน
2. ยากจน	133 คน
3. บิดามารดาเลิกร้าง	49 คน
4. บิดาถึงแก่กรรม มารดามีสามีใหม่	31 คน
5. บิดาถึงแก่กรรม มารดาเป็นโรคจิต	29 คน
6. บิดามารดาอยู่ในสถานสงเคราะห์	28 คน
7. บิดาถึงแก่กรรม มารดาอยู่ในสถานสงเคราะห์	21 คน
8. มารดาถึงแก่กรรม บิดาป่วย	21 คน
9. มารดาต้องโทษ บิดาถึงแก่กรรม	18 คน
10. บิดาอยู่ในสถานสงเคราะห์ มารดาทอดทิ้ง	17 คน
11. บิดาต้องโทษ มารดาถึงแก่กรรม	10 คน
12. มารดาถึงแก่กรรม บิดาทอดทิ้ง	9 คน
13. บิดาต้องโทษ มารดามีสามีใหม่	7 คน

การเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ของเด็กย่อมเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ กันพอจะแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. ด้วยความจำเป็น เป็นเด็กกำพร้าทั้งบิดามารดาขาดผู้อุปการะถูกทอดทิ้ง เนื่องจากความจำเป็นของบิดามารดาโดยเฉพาะ เช่น บิดามารดาป่วยต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล ติดคุก ฯลฯ

2. ด้วยการถูกบังคับโดยการใช้อำนาจตามหน้าที่ เพื่อสวัสดิภาพของเด็ก เช่น เด็กเกเรถูกตำรววจนำส่ง เด็กที่พ่อแม่ปกครองไม่ได้ เด็กที่ถูกแยกออกจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ละเลยไม่เอาใจใส่เลี้ยงดู หรือพ่อแม่มีความประพฤติ หรือประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ซึ่งบางกรณีก็จำเป็นต้องแยกเด็กจากพ่อแม่ชั่วคราว เพื่อให้โอกาสพ่อแม่ได้ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ตลอดจนท่าทีของตนที่มีต่อเด็กเสียใหม่

3. ด้วยความต้องการเครื่องมือเครื่องใช้และการฝึกอบรมจากผู้ชำนาญพิเศษ ซึ่งทางบ้านไม่สามารถจะหาได้ตามที่ต้องการ เช่น เด็กหูหนวก ตาบอด พิกการทางร่างกาย พิกการจากสมอง เช่น ปัญหาอ่อน เด็กพวกนี้ต้องได้รับความเอาใจใส่ฝึกอบรมด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ และชำนาญเป็นพิเศษ เพื่อให้เขาสามารถมาช่วยตัวเองได้ตามสภาพและเกิดความรู้สึกรากฐานใจที่ยังเป็นคนที่ไม่ไร้ความสามารถเสียทีเดียว

การบริการของสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์ให้บริการแก่เด็กดังต่อไปนี้

1. ให้การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเป็นการป้องกันมิให้เด็กกระทำผิด
2. ให้การกินอยู่หลับนอน เพื่อช่วยในการพัฒนาการเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ
3. ให้การบำบัดในเรื่องสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยนำส่งโรงพยาบาล
4. ให้บริการอบรมแก้ไขความประพฤติ ปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมเพื่อนฝูง
5. ให้การศึกษาทั้งทางด้านสามัญและอาชีวะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถความสนใจ

ของเด็ก

6. ให้บริการด้านสนทนากการให้เด็กได้เล่น เรียนรู้ทั้งการให้และการรับ
7. ให้บริการด้านสังคมแก้ปัญหาเฉพาะราย

วิธีการจัดสถานสงเคราะห์ให้เหมือนกับบรรยากาศของบ้าน

โดยธรรมชาติของเด็กแล้วย่อมมีความปรารถนาที่จะเจริญเติบโตอยู่ภายในบ้านของตนเอง ในความรักความอบอุ่นของบิดามารดา หรือญาติพี่น้อง แต่เด็กกำพร้าอาณาเถล่านั้นไม่สามารถจะมีชีวิตแบบเด็กธรรมดาเหล่านั้นได้ เรามีชีวิตอีกแบบหนึ่งที่ต้องเจริญเติบโตขึ้นในสถานสงเคราะห์เด็ก สภาพย่อมจะต้องผิดแผกแตกต่างออกไปจากบ้าน เขากินอยู่เติบโตร่วมกับใครที่ไม่ใช่พี่น้องของเขา ดังนั้นตามหลักวิชาของการจัดสถานสงเคราะห์จึงสร้างบรรยากาศให้เหมือนบ้านโดย

1. จัดบ้านพักเด็กเป็นแบบหลัง ๆ แต่ละหลังก็มีเนื้อที่อาณาเขตให้ดูเหมือนอยู่บ้าน ไม่ใช่แบบสถานสงเคราะห์
2. เด็กจัดให้อยู่ใน cottage group ซึ่งแต่ละบ้านมีพ่อและแม่บ้านคอยดูแลสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก ทั้งให้การฝึกอบรมเด็กต่าง ๆ ซึ่งพ่อบ้านและแม่บ้านทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่จริง ๆ ของเด็ก

3. ส่งเด็กออกไปเรียนภายนอก เพื่อช่วยให้เด็กมีประสบการณ์ ได้มีโอกาสเห็นโลกภายนอก พบปะกับบุคคลอื่นนอกสถานสงเคราะห์ เป็นการฝึกเด็กให้คุ้นเคยไม่อ้างว้างว่าเหวหรือไม่รู้จะทำตัวอย่างใด

4. การทำโทษเด็กโดยวิธีรุนแรงทั้งในด้านจิตใจและด้านร่างกาย เป็นการไม่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ปกติเด็กมีความคิดอยู่แล้วว่า การอยู่ในสถานสงเคราะห์แม้จะเป็นเสมือนบ้านแต่ก็ยังไม่ใช่ว่าบ้านที่แท้จริง พ่อบ้านหรือแม่บ้านก็ไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริง ซึ่งคนเรามักจะคิดเสมอว่า ถ้าหากเราทำอะไรผิดพลาด บุคคลที่ให้อภัยคือบิดามารดา พ่อแม่ว่าไม่เป็นไร แต่คนอื่นว่ามักคิดว่าแรงเสียเหลือเกิน จนแทบทนไม่ได้

5. อนุญาตให้เด็กออกไปข้างนอกสถานสงเคราะห์ได้โดยลำพัง ในเวลากลางวัน โดยไม่ต้องมีการควบคุม

6. อนุญาตให้เด็กมีเสรีภาพพอสมควรในเรื่องเกี่ยวกับตัวของเด็กเอง

พฤติกรรมของเด็กในสถานสงเคราะห์

โดยธรรมชาติเด็กควรใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว พี่น้อง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิด มีความอบอุ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสิ่งที่เด็กทุกคนต้องการเช่นนั้น แต่ทำไมเด็กบางคนจึงต้องมารวมอยู่ในสถานสงเคราะห์ สาเหตุที่เด็กจำเป็นต้องมารวมอยู่ด้วยกันในสถานที่ที่ไม่ใช่บ้านของเรา หรืออยู่ในหมู่คนแปลกหน้า ซึ่งเด็กอาจจะไม่ต้องการเลยทั้งนี้ก็เพราะว่าเด็กเหล่านี้ขาดที่พึ่งขาดครอบครัวที่จะเลี้ยงดูเขา หรืออาจจะเป็เด็กเหลือขอที่บิดามารดาไม่สามารถจะปกครองได้สรุปแล้วเด็กเหล่านั้มีสภาพเป็น

1. เด็กจรจัด
2. เด็กกำพร้า
3. เด็กเหลือขอเกินความสามารถจะเลี้ยงดูของบิดามารดา
4. เด็กอันธพาล
5. เด็กที่ศาลไม่เห็นสมควรให้อยู่กับบิดามารดา

เด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ด้วยวิธีต่าง ๆ กันดังกล่าวนั้ เด็กแต่ละคนที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ย่อมจะมีประสบการณ์ในชีวิตไม่เหมือนกัน บางคนมาจากครอบครัวที่บิดามารดาชี้เหล้าเมายา มีการทะเลาะทู่บตีหรือด่าทอกันอยู่เสมอ บางคนมาจากสภาพของครอบครัวที่บิดามารดาชี้เหล้าเมายา มีการทะเลาะทู่บตีหรือด่าทอกันอยู่เสมอ บางคนมาจากสภาพของครอบครัวที่มีการเจ็บป่วยอยู่เสมอ บางคนอาจจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะดีแต่ขาดความเพียร

และเอาใจใส่เท่าที่ควร สิ่งเหล่านี้จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กต้องมามีสภาพเป็นเด็กภายในสถานสงเคราะห์ร่วมกับคนอื่น ๆ รวมความแล้วเด็กที่มาอยู่ในสถานสงเคราะห์เป็นเด็กที่มีปัญหาติดค้างมาไม่มากนักน้อย เป็นเด็กที่ขาดสมดุลของชีวิต คือขาดครอบครัวธรรมชาติ ขาดสิ่งแวดล้อมที่เด็กพึงปรารถนา ขาดความอบอุ่นที่เขาต้องการ และขาดความมั่นคงแห่งชีวิต ในการสร้างความเจริญเติบโตของเขา เด็กจะนำเอาปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ติดตัวมาด้วย และปัญหาต่าง ๆ และพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนที่มารวมอยู่ในสถานสงเคราะห์ย่อมแตกต่างกันไป

สถานสงเคราะห์ระลึกลึกอยู่เสมอว่า การอยู่ในสถานสงเคราะห์นั้นไม่ว่าจะดีอย่างไร หรือทันสมัยขนาดใดก็ตามก็ไม่อาจทดแทนครอบครัวที่แท้จริงได้ ความรู้สึกของเด็กก็เหมือนกัน คือต้องการใช้ชีวิตในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ พี่น้อง ฉะนั้นเมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็กเหล่านั้นย่อมจะสูญเสียสิ่งที่สำคัญที่สุดหรืออาจจะพูดได้ว่าถูกตัดจากสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิต การเจริญเติบโตของเขา และสิ่งนั้นก็คือครอบครัวตามธรรมชาติ ถ้ายังเป็นระยะเวลาเมื่อเด็กยังเยาว์วัยอยู่ ครอบครัวก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น อีกประการหนึ่งเมื่อเด็กเข้ามาใช้ชีวิตปะปนกับเด็กอื่น ๆ ก็ย่อมมีการแลกเปลี่ยนและรับเอาอิทธิพลต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ในทางที่ดีหรือในทางที่ไม่ดีพฤติกรรมของเด็กที่อาจจะเห็นได้ง่าย ๆ ในกลุ่มก็คือพวกที่ชอบหาเรื่องพวกหนึ่งกับพวกที่อยู่เฉย ๆ ไม่ยอมเข้าพวกกับใคร บางพวกชี้แจงจนกระทั่งพวกที่ช่างเพื่อฝัน พวกที่มีปัญหาเล็กน้อยคือพวกที่ชอบบัสสาวะรดที่นอน พวกที่เต็มไปด้วยความหวาดกลัว ระแวง มีปัญหา เหล่านี้ของเด็กเราจะสังเกตได้ไม่ยากนัก โดยเราจะเห็นว่าจิตใจของเด็กไม่ปกติ ไร้ที่พึ่ง หรือพยายามจะสร้างปมเด่นต่าง ๆ

สถานสงเคราะห์จึงเป็นสถานที่ช่วยเหลืออุปการะเด็กที่โดยเหตุใดเหตุหนึ่ง ขาดการดูแลเลี้ยงดูที่เหมาะสม ในการที่สร้างอุปนิสัย การเจริญเติบโตของเด็กที่เขาควรได้รับ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เด็กมีจิตใจโน้มเอียงไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม “สถานสงเคราะห์เด็กคือที่ ๆ เด็กอยู่รวมกันโดยมิได้มีความสัมพันธ์กันในฐานะพี่น้องภายใต้การเลี้ยงดูของผู้ใหญ่ ซึ่งก็ไม่ใช่เกี่ยวพันกันฉันญาติเช่นกัน” สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่เป็นทั้งบ้าน โรงเรียน และองค์การสังคมสงเคราะห์

การอยู่เป็นกลุ่มของเด็กในสถานสงเคราะห์ ความสำคัญแก่เด็กมากในเมื่อเด็กที่มาจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กัน กล่าวคือ

1. เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ มีความต้องการเหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป แต่สิ่งที่เขาต้องการความช่วยเหลือก็คือสิ่งที่ทำให้เขาต้องเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์

2. สถานสงเคราะห์อาจจะช่วยเด็กได้เฉพาะบางคนซึ่งล้วนแล้วแต่สภาพของปัญหาที่เด็กติดตัวมา ในบางกรณีสถานสงเคราะห์อาจช่วยเด็กได้ดีกว่าบ้าน เช่น

2.1 เด็กบางคนที่ยังไม่อยู่ในลักษณะที่จะไปอยู่พ่อแม่บุญธรรม

2.2 เด็กที่อยู่ในวัยเรียน แต่บิดาไม่อาจส่งเสียให้ได้รับการศึกษาได้

2.3 เด็กที่มีความจำเป็นที่ต้องได้รับการควบคุมตรวจสอบ และศึกษาในด้านสติ อารมณ์ ความประพฤติเพื่อประกอบการบำบัดรักษา

ความต้องการของเด็กในสถานสงเคราะห์นั้นย่อมจะแตกต่างกันออกไป ตามโลกของเด็กต้องการ เด็กที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์นั้นขาดพ่อแม่ ครอบครัวที่ใกล้ชิด อบอุ่นของเขา บางคนไม่มีญาติพี่น้องเลย ฉะนั้นผู้ดูแลสถานสงเคราะห์จึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อเด็กจะได้เอาอย่าง เปรียบเทียบและยึดถือเป็นหลักในการสร้างบุคลิกของเขา เด็กเหล่านี้จะถือว่าสถานสงเคราะห์เป็นบ้าน พ่อบ้านและแม่บ้านที่ใกล้ชิดเป็นบิดามารดาและบรรดาที่เขาคบสมาคมด้วยเป็นญาติพี่น้อง แต่อย่างไรก็ตามจะถือว่าสถานสงเคราะห์เป็นบ้าน แทนครอบครัวนั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะ

1. ครอบครัวนั้นเล็กกว่า มีการเป็นอยู่ใกล้ชิดกว่าบิดามารดา เอาใจใส่มากกว่า

2. การแสดงความรักของพ่อแม่จริงย่อมแนบเนียนกว่า และเด็กทราบได้ดีกว่าใคร ๆ

3. ในครอบครัวมีบิดามารดาเป็นตัวอย่างที่ได้เด็กจะเลียนแบบ และสร้างบุคลิกลักษณะของเขา

4. เด็กมีความเจริญเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของเด็ก

5. เด็กที่อยู่ในความรักความอบอุ่นของบิดามารดาจริงย่อมมีความมั่นคงกว่า

การที่เด็กต้องเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ เป็นความจำเป็นมากกว่าความต้องการ การแยกเด็กหรือการจากของพ่อแม่มีความหมายและความสำคัญต่อเด็กมาก การแยกเด็กไปจากพ่อแม่ อาจจะเป็นการแยกได้แต่ร่างกาย ส่วนจิตใจเด็กยังคงผูกพันอย่างแน่นแฟ้นอยู่กับพ่อแม่ ถึงแม้ในสายตาเราเห็นว่า เขาเป็นพ่อแม่ไม่ดี ทอดทิ้งและไม่ให้การเลี้ยงดูได้ เด็กก็ยังรักและค้นหาพ่อแม่ของตน เพราะถึงพ่อแม่จะเป็นอย่างไรในสายตาของคนอื่นก็ตาม พ่อแม่ก็ยังมีความรักและความรู้สึกซึ่งทำให้ลูกรู้สึกอบอุ่นใจได้ เป็นคุณค่าที่หาทดแทนไม่ได้จากบุคคลอื่น

ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานใช้ความพยายามกันมากในการที่จะหาทางป้องกันการแตกแยกและแตกร้างของครอบครัว แต่ก็ไม่สามารถป้องกันการตายของพ่อแม่ได้ การตายและการแตกแยกในครอบครัวย่อมมีอยู่ปกติ เมื่อมีการแตกร้างในครอบครัว สามีและภรรยาก็มักจะพอใจ

ในการที่จะแยกกันอยู่มากกว่าที่จะอยู่เพื่อเห็นแก่ลูก ถ้าทั้งสามมีและภรรยาอยู่ด้วยกันอย่างไม่เข้าใจกันด้วยความขมขื่นเพราะเห็นแก่ลูกแล้ว จะทำให้เห็นว่าลูกเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความไม่ปกติสุขในชีวิตครอบครัว เด็กจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากท่าทีที่ไม่เหมาะสมและไม่สมควรจะจากพ่อแม่ เมื่อเด็กถูกพรากจากพ่อแม่หรือคนใดคนหนึ่งย่อมจะทำให้เกิดรอยร้าวขึ้นในจิตใจ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนแก่การเจริญเติบโต ความสุขไม่มากนักน้อย เมื่อเด็กที่ถูกพรากจากพ่อแม่ เขาจะเกิดมีความเศร้าโศกกระยะหนึ่งความเศร้าโศกของเด็กย่อมมีความมุ่งหมายเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ แต่การแสดงออกต่างกันออกไป เด็กอาจจะไม่แสดงออกมาเป็นคำพูด แต่มักจะแสดงออกมาด้วยท่าทางมากกว่าที่จะเก็บเอาไว้ในใจ

ในสถานสงเคราะห์มักแสดงถึงเด็กที่แยกจากพ่อแม่แต่เพียงทางร่างกายเท่านั้น เด็กบางคนก็มีปัญหาความยุ่งยากลำบากในการจะจากพ่อแม่เพียงเล็กน้อย แต่บางคนก็ก่อให้เกิดความสับสนในจิตใจอย่างยิ่ง และมีบุคลิกกิริยาต่อการจากนี้ ด้วยการแสดงความขัดขืนหรือโดยการแยกตัวเอง ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับสถานที่ซึ่งแปลกไปกว่าบ้าน พบเห็นสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ไม่เคยเห็น ทั้งยัง ต้องปฏิบัติตาม ๔ ข้อบังคับของสถานสงเคราะห์โดยปกติเด็กจะมีปฏิกิริยาจากครอบครัวมากแล้ว เช่น รู้สึกว่าพ่อแม่ไม่รัก ไม่สนใจ อาจจะคิดไปว่าการแยกจากพ่อแม่ของเขา เพราะพ่อแม่เป็นเหตุ ทำให้เลิกโกรธพ่อแม่ พี่น้อง แล้วความเคียดแค้นยังคงติดมายังสถานที่ใหม่มักแสดงกิริยาก้าวร้าวบุคคลในสถานที่ใหม่ หรือต่อต้านเพื่อต้องการจะเสียไปอยู่กับครอบครัวเดิมของตน

เด็กบางคนเมื่อไปอยู่ในสถานสงเคราะห์มักแสดงกิริยาเศร้าโศก เหนงหงอย ครุ่นคิดถึงบ้าน ทั้ง ๆ ที่บ้านของตนเองก็ไม่ใช่สุขหนัก แต่เขาก็ยังอาลัยอาวรณ์บ้าน เด็กบางคนแสดงออกต่อการแยกจากบิดามารดาด้วยการแสดงออกเป็นเด็กกว่าอายุ เช่น เคยพูดซัดก็พูดไม่ซัด เคยช่วยตัวเองได้กลับไม่ยอมทำ เคยบังคับการขับถ่ายได้ก็กลับปล่อยเลอะเทอะ เช่น ปัสสาวะรดที่นอน

เด็กที่แยกจากพ่อแม่ที่เป็นปัญหาคือ เด็กที่เคยมีประสบการณ์จากการทอดทิ้งจากพ่อแม่มาแล้ว เด็กพวกนี้เป็นเด็กที่อารมณ์ไม่มั่นคง ความรู้สึกสับสนขุ่นมัว มักจะก่อให้เกิดความวุ่นวาย และขัดขืนก่อให้เกิดความยุ่งยากในสถานสงเคราะห์ หนีออกจากสถานสงเคราะห์ หรือขัดขืนไม่ยอมปฏิบัติตามข้อบังคับของสถานสงเคราะห์ หรืออีกในแง่หนึ่ง เด็กอาจจะแสดงออกในทางตรงกันข้ามจนกลายเป็นเด็กเก็บตัว ไม่คบเพื่อน เหม่อลอย ไม่ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ไม่สนใจการเรียน

เด็กวัยรุ่นมีท่าที่ต่อการจากพ่อแม่ต่างกว่าเด็กเล็ก การแยกจากพ่อแม่ไม่มีความรุนแรงเท่าใดนัก เนื่องจากเด็กวัยรุ่นสามารถรับรู้จากการแยกของพ่อแม่อีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะพิจารณา คือวัยรุ่นนั้นเป็นวัยต้องการอิสระมากขึ้น ฉะนั้นการแยกจากบิดามารดาจึงมีเป็นรากฐานอยู่ในจิตใจแล้ว เด็กที่ไม่มีความผูกพันรู้สึกซึ่งกับผู้ใหญ่คนใดโดยเฉพาะ การแยกหรือจากไปของผู้เลี้ยงย่อมไม่เป็นปัญหามากนัก

เด็กที่แยกออกจากพ่อแม่จะมีคำถามอยู่ 2 คำถาม คือ ทำไมเราจึงต้องจากพ่อแม่และเมื่อไรเราจะได้กลับบ้าน เขารู้สึกแต่ว่าชีวิตหมดความหมาย เด็กซึ่งพ่อแม่เดิมไม่สามารถจะเลี้ยงดูได้ ย่อมรู้สึกว่พ่อแม่ไม่รักไม่ต้องการ เด็กพวกนี้มักคิดเสมอว่าเขาแตกต่างกว่าเด็กที่อยู่ในบ้านที่มีพ่อแม่ นอกจากความรู้สึกดังกล่าวแล้ว เขารู้สึกสับสนวุ่นวายต่อสภาพการไปอยู่ที่อื่นที่ไม่ใช่บ้าน

การให้ความเอาใจใส่รักใคร่ดูแลอย่างใกล้ชิดของพ่อแม่บ้านแม่บ้านและเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ จะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจอันเป็นแรงผลักดันให้เด็กเปลี่ยนแปลงท่าทีได้ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กและพ่อแม่บ้านแม่บ้าน อาจจะเป็นรากฐานของการบำบัดทางจิตใจที่สับสนวุ่นวายของเด็กได้

การที่เด็กจำเป็นต้องแยกออกจากพ่อแม่ นั้น ทำให้ขาดความเป็นสมาชิกในครอบครัว และที่สำคัญคือขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกนี้เป็นความสำคัญในชีวิตของเด็กเหมือนกัน เด็กที่อยู่กับพ่อแม่จะมีความมั่นใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ เด็ก ๆ จะพูดเสมอว่า พ่อของฉัน แม่ของฉัน ตุ๊กตาของฉันด้วยน้ำเสียงและสีหน้าที่แสดงถึงความเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นที่รักของบิดามารดา จะมีเด็กบางคนในสถานสงเคราะห์ที่ทำลายของทุกสิ่งทุกอย่างที่มอบให้ เช่น ของเล่นต่าง ๆ จึงทำให้เห็นว่า ปัจจัยที่สำคัญของเด็กคือความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรู้สึกนี้จะมิขึ้นได้ต่อเมื่อเด็กอยู่กับบ้านกับพ่อแม่ การที่เด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์อันเป็นสถานที่แปลกมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของและขาดความรู้สึกว่าตนเป็นสมาชิกและเป็นที่ต้องการของหมู่คณะ

การมีสมบัติส่วนตัว ซึ่งที่สำคัญที่สุดได้แก่ เสื้อผ้าของตัวเอง หรือของเล่น เครื่องเล่น บางอย่างเป็นความรู้สึกเป็นเจ้าของเด็ก เป็นความรู้สึกรัก ต้องการดูแลเอาใจใส่ และต้องการเก็บรักษาให้อยู่ในสภาพดี การมอบสมบัติส่วนตัวเหล่านี้ให้เด็กจะเป็นการสร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของของเด็กให้ขึ้นพอสมควร เนื่องจากความรู้สึกนี้นำไปสู่ความคิดและการกระทำต่อของนั้น ๆ ด้วยเช่นความรู้สึกเป็นเจ้าของเสื้อผ้าของตนเองนำไปสู่ความคิดรักอยากดูแลรักษาเสื้อผ้า

อยากจะชวนไว้ให้น่าดูไม่ยับย่น ยินดีสละเวลาพอสมควรทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อที่รักษาของเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพที่ดี ได้แก่ ทำความสะอาด รีด หรือเย็บสิ่งที่ขาด เป็นต้น

มีเด็กเป็นจำนวนมากในสถานสงเคราะห์ที่เป็นเด็กที่ไม่รู้จักรักข้าวของ มีของเล่นดี ๆ ไม่นานนักก็แตกหักทำลายไปหมด จึงทำให้เห็นว่าเด็กในสถานสงเคราะห์นี้ส่วนมากแล้วเป็นเด็กที่ไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้สึกเป็นเจ้าของในสิ่งใดเลย ส่วนมากมักเกิดมาในสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่ได้รับความรัก การอบรมสั่งสอนให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รู้จักการให้และการรับ ซึ่งเป็นของสามัญซึ่งเด็กที่เจริญเติบโตในชีวิตครอบครัวปกติโดยทั่วไปมักจะได้รับ ฉะนั้นจึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กพวกนี้โดยไม่นำไปเปรียบเทียบกับเด็กอื่น ๆ ทั่วไปตามบ้านเรือนที่มีฐานะ การครองชีพ และสภาพแวดล้อมดีกว่า

ในการที่จะแก้ปัญหาที่ว่าเด็กในสถานสงเคราะห์นั้นไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของนั้น กระทำได้โดยพยายามส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของโดยการสนับสนุนให้มีสมบัติส่วนตัวได้บ้าง ซึ่งสมบัติส่วนตัวแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยจำเป็นในการครองชีพ ได้แก่ เสื้อผ้า ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของโดยการให้เสื้อผ้า 3-4 ชุด โดยทั่วถึงกัน แล้วจึงอาจจะใช้ระบบการให้รางวัลแก่ผู้ที่เก็บรักษาเสื้อผ้าสะอาดที่สุด ซึ่งรางวัลนี้จะเป็นผลทางจิตใจของเด็ก ซึ่งจะพยายามรักษาสมบัติส่วนตัวให้ดีที่สุด

2. ปัจจัยซึ่งเป็นสิ่งปรารถนา ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการและนิสัยของแต่ละบุคคล เด็กตามธรรมชาติจะมีสิ่งปรารถนาและนิสัยของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน เด็กในสถานสงเคราะห์บางคนอาจจะชอบเครื่องกีฬา ชอบเครื่องดนตรี ฉะนั้นทางสถานสงเคราะห์ก็จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ เอาไว้ให้เด็ก เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กตามความปรารถนา และนิสัยของเด็กแต่ละคน

การสนใจในวัตถุบางประการยังขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคลอีกด้วย เด็กที่มีสติปัญญาสูง มักมีความสามารถในหลายด้าน และอาจจัดให้เข้าร่วมกลุ่มในวงสังคมได้ง่ายกว่า เพราะความสนใจมักเล็งเด็กที่เป็นปัญหาคือเด็กที่มีสติปัญญาค่อนข้างต่ำและมีความสามารถเพียงแคบ ๆ สิ่งที่มีให้ในสถานสงเคราะห์หรือการเล่นในสถานสงเคราะห์ อาจจะไม่ถูกกับความสามารถ ความต้องการของเขาได้ ซึ่งทำให้เด็กปลีกตัวเองออกจากการเล่นและไปเข้าสังคมกับเด็กอื่น

ความสัมพันธ์ของเด็กต่อเด็กในสถานสงเคราะห์

เด็กต่าง ๆ ที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ย่อมจะมาจากที่ต่าง ๆ กันและทุกคนก็ต่างได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ในเมื่อเขาทั้งหลายเหล่านั้นได้มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของสังคมในสถานสงเคราะห์ เขาเหล่านั้นจำเป็นต้องอยู่เองที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เดียวกันนั่นเอง

สิ่งที่ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของเด็กภายในสถานสงเคราะห์ให้คบหาสมาคมคือการเล่นซึ่งทุกคนพอจะร่วมกันใช้ได้ เช่น สนามเด็กเล่น เครื่องปั้นปายออกกำลังต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เด็กต่าง ๆ เข้ามาเล่นร่วมกัน อันจะเป็นรากฐานในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นการกระตุ้นความสนใจในความสามารถสมรรถภาพของตนเอง ทำให้เด็กรู้สึกตัวเองว่าตนเองก็มีค่าเหมือนกัน จะเป็นการช่วยให้เด็กมีความรู้สึกมั่นคง แน่ใจตนเอง ไม่เกียบหงอยและมีความเชื่อในความสามารถของตน

การสันทนการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็ก ๆ จะรู้สึกมีความสดชื่น และลิ้มความทุกขร้อนของตนเองหมด การเล่นเป็นเรื่องของสัญชาตญาณ สันทนการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็ก ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในสถานสงเคราะห์เพื่อการสันทนการจะจัดขึ้นในรูปแบบของ

1. กีฬาในร่ม
2. กีฬากลางแจ้ง
3. การเล่นดนตรีขับร้อง
4. การฝีมือ การช่าง
5. ค่ายพักแรมเหมาะแก่เด็กโต ได้ประโยชน์ในด้านเด็กเป็นตัวของตัวเองสอนให้เด็ก

เข้มแข็ง

6. การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

การจัดให้มีการสันทนการในสถานสงเคราะห์นั้นจะช่วยเด็กในด้านต่าง ๆ คือ

1. ในด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายเจริญเติบโต มีสุขภาพดี ป้องกันไม่ให้เป็นโรคภัยไข้เจ็บและเป็นการส่งเสริมการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
2. ในด้านจิตใจ ทำให้เด็กมีจิตใจเบิกบานแจ่มใส เป็นการปลดปล่อยสิ่งที่ค้างคั่งอยู่ในอารมณ์ให้ออกไปเสียจากตัวเด็ก และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเอง

3. ด้านสติปัญญา มีเกมส์หลายชนิดที่จะต้องอาศัยสติปัญญา เช่น หมากรุก หมากรอส การได้เล่นเกมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กจะรู้จักการใช้สติปัญญาและรู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

4. ในด้านสังคม สังคมประกอบด้วยคนกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ สังคมคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเมื่อเด็กเข้ามาร่วมการสนทนากิจการจะทำให้เด็กรู้จักใช้หน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สนทนากิจการจะสอนให้เด็กรู้หน้าที่ของตนในสถาบันดีขึ้น รู้จักหน้าที่ในสังคม สามารถเข้าร่วมหมู่ร่วมคณะกับคนอื่นได้ เด็กต้องการมีเพื่อน สนทนากิจการก็จะช่วยให้เด็กมีเพื่อนได้

ประโยชน์ของสนทนากิจการของเด็กในสถานสงเคราะห์

ประโยชน์ของสนทนากิจการนี้แยกออกได้เป็น 2 ระยะคือ ในระยะแรกคือ ประโยชน์แก่ตัวเด็กเองในระหว่างอยู่ในสถานสงเคราะห์ และอีกระยะหนึ่งคือประโยชน์แก่เด็กภายหลังออกไปจากสถานสงเคราะห์

ประโยชน์ของสนทนากิจการของเด็กในสถานสงเคราะห์นั้นมีดังต่อไปนี้

1. ช่วยหาทางออกที่ดีและสำคัญยิ่งในชีวิตให้แก่เด็ก ขอนำบทบรรณาธิการลงหนังสือพิมพ์บางกอกเวิลด์ประโยชน์หนึ่งที่ว่า “สนามเบตมินตันมีราคาถูกกว่าการสร้างสถานที่กักกันลาดยาว”

2. เป็นวิธีการที่จะแก้ปัญหาของเด็กในสถานสงเคราะห์ในด้านความประพฤติ

3. ช่วยให้เด็กได้ใช้เวลาว่างอันเหลือเฟือไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเองและสถานสงเคราะห์

4. เป็นการสร้างเสริมมิตรภาพ ความเกี่ยวพันทางสังคมระหว่างเด็กในสถานสงเคราะห์ในการร่วมกันเล่นเกมต่าง ๆ และเป็นการสร้างความสามัคคีภายในสถานสงเคราะห์

5. ช่วยให้เด็กใช้ความสามารถและสร้างเสริมความสามารถในทางที่ควรก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

6. ช่วยสร้างเสริมสุขภาพของเด็กในสถานสงเคราะห์ให้มีร่างกายแข็งแรง มีความอดทน และเสริมสร้างความชำนาญ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการสนทนากิจการภายหลังจากเด็กออกไปจากสถานสงเคราะห์

1. เด็กสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ สร้างมิตรภาพกับเพื่อนใหม่ไม่มีลักษณะของผู้ที่มีปมด้อย

2. ฝึกให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความริเริ่มรักหมู่คณะและชวนชวนอยู่เสมอไม่หยุ่ดนิ่ง

สถานสงเคราะห์เด็กไม่ใช่สถานที่ที่เก็บเด็กไว้ตลอดชีวิต เด็กที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ก็ตาม มิได้ปรารถนาจะเข้ามาอยู่แต่ประการใด ความจำเป็นเท่านั้นเองที่ทำให้เด็กจำต้องมาอยู่ในสถานสงเคราะห์ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาของเด็กเอง ในเมื่อเขาได้เจริญเติบโตพอที่จะเลี้ยงชีพได้เอง หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพ่อแม่คืนสู่สภาพปกติ เด็กก็จำเป็นจะต้องออกจากสถานสงเคราะห์กลับไปสู่อ้อมอกของบิดามารดาหรือไปทำมาหากินเลี้ยงชีพ อันถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของเด็กที่ถูกเลี้ยงอยู่ในสถานสงเคราะห์จะก้าวออกมาสู่โลกภายนอก มาต่อสู้อย่างเด็กทั่ว ๆ ไป การที่เด็กจะออกมาจากสถานสงเคราะห์นั้น จะต้องมีการเตรียมตัวเด็กก่อนออกจากสถานสงเคราะห์

การเตรียมตัวเด็กเพื่อให้เด็กได้กลับไปสู่ครอบครัวของตน

การเตรียมตัวเด็กเพื่อให้ได้กลับออกไปสู่บ้านและโลกภายนอกนั้น ต้องเริ่มเตรียมตัวตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าสถานสงเคราะห์ คือการให้เรียนรู้สิ่งสำคัญ ๆ ที่เด็กจะต้องประสบเมื่อออกไปอยู่และสังคมกับคนในครอบครัว และในสังคมซึ่งเป็นการช่วยให้เด็กได้เจริญเติบโตทางอารมณ์และจิตใจดังนี้

1. เรียนรู้ถึงวิธีเข้ากับผู้อื่นได้ การเรียนก็เริ่มจากกลุ่มและต่อไปก็ต้องรู้จักเข้ากับผู้คนทุกเพศทุกวัย
2. เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในชั้นแรกช่วยให้รู้จักและเข้ากับผู้คนได้ เมื่อเข้าได้แล้วก็ต้องรู้จักว่าจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เด็กบางคนอาจจะมีประสบการณ์ไม่ดีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับพี่น้องของตนเองมา ดังนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และเมื่อกลับบ้านของตนเองโดยไม่มีการเรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การกลับไปอยู่บ้านก็จะไม่สามารถอยู่บ้านได้ หรืออยู่ก็มีแต่เรื่องยุ่ง
3. เรียนรู้ถึงการพึ่งพาอาศัย และการเป็นตัวของตัวเอง หมายถึง ความสามารถในการขอความช่วยเหลือทำให้เข้ากับผู้ช่วยเหลือ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นบ้างเมื่อถูกขอร้อง
4. เรียนรู้ถึงการแสดงตัวและการกระทำที่ปราศจากปมด้อย ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการแสดงตัวเองในโอกาสต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงตัวเองต่าง ๆ ว่าเคยเป็นเด็กอยู่ในสถานสงเคราะห์
5. เรียนรู้ถึงสภาพและความจริงโดยเฉพาะเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์กับบ้าน แม้ว่าสถานสงเคราะห์จะมีอะไร ๆ ที่บ้านไม่มี แต่บ้านก็ต้องเป็นบ้านที่เมื่อไปแล้วก็เป็นของตัวเอง พี่น้อง พ่อแม่ ยังเป็นของตัวเองอยู่ ถึงแม้ว่าจะเคยได้รับประสบการณ์อันไม่ดีจากพวกนี้มาบ้างก็ตาม แต่ก็ดีกว่าไม่มีบ้านไม่มีครอบครัว

ในเมื่อเด็กจะออกจากสถานสงเคราะห์ การเตรียมตัวเฉพาะเด็กฝ่ายเดียวนั้นย่อมจะไม่บรรลุผลได้เท่าไรนัก ควรจะมีการเตรียมตัวของพ่อแม่ที่จะมารับเด็กกลับไป หรือพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงที่มาขอเด็กในสถานสงเคราะห์ไปเป็นบุตรบุญธรรมแม้แต่ผู้ที่เคยเลี้ยงดูเด็กในสถานสงเคราะห์ก็ควรจะได้รับ การเตรียมด้วย เพื่อให้เด็กพราวจากไปโดยไม่รู้สึกขาดหรือสูญเสียอย่างมากมายนัก

การเตรียมหลาย ๆ ฝ่ายนั้นก็เพราะว่าคนเราจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้นั้นก็ต้องอาศัยความเข้าใจ และถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน แม้ว่าฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ตาม ทั้งมีการตอบโต้ต่อสิ่งกระตุ้นเตือนภายนอกเหมือนกับผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่ไม่ได้รับการชี้แจงเกี่ยวกับตัวเด็กให้เป็นที่เข้าใจแล้ว ก็จะไม่ยอมไม่สามารถปฏิบัติกับเด็กได้ถูกต้อง ยิ่งพ่อเลี้ยงและแม่เลี้ยงยังเป็นเรื่องของความจำเป็นมากขึ้น เพราะเด็กแต่ละคนมีบุคลิกลักษณะและปัญหาที่เป็นของตัวเองไม่เหมือนกับของเด็กอื่น ๆ และแม้แต่พ่อแม่ของเด็กเองจะถือว่าตนเป็นผู้ให้กำเนิดย่อมจะรู้จักอุปนิสัยเด็กดี เมื่อเคยปฏิบัติกับเด็กก่อนนำเด็กมาให้กับสถานสงเคราะห์ อย่างไรก็ตามปฏิบัติเช่นนั้น พ่อแม่อาจจะลืมไปว่าเด็กนั้นเจริญวัยขึ้นทุกวัน เติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ นอกจากจะได้ผ่านชีวิตและความเป็นอยู่ในสถานสงเคราะห์ ซึ่งให้การอบรมเลี้ยงดู คนละแบบกับครอบครัวธรรมดาเลี้ยงดูกันด้วยแล้ว การที่พ่อแม่จะให้เด็กเป็นเด็กคนเดิมย่อมจะเป็นไปไม่ได้ เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไม่มีสิ่งใดคงที่ได้ ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่ต่างฝ่ายต่างต้องเรียนรู้ถึงความเป็นไป และความเปลี่ยนแปลงของกันและกันเพื่อเตรียมปฏิบัติต่อกันให้ถูกต้อง

เด็กทุกคนย่อมอยากอยู่ใกล้พ่อแม่ เมื่อเด็กรู้ตัวว่าจะต้องกลับไปอยู่กับพ่อแม่ก็จะรู้สึกตื่นเต้น เด็กบางคนไม่เคยได้รับความสุขในชีวิต และปรารถนาที่จะได้ความสุข เด็กจะฝันไปว่าบ้านเปรียบเสมือนวังน้อย ๆ ของเขา พ่อแม่คงจะดีใจและต้อนรับ แต่เด็กอื่น ๆ จะฝันกันไปในทางตรงกันข้าม เด็กอาจจะนึกถึงแต่ความทรงจำเมื่อครั้งพ่อนำตนมาให้ไว้กับสถานสงเคราะห์และหวาดเกรงไปว่าในการกลับไปอยู่กับพ่อแม่ครั้งนี้ เหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับตนอาจจะอุบัติซ้ำอีก และในที่สุดตัวเองก็อาจจะถูกส่งเข้าสถานสงเคราะห์อีกเป็นครั้งที่สอง

เด็กที่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมสถานสงเคราะห์กับครู กับพ่อแม่บ้านแม่บ้านเป็นอย่างดี จะรู้สึกเสียใจที่ต้องพราวจากคนที่ตนรักและรักตน จากที่ ๆ เคยอยู่อย่างเป็นระเบียบไร้ความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้นเด็กจะรู้สึกเหมือนกับขาดที่พึ่ง เกิดความสงสัยว่าโลกภายนอกจะให้ความอบอุ่นแก่เขาได้เท่าสถานสงเคราะห์หรือไม่ความรู้สึกดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นแก่เด็กที่ต้องออกไปหาเลี้ยงตัวเอง หรือเด็กที่จะไปอยู่กับคนอื่นซึ่งเด็กไม่เคยรู้จักมาก่อน

บิดามารดาที่มาขอรับเด็กคืนจากสถานสงเคราะห์ให้ว่าจะมีจิตใจแน่วแน่ในความปรารถนาที่จะได้รับลูกกลับคืนไปอยู่ด้วยหมดทุกคนก็หาไม่ พ่อแม่ส่วนมากแม้ว่าใจหนึ่งจะยินดีที่จะได้ลูกไปอยู่ร่วมกับพ่อแม่อีกครั้งหนึ่งก็ตาม อีกใจหนึ่งก็ยังไม่วายที่จะรู้สึกหวาดกลัวในเรื่องนานาประการ ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาที่คนจากกันเวลานานย่อมจะมีความรู้สึกใหม่ต่อกัน พ่อแม่ที่ไม่ได้อยู่กับลูก ก็ย่อมจะวิตกไปว่าลูกของตนจะไม่ใช่คนเดิม ลูกอาจจะหมดรักพ่อแม่ อาจโกรธเกลียด อาฆาต พ่อแม่ในฐานะที่ไม่เลี้ยงดูเขาเหมือนให้สมบัติที่เป็นผู้ให้กำเนิด ด้วยความรู้สึกที่มีต่อพ่อแม่มดั่งกล่าว เด็กอาจจะแสดงความต่อต้านกับพ่อแม่ ไม่ยอมเชื่อฟัง หรือประพฤติตัวให้เลวลงไปกว่าเก่าให้สมกับพ่อแม่ที่เคยทำกับเขา

ส่วนพ่อแม่อีกประเภทหนึ่งจะไม่รู้สึกหวาดหวั่นเลยที่ลูกจะคิดอย่างไรกับตนขอให้ได้รับประโยชน์จากลูกก็แล้วกัน พ่อแม่ประเภทนี้กระตือรือร้นที่จะรับลูกกลับมาอยู่บ้าน ยิ่งลูกโตพอจะแบ่งเบามาระไปจากตนได้บ้าง หรือสามารถจะหารายได้มาจุนเจือครอบครัวแล้วก็จะรีบให้ลูกออกจากสถานสงเคราะห์เร็วขึ้น แต่ถ้าเป็นเด็กเล็กพ่อแม่ก็จะกังวลใจหรือลังเลใจ เมื่อนึกถึงภาระของตนที่จะต้องเอาใจใส่ดูแลเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการที่จะต้องหามาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเพิ่มขึ้นอีกรายหนึ่ง

สำหรับผู้ขอเด็กไปเป็นบุตรบุญธรรม ความวิตกกังวลใจในเรื่องของเด็กที่ขอไปเลี้ยงย่อมมีมากเช่นกัน จะครุ่นคิดตลอดว่า เด็กนั้นจะเจริญเติบโตมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์เป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดมีนิสัยและความประพฤติดีหรือไม่ เด็กจะสามารถให้ความสนิทสนมรักใคร่ตนเหมือนพ่อแม่แท้ ๆ ของเด็กหรือไม่ นอกจากนั้นยังอยากจะทราบประวัติของเด็ก พ่อแม่ของเด็กเป็นใคร มีความประพฤติอย่างไร เขายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่ขอรับเด็กเขาไปเลี้ยงยังต้องการทราบด้วยว่าเด็กชอบอะไรไม่ชอบอะไร เมื่อเด็กมีอาการอะไรแสดงอาการอย่างไร และเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ใช้วิธีใดปฏิบัติกับเด็กอย่างไรแล้วได้ผลเป็นประการใด

การที่พ่อแม่หรือผู้มาขอรับเด็กไปเป็นบุตรบุญธรรมนั้น ทั้งสองฝ่ายคือตัวของตัวเองและตัวพ่อแม่เอง ต่างก็มีปัญหาต่าง ๆ ที่จำต้องกังวลใจอยู่เป็นอันมาก วิธีกำจัดความกังวลนั้นจะทำได้โดยในการพบปะระหว่างพ่อแม่กับเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ และเด็กได้มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในเมื่อเด็กได้พบกับพ่อแม่แล้วอาจจะอนุญาตให้เยี่ยมบ้านชั่วระยะเวลาอันสั้นในตอนต้น ๆ ต่อไปก็ให้ไปอยู่ทั้งวัน เพื่อเด็กจะได้มีความคุ้นเคยกับบ้าน ถ้าไม่สามารถพาเด็กไปบ้านได้ในตอนต้น ๆ ก็ให้เด็กเขียนจดหมายติดต่อกับพ่อแม่ที่น้องของตนเองอันจะเป็นรากฐานแห่งการติดต่อกันเป็นทางการในภายหลัง และเป็นการป้องกันมิให้เด็กเกิดความประหม่า และไม่คุ้นเคยกับพ่อแม่ญาติพี่น้องที่มาพบกันในครั้งแรก

เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งซึ่งจะต้องแจ้งให้พ่อแม่ที่จะรับเด็กไปอยู่ด้วยได้เข้าใจก็คือ ลักษณะของความเปลี่ยนแปลงของเด็ก ซึ่งเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากความเจริญวัยของเด็ก ถ้าพ่อแม่เข้าใจในธรรมชาติของเด็ก และปัญหาประจำของเด็กพอสมควร นอกจากนั้นพ่อแม่ควรจะทราบถึงเรื่องสุขภาพอนามัย ตลอดจนการเล่าเรียน การคบค้าสมาคมของลูกของเขาไว้ด้วย เพื่อพ่อแม่จะได้ผ่อนสั้นผ่อนยาวกับการเรียกร้องของลูกได้อย่างเหมาะสม

สำหรับเด็กที่จะออกไปอยู่ตามลำพัง และหาเลี้ยงตัวเอง การเตรียมตัวเด็กไม่ยากไปกว่าเด็กที่จะกลับไปอยู่กับพ่อแม่ เนื่องจากจะต้องจัดหาอาชีพและที่อยู่อาศัยให้เด็ก เด็กบางคนอ่อนต่อโลกภายนอก เด็กจะรู้สึกว่าเหงา และต้องการความอบอุ่นเมื่อเขาจำเป็นต้องออกไปผจญโลกที่เขาไม่เคยสัมผัสเลย เขาจะคิดถึงแต่สถานสงเคราะห์ของเขา ทางสถานสงเคราะห์จึงต้องคอยดูแลเขาอยู่เสมอ และให้คำแนะนำอยู่เสมอ เพื่อจะคอยเป็นผู้ชี้ทางชีวิตที่จะดำเนินไปบนโลกอย่างธรรมดาสามัญโดยทั่วไป

เด็กที่เขาไปอยู่ในสถานสงเคราะห์นั้นเป็นเด็กที่ไม่มีความประสงค์จะเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์เลย เด็กทุกคนมีความประสงค์แต่เพียงอยู่กับพ่อแม่ญาติพี่น้อง และครอบครัวของตนเท่านั้น แต่ในเมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวไม่สามารถจะให้ชีวิตของเขาเจริญเติบโตอย่างธรรมดาไม่ได้ ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่จะต้องมาอยู่ในสถานสงเคราะห์ ในเมื่อครอบครัวของเขาพบความสุขสงบพอที่จะรับเขาไปเป็นสมาชิกอีกวาระหนึ่งได้ เขาก็พร้อมที่จะไปอยู่กับความรักความอบอุ่นที่พ่อแม่มอบให้แก่เขา กลับบ้านอันเป็นความปรารถนาอันสูงสุด กลับมาเป็นลูกของพ่อแม่ที่แท้จริงไม่ได้เป็นแต่เพียงลูกของพ่อแม่บ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ เขาจะเป็นเด็กธรรมดาเด็กที่จะเป็นผู้ใหญ่และเป็นผู้กำลังของครอบครัวของเขาในอนาคต ชีวิตในสถานสงเคราะห์ก็เหลือแต่เป็นเพียงความทรงจำที่ไม่มีวันลืมเลือน

ประโยชน์ในการรับเด็กไว้ในสถานสงเคราะห์

1. ช่วยการสร้างนิสัยประจำตัวของเด็กให้มีระเบียบเพราะในแต่ละสถานสงเคราะห์มีระเบียบที่วางไว้ให้เด็กทุกคนต้องปฏิบัติตาม
2. การได้รับการบริการทางการแพทย์ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะทุกสถานสงเคราะห์เด็กจะมีแพทย์และพยาบาลประจำ
3. ช่วยให้เด็กมีโอกาสในการประกอบอาชีพในสถานสงเคราะห์ มีโรงงานที่让孩子ฝึกหัดต่าง ๆ เช่น งานช่างไม้ ช่างเย็บเสื้อผ้า

4. การอยู่ในสถานสงเคราะห์ เป็นการเรียนรู้ถึงวิธีการครองชีวิตในหมู่คณะ สถานสงเคราะห์จะเป็นที่สอนให้เด็กรู้จักความอดทน เพราะเด็กได้มีโอกาสพบปะและเห็นชีวิตเด็กอื่นที่มีความทุกข์มากกว่าตนอันเป็นการสอนให้เด็กรู้จักความอดทน

โทษของการรับเด็กเอาไว้ในสถานสงเคราะห์

1. ทำให้เด็กมีข้อจำกัดในสังคมมาก ไม่ว่าภายนอกหรือภายใน
2. ความต้องการทางจิตใจไม่ได้รับการตอบสนองไม่เต็มที่ ขาดคนเอาอกเอาใจ
3. เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์มีโอกาสจำกัดในด้านการหาความเชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจ คือเด็กไม่มีโอกาสใช้เงิน หาเงิน ไม่รู้จักประหยัด โอกาสที่จะเจริญเติบโตไปในวันข้างหน้าจึงเป็นเรื่องที่น่าห่วง
4. เด็กมีโอกาสจำกัดในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ไม่มีห้วงคิดริเริ่มทำอะไร ต้องทำตามระเบียบทางสถานสงเคราะห์ได้บ่งเอาไว้³¹

ในปัจจุบันสถานสงเคราะห์เด็กต่าง ๆ ได้พยายามสร้างอาคารให้เด็กอยู่เป็นแบบครอบครัว มีพ่อบ้านและแม่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลเด็ก เด็กที่อยู่ในบ้านให้อยู่ในลักษณะพี่น้องกัน พยายามสร้างบรรยากาศให้เหมือนบ้านมากที่สุดกว่าที่จะเป็นสถานสงเคราะห์ถึงแม้ว่าจะให้ความพยายามทำสถานสงเคราะห์ให้เหมือนบ้านเท่าใดก็ตาม แต่ก็จะทำหน้าที่แทนบ้านไม่ได้อยู่นั่นเอง พ่อบ้านและแม่บ้านไหนเลยจะให้ความรักความอบอุ่นเท่ากับความรักที่ได้มาจากพ่อแม่ของตนเอง ถึงแม้จะมีเทคนิควิธีใดที่จัดสถานสงเคราะห์ให้เป็นเหมือนสวรรค์ก็ตาม แต่ก็ไม่ทำหน้าที่แทนบ้านอันหอมช่อของเด็กกำพร้าเหล่านั้นได้เลย

ในปัจจุบันเราจะได้พบเห็นข่าวเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กกำพร้าอยู่เสมอตามความเป็นจริงนั้นเด็กกำพร้าเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จำเป็นจะต้องให้การเลี้ยงดูให้การศึกษาแต่จะปล่อยให้เป็นที่ของรัฐบาลฝ่ายเดียวนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นจึงมีเอกชน องค์กรกุศล มูลนิธิทั้งในและต่างประเทศ ต่างก็ให้ความช่วยเหลือกิจการสถานสงเคราะห์เด็กกันอยู่เป็นประจำ

ปัญหาเด็กกำพร้ามิใช่ปัญหาที่ง่ายนัก การที่เราจะปล่อยให้เป็นที่ของรัฐบาลฝ่ายเดียวย่อมไม่ถูกต้องการแก้ปัญหาเด็กเหล่านี้จะเป็นอยู่เองที่เป็นปัญหาของสังคม เราจะเห็นว่าจำนวนเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทุกปี และรัฐบาลก็จำเป็นต้องสร้างสถานสงเคราะห์เด็ก หรือขยายขยายสถานสงเคราะห์เดิมออกไปให้กว้างขวาง เพื่อพอกับจำนวนของเด็กที่ต้องการจะรับการสงเคราะห์

³¹ นักจิตวิทยานักสังคมสงเคราะห์สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

ชัยพฤกษ์ ได้ลงข่าวในคอลัมน์ “หัวเมืองไทย” โดยไม่ตรีจิตว่า

ออสเตรเลียจะมาช่วยสร้างหมู่บ้านสำหรับเด็กกำพร้าในไทย มีข้อความโดยย่อว่า มูลนิธิ S.O.S. จากออสเตรเลียตกลงจะมาสร้างหมู่บ้านสำหรับเด็กกำพร้าขึ้นที่สมุทรปราการ โดยใช้ทุนประมาณ 4 ล้านบาท ร่วมกับทางมูลนิธิของไทย หมู่บ้านนี้จะมี “แม่” ที่ได้รับการอบรมมาเป็นพิเศษคอยดูแลประคับประคองจริงๆ โดยทางมูลนิธิจะเลี้ยงจากคำที่ใช้ว่า “เด็กกำพร้า” หรือ “สถาน” เพื่อไม่ให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตัวเองถูกปฏิบัติต่างกับเด็กอื่น ๆ³²

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐลงข่าวเกี่ยวกับ “การสร้างหมู่บ้านเด็ก – แม่อาชีพจะเปิดรับเด็กชายหญิงอายุต่ำกว่า 7 ขวบ ปลายปี 2515” เป็นข่าวเดียวกับข่าวของชัยพฤกษ์ แต่ข่าวของไทยรัฐยังกล่าวถึงรายละเอียดด้วยว่า

“โครงการสร้างหมู่บ้านเด็กและแม่อาชีพที่สมุทรปราการ เพื่อรับเลี้ยงเด็กกำพร้าชายหญิงต้องอายุไม่เกิน 7 ขวบ เพื่อสงเคราะห์เลี้ยงดูจนจบการศึกษา จะเปิดรับสมัครปลายปี 2515 นี้ ... วิธีการช่วยเหลือของสมาคมนี้ใช้วิธีการสร้างบ้านให้เด็กอยู่หลังละ 8 – 9 คน ให้มีแม่บ้านคอยดูแลหนึ่งคน ... มูลนิธินี้ได้รับการช่วยเหลือจากโศกสมูลนิธิหมู่บ้านเด็กในไทยขณะนี้ กำลังดำเนินการก่อสร้างโดยจะสร้างบ้านขึ้น 10 หลัง...”³³

ข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับนี้ แสดงให้เห็นถึงว่าปัญหาเรื่องเด็กกำพร้ามิใช่ปัญหาของรัฐบาลฝ่ายเดียว แต่เป็นปัญหาของสังคม การที่เราจะรอให้เด็กเหล่านี้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล บางทีอาจจะล่าช้าเกินการ จนทำให้เด็กกลายเป็นอาชญากรไปแล้วก็ได้ ดังนั้นมูลนิธิการกุศลต่าง ๆ จึงได้จัดการหาทางช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในเรื่องนี้ลงไปโดยช่วยเหลือร่วมมือกับมูลนิธิในต่างประเทศ จัดตั้งสถานสงเคราะห์เด็กขึ้นอันจะเป็นการช่วยเหลือเด็กกำพร้าเป็นอันมาก

³² “หัวเมืองไทย,” ชัยพฤกษ์, 3, 15 (15 มกราคม 2515):28.

³³ “การสร้างหมู่บ้านเด็ก-แม่อาชีพ จะเปิดรับเด็กชายหญิง อายุต่ำกว่า 7 ขวบ ปลายปี 2515,” ไทยรัฐ, 28 กุมภาพันธ์ 2515, 16.

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเด็กกำพร้ามีปัญหาในเรื่องของจิตใจอยู่ด้วยกันทุกคน เด็กกำพร้าเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่น ขาดความรัก ขาดความสนุกสนาน เด็กเหล่านั้นไม่เคยมีใครที่จะดูแลเอาใจใส่เขาเหมือนกับเด็กทั่ว ๆ ไป ความสนุกสนานเบิกบานจึงหาได้ยาก แต่สิ่งเหล่านั้นกำลังจะหมดไปจากจิตใจของเด็ก ในปัจจุบันมีองค์การเอกชน เป็นจำนวนมากเห็นถึงปัญหาข้อนี้ จึงจัดมีการจัดหาอาหารไปเลี้ยงเด็กตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ นำเสื้อผ้าไปแจก หรือแม้แต่กระทั่งพวกดารารายานต์ ไทรัชต์ จะนำการแสดงไปให้เด็กกำพร้าชมกันเป็นประจำ

ปัจจุบันบุคคลทั่วไปกำลังของเด็กกำพร้าผู้น่าสงสารเหล่านี้มากขึ้น และมีผู้เมตตาจิตให้ความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ เด็กกำพร้าเหล่านี้ก็เป็นมนุษย์ร่วมสังคมเดียวกับเรา เราจะไม่ช่วยเหลือเด็กเหล่านั้นบ้างละหรือ

บทที่ 4

กรณีศึกษา

สำหรับสถานที่ที่ใช้เป็นกรณีศึกษามี 3 แห่ง ดังนี้

1. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านราชวิถี
2. โรงเรียนรุ่งอรุณ (โรงเรียนวิถีพุทธ)
3. โรงเรียนสอนการแสดงภัทราวดี

สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

สถานสงเคราะห์ฯ ตั้งอยู่เลขที่ 255 ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 02-2455-8340 โทรสาร 02-2455-5613 โดยมีเนื้อที่ 58 ไร่ 1 งาน 4 ตารางวา ในเนื้อที่ ประกอบด้วย อาคารที่ทำการบ้าน บ้านพักเด็ก บ้านพักเจ้าหน้าที่ ตลอดจนอาคารอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น 46 หลัง

1. ประวัติความเป็นมา

สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี มีความประวัติสืบเนื่องมา แต่ “โรงเรียนเด็กอนาถา” ซึ่งพระวิมาดาเธอกรมพระสุทธาสินีนาฏ ได้ทรงบริจาคทรัพย์สร้างขึ้นที่ตำบลสวนมะลิ ถนนบำรุงเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2433 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับเลี้ยงเด็กทารกเด็กหญิงและเด็กชาย บุตรคนยากจนที่กำพร้า หรือที่บิดาบิดามารดาไม่สามารถเลี้ยงดูได้แต่ต่อมาโรงเรียนเด็กแห่งนี้ได้เลิกกิจการไปเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2454 ผู้นำสมาคมราษฎรสยาม ซึ่งมีท่านผู้หญิงยมราชเป็นผู้นำได้นำการเรียกรับเงินจากประชาชนจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นใหม่ ณ ที่เดิมให้ชื่อว่า “โรงเรียนเบญจมราชูทิศ” โดยมีสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถเป็นองค์อุปถัมภ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2481 ได้โอนกิจการ โรงเรียนเบญจมราชูทิศให้เทศบาลนครกรุงเทพดำเนินการ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีสถานที่ของตนเองจึงได้ขอพระราชทานที่ดินอันเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ตำบลทุ่งพญาไท กับยังได้พระราชทานเงินอีก 2 แสนบาท เป็นค่าก่อสร้างโดยตั้งชื่อว่า “โรงเรียนชาติสงเคราะห์” และได้อันเชิญสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เสด็จมาทรงเปิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2484

เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 ภายหลังได้ตั้งกรมประชาสงเคราะห์ ขึ้นแล้ว ข้าหลวงจังหวัดพระนครได้มีหนังสือสั่งให้เทศบาลกรุงเทพมหานคร โอนโรงเรียนชาติสงเคราะห์ พร้อมทั้งทรัพย์สินให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 ภายใต้งบของพระราชหัตถเลขาพระราชทานที่ดิน กรมพระราชทานที่ดินรายนี้ เพื่อเป็นการก่อคุณการศึกษาแก่เด็กกำพร้าและอนาถาโดยเฉพาะ

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้การสงเคราะห์และพัฒนาเด็กโดยให้บริการด้านปัจจัย 4 ด้านการศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพแก่เด็กตามความสามารถและแนวนัด เพื่อให้เด็กสามารถประกอบอาชีพช่วยเหลือตนเอง และอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุขต่อไปในภายหน้า โดยกลุ่มเป้าหมายคือเด็กหญิงอายุ 5-18 ปี ซึ่งตกอยู่ในสภาพสมควรได้รับการสงเคราะห์ เนื่องจากประสบปัญหาทางสังคม ดังนี้

1. ขาดผู้อุปการะ
2. ครอบครัวยากจน หรือครอบครัวประสบปัญหาความเดือดร้อน
3. ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม
4. ครอบครัวแตกแยก
5. บิดามารดาเป็นผู้รับการสงเคราะห์ หรือบิดามารดาต้องโทษ ฯลฯ

โดยสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จะรับเด็กโดยตรงจากหน่วยงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หรือหน่วยงานอื่นเข้าไว้ในความอุปการะเพื่อให้การสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพและการดูแล แก้ไข ส่งเสริม และพัฒนาเด็ก เยาวชน ที่ประสบปัญหาครอบครัว และสังคมให้สู่สังคมอย่างมีคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1 เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาทางครอบครัวและสังคม ได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพ อนามัย จิตใจ วิชาความรู้ การประกอบอาชีพ และทักษะชีวิต โดยครอบครัวและสังคมมีส่วนร่วมจนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2 เพื่อให้ครอบครัวและสังคมมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเด็กเยาวชนที่ประสบปัญหาเพื่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืน

2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหา

2.4 พัฒนาระบบการบริหารการจัดการให้งานมีความเป็นระบบได้มาตรฐาน มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

3. การบริการด้านต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์

3.1 บริการด้านการเลี้ยงดู

3.1.1 จัดบ้านพักเด็ก จำนวน 19 หลัง ในลักษณะ COTTAGE HOME สำหรับเด็กหญิง อายุระหว่าง 5 - 18 ปี พักอาศัย หลังละประมาณ 20 -25 คน

3.1.2 จัดอาหารและเครื่องดื่ม อุปโภค-บริโภคให้เพียงพอและเหมาะสม

3.1.3 จัดให้มีแม่บ้าน ประจำบ้านพักเด็กแต่ละหลัง หลังละ 1 คน เพื่อให้การดูแลและอบรมสั่งสอน แนะนำ ปรีกษา ตลอดจน ให้ความรักความอบอุ่น ต่อเด็กอย่างใกล้ชิดเสมือนเป็นมารดาทดแทน

3.2 บริการด้านการรักษาพยาบาลและอนามัย

3.2.1 ดำเนินการตรวจสุขภาพและสร้างภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ แก่เด็ก

3.2.2 ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นเมื่อเด็กเจ็บป่วย

3.2.3 จัดส่งเด็กที่เจ็บป่วย เข้ารับการ รักษาพยาบาลในโรงพยาบาลต่าง ๆ

3.2.4 ให้ความรู้ทางด้านสุขศึกษาแก่เด็ก

3.3 บริการด้านการศึกษา

3.3.1 การศึกษาสามัญภายในสถานสงเคราะห์

3.3.2 จัดการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรของสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ

3.3.3 จัดชั้นเรียนพิเศษแก่เด็กที่มีเชาวน์ปัญญาต่ำ

3.3.4 จัดฝึกวิชาชีพระยะสั้นให้เด็กในสถานสงเคราะห์

3.4 การศึกษาภายนอกสถานสงเคราะห์ทางสายสามัญและสายวิชาชีพ โดยสนับสนุนให้เด็กไปศึกษาภายนอกยัง โรงเรียนต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้ง ฝึกอาชีพที่ศูนย์สงเคราะห์และ ฝึกอาชีพสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

4. บริการจัดหางาน

ดำเนินการจัดหางานให้แก่เด็กที่สำเร็จการศึกษาสายสามัญ และสายวิชาชีพตามความเหมาะสมและตามความสมัครใจของเด็ก

5. บริการด้านสังคมสงเคราะห์

บริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยาให้การสงเคราะห์พัฒนา และปรับสภาพ โดยดำเนินงานตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา ดังนี้

5.1 จัดทำประวัติเด็ก รับเข้าใหม่สังเกต และทำรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กทุกคน รวมทั้งดำเนินการติดต่อกับครอบครัวของเด็ก และการจัดหาครอบครัวทดแทนสำหรับเด็กบางราย

5.2 ดำเนินการป้องกันและแก้ไข และพัฒนาเด็กตามกระบวนการสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา ทั้งในลักษณะรายบุคคล (CASE WORK) เป็นกลุ่ม (GROUP WORK) หรือประชุมรายการณ์ (CASE CONFERENCE) ตามความจำเป็นและเหมาะสม ตลอดจนใช้เทคนิคการแนะแนวและการให้คำปรึกษา (COUNSELLING) ควบคู่กันไป

5.3 การติดตามและการประเมินผล ดำเนินการติดตามเด็กที่อยู่ระหว่างรับการสงเคราะห์และเด็กที่พ้นการสงเคราะห์ไปแล้ว

6. บริการด้านนันทนาการและกิจกรรมต่าง ๆ

6.1 ส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยให้เด็กเข้ากลุ่มกิจกรรม ชมรมต่าง ๆ เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา การขับร้องเพลง ประสานเสียง ดนตรีไทย การวาดภาพสีน้ำ และโภชนาการ เป็นต้น

6.2 จัดให้เด็กได้ทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ ตลอดจนการเรียนรู้เรื่อง การปรับตัว อยู่ร่วมกัน

6.3 จัดให้เด็กได้บำเพ็ญประโยชน์ เช่น ไปเยี่ยมผู้รับการสงเคราะห์ตามสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ อาทิตนชรา เด็กอ่อน เด็กพิการ คนไร้ที่พึ่ง หรือตามโรงพยาบาลต่าง ๆ เป็นต้น

6.4 การอบรมด้านจริยธรรม จัดให้มีการอบรมหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม และจรรยาบรรณเยาวชน

6.5 จัดให้เด็กได้มีกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น งานวันสงกรานต์ วันวิสาขบูชา วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก งานกีฬา เป็นต้น

ตารางที่ 10 สถิติด้านต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์

สถิติการรับการสงเคราะห์ ณ สิ้นเดือนพฤษภาคม 2548	จำนวน (คน)
จำนวนระหว่างปี 2548 ณ เดือนพฤษภาคม 2548	10
ยอดคงเหลือเด็กภายในสถานสงเคราะห์	428

ตารางที่ 11 การจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามสาเหตุต่าง ๆ
ณ เดือนพฤษภาคม 2548

สาเหตุการจำหน่ายเด็ก	จำนวน (คน)
อายุพ้นเกณฑ์	-
จบการศึกษาหรือฝึกวิชาชีพ	-
ผู้ปกครองรับไปอุปการะเอง	2
ส่งสถานสงเคราะห์อื่น	-
มอบเป็นบุตรบุญธรรม	-
มอบฝากเลี้ยงตามบ้าน	-
จัดหางานให้ทำ	1
หลบหนี	7
ลาเกินกำหนด	-
เสียชีวิต	-
ส่งกลับภูมิลำเนา	-

ตารางที่ 12 การศึกษาของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามระดับชั้นการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)
อนุบาล	15
ชั้นพิเศษ	15
ประถมศึกษา	191
มัธยมศึกษา	87
อาชีวศึกษา	20
อุดมศึกษา	9
ฝึกวิชาชีพ	-

ตารางที่ 13 การศึกษาของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามการศึกษาภายในและ
ภายนอกสถานสงเคราะห์

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)
ภายในสถานสงเคราะห์	70
ภายนอกสถานสงเคราะห์	322
ฝึกวิชาชีพ	9

ตารางที่ 14 ภาพการณ์เจ็บป่วยของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ จำแนกตามประเภทการเจ็บป่วย

ประเภทการเจ็บป่วย	จำนวนเด็กเจ็บป่วย ปี 2546	จำนวนเด็กเจ็บป่วย ปี 2547
ทางเดินหายใจ	93	24
ผิวหนัง	82	6
ทางเดินอาหาร	58	7
หู คอ จมูก	82	7
เหงือกและฟัน	80	10
ตา	53	4
ประสาทและสมอง	31	4
หัวใจและการไหลเวียนของเลือด	21	1
เลือด	1	1
สูติ-นรีเวช	6	1
จิตประสาท	31	1
ต่อมไร้ท่อ	3	1
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3	-
อุบัติเหตุ	-	2
ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ	26	1

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ประเภทการเจ็บป่วย	จำนวนเด็กเจ็บป่วย ปี 2546	จำนวนเด็กเจ็บป่วย ปี 2547
ทดสอบเชอร์วีปัญญา	5	3
การให้ภูมิคุ้มกันโรค	0	
- บาดทะยักและโปลิโอ	14	11
- หัด	15	1
- วัณโรค	4	1
- ไวรัสตับอักเสบบี	11	1
- คอตีบ	3	1
- ไข้สมองอักเสบ	12	1
ระบบทางเดินปัสสาวะ	1	-
กรวยไตอักเสบ	4	-
ไขหวัด	56	21
พยาธิ	2	-
ลมพิษ	7	2
ฝีกพุذ	5	2
ทำหมัน	6	1
สารพิษ	7	-
อื่น ๆ (จ่ายยา ทำแผล หนุน้ำหนัก)	0	
- จ่ายยา	106	149
- ทำแผล	54	72
- หนุน้ำหนัก	6	7
- คางทูม	-	1
- เจาะเลือดหากรูป	-	7
รวม	426	355

โรงเรียนรุ่งอรุณ

โรงเรียนรุ่งอรุณ ตั้งอยู่ที่เลขที่ 9/9 หมู่ 5 ถนนพระราม 2 ซอย 33 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 10150 "รุ่งอรุณ" เป็นชื่อที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ซึ่งได้รับเชิญเป็นประธานคณะกรรมการโรงเรียน กรุณาตั้งให้โดยหมายถึง "การเกิดรุ่งอรุณทางปัญญา (The Dawn Of Wisdom)" และท่านยังระบุว่า "โรงเรียนรุ่งอรุณ ถือเป็นโครงการนำร่องในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งที่มนุษย์จะพึงทำได้ โดยรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ดีที่สุดของเราเองและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ได้วิธีที่คิดว่าดีที่สุด ทดลองทำ ประเมิน แล้วปรับ แล้วประเมิน อย่างนี้เพื่อพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นเรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด ในกระบวนการอย่างนี้ โรงเรียนรุ่งอรุณไม่เพียงแต่จัดการเรียนการสอนที่คิดว่าดีที่สุดแก่นักเรียนจำนวนหนึ่งเท่านั้น แต่จะสร้างผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการเรียนการสอนคนแบบใหม่ขึ้นมาจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะไปช่วยอบรมครูโรงเรียนของรัฐและเอกชนอื่น ๆ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่ดีขยายออกไปจนทั่วประเทศ โรงเรียนรุ่งอรุณจึงไม่ใช่เป็นเพียงโรงเรียนหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติอย่างหนึ่งทีเดียว"

1. ประวัติการเริ่มก่อตั้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2537 คณะทำงานจัดตั้งโรงเรียนรุ่งอรุณ โดยรองศาสตราจารย์ ประภาภักดิ์ นิยม ได้นำเสนอร่างโครงการก่อตั้งโรงเรียนแนวใหม่ต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเรียนรู้หลายท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ศาสตราจารย์นายแพทย์อารีย์ วัลยะเสวี และศาสตราจารย์ ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง เพื่อพิจารณาให้คำแนะนำในการก่อตั้งโรงเรียนซึ่งได้รับการสนับสนุนและให้คำชี้แนะอย่างสร้างสรรค์จากท่านเป็นอย่างดี ต่อมาคณะทำงานฯ จึงได้จัดทำร่างหลักสูตรนำเสนอต่อที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยนักการศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจในการศึกษาแนวใหม่ ซึ่งได้รับคำแนะนำที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะจากศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้มีลักษณะบูรณาการแบบองค์รวมที่ชัดเจนขึ้น โดยอาศัยทัศนคติและสายตาของครูที่เข้าใจ ทั้งสาระวิชาและผู้เรียนเป็นอย่างดีมาเป็นแนวทางในการจัดสร้างหน่วยการเรียนการสอนที่ครอบคลุมเป้าหมายการเรียนรู้ได้จริง ในวันที่ 2 มิถุนายน 2540 โรงเรียนรุ่งอรุณจึงได้เริ่มต้นเปิดดำเนินการสอนเป็นปีการศึกษาแรก ระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยอาศัยแนวทางการบริหารโรงเรียนรุ่งอรุณให้เป็นองค์กรที่มีได้แสวงหากำไร แต่เป็นทางเลือกใหม่สำหรับเยาวชนในระบบการศึกษาของไทย และเป็นหน่วยงานที่ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

ด้วยระบบการเรียนการสอนที่เน้นการแข่งขัน สนใจแต่การสอนในเนื้อหาวิชาการ โดยละเลยเรื่องการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ กระบวนการเรียนการสอนที่ไม่มีการปรับให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในสภาวะที่สังคมมีความสลับซับซ้อน มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว จึงเกิดการเคลื่อนไหวในหมู่นักวิชาการ นักพัฒนาสังคม ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองที่ห่วงใยสังคม และแม้กระทั่งนักธุรกิจ เพื่อเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กอย่างแท้จริง มิใช่การเรียนรู้เพื่อสอบและแข่งขัน แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดความรู้ และปัญญาเพียงพอที่จะมาพัฒนาคน พัฒนาสังคม คณะทำงานโรงเรียนอนุบาลรักลูก (โรงเรียนสำหรับเด็กเล็กที่มุ่งพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความสุข ความพร้อมตามวัย) และกัลยาณมิตรร่วมทางที่สนับสนุนการทำงานการศึกษา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก ต่างตระหนักต่อปัญหานี้ จึงมีแนวความคิดว่าควรจะขยายโรงเรียนจากระดับอนุบาลสู่ระดับประถม และมัธยม เพื่อสานต่อแนวทางการศึกษาที่มุ่งพัฒนาสมดุลง่ายๆ ใจ สติปัญญา ด้วยความหวังว่าอย่างน้อยโรงเรียนแห่งนี้จะเป็นรูปธรรมที่ทำให้การเคลื่อนไหว เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาของชาติ ปรากฏเป็นจริงขึ้น จากความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะสร้างโรงเรียนเพื่อทิศทางใหม่ของการศึกษาให้เป็นสมบัติของสังคมไทย โรงเรียนรุ่งอรุณ จึงถือกำเนิดขึ้น

2. เป้าหมายของโรงเรียน

รุ่งอรุณส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนได้เรียนรู้และแบ่งปันความเข้าใจ รวมถึงประสบการณ์ให้กับผู้อื่น โรงเรียนได้สร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ สำหรับนักเรียนที่จะได้สำรวจ ค้นหาความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล พอเหมาะพอดี ระหว่างธรรมชาติ วัฒนธรรม และเด็กนักเรียนเอง และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จากการทำความเข้าใจในพฤติกรรมการเรียนรู้และบุคลิกภาพของเด็กแล้ว ครูผู้สอนยังต้องมีความแม่นยำในเนื้อหาวิชาที่สอนเช่นเดียวกันกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ครูจะมีความทำงานเป็นทีมซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกิดการออกแบบแผนการสอนแบบบูรณาการที่เกิดผลต่อผู้เรียนได้ดี โดยครูจำเป็นต้องมีทักษะในการจัดการชั้นเรียนมาสนับสนุนส่งเสริมให้แผนการสอนนั้นเกิดขึ้นได้จริงนักเรียนจะได้รับความรู้และกระบวนการเรียนรู้จากการสอนของครู ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมของโรงเรียน จะรู้จักพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีคุณค่าและเป็นผู้มีจิตใจใฝ่รู้ซึ่งเกิดขึ้นจากการผ่านกระบวนการทำกิจกรรมตามความเป็นจริงต่าง ๆ เช่น การทำอาหาร การทำสวน การปลูกข้าว ตลอดจนการรู้จักกลั่นแกลกกอฮอลล์จากสับปะรดเพื่อผลิตเอทานอลแกลกกอฮอลล์และนำไปผสมกับน้ำมัน เรียกว่า แก๊สโซฮอลล์ได้ เป็นต้น

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับว่ามีความสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้รู้จักสร้างองค์ความรู้ของตนและรู้จักเลือกใช้ทักษะที่จำเป็นในแต่ละภาระงาน นักเรียนจะได้รับการปลูกฝังให้มีความคิดเชิงจริยธรรม และสามารถถ่ายทอดสู่ผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ รุ่งอรุณเชื่อว่าเด็กสามารถพัฒนาตนเองและศึกษาตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความมีอิสรภาพทางปัญญาในที่สุด

3. หลักสูตรและการประเมินผล

รุ่งอรุณนำกระบวนการการเรียนรู้แบบองค์รวมโดยมีแนวทางพุทธธรรมเป็นแกนหลักเชื่อมโยงกับตัวอย่างจริงที่เป็นทักษะชีวิตของผู้เรียนมาจัดเป็นแนวทางการศึกษาของโรงเรียน คณะครูเป็นผู้ออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับอายุและพัฒนาการของนักเรียน โดยครูจะระบุเป้าหมายคุณค่าที่จะเกิดกับผู้เรียนให้สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระของแต่ละวิชา กิจกรรมต่าง ๆ จะถูกจัดเตรียมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสอดคล้องประสานความเข้าใจวิชาต่าง ๆ พร้อมกับความเข้าใจชีวิตของผู้เรียนด้วยพร้อม ๆ กัน ส่วนใหญ่นักเรียนจะเรียนรู้การทำงานด้วยการทำกิจกรรม และมีชิ้นงานที่เป็นความรับผิดชอบเฉพาะตน มีการทดสอบเป็นครั้งคราว เมื่อครูเห็นว่าเรื่องนั้น ๆ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบ ทบทวน อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นสุดภาคเรียน นักเรียนจำเป็นต้องนำเสนอการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่เขาประมวล สะสม กลั่นกรองเข้ากับชีวิตของเขาเอง ภายใต้อำนาจว่า “งานหยดย่น้ำแห่งความรู้”

4. แนวความคิดหลักในการดำเนินการเรียนการสอน

รุ่งอรุณของการศึกษา (บุพนิมิตแห่งมรรค) เป็นชุดองค์ธรรม 7 ประการ เป็นแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดั่งงามเหมือนดั่งลำแสงที่กระจายรัศมีเป็นสีทั้ง 7 อันมีองค์ประกอบ ดังนี้

4.1 กัลยาณมิตตตา คือ การรู้จักหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี การมีและการได้เป็น กัลยาณมิตร แยกความหมายได้ 2 ประการ คือ การที่สังคมเป็นกัลยาณมิตรหรือจัดสรรกัลยาณมิตรให้ และการที่ผู้เรียนรู้ รู้จักเลือกคบหากัลยาณมิตรอันเป็นการเริ่มขึ้นอย่างแท้จริงแห่งรุ่งอรุณของการศึกษา

4.2 สีสัมปทา คือ การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย

4.3 ฉันทสัมปทา คือ ความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่สร้างสรรค์ การมีแรงจูงใจที่เกิดจากการรักความจริง รักความถูกต้องดีงาม

4.4 อัตตสัมปทา คือ ความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพหรือการทำตนให้ถึงพร้อม

4.5 ทิฏฐิสัมปทา คือ การมีความเชื่อถือ แนวความคิด ความเข้าใจ ทศนคติ และค่านิยมที่ดั่งงามถูกต้อง สอดคล้องกับหลักความจริงแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

4.6 อัปปมาทสัมปทา คือ การมีสติระลึกรู้ตื่นตัวตลอดเวลา หรือการไม่ประมาท

4.7 โยนิโสมนสิการสัมปทา คือ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์สืบสาวให้เข้าถึงความจริง

5. หลักสูตร

การเรียนรู้ นั้น นับเป็นธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ (ซึ่งแตกต่างอย่างเด่นชัดจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ) หากแต่การจัดการศึกษานั้น เป็นระบบหนึ่งที่สังคมมนุษย์ได้สร้างและพัฒนาขึ้นจนเป็นแบบแผน อันมีแก่นสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ พอที่จะดำรงสังคมให้เจริญงอกงามต่อไป ดังนั้น “การศึกษา” จึงควรมีบทบาทสำคัญในการนำธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ มาพัฒนาแก่นสาระและกระบวนการที่เชื่อได้ว่าจะเป็นครรลองสู่อิสรภาพทางปัญญาซึ่งเป็นคุณสมบัติแห่งการศึกษาที่สมบูรณ์ของมนุษย์ รุ่งอรุณจึงเลือก ครรลองแห่งการพัฒนาปัญญา เป็นแม่บทในการจัดกระบวนการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ครู นักเรียน และบุคคลที่แวดล้อม ได้ร่วมกันแสวงหาเป้าหมายสูงสุดคือ ความจริง ความดี ความงาม อันประณีตด้วยตนเอง โดยมี สัมมาทิฏฐิ เป็นที่ตั้งและใช้ สติ-สัมปชัญญะ กำกับโดยตลอด ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวจะอาศัย 2 ปัจจัยหลัก คือ กัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ

กัลยาณมิตร ได้แก่ พ่อแม่ ครู และบุคคลแวดล้อมผู้มีเมตตา รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อแก่การเรียนรู้จริง

โยนิโสมนสิการ คือ วิธีการคิดพิจารณาไตร่ตรองของบุคคลที่จะเกิดการเรียนรู้ด้วยการพึงพาสติปัญญาของตนเอง ซึ่งพ่อแม่และครูสามารถเป็นต้นแบบแห่งการถ่ายทอดคุณลักษณะของผู้รู้คิดได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะการศึกษาที่แท้จะเริ่มต้นได้เมื่อคนรู้คิดเป็น

วิธีการเรียนรู้ปัญญาดังกล่าว จึงเป็นทิศทางการศึกษาของโรงเรียนรุ่งอรุณ เพื่อนำธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ไปสู่อิสรภาพทางปัญญาผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน

6. การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของโรงเรียนรุ่งอรุณ

การที่สังคมไทยในปัจจุบัน เห็นความสำคัญของการศึกษาสำหรับเยาวชนผู้มีอายุตั้งแต่ 6-17 ปี ให้ได้รับการฝึกฝนเล่าเรียนในระบบโรงเรียน เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีความรู้พื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตนและดำรงสังคมต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี ดังเช่นที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แล้วนั้น โดยหวังว่าภายใต้การจัดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระวิชาสำคัญ (8 วิชา) ในระดับช่วงชั้นต่าง ๆ ที่ถือว่าเทียบเท่า

มาตรฐานสากลนั้น จะเป็นเครื่องช่วยพัฒนาเยาวชนให้เป็น ผู้เรียนรู้เป็น กล่าวคือ รู้เท่าทันองค์ความรู้ต่าง ๆ และมีอิสรภาพทางปัญญา พอที่จะประมวลความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมได้อย่างแท้จริง เพื่อให้เป็นเช่นนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานแกนกลางการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานขึ้น (ซึ่งได้เริ่มประกาศใช้ในปีการศึกษา 2545) มีลักษณะเป็นเพียงมาตรฐานแกนกลางเพื่อเอื้อให้สถานศึกษาต่าง ๆ สามารถพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรของตนต่อไปให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายอยู่ที่มาตรฐานเชิงคุณภาพในทุกมิติของผู้เรียน ซึ่งจะกำหนดได้ด้วยมาตรฐานสาระการเรียนรู้ กลุ่มวิชาหลัก (8 รายวิชา) และมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น (อายุ) เพื่อเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถเลือกจัดกระบวนการเรียนรู้ พร้อมทั้งพัฒนาเนื้อหาสาระของหลักสูตรขึ้นเองอย่างสอดคล้องกับมาตรฐานแกนกลางและรักษาคุณภาพไว้ได้โดยทั่วถึงกัน

6.1 แนวคิดของการปรับปรุงหลักสูตรของรุ่งอรุณ

โรงเรียนรุ่งอรุณเชื่อว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของเยาวชนไทย มีความจำเป็น และมีความสำคัญต่อการวางรากฐาน “การเรียนรู้เป็น” ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ซึ่งมีได้เป็นไปเพียงมิติแห่ง “ความรู้” เพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็น “กระบวนการพัฒนา” ด้านความคิด สติปัญญาและจิตใจไปพร้อมกัน ดังนั้น ภารกิจของโรงเรียนและครูผู้สอนจึงควรช่วยผสมผสาน “ความรู้” และ “กระบวนการ” เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมให้กับผู้เรียนแต่ละวัย แต่ละรายวิชา ทั้งนี้ โรงเรียนรุ่งอรุณได้มีแนวทางที่ครูเป็นผู้ออกแบบวางแผน “หน่วยการเรียนรู้บูรณาการรายวิชาแบบองค์รวม” ขึ้นอย่างครบวงจร และเป็นไปตามหลักสูตรรายวิชา เพื่อใช้เป็นแผนการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างต่อเนื่อง ครบถ้วนทุกมิติ ในเบื้องต้นโรงเรียนรุ่งอรุณได้ดำเนินการประมวลหลักสูตรรายวิชาดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยขอบเขตและลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระ ดำเนินการควบคู่ไปกับการกำหนดจุดประสงค์การบรรลุผลการเรียนในแต่ละขั้นตอนนั้น ๆ ของแต่ละระดับชั้นในทุกรายวิชา คือ รายวิชาภูมิปัญญาภาษาไทย มนุษย์ สังคมศึกษาและพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ (และภาษาที่ 3) ดนตรีไทยและนาฏศิลป์ ดนตรีสากล ศิลปะและหัตถศิลป์ พลศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นจึงสามารถตรวจเทียบเคียงกับมาตรฐานด้านสาระวิชา และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ตามมาตรฐานแกนกลาง) ได้ ผลที่ปรากฏจากการเทียบเคียงพบว่ารุ่งอรุณได้ครอบคลุมเนื้อหาสาระไว้อย่างกว้างขวาง และสามารถลงลึกได้ เนื่องจากวิธีการที่เชื่อมโยงเนื้อหาเข้าเป็นชุดขององค์ความรู้หนึ่ง ๆ ดังนั้นจึงมั่นใจได้ว่า แนวทางการสร้างหน่วยการ

เรียนบูรณาการรายวิชาแบบองค์รวมนั้น เป็นแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานแกนกลางได้เป็นอย่างดี

6.2 หลักการของการปรับปรุงหลักสูตรรุ่งอรุณ

การที่โรงเรียนรุ่งอรุณดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรขึ้น ก็เพื่อให้มีแนวทางหรือกติกาเบื้องต้นที่ชัดเจนสำหรับการปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายที่มีบทบาทต่อการเรียนการสอน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียงกัน จนสามารถไปบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันได้ในที่สุด หลักการที่ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรของรุ่งอรุณมีองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

6.2.1 มาตรฐานหลักสูตรรายวิชา (Subject Oriented)

โรงเรียนรุ่งอรุณได้ทำการวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาและทดลองปฏิบัติรายวิชาในทุกระดับชั้น (เรียงตามลำดับ 12 ระดับชั้น) และสรุปเป็นหลักสูตรรายวิชา ได้แก่ วิชาภูมิปัญญาภาษาไทย, วิชามานุษยและสังคมศึกษา, วิชาวิทยาศาสตร์ (ธรรมชาติศึกษาและประยุกต์วิทยา), วิชาคณิตศาสตร์, วิชาภาษาอังกฤษ, วิชาศิลปะและทัศนศิลป์, วิชาดนตรีไทย นาฏศิลป์, วิชาดนตรีสากล, วิชาพลศึกษา, วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ

ซึ่งทั้งหมดนี้ได้จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพื่อบ่งบอกแนวคิดหลัก ขอบเขตและองค์รวมของเนื้อหาจุดประสงค์การบรรลุผลการเรียนรู้ของเนื้อหาตามระดับชั้นนั้น ๆ โดยละเอียด เพื่อให้เป็นแนวทางด้านเนื้อหาสาระ และเป้าหมายเชิงคุณภาพของผู้เรียนตามลำดับแต่ละชั้น

6.2.2 หน่วยการเรียนรู้บูรณาการรายวิชาแบบองค์รวม (Integrating or Thematic Based Unit of Contents) จากมาตรฐานหลักสูตรรายวิชา ซึ่งได้บ่งบอกทิศทาง เป้าหมาย ขอบเขตของเนื้อหาสาระในแต่ละระดับไว้แล้วอย่างชัดเจน ครูจะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ช่วยให้สามารถนำมาออกแบบสร้างหน่วยการเรียนรู้ โดยทำการศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจ เพื่อระบุ “ความเชื่อมโยง” ต่อเนื่องของเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์กันเป็นองค์รวม (ตามธรรมชาติและความเป็นจริงขององค์ความรู้ชุดนั้น ๆ) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงที่มาที่ไป และความสำคัญของเรื่องราวนั้น ๆ ซึ่งมักจะมีคุณค่าต่อบุคคล (รวมถึงผู้เรียนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม) ผู้เรียนจึงจะสามารถเข้าใจและประมวลภาพรวมของมวลสาระนั้น ๆ ในหลากหลายมิติได้ และอาจเชื่อมโยงกับมวลสารอื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ครูจะเป็นผู้พิจารณา กำหนดโครงเรื่อง (Theme) เพื่อให้เหมาะสม โดยจะมีความกว้างหรือลึกซึ้งเพียงใด ขึ้นอยู่กับวัยและภาวะการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.2.3 สร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีคิดจากประสบการณ์จริง (Active Learning) ระหว่าง ครู-นักเรียน-และสื่อจริงตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อมนั้น ๆ การกำหนดกระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นหลักการสำคัญสำหรับทุกระดับและทุกรายวิชา แต่อาจจะมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ดี ครูทุกคนจะได้นำหลักการนี้ไปใช้เพื่อการออกแบบและสร้างแผนการเรียนการสอนซึ่งผสมผสานวิธีการเรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยอาศัยความเข้าใจของครูที่มีต่อธรรมชาติ การเรียนรู้ และเจตจำนงของผู้เรียนตามวัยนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกและร้อยเรียง จัดลำดับ กิจกรรมลักษณะต่าง ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและสามารถบรรลุจุดประสงค์นั้น ๆ ได้ โดยที่นักเรียนเป็นผู้ลงมือทำหรือร่วมปฏิบัติ กิจกรรมเหล่านั้นด้วยตนเอง จนประจักษ์รู้ เช่น การลงมือทำชิ้นงานหรือโครงงานหนึ่ง ๆ ที่ต้องใช้ทักษะต่าง ๆ ตั้งแต่ การสังเกต เปรียบเทียบ บันทึกลง ภาคนาม (ครูได้ศึกษาเตรียมการไว้ก่อนแล้ว) และการบันทึกประสบการณ์ตามใบงาน ตลอดจนการฝึกฝนทำแบบฝึกหัดหรือการทดสอบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำและความชำนาญเป็นต้น จะเห็นได้ว่าแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละวิธีการจะนำไปสู่เป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ที่หลากหลายในทุกมิติ เช่น มิติของพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติ การบริหารเวลา ความมุ่งมั่น ตั้งใจ และประสิทธิภาพของการทำงาน มิติ ด้านความเข้าใจและความแม่นยำในเนื้อหาสาระหรือด้านคุณภาพทางสติปัญญาในระดับต่าง ๆ เช่น การคิด เชื่อมโยง การคิดแก้ปัญหา การสืบค้น การประมวล สรุป เป็นต้น

6.2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง (Authentic Assessment) จากจุดประสงค์การบรรลุผลการเรียนในหลักสูตรรายวิชาดังกล่าวในข้อ 3 เพื่อเชื่อมโยงลงสู่การปฏิบัติจริง กระทำโดยการแยกจุดประสงค์นั้น ๆ ลงในแผนการเรียนการสอนย่อยของครูผู้สอน จะช่วยให้ครูผู้สอนยึดคุณภาพรวมของแผนได้ทั้งหมดครบวงจร ตั้งแต่ลำดับขั้นตอนของเนื้อหา ขอบเขต กิจกรรมหรือกระบวนการเรียนเฉพาะตอน จนถึงจุดประสงค์การบรรลุผลของตอนนั้น ซึ่งครูสามารถวัดและประเมินนักเรียน (เป็นรายบุคคล) ได้เป็นระยะหรือช่วงเวลา เป็นคะแนนของแต่ละจุดประสงค์ไว้เป็นเบื้องต้น ตลอดจนคะแนนของชิ้นงานและการทดสอบ (ถ้ามี) ซึ่งเมื่อจบภาคการศึกษา จะนำผลมาประมวลรวมขั้นสุดท้ายของวิชานั้น ๆ เพื่อจัดทำรายงานผลการศึกษารายภาคให้ผู้ปกครองทราบต่อไป จะเห็นได้ว่ากลไกการวัดประเมินผลนักเรียนในลักษณะนี้ ในทางกลับกันจะช่วยประเมินแผนของครูด้วย ในระหว่างการดำเนินการเรียนการสอนและการประเมินนักเรียน ครูจะพบข้อบกพร่องหรือผิดพลาดของกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งต้องจัดปรับแก้ไขไปให้ทันทั่วทั้งที่ หากจุดประสงค์นั้นไม่สามารถบรรลุได้จริง ด้วยอุปสรรคหรือปัจจัยที่ยากแก่การควบคุม

หรือภาวะผู้เรียนที่ยังไม่พร้อม หรือเรียนรู้ได้เร็วเกินกว่าแผน เป็นต้น ทั้งนี้จะช่วยให้ครูได้ปรับแก้ที่ผู้เรียนในกรณีที่ประสบปัญหาในการเรียนได้ทันเวลาที่ โดยไม่ต้องรอให้จบภาคการศึกษา

จากหลักการทั้ง 4 ข้อข้างต้น มีความสำคัญต่อเนื่องประกอบกัน หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป การปรับปรุงหลักสูตรจะไปถึงจุดหมายปลายทาง และจากหลักการดังกล่าวนี้เอง ที่มีผลต่อการจัดคาบเวลาเรียน ภาคการเรียน จำนวนนักเรียนต่อห้อง และสัดส่วนครูต่อนักเรียน สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ตลอดจนการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้กันอย่างทั่วถึงซึ่งล้วนเป็นสภาพการที่จำเป็นต้องตามมาเอื้ออำนวยให้เกิดการปฏิบัติได้จริงต่อไป

7. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากการที่โรงเรียนรุ่งอรุณ เปิดดำเนินการขึ้นในแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชัดเจนมาตั้งแต่ต้นนั้น ก็ด้วยตามเจตนารมณ์ที่จะเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้เรียนรู้เป็น กล่าวคือ รู้เท่าทันองค์ความรู้ต่าง ๆ และมีอิสรภาพทางปัญญา พอที่จะประมวลความรู้นั้น ๆ ให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมได้อย่างแท้จริง โดยมุ่งสู่ระบบการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ภายใต้ระบบโรงเรียนอันเป็นมาตรฐานสากลนี้ เป็นจุดตั้งต้นที่เหมาะสมกับความ เป็นจริงของสังคมปัจจุบัน หากเพียงแต่สามารถจัดปรับระบบนี้ขึ้นไปสู่ระดับที่มั่นใจได้ว่าเป็น พื้นฐานที่แท้จริงแห่งภูมิปัญญาของสังคมไทย เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับเยาวชนไทยให้ เป็นผู้ที่พึงพาสติ-สัมปชัญญะของตน ในการสร้างองค์ความรู้ให้กับสังคมต่อไปในอนาคตได้

เงื่อนไขสำคัญของการปรับเปลี่ยนระบบโรงเรียนดังกล่าว ขึ้นอยู่กับคุณภาพบุคคล ในโรงเรียนนั่นเอง และในทางกลับกัน คุณภาพของบุคคลทั้งหลายในโรงเรียน ไม่ว่าครู-นักเรียน ฯลฯ นั้น ก็อาจฝึกฝนให้เกิดขึ้นและเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการได้ โดยอาศัยกระแสความสัมพันธ์ ต่อกันชนิดหนึ่งซึ่งก่อกำเนิดมาจากแกนกลาง คือ หลักสูตร ที่เป็นเครื่องกำหนดหน้าที่ บทบาท ทำที่ วิสัยทัศน์ ความคิด ภายใต้วิธีการเรียนรู้ในทุกมิติอย่างชัดเจนที่สุดนั่นเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าว ได้ว่า โรงเรียนรุ่งอรุณใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเริ่มตั้งแต่กระบวนการสร้าง จนถึงการใช้ หลักสูตรที่มีลักษณะเหมือนกระบวนการวิจัยและพัฒนานั้นเองไปส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อ ตัวผู้กระทำและต่อผลงานที่ปรากฏพร้อมกันไป ในด้านตัวผู้กระทำซึ่งมีหลายระดับ ตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ในด้านผลงานก็เช่นกัน มีตั้งแต่ระดับโครงสร้างหลักสูตรและการบริหารมาสู่หน่วยการ เรียนบูรณาการแบบองค์รวม ชั้นเรียนที่มีวุฒิภาวะ และผลงานประมวลความรู้ประจำภาค การศึกษาของนักเรียน (หยดน้ำแห่งความรู้) ในที่สุด

โรงเรียนรุ่งอรุณจึงอาศัยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีศูนย์กลางทั้งกระบวนการ อยู่ที่ “หน่วยการเรียนบูรณาการแบบองค์รวม” นี้ นำไปสู่จุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ

7.1 เกิดการปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของบุคลากรโดยรวมให้เป็นผู้เรียนรู้เป็นอยู่เสมอ

7.2 เกิดการปรับปรุงสาระวิชาอย่างเชื่อมโยงเป็นองค์รวม เต็มไปด้วยเรื่องราวของการเรียนรู้เข้าสู่ ความจริงและความดีงาม

7.3 นักเรียนและชั้นเรียนเกิดเจตจำนงที่ชัดเจน มีฉันทะ มีความมุ่งมั่นต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

8. คำอธิบายหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของโรงเรียนรุ่งอรุณ มีลักษณะดังนี้

8.1 เป็นหลักสูตรรายวิชา แต่ละระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อครอบคลุมสาระการเรียนรู้ทั้งหมด

8.2 ระบุแนวคิดพื้นฐานของสาระความรู้ นั่น คือ เนื้อหาอย่างเป็นองค์รวมของความรู้หนึ่ง ๆ ซึ่งมีที่มา การดำเนินเรื่องราวและคุณค่าเฉพาะสาระนั้น ๆ ที่มีต่อผู้เรียนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเกณฑ์หรือข้อบ่งชี้ ที่นำไปสู่ความจริง ความดีงาม ซึ่งควรค่าแก่ผู้เรียนในวัยนั้น ๆ ได้

8.3 ระบุจุดประสงค์ที่นักเรียนควรบรรลุผลการเรียนรู้นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ผลซึ่งเป็นคุณภาพทางด้านความคิด ความรู้ ความเข้าใจ (พุทธิพิสัย) และผลด้านสติปัญญาและจิตใจ (จิตพิสัย)

อย่างไรก็ดี หลักสูตรรายวิชานี้สามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานแกนกลางได้โดยง่าย เนื่องจากในกลุ่มสารวิชานั้นเหมือนกันเกือบทั้งหมด และการระบุแนวคิดพื้นฐานหรือคุณค่าขององค์ความรู้ที่ดี การระบุจุดประสงค์การบรรลุผลการเรียนรู้นี้ สามารถเทียบเคียงได้กับการระบุมตรฐานกลุ่มสาระวิชา และมาตรฐานช่วงชั้นได้

9. การปฏิรูปการเรียนรู้รายวิชาด้วยหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม

จากหลักการและจุดมุ่งหมายของการปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนรุ่งอรุณ ซึ่งมีลักษณะเป็นหลักสูตรรายวิชานั้น ได้กล่าวถึงขั้นตอนที่นับว่าเป็นศูนย์กลางของกระบวนการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนผู้สอน-ผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้ที่แวดล้อมทั้งหมด เข้าสู่ทิศทางการศึกษารุ่งอรุณได้นั้นคือขั้นตอนการสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวมของรายวิชานั้นเอง

9.1 ความหมายของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม

หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม คือ แผนการเรียนการสอนสำหรับ 1 รายวิชา 1 ระดับชั้นซึ่งทำได้ทุกระดับรายวิชา โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบวางแผน เพื่อให้

ครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาของระดับชั้นนั้น ๆ ใน 1 ภาคการศึกษาหรือ 1 ปีการศึกษา หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวมเป็นแผนการเรียนรู้ครบวงจร เพราะบ่งบอกทั้งเนื้อหาสาระวิธีดำเนินการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมของครูและนักเรียน ตลอดจนระบุแผนและวิธีการวัดและประเมินผล ตั้งแต่ต้นจนจบ เรียงลำดับตามขั้นตอนการเรียนนั้น ๆ ข้อสำคัญของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม คือ ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ออกแบบและสร้างหน่วยการเรียนรู้นี้ จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์มวลสาระด้วยตนเองเสียก่อน จนกระทั่งสามารถเห็นภาพรวม ความต่อเนื่อง เห็นเรื่องราวและกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ และเห็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่นักเรียนควรบรรลุตามขั้นตอนที่เหมาะสมนั้น ๆ

หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม ช่วยให้ครูมีโอกาสเตรียมกิจกรรมชิ้นงาน แบบฝึกหัด สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ หลากหลายชนิดอย่างสอดคล้องกับขั้นตอนนั้น ๆ รวมทั้งเตรียมการพานักเรียนศึกษานอกสถานที่อย่างมีความหมายต่อสาระที่เรียน หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม ช่วยให้ครูสามารถใช้จุดประสงค์การบรรลุผลการเรียน ทำการวัดและประเมินผล การเรียนรู้จริงให้ครบถ้วนทุกมิติผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรม การทำแบบฝึกหัด ชิ้นงาน หรือการทดสอบ (ถ้ามี) เพื่อประมวลผลการเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ ตลอดระยะเวลาการเรียนการสอนซึ่งครูสามารถปรับปรุงหรือช่วยนักเรียนได้ เมื่อประสบปัญหาอย่างทันท่วงทีแล้ว จึงสรุปผลรวมเป็นรายงานเมื่อจบภาคการศึกษา

9.2 หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวมกับการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ครูและสถานศึกษาปรับปรุงการเรียนการสอนที่สำคัญ 2 ประการ คือ

9.2.1 ปฏิรูปด้านเนื้อหาสาระวิชา กล่าวคือ การบูรณาการเนื้อหาสาระเป็นองค์รวมนี้ ในรายวิชาของระดับชั้นหนึ่ง ๆ จะพบว่าเมื่อครูศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา แล้วเกิดความรู้ความเข้าใจของตนเองที่มีต่อสื่อนั้น ๆ และเห็นคุณค่าของสื่อนั้น ๆ อย่างแท้จริง ครูจึงสามารถเรียบเรียงหรือร้อยเรียงสาระความรู้ที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกันเข้าเป็นชุดหนึ่ง ๆ เพื่อให้เหมาะแก่วัยและภาวะการเรียนรู้ของเด็กได้ โดยมีแก่นสาระสำคัญหนึ่งเป็นศูนย์กลางและมีโครงข่ายเชื่อมกับสาระย่อย ๆ ในรายวิชาหนึ่ง ๆ อาจจะวัดจำแนกชุดความรู้ลักษณะนี้ได้หลายชุด เมื่อประกอบกันเข้าทั้งหมด นั่นก็คือ ครบเนื้อหาสาระในหนึ่งภาคศึกษานั้นเอง การที่ครูร้อยเรียงเนื้อหาเป็นชุดองค์ความรู้หนึ่ง ๆ นี้ มีเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ

9.2.1.1 โดยธรรมชาติของสาระวิชาใด ๆ ก็ตาม มักจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยง ไม่อาจแยกย่อย ๆ อยู่ได้โดยไม่สามารถบอกที่มาที่ไป

9.2.1.2 เมื่อสามารถร้อยเรียงให้เห็นที่มาที่ไปแล้ว ครูจะเห็นคุณค่าของสารวิชานั้น ๆ ที่มีความหมายต่อความอยากรู้อยากเรียน (เจตจำนงการเรียนรู้) ของตนเองและของนักเรียนได้ชัดเจน

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระของครูนี้เองที่กระตุ้นให้ครูซาบซึ้งและมีแรงบันดาลใจที่จะถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้นให้กับผู้เรียนมากกว่าที่จะเป็นเพียงผู้สื่อสารบางอย่างที่แม้แต่ตนเองก็ไม่เข้าใจ ไม่เห็นคุณค่าแท้จริงไปอย่างแกน ๆ ครูจึงมีความมั่นใจในการถ่ายทอดและก่อให้เกิดเจตจำนงการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้

9.2.2 ปฏิรูปด้านกระบวนการเรียนรู้ คือ บุรณาการการเรียนรู้ที่หลากหลายมิติ คือ ธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นก็มีลักษณะเป็นองค์รวมเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การสังเกต เปรียบเทียบและจดจำสิ่งหนึ่ง ๆ จะเกิดขึ้นต่อเนื่องหรือการใช้ตา ดู หู ฟัง และการลงมือปฏิบัติ ทดลองทำ คิดพิจารณา ตั้งคำถาม ฯลฯ ก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทักษะทางการเรียนรู้ที่มีต่อสาระหนึ่ง ๆ จะรอบคอบ ลึกซึ้ง แม่นยำก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสสะสมประสบการณ์ต่อเรื่องนั้น ๆ ได้รอบด้าน หลากหลายมิติ กระบวนการเรียนรู้จึงไม่ควรเป็นไปเพียงหนึ่งหรือสองวิชาซ้ำ ๆ กัน ไม่ว่าจะเรียนรู้เรื่องใด ๆ หากแต่ควรเน้นให้ผู้เรียนได้บูรณาการทักษะต่าง ๆ ของเขาเพื่อรับรู้และเข้าใจสาระต่าง ๆ ได้จริง และเกิดความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่นของตน จนประจักษ์ถึงความรู้ที่ผุดขึ้นในใจและเป็นประสบการณ์ที่มีค่าเป็นต้นทุนของการเรียนรู้ที่แท้จริง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานหรือกิจกรรมหนึ่ง ๆ จึงมักเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผล มีประสิทธิภาพ เพราะประกอบไปด้วยทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น การสังเกต การพิจารณา การตัดสินใจ การวางแผน การบันทึก การวิเคราะห์ การประมวล สรุปผล เป็นต้น เมื่อใดก็ตามที่ครูอาศัยกระบวนการเรียนแบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning) หรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสาระความรู้ขั้นต่าง ๆ แล้วจะพบว่า แม้องค์ความรู้ที่ยากและซับซ้อนก็กลับเข้าถึงได้รวดเร็วและลึกซึ้ง ดังนั้น การวางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวมนี้จึงเท่ากับเป็นการผนวก การบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระและบูรณาการทักษะกระบวนการหลากหลายมิติเข้าด้วยกัน และเมื่อเกิดผลกับเรื่องหนึ่ง ๆ แล้ว การบูรณาการข้ามสาระวิชาอื่น จึงเป็นไปได้ตามธรรมชาติของเรื่องต่าง ๆ เช่นกัน ถึงแม้บางครั้งอาจอยู่นอกแผน แต่บางครั้งครูก็สามารถนำมาเสริมกันได้ซึ่งยังคงรักษาสาระหลักและการประเมินสาระหลักได้ครบถ้วน การปฏิรูปการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้อย่างเป็นอิสระ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน

9.3 ลักษณะเฉพาะของหน่วยการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการที่แท้จริง

หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ เนื้อหาสาระและการระบุคุณค่าของสาระนั้น ๆ ที่มีต่อชีวิตผู้เรียน จนสามารถเฝ้าดูผลและส่งผลในทางพฤติกรรมที่ติงามของผู้เรียนในด้านใดด้านหนึ่งโดยอัตโนมัติกระบวนการเรียนรู้ให้ถึงความจริงแบบมีขั้นตอนเพื่อไปสู่การสัมผัส/เผชิญของจริงที่อยู่ใกล้ตัว ตั้งแต่การจุดประกายการเรียนรู้ และขั้นตอนการเรียนรู้ ตลอดจนการประยุกต์ความรู้ที่ได้ พร้อมทั้งการระบุสื่อที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งวิธีคิดของตนเองได้จริง โดยอาศัยบริบทที่เป็นจริงเช่นกัน การประมวลผลความรู้ของผู้เรียน และนำเสนอความรู้ที่ให้กับผู้อื่น ทั้งนี้ ในการประเมินผลนั้น ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเป็นช่วง ๆ ตามแต่กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนและประมวลผลความรู้ที่ของตนเองออกมา

9.3.1 ขั้นตอนการออกแบบสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา (Conceptualization)

ครูผู้สอนรายวิชาหนึ่งในระดับชั้นหนึ่ง ควรศึกษาทำความเข้าใจขอบเขตเนื้อหา สาระสำคัญจากหลักสูตรแม่บท เพื่อให้เห็นภาพรวมของมวลสาระวิชาที่จะทำการสอนใน 1 ภาคการศึกษานั้น จนกระทั่งสามารถตีความแนวคิดพื้นฐาน คุณสมบัติเฉพาะวิชาของสาระวิชานั้น ๆ ออกมาเป็นจุดประสงค์การบรรลุผลการเรียนอย่างกว้าง ๆ จากนั้นครูจะเริ่มแปลความสนใจของครูที่มีต่อสาระวิชาดังกล่าว และไม่ไกลจากความสนใจของเด็กในระดับที่จะสอน แล้วจึงค่อยขยายความเชิงรูปธรรมโดยการเชื่อมโยง (Integration) เนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน จนร้อยเรียงเรื่อง (Thematic) ต่อเนื่องเป็นชุดองค์ความรู้ (Unit of Content) หนึ่ง ๆ ได้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำหน่วยบูรณาการ 1 หน้ากระดาษ

เป็นจัดระบบความคิด ด้วยการที่ครูระบุเนื้อหาสาระ คุณค่าที่มีต่อผู้เรียน และผลในทางพฤติกรรม พร้อมทั้งวางแผนการเรียนการสอน การประเมินผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 ตารางแผนการสอนรวมรายสัปดาห์

แผนปฏิบัติการนี้จะเป็นโครงสร้างการทำงานทั้งภาคการศึกษาสำหรับรายวิชา/ระดับหนึ่ง ๆ โดยมีการระบุวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การประเมินผล เป็นรายสัปดาห์โดยสังเขป ซึ่งจะได้รับการพิจารณาจากครูใหญ่ ที่มีผู้สอนในสายวิชาเดียวกัน และ/หรือทีมระดับชั้น เพื่อช่วยกันตรวจสอบความเข้าใจให้ถูกต้องและรอบคอบ แผนนี้จะช่วยให้ครูตระหนักถึงภาพรวม ไม่หลงประเด็น พร้อมกับช่วยให้ครูยืดหยุ่นแผนย่อยได้ โดยไม่เสียหลักการใหญ่ หาก

เผชิญสถานการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ เป็นการเขียนอธิบายรายละเอียดและลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ โดยระบุหัวข้อสำคัญ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลทั้งครูและนักเรียน

สำหรับครูนั้นทำการประเมินและปรับปรุงเพื่อทำแผนใหม่อีกครั้งหนึ่งซึ่งเป็นแผนที่จะพัฒนาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของแผนเดิม ในด้านนักเรียนนั้น ครูเป็นผู้ประเมินจากการเรียนรู้ในห้องและการนำเสนอผลงานในงานหยดน้ำแห่งความรู้ช่วงสิ้นภาคการศึกษา ส่วนเด็กนักเรียนนั้นจะทำการประเมินและพัฒนาตนเองไปตลอดช่วงแห่งการเรียนรู้ซึ่งจะมีครูเป็นผู้คอยให้คำชี้แนะร่วมปรึกษาหารือ เมื่อครูมีความชำนาญพอสมควรแล้ว ครูแต่ละสายวิชาจำเป็นต้องมีการประชุมเพื่อสร้างปรับปรุงหลักสูตร อันประกอบด้วยหลักการบูรณาการสู่ชีวิต โดยใช้วิชานั้น ๆ เป็นตัวหลักว่ามีบทบาทในการเรียนการสอนอย่างไร เช่น ในการเรียนหน่วยมนุษย์และสังคมศึกษาในระดับประถม นั้น ครูต้องมาทำความเข้าใจร่วมกันว่า เด็กช่วงวัยนี้ควรมีเนื้อหาสาระที่ร้อยเรียงกันอย่างไร หลักการของวิชาสังคมนั้นคืออะไร และจะประกอบไปด้วยกระบวนการเรียนแบบไหน จึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ครูต้องการให้เกิดการเรียนรู้ได้ ตัวอย่างเช่น ประเด็นการเรียนรู้ในระดับประถม คือเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ จากนั้นจึงวางเนื้อหาสาระสำหรับแต่ละระดับของหน่วยนี้ และเตรียมวางแผนการสอนตามหลักการของวิชาที่วิเคราะห์ร่วมกัน คือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขเวลาเป็นองค์ประกอบของความสัมพันธ์ รวมถึงเป็นเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ จากนั้นครูจึงเริ่มจากวิธีการเรียนที่จะจุดประกายการเรียนรู้สำหรับเด็ก นั่นคือ กระบวนการเรียนจากสิ่งใกล้ตัวที่เด็กชอบ อย่างเช่น ครูพานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนเรื่องขนม โดยครูค่อย ๆ พาเชื่อมโยงจากขนมที่เด็กชอบไปสู่ขนมรุ่นพ่อแม่ และจากพ่อแม่เชื่อมโยงสู่การเรียนรู้เรื่องครอบครัวตนเองไปสู่ชุมชนโรงเรียนและชุมชนรอบโรงเรียนในที่สุด จากนั้นจึงระบุแนวคิดในหน่วยการเรียนรู้ของตน รวมถึงขั้นตอนวิธีการที่จะทำให้หน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ เกิด ประสิทธิภาพจริงกับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 แผนการสอนย่อย (Teacher's Plan) ซึ่งที่รุ่งอรุณเรียกว่า ปผ.1

เป็นการขยายแผนเพื่อลงสู่ปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยนำแต่ละตอนของแผนรวมมาระบุรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ละสัปดาห์หรือที่ละโครงงานย่อย ซึ่งอาจจะใช้เวลากว่าสัปดาห์และระบุจุดประสงค์การเรียนรู้เฉพาะกิจกรรม/โครงงานย่อยนั้น ๆ อย่างชัดเจนที่ครูมุ่งจะวัดและประเมินนักเรียน

ขั้นตอนที่ 6 แบบวัดและประเมินผลการเรียนรายบุคคล (ปผ.2)

แบบแผนนี้จะใช้ควบคู่ไปในแต่ละขั้นตอนของการเรียน เพื่อวัดและประเมินผลตามจุดประสงค์ฯ ที่ระบุไว้ในแผนการสอนย่อย (ปผ.1) ซึ่งเกิดขึ้นจริง ในขณะที่นักเรียนอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ แบบนี้ จะช่วยให้ครูช่วยเสริมพัฒนาการของนักเรียนเฉพาะรายได้ทันทีที่ หรือแม้แต่การจัดแบบฝึก-งานที่เหมาะสมกับความสามารถ เป็นการช่วยให้ครูมีเครื่องบ่งชี้ให้มั่นใจพอที่จะยืดหยุ่นคำสั่ง ใบบาง ชิ้นงาน ให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่แตกต่างจากปกติทั่วไปของห้องได้ ในทางกลับกันการใช้แบบวัดและประเมินนี้ เป็นการประเมินแผนฯ ของครูไปในตัว หากผลปรากฏว่ากิจกรรมไม่เหมาะสม ไม่บังเกิดผลดังที่คาดไว้ ครูอาจปรับแก้ได้ทันที

ขั้นตอนที่ 7 แบบประเมินผลรวมและรายงานผลการเรียนประจำภาค (ปผ.3)

เป็นการประมวลคะแนนและหรือการวัดประเมินผลแต่ละครั้งจาก ปผ.2 เพื่อสรุปการบรรลุผลการเรียนของนักเรียนแต่ละคน ดังนั้นการที่ครูตัดสินใจคัดเลือกสัดส่วนการให้คะแนนหรือไม่ให้เป็นคะแนน แต่ปรากฏในรายงานผล เพราะมีนัยสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมทุกมิติแล้ว จึงจะเห็นความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนแต่ละคนนั้นได้

10. การศึกษาพิเศษ

โรงเรียนรุ่งอรุณ เชื่อในความพิเศษของธรรมชาติมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนและการเรียนรู้ได้ แม้จะมีความบกพร่องหรือ ความพิการแตกต่างกันไปจากคนอื่น ๆ รุ่งอรุณจึงเปิดโอกาสให้ เด็กพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ เด็กพิเศษในที่นี้ได้แก่ เด็กบกพร่องทางการได้ยิน (ไม่ใช้ภาษามือ) เด็กบกพร่องทางการมองเห็น บกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางการเรียนรู้ กลุ่มอาการออทิสติกและแอสเพอร์เกอร์ซินโดรม รวมทั้งเด็กที่มีระดับ สติปัญญาหรือความสามารถ พิเศษสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย

การพิจารณารับเด็กพิเศษเรียนร่วม ในแต่ละปี จะพิจารณาจากพัฒนาการเด็กและความร่วมมือของผู้ปกครองเป็นสำคัญ โดยโรงเรียนสามารถรับเด็กได้ไม่เกิน 2 คนต่อหนึ่งห้อง ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจของครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนอย่างมาก เพื่อที่จะให้เด็กเกิดการพัฒนาได้อย่างแท้จริง เป้าหมายในการเรียนร่วมของเด็กพิเศษในชั้นเรียนปกติคือ การนำพาเด็กให้เรียนรู้ทักษะการดำเนินชีวิต รู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเข้าสู่ภาวะปกติและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งสามารถปรับกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับจากชั้นเรียนมาใช้พัฒนาข้อเด่น ข้อด้อยของตน สร้างความภาคภูมิใจ จนเกิดภาวะความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ เริ่มจากการสังเกตและประเมินพฤติกรรมเด็กตั้งแต่แรกเข้า (ก่อนเปิดภาคการศึกษาเพื่อ

ระบุปัญหาและความต้องการ) การช่วยเหลือของเด็กเป็นรายบุคคล จากนั้นวางแผนเป้าหมายและแนวทางเตรียมความพร้อมของเด็กไปสู่การปฏิบัติ โดยความร่วมมือจากผู้ปกครองก่อนเริ่มการเรียนรู้ในชั้นเรียน เมื่อวันเปิดภาคการศึกษา จากนั้นคณะครูร่วมกับผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะวางแผนการจัดทำแผนการศึกษารายบุคคล (IEP: Individualized Education Program) ประจำปีการศึกษา ร่วมกัน นำไปสู่การจัดเตรียมแผนการสอนรายบุคคล (IIP : Individual Implementation Plan) ประจำปีของครูในแต่ละภาคการศึกษา และแผนการช่วยเหลือของผู้ปกครอง เมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้าน การดำเนินการเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง

10.1 ผู้ปกครอง

10.2 ครูประจำชั้นและครูผู้สอนในระดับชั้นเรียนของเด็ก

10.3 ครูในสำนักงานสนับสนุนการเรียนการสอน ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษ พยาบาล นักกิจกรรมบำบัดประจำโรงเรียน

10.4 ฝ่ายบริหารของโรงเรียน

10.5 แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (ถ้ามี)

ในแต่ละเทอม จัดให้มีการแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและวิธีส่งเสริมพัฒนาการ ในด้าน ต่าง ๆ ที่สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน การติดตามและประเมินความก้าวหน้าของเด็ก จะทำร่วมกันอีกครั้ง โดยครูที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับภาคการเรียนถัดไป

โรงเรียนสอนการแสดงภัทราวดี

ภัทราวดีเธียเตอร์ เป็นโรงละครเอกชน ที่มีการแสดงระดับสากลทุกวันเสาร์ อาทิตย์ และเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างนักแสดง นักการละคร นักคิด นักเขียน ที่มีความสามารถระดับสากลทุกรูปแบบ สู่วงการบันเทิง อีกทั้งยังเป็นทีอนุรักษ ศิลปะวัฒนธรรมไทย และค้นคิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อการพัฒนา จัดตั้งโดยคุณภัทราวดี มีชูธน นักแสดง นักเขียน ผู้กำกับการแสดง ที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศ และต่างประเทศมาเป็นเวลากว่า 30 ปี โรงละครตั้งอยู่ที่ 69/1 ซอยวัดระฆัง ถนนอรุณอมรินทร์ ศิริราช กรุงเทพฯ 10700 ซึ่งซอยวัดระฆัง เป็นชุมชนเก่าแก่ของกรุงเทพฯ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงข้ามพระบรมมหาราชวัง

1. ประวัติของภัทราวดีเธียเตอร์

ภัทราวดีเธียเตอร์ อุทยานละครเวทีกลางแจ้งแห่งแรกของกรุงเทพ ตั้งอยู่ในซอยวัดระฆัง บริเวณกรุงเก่าฝั่งธนบุรี เปิดการแสดงครั้งแรกเมื่อเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ. 2535 โดย คุณภัทราวดี มีชูธน นักแสดง ผู้กำกับการแสดง และผู้เขียนบท มีผลงานเป็นที่ยอมรับคนหนึ่งของประเทศไทย ภัทราวดีเริ่มก่อตั้งคณะละครโดยการทดลองประพันธ์และสร้างละครเพลงเรื่อง เกือบดาวดวงใหม่ไปใส่ฟ้า แสดง ณ ศูนย์วัฒนธรรมวังละครใหญ่ ในปี พ.ศ.2530 ซึ่งเป็นปีแรกของการเปิดใช้โรงละครแห่งนี้ เธอ นำแสดงร่วมกับ คุณชรัส เฟื่องอารมณี คุณสุชาติ ขวาทกุล และคุณฉันทนา กิตยพันธ์ โดยมีคุณปรีศญ์ สุวรรณศรี เป็นผู้ประพันธ์ดนตรี คุณบุบผา ธรรมบุตร เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี Choreographer จาก New York ฝึกสอนลีลาให้กับนักแสดงทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แสดงเป็น Chorus ซึ่งในยุคสมัยนั้น มีแต่นักเรียน Ballet นักเต้นจากดิสโกเทคไม่มีพื้นฐานการเรียนเต้นรำมาเลย ประสบการณ์ในครั้งนั้นทำให้เธอตระหนักว่าประเทศไทยขาดการศึกษาและขาดบุคลากรซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการแสดงประเภท Performing art เธอจึงรวบรวม ทีมและจัดการแสดงประเภท variety show อย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างงานหาเงินมาให้การศึกษาแก่นักแสดงและบุคลากรเบื้องหลังการแสดงอย่างต่อเนื่องโดยการมอบเงินรายได้ส่วนตัวทั้งหมดให้กับโรงละครเพื่อการพัฒนาและบุคลากร นักแสดงในสังกัดได้รับการฝึกสอนให้มีพื้นฐานการแสดงหลากหลาย ดังที่เธอได้รับการฝึกมาคือการแสดง การเต้นรำประเภท Jazz, Ballet, Modern dance, Ballroom รำไทย ดนตรี ศิลปะการละคร ศิลปะพื้นบ้าน ขับร้องทั้งเพลงสากลและเพลงไทยเดิม รวมทั้งการจัดแสงเสียง การออกแบบฉากและสร้างเครื่องแต่งกาย

ในทุก ๆ ปีภัทราวดีเธียเตอร์จะเชิญครูจากต่างประเทศ และจากกรมศิลปากรมาสอน ศิลปะหลากหลาย เช่น Ballet, Modern dance, Contact Improvisation, Butoh ของญี่ปุ่น โขน รำไทย การฟ้อนของภาคเหนือ กลองสะบัดชัย การออกแบบท่าเต้น เป็นต้น และส่งนักแสดงในสังกัดที่มีความสามารถไปศึกษาต่างประเทศ เช่น อังกฤษ แคนาดา อินโดนีเซีย ส่งนักแสดงและทีมงานไปดูงานจัดการแสดงในประเทศต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เชิญผู้กำกับการแสดงที่มีชื่อเสียงมาร่วมสร้างงาน เพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถ ค้นคิดและสร้างสรรค์งานซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย นอกจากนี้ยังได้เชิญครูธีรยุทธ ยวงศรี ซึ่งเป็นหนึ่งในตระกูลโขนละครไทยที่มีชื่อเสียง เป็นพระราชมามีฝีมือเยี่ยม และเป็นนักวิชาการ นักค้นคว้า หนึ่งในห้าของผู้ได้รับพระราชทานโองการจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ให้เป็นประธานในพิธีครอบครู

ครูธีรยุทธได้เป็นครูผู้ฝึกสอนนาฏศิลป์ไทย ให้แก่นักแสดงของภัทราวดีเธียเตอร์ และได้มอบตำแหน่งประธานในพิธีครอบครูโขนละครไทยให้แก่ ศิษย์เอกของท่านคือ มานพ มีจำรัส ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2544 ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิตในวันที่ 30 มิถุนายน 2545 ณ โรงพยาบาลศิริราชด้วยโรคชรา พิธีสวดศพของท่านจัดที่ห้องสมุดภัทราวดีเธียเตอร์ ที่ซึ่งท่านมอบให้เป็นที่เกิดผลงานวิจัย ทั้งหมดของท่าน ทั้งบทความ หนังสือ เทปเพลงและวิดีโอ ศิษย์ทั้งหลายเป็นผู้ร่วมจัดสถานที่และดอกไม้ สวยงามยิ่งนัก นอกจากนี้ภัทราวดีเธียเตอร์ ยังได้เชิญครูราชมพ โปธิเวช สอนโขนทุกวันศุกร์ ถึงแม้โรงละครจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนเท่าที่ควร แต่ความตั้งใจที่จะพัฒนาศิลปะแขนงนี้อย่างจริงจังทำให้ภัทราวดีเธียเตอร์ยังคงฝึกนักแสดง และสนับสนุนให้สร้างงานพัฒนาความรู้ ความสามารถของศิลปินรุ่นใหม่จนได้กลายเป็นมืออาชีพสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยมากมาย ปัจจุบันมีนักแสดงฝีมือดีเป็นที่ยอมรับ และได้รับเชิญให้เป็นตัวแทนประเทศไทยไปแสดงในเทศกาลละครทั้งในยุโรป และเอเชีย ได้รับการยกย่องว่าเป็นทีมที่มีความคิดสร้างสรรค์ความสามารถและรอบรู้ลึกซึ้งทั้งศิลปะไทยและสากล

2. การบริการด้านต่าง ๆ

2.1 Gallery

ภัทราวดีแกลลอรี เป็นส่วนหนึ่งของโรงละครภัทราวดี ซึ่งใช้เป็นที่จัดแสดงผลงานในด้านต่าง ๆ ภัทราวดีเธียเตอร์แกลลอรีเป็นที่จัดแสดงผลงานแบบเปิดโล่งเพื่อรองรับงานศิลปะแบบ visual artist ตามที่ศิลปินแต่ละท่านต้องการ โดยเปิดให้แสดงผลงานโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแก่ผู้ที่สนใจ ถ้าศิลปินท่านใดต้องการเช่าสถานที่เพื่อใช้ในโอกาสพิเศษหรือจัดงานอื่น ๆ ทางภัทราวดียินดีบริการพร้อมด้วยอาหารที่มีคุณภาพ

2.2 Home stay

ภัทราวดีเธียเตอร์มีบริการห้องพัก แอร์คอนดิชั่น ที่สวดกสบาย จำนวน 8 ห้อง ประกอบด้วย ห้องนั่งเล่น ห้องนอน ห้องน้ำ และห้องครัว อัตราค่าห้อง 2000 บาท ต่อวัน ห้องคู่ และห้องน้ำ อัตรา 1500 บาท /วัน

2.3 ลานครู ปรับปรุงสถานที่ใหม่ ให้เป็นแหล่งอาหารเพื่อสุขภาพ

โรคภัยไข้เจ็บมาจากความเครียดและการรับประทานอาหารที่ย่อยยาก มีไขมันมากเกินไป มีสารเคมีตกค้าง รับประทานผักและผลไม้ไม่เพียงพอ รับประทานอาหารไม่ครบหมู่ ลานครู มุมอาหารหน้าโรงละครภัทราวดีเธียเตอร์ จึงปรับปรุงสถานที่ให้เป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่รับประทานอาหารอร่อยที่มีประโยชน์ ในราคาปานกลาง สามารถใช้เป็นที่พบปะสังสรรค์ ของผู้นิยมศิลปะ ชมการซ้อมละคร การเล่าเรียนศิลปะศาสตร์ ในยามเย็น เพื่อความเพลิดเพลินเจริญใจ ได้ความรู้ ความสนุกสนาน เป็นที่ประลองฝีมือของศิลปินรุ่นใหม่ ทุก รูปแบบ

3. ผลงานด้านการแสดง

3.1 BANGKOK FRINGE FESTIVAL

ภัทราวดีเธียเตอร์ได้จัดงาน BANGKOK FRINGE FESTIVAL ขึ้นตั้งแต่ปี 2542 เพื่อรวบรวมผลงานการแสดงหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ นาฏศิลป์ไทย ละครตามแบบฉบับดั้งเดิมที่หาได้ยากในปัจจุบัน ไปจนถึงนาฏศิลป์ร่วมสมัย ซึ่งผสมผสานเทคนิคต่าง ๆ ทั้งเก่าและใหม่เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน หรืองานทดลองที่นำเสนอแนวความคิดแปลกใหม่ผสมผสานกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย

3.2 BANGKOK FRINGE FESTIVAL since 1999

มหกรรม ละคร ดนตรี ศิลปะ ณ บางกอก 1999 BANGKOK FRINGE FESTIVAL ครั้งแรกถูกจัดขึ้นระหว่างวันที่ 12 มีนาคม – 25 เมษายน 2542 ประกอบไปด้วยการแสดงศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ละครเวที, ละครใบ้, นาฏศิลป์, ดุริยางคศิลป์, คีตศิลป์, วิจิตรศิลป์, ประติมากรรม ฯลฯ

3.3 ๑๐๐ ดี ๑๐๐๐ ดี สวิส...ดี ปี ๒๐๐๐

จัดที่ภัทราวดีเธียเตอร์ FOR DEE SAWASDEE 2000 at Patravadi Theatre จัดขึ้นระหว่างวันที่ 17 ธันวาคม 2542 – 23 มกราคม 2543 ณ ภัทราวดีเธียเตอร์ รวมเป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ แต่ใน “๑๐๐ ดี ๑๐๐๐ ดี สวิส...ดี ปี ๒๐๐๐” ต้องการที่จะสนับสนุนภาพลักษณ์ทางด้านความเป็นศิลปะให้มากขึ้นเน้นความมีคุณภาพจากกลุ่มละครอาชีพที่เป็นที่ยอมรับ และมีพัฒนาการต่อเนื่อง 3 ปีขึ้นไป

3.4 “ระบำ รำ เต้น” Bangkok Fringe Festival 2001 “RABAM RAM TAN”

Bangkok Fringe Festival 2001 “ระบำ รำ เต้น” เป็นเทศกาลนาฏศิลป์ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 19 มกราคม – 11 กุมภาพันธ์ 2544 รวบรวมการแสดงของคณะนาฏศิลป์ระดับมืออาชีพ, ผู้ประดิษฐ์ท่าเต้น และนาฏศิลป์ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับในสาธารณชน จัดการแสดงขึ้นเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ณ ภัทราวดีเธียเตอร์ นอกจากนี้ยังมีการแสดงนิทรรศการภาพถ่ายทางนาฏศิลป์ ของช่างภาพมืออาชีพหลายท่าน และการสาธิตการสอนและการบรรยายพิเศษทางนาฏศิลป์อีกด้วย

3.5 BANGKOK FRINGE FESTIVAL 2002 @ Patravadi Theatre Bangkok

Bangkok Fringe Festival 2002 จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 19 เมษายน – 5 พฤษภาคม 2545 ทุกวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ โดยรวบรวมศิลปินจากนานาชาติมาเพื่อร่วมกันจัดแสดงศิลปะในรูปแบบที่หลากหลาย เป็นโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ศิลปินได้เสนอผลงานต่อสาธารณชน ทั้งสำหรับสังคมไทยที่เปิดกว้าง ให้ผู้ที่มีความสนใจในงานศิลปะ ตั้งแต่เด็ก นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปได้เข้าชม และในระดับนานาชาติประเทศ โดยการเชิญผู้อำนวยการ ผู้สร้างสรรค์การแสดงและศิลปะ ผู้จัดงาน ศิลปะจากนานาชาติประเทศ รวมถึงนักท่องเที่ยวเข้าร่วมชมผลงานรวมทั้งเป็นการพัฒนางานศิลปะในรูปแบบและทิศทางใหม่ เป็นการปลูกฝังและส่งเสริมศิลปะให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

3.6 ร่ายพระไตรปิฎก 2 “ปัจจุสมุปบาท”

เนื่องในโอกาสครบรอบ 1 ทศวรรษของภัทราวดีเธียเตอร์ ภัทรวดี มีชูธน สร้างสรรค์ และนำเสนอในละครเวทีเพื่อวิญญาน อีกครั้ง ด้วยการแสดง “ร่ายพระไตรปิฎก 2 – ปัจจุสมุปบาท” หลังจากที่ได้รับความสำเร็จอย่างมากจาก “ร่ายพระไตรปิฎก” ที่จัดแสดงขึ้นในปี 2539

“ร่ายพระไตรปิฎก 2 – ปัจจุสมุปบาท” ได้แรงบันดาลใจจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา “ปัจจุสมุปบาท” (ปะ-ติ-จะ-สะ-หุม-บาต) คือ อาการทั้งหลายที่เป็นสาเหตุแห่งการเกิดทุกข์ หากรู้และเข้าใจอาการเหล่านี้ก็จะสามารถดับทุกข์ได้ ในขณะเดียวกัน ถ้านำอาการต่าง ๆ มานำเสนอเป็นละครเวทีในรูปแบบของภัทราวดีเธียเตอร์ ที่ผสมผสานความสามารถในการแสดง การเต้นรำ เข้ากับเทคนิคที่ทันสมัย หลักธรรมที่เข้าใจได้ยาก ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป

นำเสนอโดย	ภัทราวดี มีชูธน และ ศิลปินรับเชิญ
สร้างบทโดย	ภัทราวดี มีชูธน
กำกับการแสดงโดย	มานพ มีจำรัส
แรงบันดาลใจจาก	การสนทนารธรรมกับแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด และภพवादของ อำนาจ กลั่นประชา

3.7 เดิมรักให้เต็มรู้ (The show must go on)

เดิมรักให้เต็มรู้เป็นโครงการร่วมกันครั้งที่สองกับคุณหญิงศศิมา ศรีวิกร เพื่อนำรายได้ถวายสมเด็จพระนางเจ้า เป็นพระราชกุศล โดยการนำเด็กที่มีร่างกายไม่ครบถ้วน ซึ่งภัทราวดี มีชูธนและทีมงานบางคนได้ไปสอนในโครงการค่ายศิลปะ ART FOR ALL เป็นเวลาสองปี ซ้อน มาแสดงร่วมกับนักแสดงปกติ ของภัทราวดีเธียเตอร์ แสดง 5 รอบที่ศูนย์ วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในวันที่ 20-24 ธันวาคม 2544 และแสดง 11 รอบเพื่อเปิดโรงละครกลางสวนที่ปรับปรุงใหม่ของภัทราวดีเธียเตอร์ ในวันที่ 4 –28 มกราคม 2545 ทุกวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์

กำกับการแสดงโดย	ภัทราวดี มีชูธน
ประพันธ์เพลงโดย	คุณหญิงศศิมา ศรีวิกร

นำแสดงโดย ภัทราวดี มีชูธน
 ภัทรวรินทร์ ทิมกุล
 มานพ มีจำรัส
 วรรณศักดิ์ ศิริหล้า
 สายสุนีย์ สุขกฤต
 และนักแสดงบกพร่องทางร่างกาย

3.8 พจมาร

ภัทราวดี มีชูธน นำแสดงในละครชาตรีร่วมสมัย เรื่อง พจมาร ในปี 2543

3.9 จินตกรรมรวมเกียรติ์ ตอนศึก สหัสเดชะ

หลังจากได้ทำงานร่วมสมัยมากมาย จนนักแสดงของโรงละครมีความรอบรู้ ภัทราวดีเริ่มนำการแสดงซึ่งเป็นคลาสสิกมาทดลองทำโดยการนำเสนอศิลปะจีน ร่วมกับนักแสดงของกรมศิลปากร ภัทราวดีดัดแปลงบท จากพระราชนิพนธ์รวมเกียรติ์ของรัชกาลที่ 2 ผสมผสานกับบทของกรมศิลปากร โดยมีครุฑมีด ประสาท ทองอร่ามเป็นผู้เรียบเรียงบทพากย์และบทร้อง การแสดงครั้งนี้ใช้ลีลาของโขนตามแบบฉบับดั้งเดิมผสมผสานกับการเชิดหุ่นเงา เพื่อสร้างภาพตามจินตนาการของพระราชนิพนธ์ ซึ่งมีอาจแสดงได้บนเวที นักแสดงแสดงสลับกับการเชิดหุ่น หรือพร้อมกัน สร้างหุ่นเงาตามลักษณะภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง แต่เคลื่อนไหว คอแขน ร่ายรำได้สร้างด้วยกระดาษแข็งและพลาสติก แกะลายไล่สีเส้นด้วยกระดาษสีและเจลไฟ ทำให้ได้รับความสนใจ และได้รับเชิญร่วมโครงการพลังงานหารสองแสดงเพิ่มอีก 40 รอบในจังหวัดต่าง ๆ ทั้งสี่ภาค เรียกว่า โขนรวมพลังหารสอง

สหัสเดชะได้รับเชิญให้ไปแสดงที่ฝรั่งเศส ในเทศกาล 9th Biennale de la Danse ที่เมือง Lyon แสดง ณ โรงละคร Theatre de la Croix สามรอบ ประสบความสำเร็จคนเต็มทุกรอบ ได้รับการปรบมือยาวนาน

กำกับแสดงโดย ภัทราวดี มีชูธน

3.10 ก่องข้าวน้อย

8 พฤศจิกายน 2539 เปิดการแสดงในโรงละครเล็ก Studio 1 เรื่อง ก่องข้าวน้อย นิทานพื้นบ้านของอีสานเป็นการสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่าง คัสสุระ คัง จากญี่ปุ่น และภัทราวดี เอียเตอร์ โดยใช้นักแสดงชาย 3 คน นักแสดงหญิง 4 คน จากภัทราวดีเอียเตอร์ นำเทคนิค “บูตโต” เทคนิคใหม่ของญี่ปุ่นซึ่งกำลังเป็นที่นิยมแพร่หลายในสากลเป็นลีลาและแนวคิด

นำแสดงโดย มานพ มีจำรัส , นกักร มิตรเอม

ปี 2539 การแสดงเรื่อง เงาะป่า ภัทราวดีดัดแปลงเป็นละครเพลงร่วมสมัย จากบท พระราชนิพนธ์เงาะป่าของรัชกาลที่5 ซึ่งทรงนิพนธ์ระหว่างประชวรเป็นเรื่องเล่าจากเงาะเผ่าซาไกซึ่งมีผู้ถวายให้มาชুবเลี้ยงในวัง เมื่อครั้งเสด็จประพาสภาคใต้ จุดสำคัญของละครเรื่องนี้ คือ การนำเพลงไทยเดิมซึ่งบรรจุใส่กับบทกลอนบางช่วงของพระราชนิพนธ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 มาร้องในรูปแบบเดิม กับดนตรีร่วมสมัย สร้างสรรค์โดยcomposer จากประเทศแคนาดา นำท่าเต้นรำของเงาะเผ่าซาไก ซึ่งนักแสดง ผู้กำกับการแสดง และผู้ทำเพลงได้ไปศึกษาในพื้นที่ มาประดิษฐ์ใช้ในการเต้นรำ (modern dance) โดยผู้กำกับลีลาจากแคนาดาเช่นกัน

กำกับแสดงโดย ภัทราวดี มีชูธน

ดนตรีโดย Jeff Corness

3.12 ร่ายพระไตรปิฎก

ปี 2539 เปิดโรงละครสตูดิโอ 1 ด้วยการแสดงเรื่อง “ร้ายพระไตรปิฎก” การแสดงเดี่ยวโดย ภัทราวดี มีชูธน กำกับการแสดงโดยมานพ มีจำรัส ศิษย์รุ่นแรก ซึ่งได้พัฒนางานและการศึกษาจากนักเต้น เป็นนักแสดงและเป็นผู้กำกับการแสดง เรื่องนี้เป็นครั้งแรก ภัทราวดีได้นำคำสอนจากหนังสือพระไตรปิฎกฉบับประชาชนมาสร้างเป็นบทละครและการแสดงซึ่งใช้สมาธิและความชำนาญพิเศษแบ่งออกเป็นสองฉาก ฉากแรกเป็นการแสดงประกอบลีลาเกี่ยวกับประสบการณ์การนั่งสมาธิ ซึ่งมีนิเวศ 5 คือ กามะฉันทะ โทสะ ความเฝ้าซึ้งมั่งงวนนอน ความฟุ้งซ่าน ความลึกลับสงสัย เป็นอุปสรรค ฉากที่สองเป็นการร้ายประกอบลีลาวินัยปิฎกมหาวีรังกศ์เล่มที่ 1 นำแสดงโดย ภัทราวดี มีชูธน กำกับการแสดงโดย มานพ มีจำรัส Rock opera อิเหนา-จรกา ในปี 2537 ภัทราวดีเขียนเตอร์ได้สร้างสรรค์การแสดง Rock opera อิเหนา-จรกา ขึ้น พร้อมกับการเปิดโรงละครกลางแจ้งแห่งใหม่ ร็อกโอเปรา อิเหนา-จรกา ถูกดัดแปลงเป็นละครเพลงร่วมสมัยจากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 โดยนำคำกลอนตัดตอนมาเป็นบทร้องและบทเจรจาตามความเหมาะสม ภัทราวดี และมานพ มีจำรัสเดินทางไปศึกษาที่สถาบัน STSI เมือง Surakarta อินโดนีเซีย เพื่อนำศิลปะชาวและบาทลีมาประดิษฐ์ใช้ให้

สอดคล้องกับการแสดง อาจารย์บรูซ แกสตันเป็นผู้ประพันธ์เพลงใช้เครื่องดนตรีกลองแขก ปี่ชวา และเครื่องดนตรีไทยผสมกับเครื่องดนตรีสากล แสดงสดตามความเหมาะสม เช่น อิเหนาซึ่งเป็น หนุมว้ยรุ่น ใช้จังหวะดนตรี Rock เป็นครั้งแรกที่โรงละครติดตั้งสลิ้งเพื่อให้นางฟ้าเหาะมาถวาย กริชแก้วาวกูเรปัน ตอนกำเนิดอิเหนา และทดลองใช้เงาของผู้แสดงและหนังตะลุงมาใช้ในการ เชื่อมฉาก

นำแสดงโดย มานพ มีจำรัส, อัญดาอุท เหลืองสุนทร,
ดารีณี ชำนาญหม่อ

นักแสดงรับเชิญ สินีนารถ โพธิเวช, มยุรี อิศรเสนา, ญาณี ตราโมท

กำกับแสดงโดย ภัทราวดี มีชูธน

กำกับลีลาโดย มานพ มีจำรัส

ดนตรีโดย บรูซ แกสตัน

3.13 นิทานช้างวัด (สิงห์ไกรภพ)

ภัทราวดีเธียเตอร์เปิดการแสดงเรื่องสิงห์ไกรภพ หรือนิทานช้างวัด ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2535 โดยได้แสดงมากกว่า 70 รอบ ณ โรงละครกลางแจ้งแห่งแรกซึ่งอยู่ บริเวณด้านหน้าของพิพิธภัณฑสถานปัจจุบัน และเปิดแสดง ณ โรงละครกลางแจ้งแห่งที่ 2 กลางสวน ซึ่งถูกสร้างขึ้นในปีต่อมา สิงห์ไกรภพ หรือนิทานช้างวัด นำนักแสดงทั้งหมดซึ่งเป็นนักเต้นรำมีเคย แสดงละคร มาก่อนฝึกการแสดงและขับร้องโดยใช้บทละครของคุณมารีสา แสนกุลศิริศักดิ์ ดัดแปลงจากบทประพันธ์ สิงห์ไกรภพของสุนทรภู่ มาจัดทำเป็นละครเพลงร่วมสมัย ใช้บทกลอน ของสุนทรภู่บางบรรทัดเป็นบทร้อง และบทเจรจา แต่งเติมใหม่บ้าง ประพันธ์เพลงโดยคุณเทวัญ ทรัพย์แสนยากร ใช้ทำนองเพลงไทยเดิมในโอกาสที่เหมาะสม เช่น ทำนองม้าย่อง แต่งทำนองใหม่ บ้าง ใช้เครื่องดนตรีไทยผสมกับดนตรีสากลเช่น กีตาร์ไฟฟ้ามาใช้กับตัวละครเช่นคงคาประลัยซึ่งเป็นวัยรุ่นอารมณ์รุนแรง การแสดงชุดนี้ได้ถูกนำไปแสดงอีกครั้งใน Asian Theatre Festival ในปี 2536

นำแสดงโดย มานพ มีจำรัส, เทียมแข ภูษธร , ญาณี ตราโมท

กำกับแสดงโดย ภัทราวดี มีชูธน

ดนตรีโดย เทวัญ ทรัพย์แสนยากร

4. หลักสูตรศิลปะและการแสดงที่เปิดสอน

โรงเรียนสอนศิลปะและการแสดงภัทราวดีเธียเตอร์เปิดสอนนาฏศิลป์ไทยและสากลสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งหลักสูตรระยะยาวและระยะสั้น โดยเรียนในวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ ดังนี้

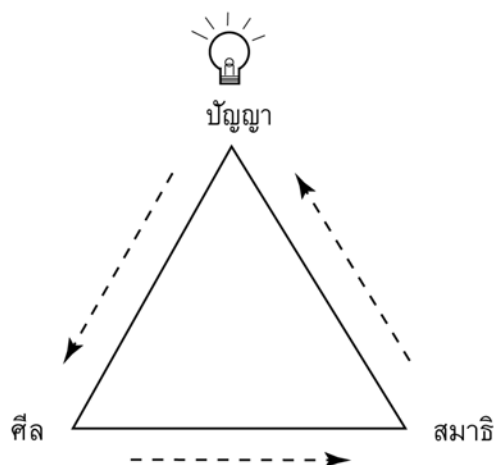
วันศุกร์	17.00-18.00 น.	- โขนยักษ์ (อายุ 6 ปีขึ้นไป) สอนโดยศิลปินแห่งชาติ ครูวราชม พธิเวช
วันเสาร์	09.30 -11.00 น.	- บัลเลต์ (3-5 ปี)
	10.30-12.00 น.	- บัลเลต์ (5 ปีขึ้นไป)
	10.30-12.00 น.	- Acting (พื้นฐาน)
	13.00-15.00 น.	- Modern dance
	13.00-14.30 น.	- การแสดงสำหรับเด็ก (7-12 ปี)
	14.00-15.30 น.	- กลองสะบัดชัย
	15.00-16.00 น.	- รำไทย (7-12 ปี) สำหรับเด็กเก่า
	15.00-16.30 น.	- ร้องเพลง
	16.00-17.00 น.	- Acting (พัฒนาพื้นฐาน)
	16.30-18.00 น.	- รำไทย (7-12 ปี) สำหรับเด็กใหม่
	17.00-18.00 น.	- รำไทย (13 ปีขึ้นไป)
	17.00-18.00 น.	- โขนลิง (6 ปีขึ้นไป)
	17.00-18.00 น.	- โขนยักษ์
วันอาทิตย์	14.00-16.00 น.	- โขนยักษ์
	16.30-18.00 น.	- กลองสะบัดชัย

บทที่ 5

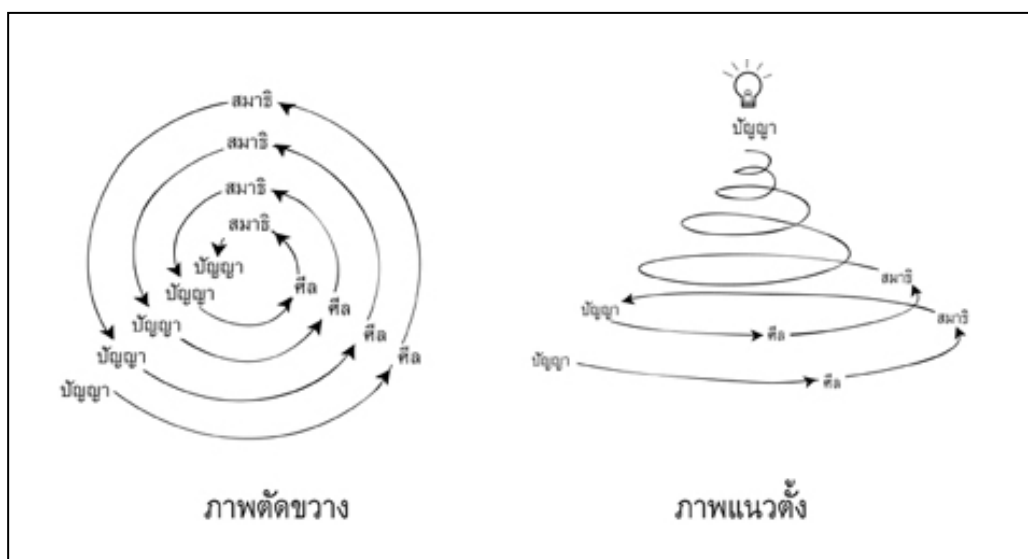
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปแนวความคิด

กระบวนการแปลความหมายของบัวและปัญญา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 การใช้รูปบัวเป็นสัญลักษณ์แทนความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน เป็นคติเก่าแก่ในซีกโลกตะวันออก โดยเฉพาะในพุทธศาสนาทั้ง 2 นิกายคือมหายาน และ หินยาน ดังเช่นการอุปมาปัญญาของคนดั่งบัว 4 เหล่า ปัญญาของบุคคลในแต่ละระดับนั้นย่อมต้องใช้กุศโลบายในการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นแล้วการได้มาซึ่งปัญญาจึงมีความแตกต่างกันออกไป ในพุทธศาสนาแบบหินยาน ปัญญาจะเกิดได้ต้องพร้อมด้วยศีลและสมาธิ รวมเรียกว่า “ไตรสิกขา” กระบวนการของไตรสิกขานี้จะขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไปไม่ได้ โดยศีลหมายถึงการปฏิบัติ ในขณะที่ปฏิบัติก็จะเกิดความตั้งใจมุ่งมั่นซึ่งก็คือสมาธิ เมื่อมีสมาธิแล้วก็จะเกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ปฏิบัติซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง เมื่อเกิดปัญญาในระดับหนึ่งแล้วก็จะมีความพร้อมสำหรับการเรียนรู้และปฏิบัติระดับขั้นที่สูงขึ้นไปเกิดเป็นวงจรแห่งการพัฒนา การฝึกฝนปฏิบัติผ่านทางร่างกายซึ่งก็คืออាយนะ 5 เมื่อมีปัจจัยภายนอกมากกระทบร่างกาย ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ก็จะส่งสัญญาณไปยังสมองเพื่อให้เกิดการรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกร่างกายนั่น

ภาพที่ 27 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างศีล สมาธิ ปัญญา

ภาพที่ 28 ระบบของไตรสิกขา

ในการฝึกฝนปฏิบัตินั้นจึงต้องอาศัยร่างกายเป็นสื่อกลาง ซึ่งการรับรู้ต่าง ๆ นั้น คือ อาตมณะ 5 หรือผัสสะทั้ง 5 นั้นเอง ซึ่งได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย เมื่อร่างกายได้รับรู้ความรู้สึก แล้วก็จะส่งสัญญาณให้สมองรับรู้ และเข้าสู่กระบวนการของไตรสิกขาก่อเกิดเป็นความรู้ระดับสูง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ตารางที่ 15 การรับรู้โลกภายนอกผ่านอาตมณะ 5

โลกภายนอก	อาตมณะ 5	โลกภายใน
รูป	ตา	เห็น
เสียง	หู	ได้ยิน
กลิ่น	จมูก	ได้กลิ่น
รส	ลิ้น	รู้รส
สัมผัส	กาย	รับสัมผัส

ดังนั้น การฝึกฝนเพื่อให้เกิดปัญญาจึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งศีล สมาธิ และอาตมณะ 5 ไปพร้อม ๆ กันด้วย

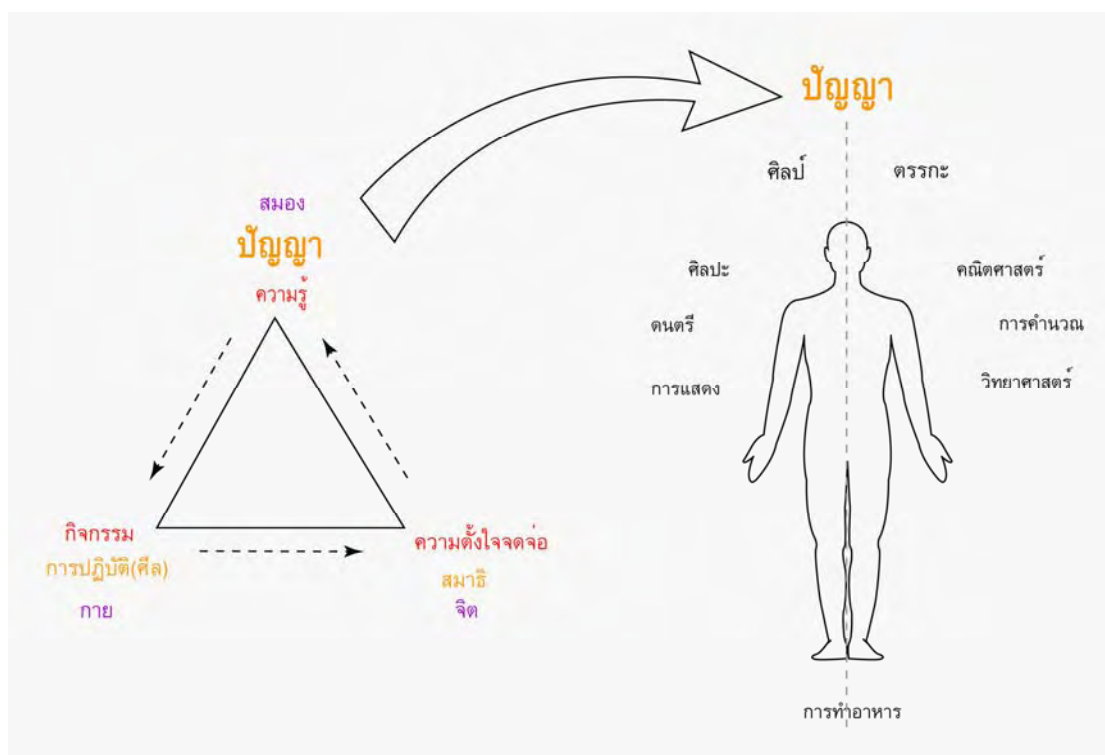
รูปแบบของปัญญาหรือความรู้

ในปัจจุบันมีการกล่าวถึงปัญญาหรือความรู้กันอย่างกว้างขวาง คำว่า IQ ถูกใช้ในความหมายที่หมายถึงความเฉลียวฉลาดด้านสติปัญญามาช้านาน แต่ปัจจุบันมีการกล่าวถึงความฉลาดในอีกรูปแบบหนึ่งคือความฉลาดทางอารมณ์ หรือ EQ ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาการหลาย ๆ ด้านนอกเหนือจากปัญญาหรือความรู้ในแบบตรรกะแต่เพียงอย่างเดียว

ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านศิลป์ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก ความงามและสุนทรียศาสตร์ กิจกรรมที่เป็นการฝึกฝนด้านความรู้ศิลป์ ได้แก่ ดนตรี ศิลปะ การแสดง เป็นต้น

2. ด้านตรรกะ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบเป็นหลักการ เป็นระบบระเบียบและมีรูปแบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ค่อนข้างตายตัว กิจกรรมที่เป็นการฝึกฝนความรู้ด้านตรรกะ ได้แก่ คณิตศาสตร์ การคำนวณ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ภาพที่ 29 การแบ่งรูปแบบของปัญญาออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านศิลป์และด้านตรรกะ

ในส่วนของคุณ์ส่งเสริมทางปัญญาจะมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านศิลป์เป็นหลักควบคู่ไปกับหลักการของไตรสิกขา เพื่อเป็นการพัฒนา EQ หรือความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเตรียมความพร้อมให้เด็กควบคู่ไปกับการเรียนรู้ด้านตรรกะซึ่งเป็นความรู้ด้าน IQ ได้ต่อไป

กระบวนการแสวงหาความรู้ในรูปของรูปธรรมที่นำไปสู่งานออกแบบ

กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการแสวงหาความรู้ อาทิเช่น ดนตรี ศิลปะ การแสดง เป็นต้น กิจกรรมแต่ละประเภทมีส่วนสัมพันธ์กับการรับรู้ทางกาย ดังนี้

ตารางที่ 16 แสดงกิจกรรมแต่ละประเภทมีส่วนสัมพันธ์กับการรับรู้ทางกาย

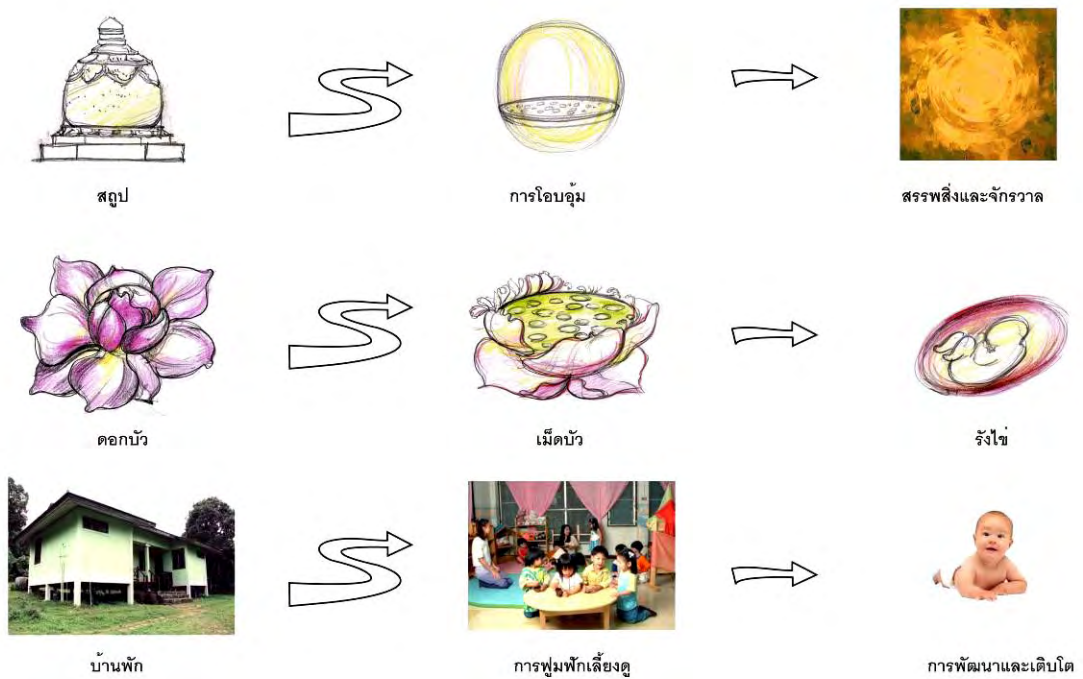
กิจกรรม	รูป	เสียง	กลิ่น	รส	สัมผัส
ศิลปะ	✓				
ดนตรี		✓			
การแสดง	✓	✓			✓
การทำอาหาร			✓	✓	

บทที่ 6

งานออกแบบ

แนวทางในการออกแบบศูนย์ส่งเสริมทางปัญญา

ความหมายของดอกบัวได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับปัญญา การออกแบบศูนย์ส่งเสริมทางปัญญา จึงได้มีการนำแนวความคิดเกี่ยวกับครุฑ ไช้ และถ้ำ มาใช้ในการออกแบบทั้งในแง่กระบวนการ การออกแบบรวมถึงการใช้สอยพื้นที่ ดังนี้

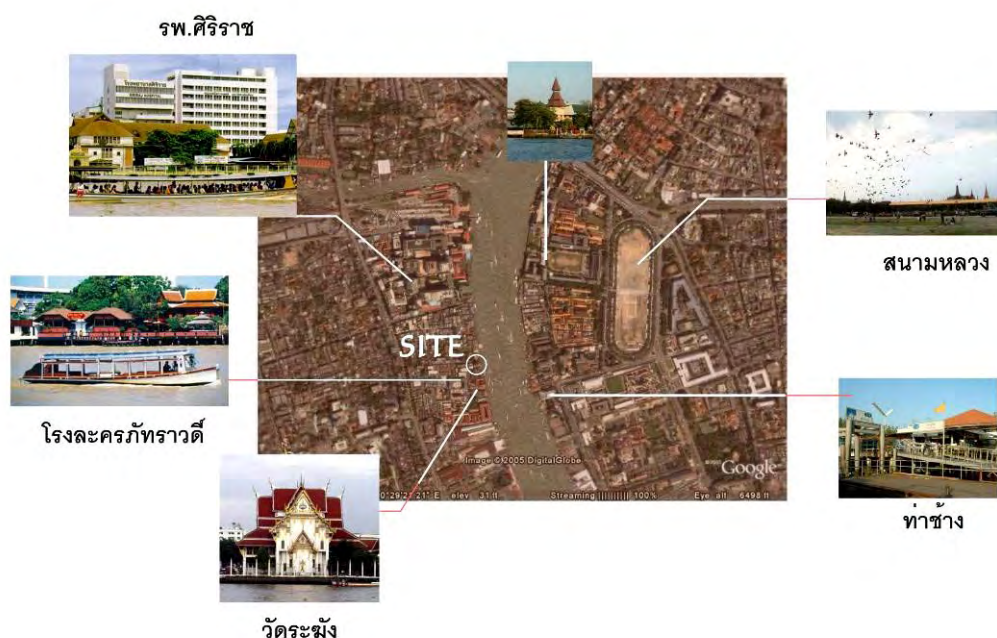

ภาพที่ 30 ความหมายเปรียบเทียบของครุฑ ดอกบัว และสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์เป็นสถานที่ที่ให้การฟูมฟักดูแลเด็กเปรียบเสมือนสฤปที่อุบมาเหมือนรังไข่ที่ให้งำเนิดชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาล และเปรียบเสมือนบัวที่ภายในบรรจุเต็มไปด้วยเม็ดบัว ซึ่งก็คือการให้งำเนิดใหม่ั่นเอง

สถานที่ตั้งโครงการ

โครงการศูนย์ส่งเสริมทางปัญญา ตั้งอยู่ที่ซอยวัดระฆัง บริเวณด้านหน้าโรงละครภัทราวดี สามารถเดินทางมาได้ทั้งทางน้ำและทางบก โดยด้านหลังของศูนย์ติดแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนด้านหน้าและด้านซ้ายมือติดกับตรอกวังหลัง ด้านขวาติดกับโรงละครภัทราวดี

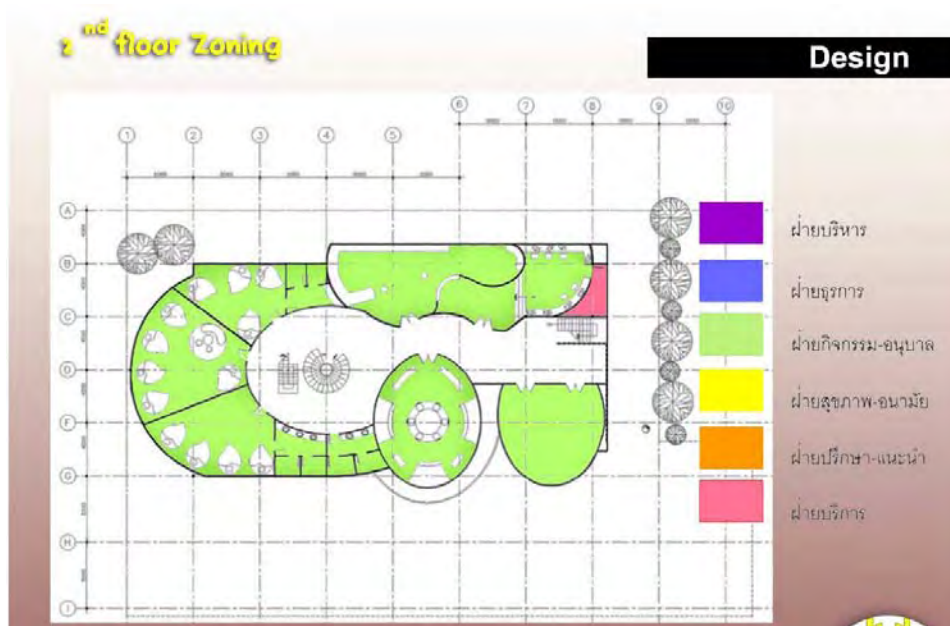

ภาพที่ 31 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณที่ตั้งโครงการ

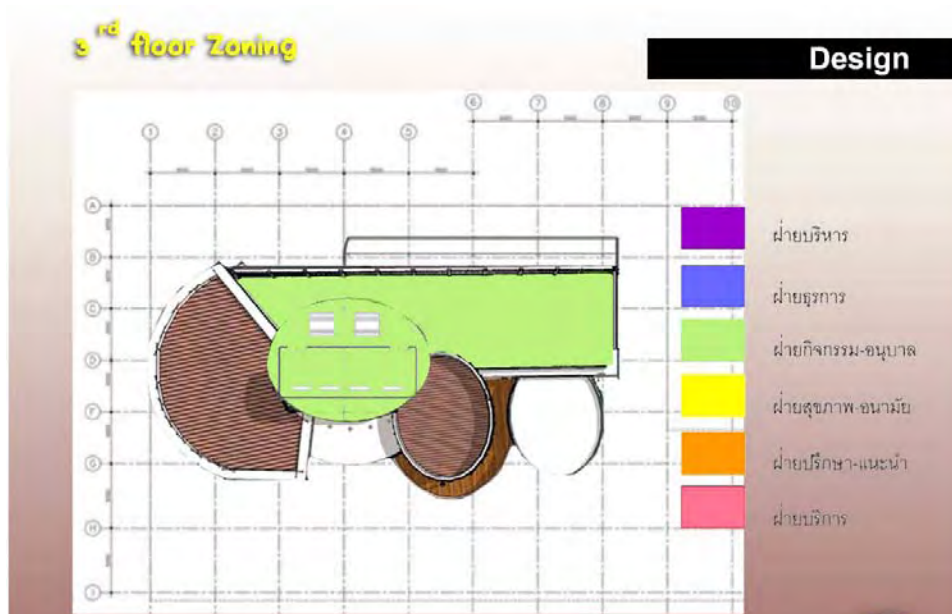
สถาปัตยกรรมและพื้นที่

ภาพที่ 32 แสดงพื้นที่ของฝ่ายต่าง ๆ บริเวณชั้น 1

ภาพที่ 33 แสดงพื้นที่ของฝ่ายต่าง ๆ บริเวณชั้น 2

ภาพที่ 34 แสดงพื้นที่ของฝ่ายต่าง ๆ บริเวณชั้น 3

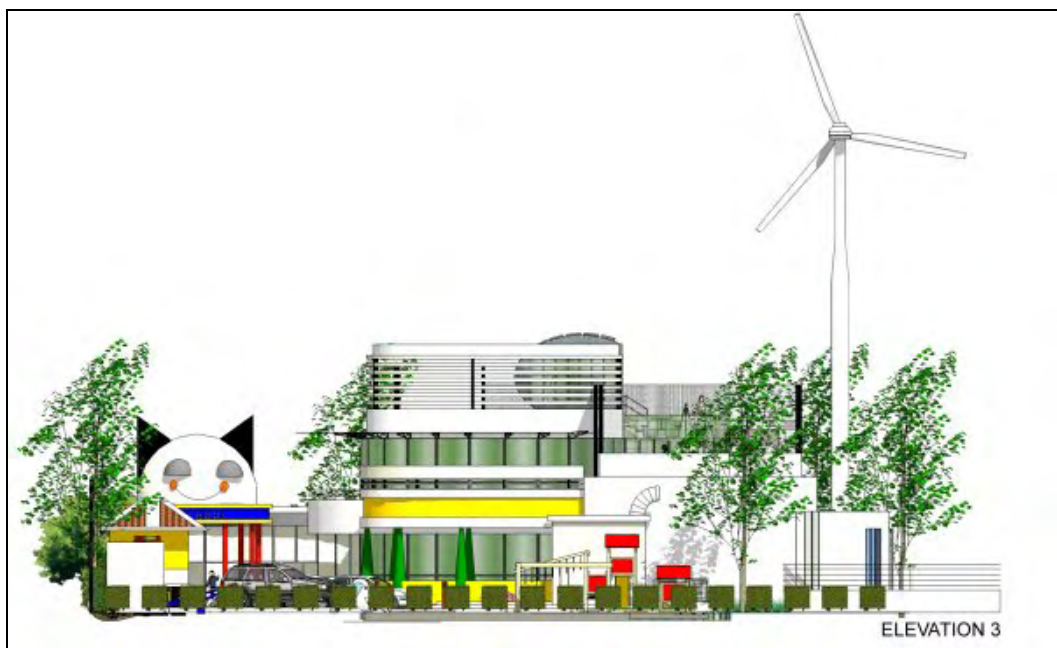
ภาพที่ 35 แสดงพื้นที่ของผังบริเวณอาคาร

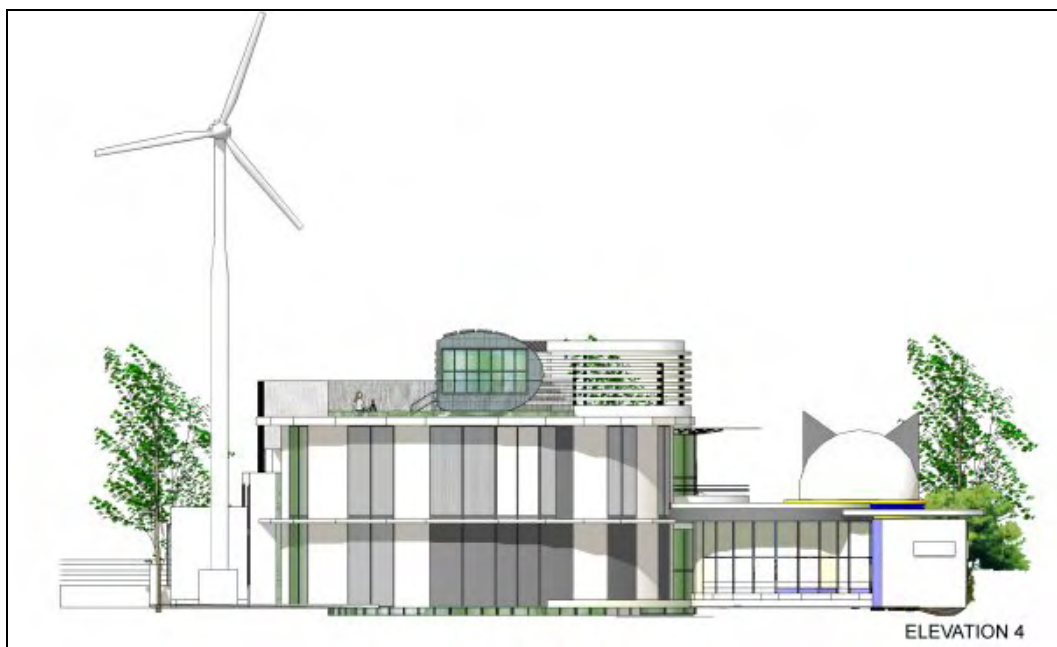
ภาพที่ 36 แสดงภาพด้าน ๆ ที่ 1 ของอาคาร

ภาพที่ 37 แสดงภาพด้าน ๆ ที่ 2 ของอาคาร

ภาพที่ 38 แสดงภาพด้าน ๆ ที่ 3 ของอาคาร

ภาพที่ 39 แสดงภาพด้าน ๆ ที่ 4 ของอาคาร

ภาพที่ 40 แสดงทัศนียภาพทางเข้าโครงการ

ภาพที่ 41 แสดงทัศนียภาพทางเข้าโครงการโดยมุมสูง

ภาพที่ 42 แสดงทัศนียภาพบริเวณที่จอดรถ และ สนามเด็กเล่น

ภาพที่ 43 แสดงทัศนียภาพทางเข้าสำนักงานและ ห้องสมุด

ภาพที่ 44 แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ

ภาพที่ 45 แสดงทัศนียภาพด้านสนามเด็กเล่น

ภาพที่ 46 แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ

ภาพที่ 47 แสดงทัศนียภาพด้านมุมสูงของโครงการ

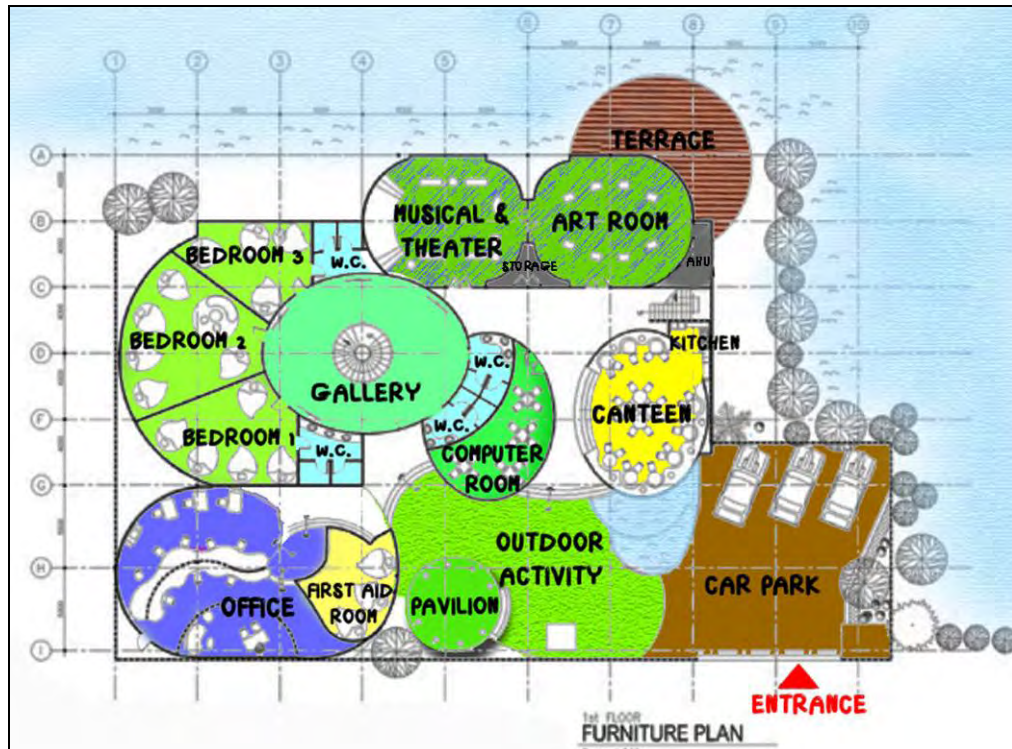

ภาพที่ 48 แสดงทัศนียภาพด้านสนามเด็กเล่น

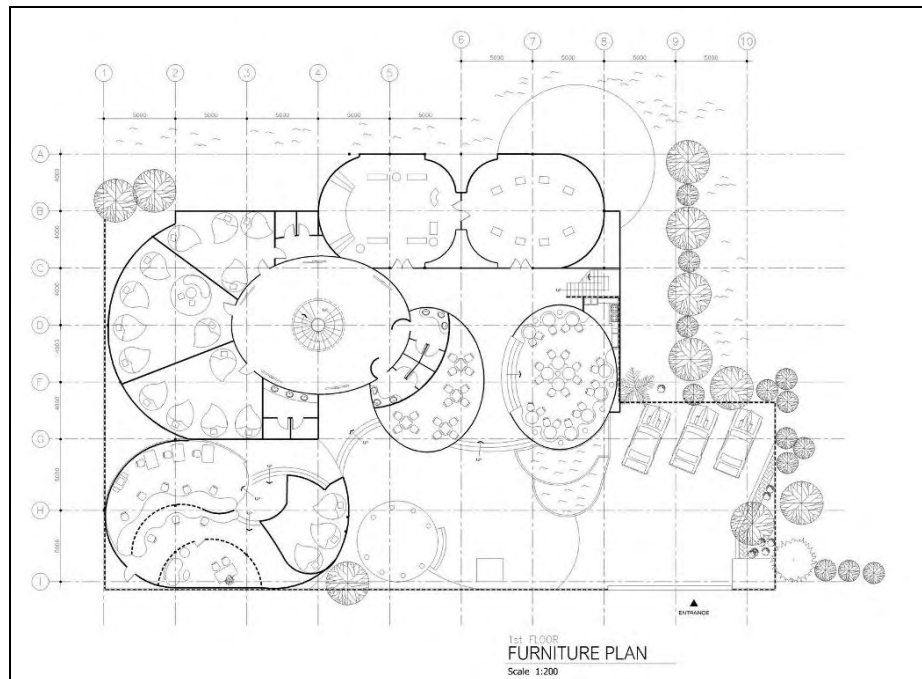

ภาพที่ 49 แสดงทัศนียภาพด้านมุมมองของโครงการ

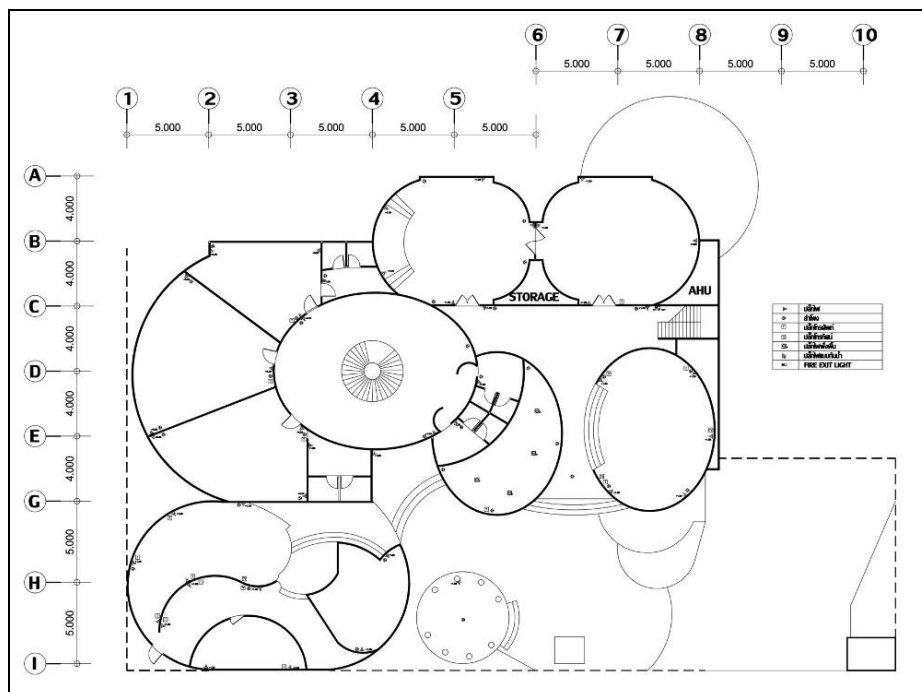
งานออกแบบตกแต่งภายใน

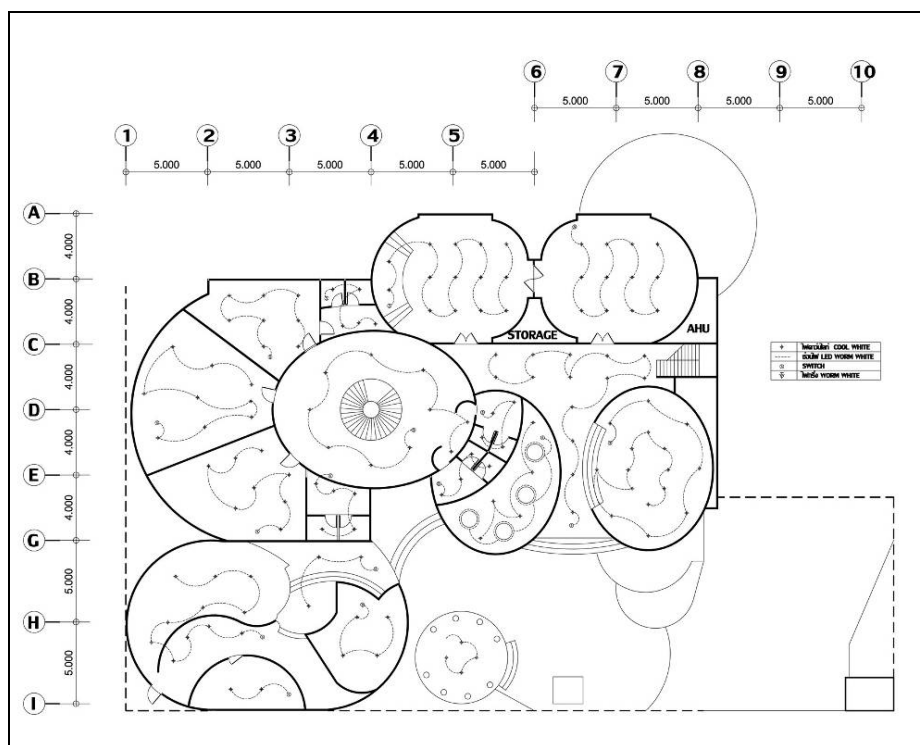
ภาพที่ 50 แสดงผังพื้นที่ชั้นที่ 1

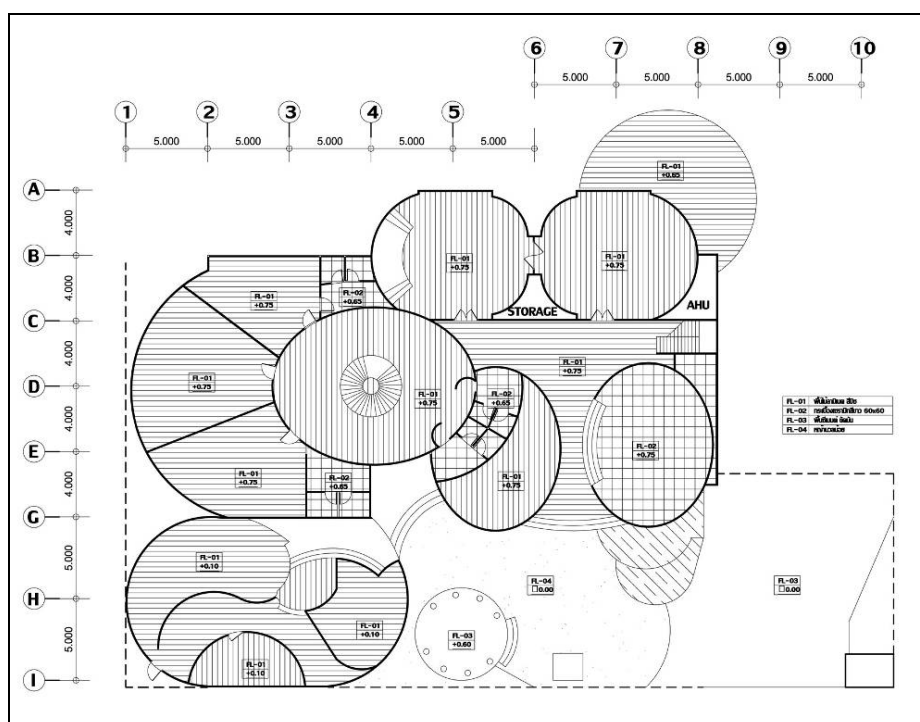
ภาพที่ 51 แสดงแปลนเครื่องเรือนชั้นที่ 1

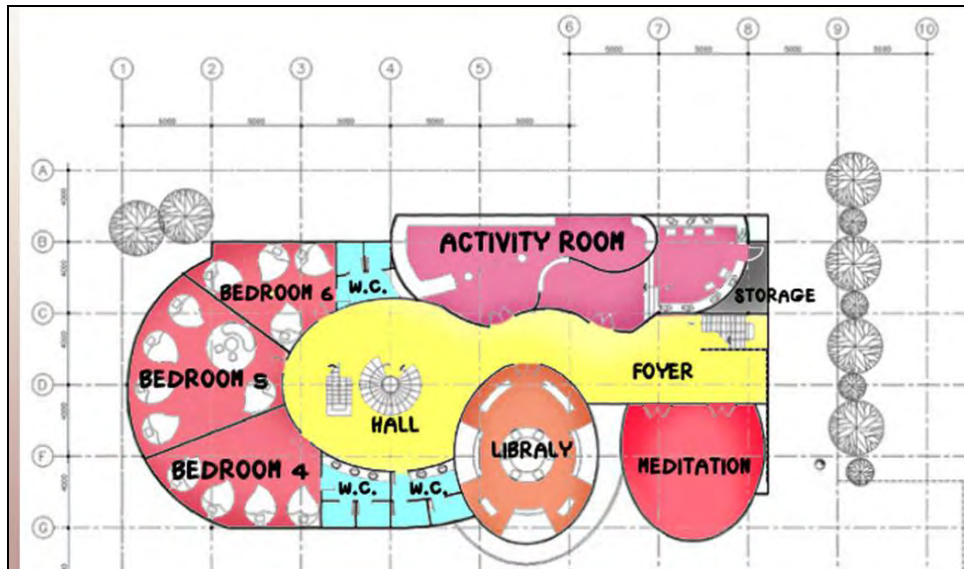
ภาพที่ 52 แสดงแปลน ปลั๊ก ชั้นที่ 1

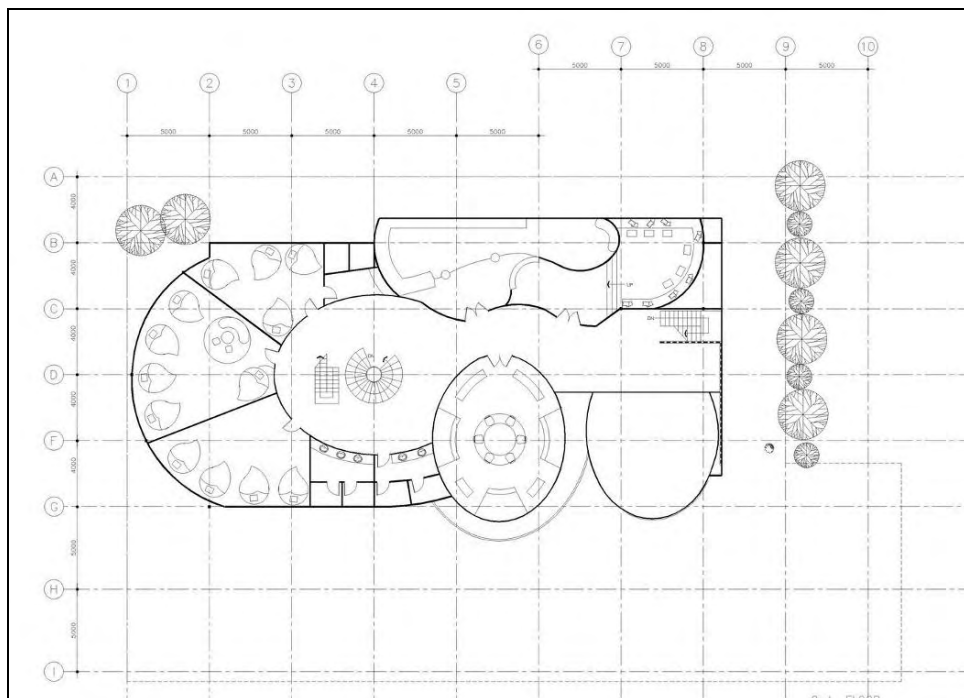
ภาพที่ 53 แสดงแปลนไฟฟ้า ชั้นที่ 1

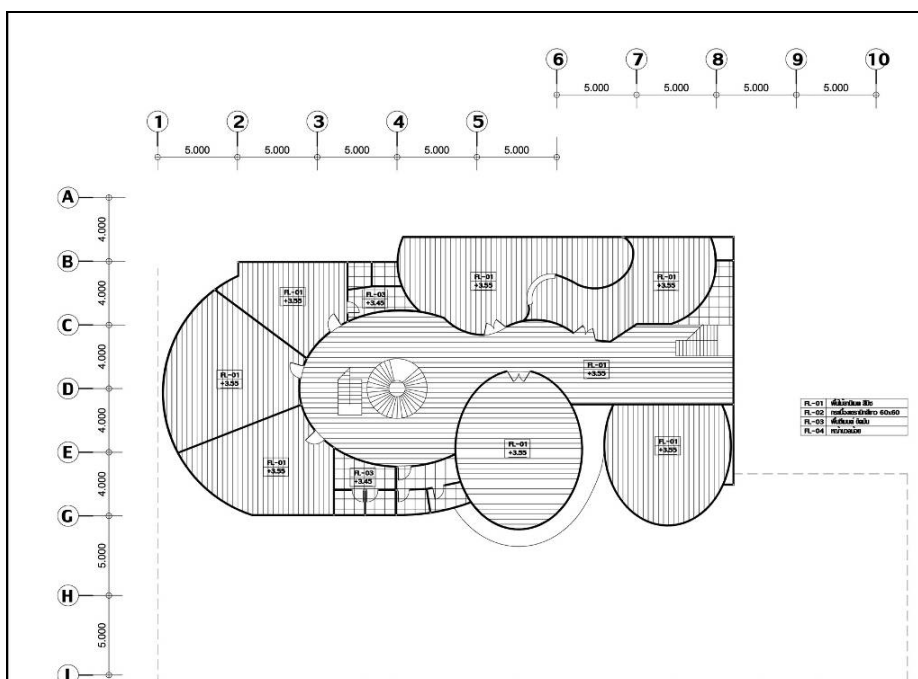
ภาพที่ 54 แสดงแปลนพื้น ชั้นที่ 1

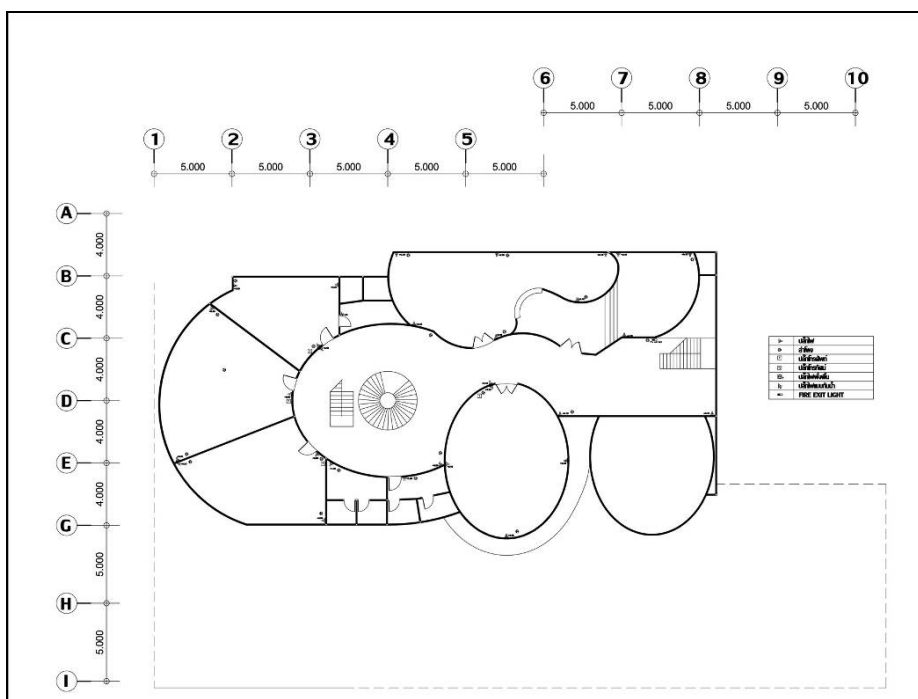
ภาพที่ 55 แสดงพื้นที่ชั้นที่ 2

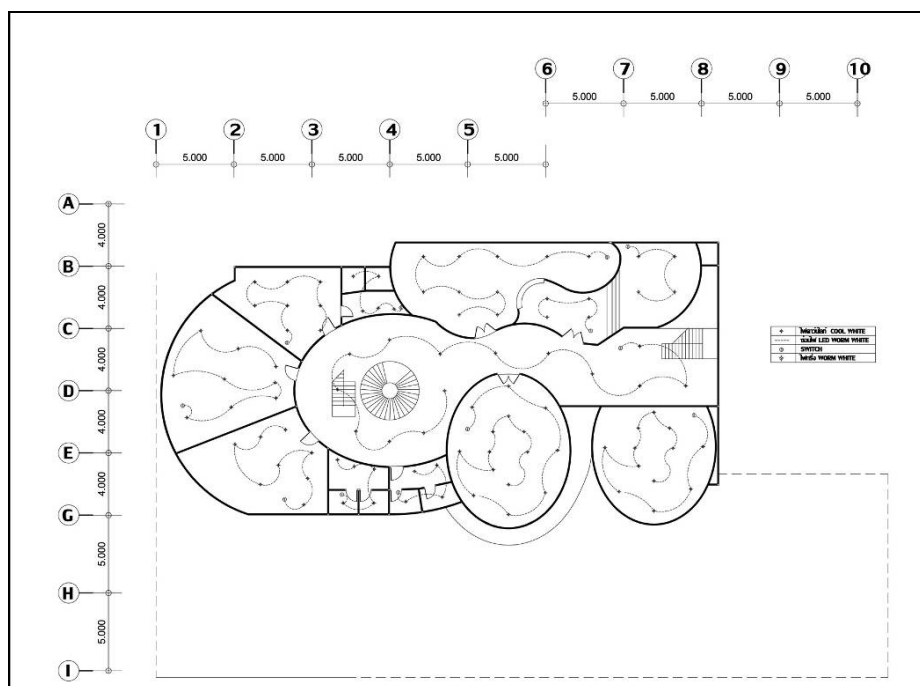
ภาพที่ 56 แสดงแปลนเครื่องเรือนชั้นที่ 2

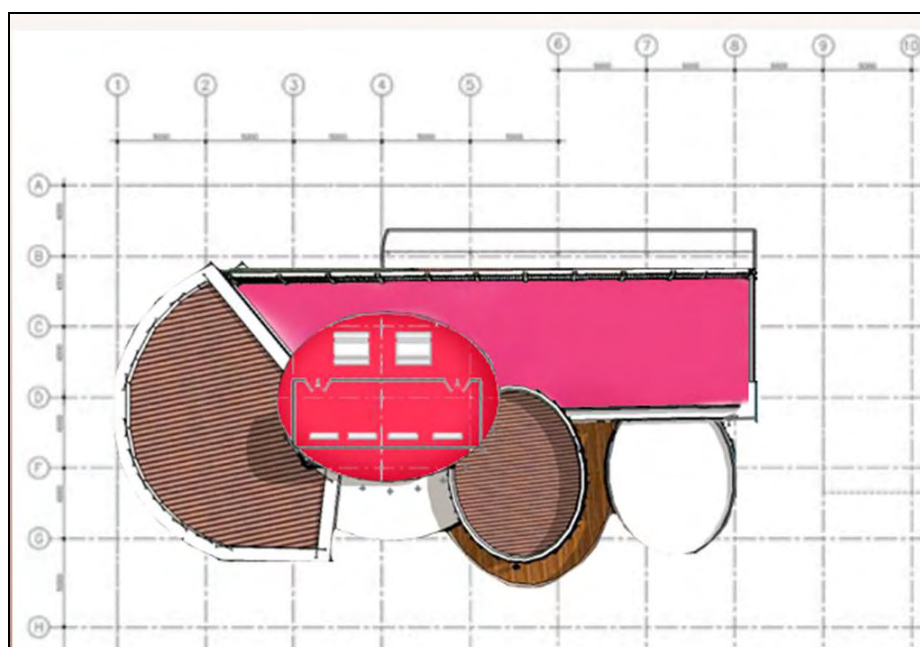
ภาพที่ 57 แสดงแปลนพื้นที่ 2

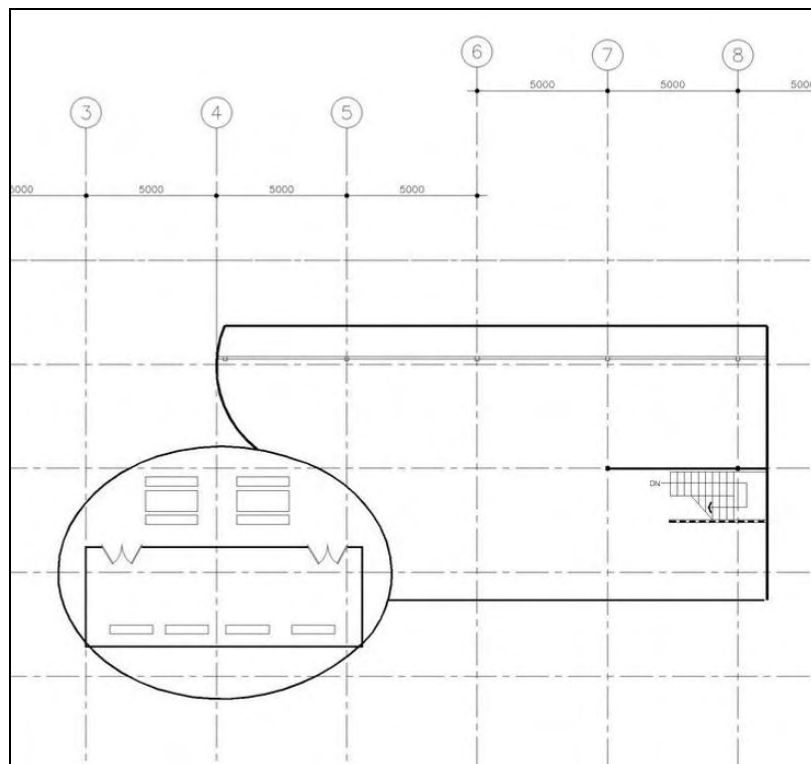
ภาพที่ 58 แสดงแปลนปลั๊กชั้นที่ 2

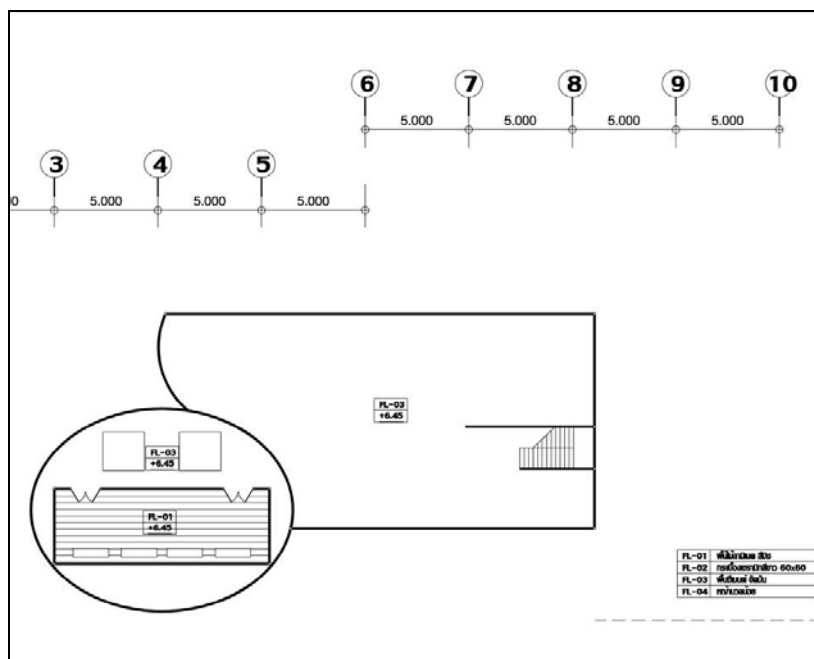
ภาพที่ 59 แสดงแปลนไฟฟ้าชั้นที่ 2

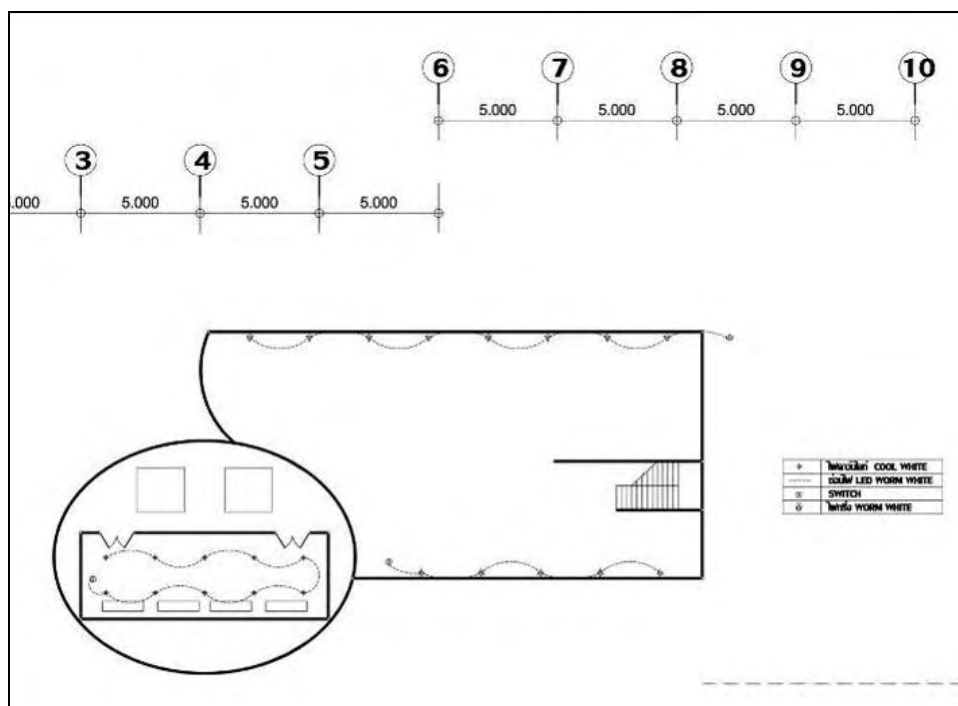
ภาพที่ 60 แสดงแปลนชั้นที่ 3

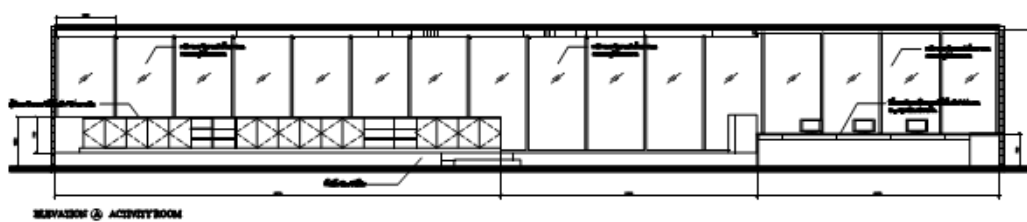
ภาพที่ 61 แสดงแปลนเครื่องเรือนชั้นที่ 3

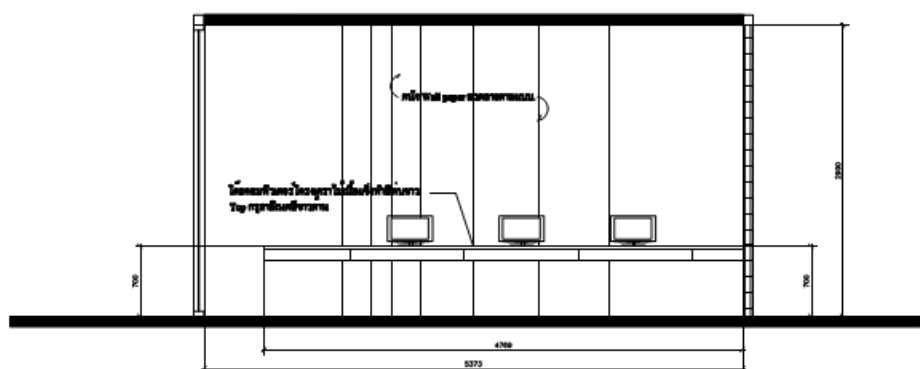
ภาพที่ 62 แสดงพื้นที่ชั้นที่ 3

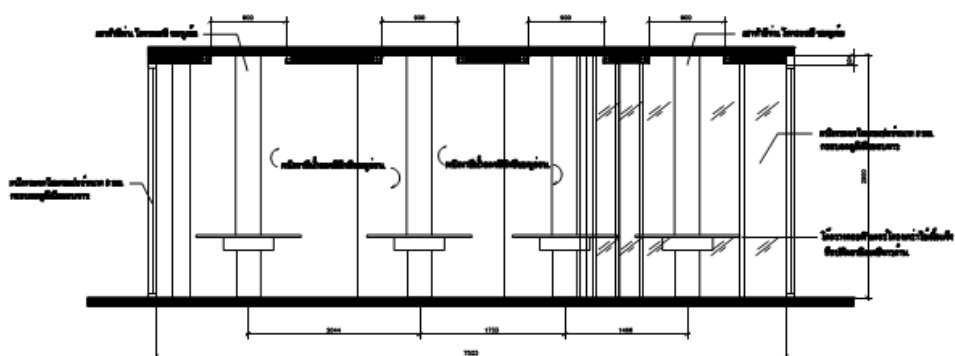
ภาพที่ 63 แสดงแปลนไฟฟ้า และ ปลั๊ก ชั้นที่ 3

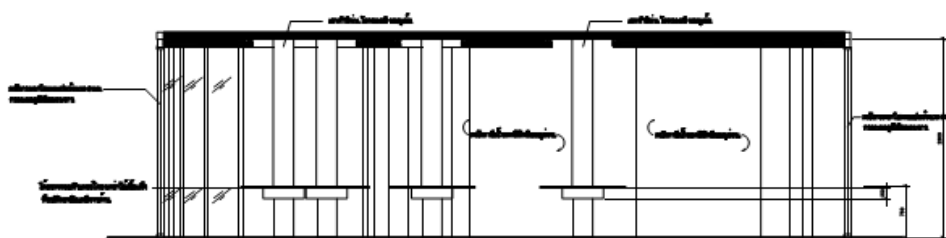
ภาพที่ 64 แสดงภาพด้านส่วนทำกิจกรรม

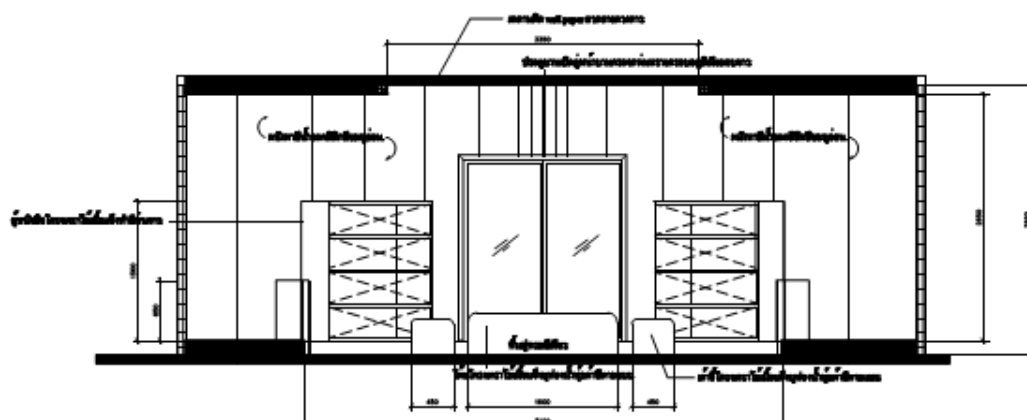
ภาพที่ 65 แสดงภาพด้านส่วนทำกิจกรรม

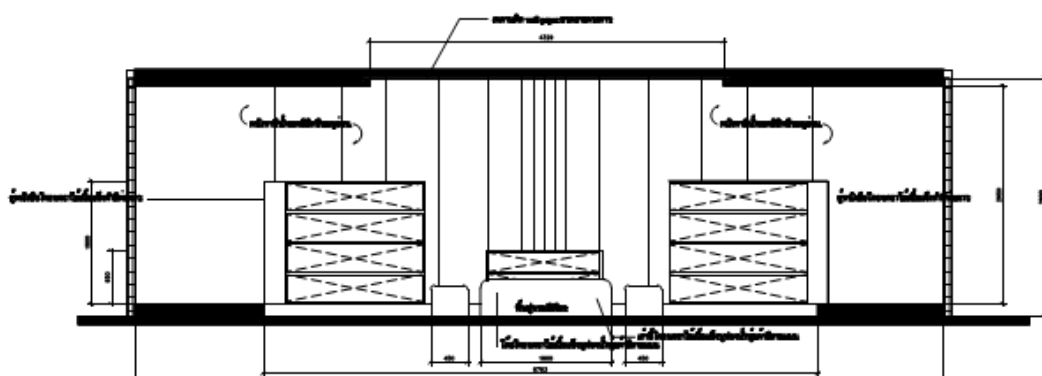
ภาพที่ 66 แสดงภาพด้านส่วนห้องคอมพิวเตอร์

ภาพที่ 67 แสดงภาพด้านส่วนห้องคอมพิวเตอร์

ภาพที่ 68 แสดงภาพด้านส่วนห้องสมุด

ภาพที่ 69 แสดงภาพด้านส่วนห้องสมุด

ภาพที่ 70 แสดงภาพทัศนียภาพภายใน

ภาพที่ 71 แสดงภาพทัศนียภาพภายใน

บทที่ 7

บทสรุป และเสนอแนะ

สรุปการศึกษาสถานส่งเสริมทางปัญญา

จากการศึกษาตามสมมุติฐานแล้ว พบว่า การจัดการส่งเสริมทางปัญญานั้นช่วยดูแลเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาแนวคิดในการออกแบบตกแต่งภายในด้วยแสง วัสดุ ที่ส่งเสริมให้เกิดความพร้อมทางปัญญาที่สมบูรณ์ ส่งคุณค่าในเนื้อหา ด้านการออกแบบและสภาพแวดล้อมได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

สรุปแนวคิดในการออกแบบ

ได้ผลตามวัตถุประสงค์ และสมมุติฐานของการสร้างสภาพแวดล้อมภายในได้เป็นอย่างดี และสามารถพัฒนาแนวคิดนี้เพื่อต่อยอดในการออกแบบสถานสงเคราะห์อื่น ๆ ที่ต้องการการดูแลทางด้านจิตใจ ร่างกาย สภาพแวดล้อมอื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งนำแนวความคิดไปใช้ในการออกแบบเพื่อเสริมสร้างปัญญาในสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

จากแนวคิดนี้เป็นการต่อยอดความคิด และการจัดการในเรื่องการเรียนการสอน หลักสูตรสภาพแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาสังคม แต่ในปัจจุบันยังจำเป็นต้องใช้การผสมผสานอย่างองค์รวม ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาต่อไป เพื่อนำประโยชน์มาใช้ในแง่มุมต่าง ๆ และเข้าถึงปัญหาในสภาวะปัจจุบันให้มากที่สุด

บรรณานุกรม

- คณิตา เลชะกุล. บัวราชินีแห่งแม่น้ำ. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2535.
- เครือข่ายพุทธิกา. ข่ายใยมิตรภาพ รายชื่อบุคคล องค์กร เครือข่าย และสื่อการเรียนรู้ เรื่อง การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย. กรุงเทพมหานคร : สามลดา, 2551.
- จัญญ วรณกสิณานนท์. กลืนกรรมฐาน. กรุงเทพมหานคร : พุทธลีลา, 2549.
- ประเทือง เอมเจริญ. บัวสภาวะจิต. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ พรินติ้ง, 2545.
- พิชัย นิรันดร์. FINE ART MAGAZINE. เชียงใหม่ : โชตนาพรินท์, 2547.
- สมักร บุรวาต. พุทธปรัชญาของพุทธศาสนาด้วยทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2544.
- สมโภช ทองแดง. เมืองมัวบัวหมอง. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุดมศึกษา, 2548.
- สมคิด จิระทัศนกุล. คติ สัญลักษณ์ และความหมาย ของขุมประติมากรรมหน้าต่าง ไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับ ลิขซิง จำกัด (มหาชน), 2546.
- สำเนา วรางกูร. เอกสารประกอบบทเรียนวิชาสัตตทัศนศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : แผนกสัตตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- อุบลศรี เขียวสกุล. ความรู้พื้นฐานทางอาหารและโภชนาการ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2527.
- เอเดรียน สนอดกราส. สัญลักษณ์แห่งพระสฤป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์ วิชาการ, 2541.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวเฉลิมใจ บัวจันทร์
 ที่อยู่ 15/76 หมู่ 1 ถนนกำแพงเพชร 2 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร
 กรุงเทพมหานคร 10900
 ที่ทำงาน บริษัท ไลอ้อนเกทดีไซน์ จำกัด
 5/121 ถนนวิภาวดี อำเภอทุ่งสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210

ประวัติการศึกษา

- 2539 - สำเร็จการศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ สาขาวิชาออกแบบตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2547 - ศึกษาต่อปริญญาศิลปมหาบัณฑิต คณะมัณฑนศิลป์ สาขาวิชาออกแบบตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

- 2540-2541 - มัณฑนากร อิสระ
- 2541-2550 - มัณฑนากร บริษัท พรินม่า ดีไซน์ จำกัด
- 2551-2552 - มัณฑนากร บริษัท เอดับบลิวแอนด์แอสโซซิเอต จำกัด
- 2552-ปัจจุบัน - มัณฑนากร บริษัท ไลอ้อนเกทดีไซน์ จำกัด
 ที่ปรึกษา บริษัท เอดับบลิวแอนด์แอสโซซิเอต จำกัด
 ที่ปรึกษา โครงการออกแบบโครงการหมู่บ้านชิชา
 ที่ปรึกษา โครงการออกแบบโครงการหมู่บ้านอารียา
 ที่ปรึกษา การออกแบบโครงการหมู่บ้านพฤษภา ฯลฯ